
LIBRARY OF PRINCETON
SEP 1932
THEOLOGICAL SEMINARY

HET

WERK VAN DEN HEILIGEN GEEST.

DOOR

DR. A. KUIJPER.

EERSTE DEEL.

HET WERK VAN DEN HEILIGEN GEEST VOOR DE KERK IN HAAR GEHEEL.

AMSTERDAM,

J. A. WORMSER.

1888.

Snelpersdruk van H. C. A. Thieme te Nijmegen.

INHOUD.

VOORREDE.

§ 1. Over den *Heiligen Geest* zelven is betrekkelijk weinig verhandeld, en nog minder wierd *het eigen werk* van den Heiligen Geest in samenhang beschreven.

Wel wierd ook dit onderwerp in elke Dogmatiek ter sprake gebracht, ontvouwd en toegelicht, maar slechts uiterst zelden kwam het afzonderlijk ter sprake.

Zoo *veel* als er over den Christus geleverd is, zoo *weinig* wierd geleverd over den Heiligen Geest.

Nog steeds is dan ook *Owens* werk over deze materie het meest bekende; nog altoos het rijkste; en in zijn zwaar quarto-formaat niet dan voor goeden prijs bij antiquaren verkrijgbaar.

Het zag het licht in 1746 te Rotterdam bij Nicolaas en Paulus Topijn, boekverkoopers in den Houttuin, en was in het Nederlandsch vertaald door *Simon Commenicq*. Het droeg ten titel: **Πνευματολόγια,** ofte *eene Verhandeling aangaande den Heiligen Geest,* door *John Owen,* Doctor der Godgeleertheit.

Owen schreef eigenlijk *drie* werken over den Heiligen Geest, die in het Engelsch het licht zagen in 1674, 1682 en 1693. Dr. John Owen was van nature een veelschrijver en vooral voor Engeland een zeldzaam vruchtbaar Godgeleerde. In 1616 geboren, stierf hij eerst in 1691 en bereikte alzoo den gezegenden ouderdom van 75 jaren. Het eerste werk van zijn hand verscheen in 1642, en van zijn 26ste tot zijn 75ste jaar schreef hij rusteloos door. De compleete lijst van zijn werken deel ik verderop in deze voorrede mede, om daarmede den verzamelaars van Owens werken hier te lande een dienst te doen, en tevens te laten zien, hoeveel ervan nog *onvertaald* bleef. In 1826 is te London bij *Richard Baynes* een uitgave van zijn

gezamenlijke werken in *een en twintig* deelen groot octavo verschenen, die nog door den gewonen boekhandel te verkrijgen is, [1]) en waarin jongere theologen, die Engelsch lezen, een goeden schat van dege, zuivere godgeleerdheid zullen vinden. Ook biedt het eerste deel van deze uitgave een met gloed en zaakkennis geschreven overzicht van Owens leven en van zijn theologischen arbeid. [2])

Overmits Owens studiën »over den Heiligen Geest en zijn werk" nog steeds het groote standaardwerk over dit gewichtig onderwerp vormen, dient de geschiedenis van deze studiën hier kortelijk toegelicht.

In 1674 gaf Owen het eerste stuk uit van het groote werk over den Heiligen Geest, dat we thans van hem bezitten; maar onderwijl hij dit voortzette, breidde zich dit onderwerp steeds breeder voor hem uit, en zag hij de onmogelijkheid in, om elk onderdeel tot zijn recht te laten komen. Vandaar, dat hij naast dit hoofdwerk nog drie afzonderlijke studiën in het licht zond, die er meê saamhingen, en bij zijn sterven nog twee onuitgegeven studiën achterliet, die na zijn dood wierden uitgegeven.

De drie eerstbedoelde studiën zijn: 1°. »De grond van het geloof, of een antwoord op de vraag, waarom wij de Heilige Schriftuur voor het Woord van God houden." 8vo, 1677; 2°. »De oorzaken, middelen en wegen om den zin des Heeren te verstaan, gelijk die in zijn Woord geopenbaard is." 8vo, 1678; en 3°. »Het werk van den Heiligen Geest in de gebeden." 8vo, 1682. Terwijl de beide werkjes, die na zijn dood in 1693 verschenen, den titel dragen: »Van den Heiligen Geest als een Trooster"; en: »Van den Heiligen Geest, voorzooveel Hij is de auteur van de geestelijke gaven"; en die in 1733 in het Nederlandsch verschenen bij Ottho van 't Hol en Co. te 's Gravenhage, onder den titel: *Dr. J. Owen*, Twee redevoeringen, rakende den Heiligen Geest en zijn werk. In 12°; vertaald door P. Scheltus.

§ 2. Owen was er zich bewust van, dat hij de eerste was, die zich aan dit geheimzinnig en moeielijk onderwerp waagde. Alleen *Crellius* had iets soortgelijks beproefd, maar om het werk van den Heiligen Geest te bestrijden. Owen laat zich hierover in de voorrede voor zijn hoofdwerk aldus uit:

»Het Onderwerp van 't geheele Boek, gelijk bijna elk Blad toont, is *Gods Heiligen Geest, en sijne werkingen.* In 't verklaren van dit

---

[1]) *The Works of John Owen.* D. D. *edited by Thomas Russell M. A.; with Memoirs* of *his life and writings.* XXI Volumes. London, printed for Richard Baynes, 23 Paternosterrow.

[2]) Deze biografie wierd in onze Nederlandsche taal uitgegeven onder toezicht en met een voorrede van Ds. J. W. Felix, en voerde ten titel: *De Gedenkschriften over het leven, de schriften en het kerkelijk standpunt van Dr. John Owen, met welgelijkend portret, uit het Engelsch vertaald, met een voorrede van Ds. J. W. Felix. Heeg. P. Bokma. 1857.*

Onderwerp op dese wijse heb ik moeten worstelen met Twee saken, die elk sulk werk aan d' eene zijde lastig, aan d' andre onvermakelijk maken. Is de stoffe selfs, ongewoon en verborgen, hare behandeling valt moeilijk; legt sij door eenig middel, 't zij wat het zij, onder openbare veragting en spot, dat vermindert het vermaak in se te overwegen en verdeedigen. Nu is alles, wat den Heiligen Geest aangaat, een uitmuntend Deel van Gods verborgentheit, of *Diepe saken.* Want gelijk hare kennisse geheel afhangt van, en geregeld werd door Goddelijke Openbaringe, zijn sij in hare eigene Nature Goddelijk en Hemels, afgescheiden en vreemd van alles wat in 's *menschen Herte,* in 't enkele oeffenen van zijn eige Rede of Verstand kan opklimmen. En aan d' andre zijde werden in de wereld zeer algemeen veragt als *dwaas* en gering, de saken gesproken van, en toegeschreven aan Gods Geest. Hij verbeurt bij veele alle agting, Hij werd aangezien voor een Dweeper, vervreemt van het bestier der Rede, en alle Grondbeginselen van Edelmoedige 't samenleving, die durft toestemmen eigendom te hebben aan zijn Werk, of op sig nemen dat te verdeedigen. Des moeten wij hier van iets seggen, al ware het enkel om aan te wijsen waar hulpe te vinden is tegen sulke moedbenemingen.

»Wij moeten eerst toestemmen, dat de saken hier behandelt, in sig selfs zijn geheim en verborgen; nogtans werd den weg, waar langs wij mogen pogen se gemeensaam te kennen, *volgens de mate van Christus gave,* in het Bijbelwoord klaar geopenbaart. Soo men desen weg verwaarloost of veragt, sullen alle andre wegen tot dat einde ingeslagen, al beloven sij veel, vrugteloos zijn. Wat inwendige Gemoeds-gestaltens, en geschiktheden, wat uitwendig gebruik van Middelen, wat volbrengen van Geestelijke Pligten, wat overeenkomst der geheele Ziele, met elke ontdekte Waarheit tot dezen Weg behooren, voor alle die het verstaan deser saken najagen, is hier mijn werk niet te verklaren; des weide ik daar in niet uit. Maar geeft God gelegentheit dat ik handele van 't Werk van den Heiligen Geest, dat ons bequaamt om de Schrifture of Gods meening daar in te verstaan, sal ik desen geheelen weg uitvoerig verklaren.

»Nu zij genoeg, op te merken, dat God, die in sig selfs is de Eeuwige Oorspronkelijke Bron en Springader van alle Waarheit, ook is de eenigste Oppermagtige Oorsaak en Autheur van hare Openbaring aan ons. En dewijl de Waarheit, die oorspronkelijk maar een is in hem, is van verscheide soorten en geslagten, volgens de verscheidenheit van de saken die se ons ter mededeeling voorstelt, zijn de wegen en middelen tot die mededeeling gepast tot de onderscheidene Nature van elke Waarheit in 't bijzonder. Dus werd de Waarheit van Natuurlijke saken bekent gemaakt van Gods wegen, door het Oeffenen van de Rede, of 't regte gebruiken van

't Verstand, dat in den mensche is t' harer naspeuring. *Want der menschen saken weet des menschen Geest die in hem is.* Doorgaans werd enkel vereist om te verkrijgen die Trap of sekerheit van kennis in saken van die nature, waar voor ons Verstand vatbaar is, het naarstige te werk stellen van onse Ziels-vermogens in het regte gebruik van eigentlijke middelen. Nogtans is 'er een verborgen werk van Gods Geest, in het mededeelen van kennis en bequaamheit in *Natuurlijke, Burgerlijke, Zedelijke, Staatkundige* en *Konstige* saken, gelijk in dit Boek breed getoont werd. Maar dewijl dese dingen behooren tot het werk der *Oude Schepping* en hare onderhouding, of het bestieren en Regeeren der menschen in dese Wereld enkel als redelijke Schepselen, is geen gebruik van middelen, geene mededeeling van Hulpen die Geestelijk of Bovennatuurlijk zijn, daartoe volstrekt noodig. Des werden Kennis en Wijsheit in saken van die nature uitgedeelt sonder uitsondering onder allerley menschen, volgens den Grondslag van hunne natuurlijke vermogens, en het daar op gebouwde, door naarstige Oeffening, sonder eigentlijk aanhouden bij God om sonderlinge Genade of Hulpe, Gods Oppermagtige Voorsienigheit steeds aan sig houdende het bestel over alle menschen, en hunne belangens.

»Maar in de kennisse en waarheit van Bovennatuurlijke dingen, zijn *Gods Onderwijsingen* van geheel andre Nature, des werd daar in ook van ons geëist een eigentlijk aanhouden bij God om onderwijs. In die dingen zijn ook Trappen, volgens haar naderen aan d' eene zijde aan den oneindigen Afgrond van 't Goddelijke Wezen en Bestaan, gelijk d' Eeuwige Voortteeling en Menschwording van den Sone, de Voortgang en Sending van den Heiligen Geest; of aan d' andre zijde aan de Goddelijke uitwerksels, in onse Ziele voortgebragt, die wij ondervinden. Volgens dese Trappen, gelijk de Goddelijke nederbuiging sig vertoont in hare openbaring, moest onse naarstigheit in het oeffenen van Gelove, Ootmoed, en Gebede aanwassen in ons naspeuren derselve. Want al werd alle vlijt in 't gebruiken van uitwendige middelen, noodig om te verkrijgen kennisse van eenige andere nuttige waarheit, ook onvermijdelijk vereist in 't najagen van kennisse in desen; soo bij dat alles niet komen Geestelijke wegen en middelen, gepast in hare Nature, en van God ingestelt om te ontfangen Bovennatuurlijk Ligt, en Verstand van Gods diepe saken, sal onsen arbeid in desen grootdeels vrugteloos, en sonder voordeel zijn. Want al staat de Letter van de Schrifture, en den zin van hare voorstellen eveneens bloot voor de Rede van alle menschen; werd nogtans de ware Geestelijke kennisse van de saken selfs niemant medegedeelt als door de eigentlijke werking van den Heiligen Geest; geene merkelijke Trap van insigt in de Leere van derselver Verborgentheden is immer verkrijgbaar als door onophoude-

lijk aan te loopen hem, die alleen *geeft den Geest van Wijsheit en Verstand in hare kennisse. Want de saken Gods weet niemant als Gods Geest, en die Hij se openbaart.* Niemant kan de Schriftuur regt uitleggen als door Hulpe van den Geest die se heeft ingegeven, gelijk *Hieronymus* bevestigt, en dit Boek bewijst. Dog in 't gebruik van de gemelde Middelen mogen alle, die niet traag zijn in 't hooren of Leeren, maar die door gewoonte pogen de sinnen geoeffent te krijgen tot onderscheidinge van Goed en Quaad, hopen, dewijl de saken selfs geopenbaart zijn op dat menschen souden God behoorlijk kennen, en voor God Leven, te sullen bereiken sulken mate van Geestelijk verstaan derselve, als nuttig is tot stigtinge van hen selfs en andren.

»'t Geheele Onderwerp van dit Boek dan sijnde saken van die Nature in hare verscheide Trappen van betrekkinge tot God en ons selfs, hale ik hier niet op mijne bijzondere pogingen om se na te speuren, maar late elk oordeelen van mijn arbeid aan sijne vrugten. Dog dewijl ik geen Voorganger kenne in te vertoonen de geheele *Huishoudinge* van den Heiligen Geest met alle sijne bijvoegsels, werkingen en vrugten, en dat mijn werk daarom moeilijker was, moet ik verschooninge versoeken, soo iets niet beantwoord soo geregelden Ontwerp of netten Beleid, als de nature der sake vordert, en ik beoogde. *Crellius* ondernam wel iets desen aangaande, dog om de waarheit in eenige saken te vervalsen."

§ 3. En wenscht men omtrent de aanleiding tot dit werk nader licht, zoo leze men, wat Nath. Mather desaangaande in 1692 in de voorrede voor het na Owens dood uitgekomen werkje schreef:

»Het is eene van de Heerlijkheden van de Protestantsche Reformatie geweest, dat die verzelt geweest is met een zigtbaare en opmerkingswaardige Uitstortinge van den Geest: En inderdaad daar door is er van den Hemel een Zegel gezet geworden op, en een Getuigenis gebooren aan dat groote Werk van God. In deezen onwaardeerlijken Zegen hebben wij in deeze Natie een rijk en overvloedig Deel gehad: In zoo ver dat de Satan en zijne Dienaars daardoor gepijnigt en verbittert zijn geworden: En daar van daan is het gebeurt, dat er sommigen onder ons zijn opgestaan, die zig zelven geopenbaart hebben niet alleen Veragters in hun hart te zijn, maar vinnige Tegenspreekers van de Werkingen van den Geest. God die het Goede uit het Quaade weet voort te brengen, liet om zijne eigene heilige en gezegende Eindens toe, dat deeze schrikkelijke Lastering verbreid zijn. Op die Gelegenheid was het, dat die Groote, en Geleerde, en Heilige Man, de Schrijver van deeze Redevoeringen, in zijne Gedagten kreeg om te schrijven, raakende den Gezegenden Geest en zijne geheele Huishouding,

gelijk ik van hem verstond eenige Jaaren geleeden, als ik met hem sprak over eenige boeken, die nieuwlings in 't licht gekoomen waren, vol van Smaad en Veragting van den Heiligen Geest en zijne Werkingen. Want gelijk het was met Paulus te Athenen, wanneer hij de stad zag geheel overgegeeven aan de Afgoderij; zo wierd Doctor Owen's Geest in hem opgewekt, wanneer hij de spotternijen en Lasteringen geworpen op den Heiligen Geest, en zijne Genade en Gaaven, en Ondersteuningen, in sommige laatere Schrijvers las.

»Had Pelagius zijne bedorvene Gevoelens raakende de Genade van God niet verbreid, het is waarschijnlijk dat de Kerk nooit de geleerde en uitmuntende Schriften van Augustinus tot Bescherming van de zelve nooit zoude gehad hebben. Het blijkt uit Bradwardin, dat de Herleeving van het Pelagianismus in deeze Dagen zijnen ijverigen en godvruchtigen Geest opwekte, om dat diepzinnig, en uitgewerkt Boek te schrijven, *over de zaake Gods.*

»Arminius, en de Jezuiten, tragtende het zelve Onkruid wederom te planten, bragten de Schoolgeleerde Schriften van *Twis* en *Ames* (om van geen vreemde Godsgeleerden te gewagen) te voorschijn, waar voor wij in dit Geslagte overvloedige Reden van menigvuldige Dankzeggingen tot den Vader der Ligten hebben.

»De Gelegenheid, die de Heilige Geest waarnam om Paulus aan te zetten tot het schrijven van zijnen brief aan de Galaten (waarin de Leer van de Regtveerdigmaaking door het Geloove zo volkoomen is opgeklaart) was het brengen van *een ander Evangelium* onder hen door verdorvene Leeraars, agter welke veelen in die Gemeentens haast wierden weggetrokken.

»De hardnekkige Aankleevendheid van veelen onder de Jooden aan de Mozaische Plegtigheden en Gewoontens, en de Genegenheid van anderen om af te vallen van den Dienst en Instellingen van het nieuwe Testament, gaf op gelijke Wijze Gelegenheid tot den Brief aan de Hebreen. Het licht 't welk in die Brieven doorstraalt en verspreid word, kon de Kerk van Christus qualijk gemist hebben.

»Diergelijke weg en werking van de Wijsheid van God moet gezien en aangebeeden worden, in het opwekken van deezen geleerden en uitmuntenden Man, om aan de Wereld mede te deelen en na te laten dat Licht, raakende den Geest en zijne Werkingen, 't welk hij had ontfangen door dien Geest uit de Heilige Orakelen van Waarheid, de Heilige Schriften."

§ 4. Gemakshalve lasch ik hier thans ten eerste de lijst van Owens werken in, gesteld in tijdrekenkundige volgorde, en breng daarna in herinnering, wat vóór en na Owens arbeid meer opzettelijk over *den Heiligen Geest* of een deel van zijn werk het licht zag.

Lijst van Owens werken.

1. Display of Arminianism. 1642.

1. Uiteenzetting van het Arminianisme. 1642.

2. The Duty of Pastors and People distinguished. 1643.

2. Het onderscheid tusschen den plicht des herders en dien des volks. 1643.

3. The Principles of the Doctrine of Christ, in two Catechisms. 1645.

3. De beginselen der leer van Christus, in twee Catechismussen. 1645.

4. A vision of Unchangeable Mercy, a Sermon. 1646.

4. Een gezicht van onveranderlijke genade; eene predicatie. 1646.

5. Eschol: or Rules for Church fellowship. 1647.

5. Eskol: of regels voor kerkelijke gemeenschap.

6. Salus Electorum, a treatise on Redemption. 1648.

6. Salus Electorum sanguis Jesu, of De dood van den dood in den dood van Christus, zijnde eene verhandeling over de vrijkooping en verzoening in Christus bloed, met deszelfs verdiensten en de genoegdoening daardoor gewrocht. In welke het waare oogmerk van Christus dood bepleit; deszelfs onmiddelijke uitwerking en vruchten aangetoont; de uitgebreidheid ten aanzien van de voorwerpen onderzocht: en het geschilpunt nopens eene algemeene vrijkooping gezift wordt. *Wel eer in de Engelsche taal beschreeven* door John Owen, predikant te Coggeshal in Essex. Nu in het Nederlantsch vertaalt, en met eene Voorreden over de Gemeenschap der Heiligen voorzien, door Hijleke Cockinga. Te Groningen, bij Jacob Bolt. Boekverkooper. 1768.

7. Memorial of the deliverance of Essex: two Sermons. 1648.

7. Ter herdenking aan de bevrijding van Essex: twee preêken.

8. Righteous Zeal: a Sermon and Essay on Toleration. 1649.

8. Rechtvaardige ijver; een preêk en studie over de verdraagzaamheid. 1649.

9. The Shaking and Translating of

9. Het bewogen worden en voor-

Heaven and Earth; a Sermon. 1649.

10. Human Power Defeated, a Sermon, 1649.

11. Of the Death of Christ, in answer to Baxter. 1650.

12. The Steadfastness of Promises, a Sermon. 1650.

13. The Branch of the Lord: two Sermons. 1650.

14. The Advantage of the Kingdom of Christ: a Sermon. 1651.

15. The Labouring Saint's Dimission: a Sermon. 1652.

16. Christ's Kingdom and the Magistrate's Power. 1652.

17. De Divina Justitia. Translated. 1794.

18. The doctrine of the Saints' Perseverance. 1654.

19. Vindiciae Evangelicae: Reply to Biddle. 1655.

20. On the Mortification of Sin. 1656.

bijgaan van hemel en aarde; eene predicatie. 1649.

10. Des menschen macht geslagen, eene predicatie. 1649.

11. Christi Dood, ten antwoord aan Baxter. 1650.

12. De vastheid der beloften, eene predicatie. 1650.

13. De twijg des Heeren: twee preêken. 1650.

14. De komst van Christus' koninkrijk, eene predicatie. 1651.

15. De werkheilige weggezonden, een preêk. 1652.

16. Het koninkrijk van Christus en de macht der overheid. 1652.

17. De Goddelijke Gerechtigheid. Vertaald. 1794.

18. De leer van de volharding der heiligen. 1654.

19. Evangelische toeëigening. Antwoord aan Biddle. 1655.

20. »De Dodinge der Zonde" In de gelovigen. Vertonende deszelfs Nootzakelykheyt, Nature, en de Middelen daartoe: Met een oplossing van verscheyden gevallen der Conscientie, daar toe behoorende, door Johannes Owen, *S. S. Theol. Doct. eertijds Professor in de Hoge Schole te Okfort, en daar na Dienaar Jesu Christi, in het werk des Euangeliums in Londen.*

Dikwijls in 't Engels herdrukt, en om deszelfs Nuttigheyt in onze Nederlantsche Tale overgezet, 2^e^ Druk, 't Amsterdam. Bij de Wed. Gijsbert de Groot, Boekverkoopster op de Nieuwendijk, tusschen de twee Haarlemmer Sluyzen. 1711.

21. Review of the Annotations of Grotius. 1656.

22. God's Work in Founding Zion, a Sermon. 1656.

23. God's Presence with his People, a Sermon. 1656.

24. On Communion with God. 1657.

25. A Discovery of the True Nature of Schism. 1657.

26. A Review of the True Nature of Schism. 1657.

27. Answer to Cawdry about Schism. 1658.

28. Of the Nature and Power of Temptation. 1658.

29. The Divine original of the Scriptures. 1659.

30. Vindication of the Hebrew

21. Beoordeeling der Annotatiën van De Groot. 1656.

22. Gods werk in het grondvesten van Zion: een preek. 1656.

23. Gods tegenwoordigheid bij zijn volk: een preek. 1656.

24. De gemeenschap met God den Vader, Zoon, en Heiligen Geest, Ider Perzoon onderscheidelijk; in Liefde, Genade, en Vertroostinge, of Der Heiligen Gemeenschap met de Drie-eenige Zalige God, ontvouwd. Door den Eerwaarden, Godzaligen, en Geleerden Heer Johan Owen, S. S. Theol. Doctor: Uit het Engels. Vertaald door J. H. 't Utrecht, Gedrukt bij Jacob van Poolsum, Stadsdrukker, tegen over 't Stadhuis. 1717.

25. De ware aard van een Schisma ontdekt. 1657.

26. Eene nadere beschouwing van den waren aard van een Schisma. 1657.

27. Antwoord aan Cawdry over een Shisma. 1658.

28. De natuur en kragt der Verzoekinge. Te zamen met de Middelen om die te vermijden, en de verscheide gevallen daar toe behorende, vertoont en open gelegt, door Johannes Owen, S. Th. Dr. In de Engelse Tale beschreven, en in Nederduijts overgezet. 2en druk. Op nieuws overgezien, en door 't uytdrucken der Schriftuur texten vermeerdert. Tot Amsterdam, Bij d' Erve van de Wed. G. de Groot, en A. van Dam, en Adrianus en J. Douci. 1722.

29. De Goddelijke oorsprong der Schriftuur. 1659.

30. Verdediging van den Griek-

and Greek Texts. 1659.

31. Exercitationes adversus Fanaticos. 1659.

32. The glory of Nations professing the Gospel: a Sermon. 1659.

33. On the Power of the Magistrate about Religion. 1659.

34. A Primer for Children. 1660.

35. Theologumena. 1661.

36. Animadversions on »Fiat Lux". 1662.

37. A Discourse on Liturgies. 1662.

38. Vindication of the Animadversions. 1664.

39. Indulgence and Toleration considered. 1667.

40. A Peace offering, or Plea for Indulgence. 1667.

41. Brief Instruction in the Worship of God; a Catechism. 1667.

42. On Indwelling Sin.

43. Exposition of the 130th Psalm. 1668.

schen en Hebreeuwschen tekst. 1659.

31. Verhandelingen tegen de Fanatieken. 1659.

32. De glorie der natiën, die het Evangelie belijden: een preek. 1659.

33. De macht van de overheid in zake de religie. 1659.

34. Een gebedenboek voor kinderen. 1660.

35. Theologumena. 1661.

36. Opmerkingen bij »Er zij licht". 1662.

37. Eene verhandeling over Liturgieën. 1662.

38. Verdediging van de opmerkingen. 1664.

39. Eene beschouwing over toegevendheid en verdraagzaamheid. 1667.

40. Een vredeaanbod, of pleidooi voor de toegevendheid. 1667.

41. Korte onderrichting in de aanbidding Gods; een Catechismus. 1667.

42. »De inwonende Zonde" in de Gelovigen, vertoont in haar Natuur, Verleydinge, Overwinninge en Kragt. Mitsgaders De Wegen van desselfs werkinge, en de Middelen om haar te krenken. Zeer geleerdelijk uytgewrogt door Joannes Owen. Th. Doctr. Uit het Engels vertaalt. 't Amsterdam. Bij d'Erven van de Wed: G. de Groot, op de Nieuwendijk: Anno 1726.

Verklaaring van den CXXX^{sten} Psalm. Waarin de Natuur van de Vergevinge der zonde opengelegt, derzelver Waarheit bevestigd; en De toestand van eene verlegen ziele, door de schuldt der zonden gedrukt,

en door ontdekking van de Vergevinge, die bij Godt is, ondersteund en bemoedigd, uitvoerig behandelt wordt, door Johan Owen, *Doctor der H. Godtgeleerdtheit.* Uit het Engelsch vertaalt, door J. Ross en C. Bram met een Voorrede van Paulus Bonnet, predikant te Rotterdam. Te Leyden bij Johannes Hasebroek, te Amsterdam bij Nicolaas Bijl. 1763.

44. Exposition of the Epistle to the Hebrews. 1668.

44. Eene uitlegginge van den Sendbrief van Paulus den Apostel aan de Hebreen. Vervattende vier en twintig oeffeningen, door Johan Owen, doctor der Godgeleertheit. Uit het Engels vertaelt, door Simon Commenicq. Te Rotterdam, bij Nicolaas Topijn; Boekverkooper in den Houttuin. 1740. met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staeten van Holland en West-Vriesland.

45. Vindication of the Doctrine of the Trinity. 1669.

45. De leere van de H. Drie-eenheyd, alsmeede van de Persoon en Voldoeninge van Christus, verklaerd en verdeedigd. Geschikt nae het begrip, en tot gebruik van zulke die in gevaar zijn van verleydinge, en tot bevestiginge der Waerheyd. Door den Hoogh Eerw. Heer Johan Owen. Theol. Doct. Nae de Zeevende Uitgave uit 't Engels in 't Neederduitsch vertaald door Herman van der Hout, Predikant in de gemeente van Schoonhoven, ende Met eene voorrede verciert Door den Heere Jacob de la Faye, Doctor der H. Godgeleerdheyd, en Dienaar des Goddelijken Woords der Engelsche Gemeente van Utrecht. Te Utrecht, bij J. H. Vonck van Lynden, Boekverkooper. 1746.

46. Truth and Innocense vindicated. 1669.	46. De waarheid en de onschuld gehandhaafd.
47. On the Divine Institution of the Lord's Day.	47. Oeffeningen aangaande de Naam, Oorspronk, Natuur, Gebruik en Standhouding van een Dag van Heilige Ruste, Waarin de oorspronk des Sabbaths van de grondlegginge der Wereld, de Moraliteit van het vierde gebod, nevens de verandering van den Zevensten Dag ondersogt worden. Te samen met een beweering van de Goddelijke Instelling van 's Heeren Dag, en Practicaale Bestieringen tot desselfs behoorlijke Onderhouding, door Johannes Owen, Th. D. Met een Kort Voorberigt van Ger. van Schuylenborgh, Dienaar des H. Euangeliums in J. C. gemeinte te Thienhoven. Voor de eerstmaal uit 't Engels vertaalt na den Sevenden Druk. Te Utrecht, bij J. H. Vonck van Lijnden, Boekverk. 1744.
48. On Evangelical Love. 1672.	48. Evangelische liefde. 1672.
49. Vindication of the Work on Communion. 1674.	49. Verdediging van het werk over de gemeenschap 1674.
50. Discourse on the Holy Spirit. 1674.	50. **Πνευματολόγια,** eene verhandeling aangaande den Heiligen Geest, door Johan Owen, Doctor der Godgeleertheit. Uit het Engels vertaalt door Simon Commenicq. Te Rotterdam bij Nicolaas en Paulus Topijn, Boekverkoopers in den Houttuin, 1746. Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staeten van Holland en West-Vriesland.
51. How we may bring our hearts to bear reproof.	51. Hoe wij onze harten er toe kunnen brengen om bestraffing te verdragen.
52. On the Nature of Apostasy.	52. De natuur van den afval.
53. The Reason of Faith.	53. De grond des geloofs.
54. On the Doctrine of Justifica-	54. De Rechtvaardiging uit het

tion. 1678.

geloof door de toerekening van Christus gerechtigheid, verklaard, bevestigd, en verdeedigd, door Johan Owen, Doctor der H. Godgeleerdheid. Uit het Engelsch vertaald door Marinus van Werkhoven, met eene voorreden van G. J. Nahuys, Predikant te Amsterdam. Behelzende eenige aanmerkingen over het Werkverbond en de onmiddelijke Toerekening. Te Amsterdam bij Martinus de Bruyn, In de Kalverstraat bij de Duifjes-steeg. 1779.

55. The Ways and Means of Understanding the Mind of God. 1678.

55. ***Σύνεσις Πνευματική*** of oorsaken, wegen en Middelen tot het verstaan van Gods meninge, als geopenbaart in zijn woord, met verzekering daarin: en eene aanwijzing van de klaarheit der Schrifture, met de uitwendige middelen t' harer uitlegging, door Johan Owen, Doctor der Godgeleertheit. Uit het Engels vertaalt, door Simon Commenicq. Te Rotterdam, bij Nicolaas en Paulus Topijn, Boekverkoopers in den Houttuin. 1748.

56. Christologia, or the person Christ. 1679.

56. ***Χριστολόγια*** of eene verklaring van heerlikke Verborgenheyt van Christus, God en Mensch, Met aanwijsing van de oneyndige Wysheyt, Liefde en Kracht Gods in het bestellen ende uytvinden desselfs.

Gelijk ook de gronden ende redenen van sijn Menschwording, de natuure van sijn bediening in den Hemel, de tegenwoordige Staat der Kerke daar boven door die bediening:

Neffens vertooning van het gebruyk van Christi Persoon in den Godsdienst, ende beweering van de eere,

aanroeping, geloof, liefde ende gehoorsaamheyt, die Hem in ende van de Kerke bewezen moet worden, door Johannes Owen, Doctor der H. Godgeleerdheyt. Vertaalt door Salomon Bor, Predikant Ter Aa. Tot Amsterdam, bij de Wed. Gysbert de Groot, Boekverkoopster op den Nieuwen-Dijk. A° 1715.

57. The Church of Rome, no Safe Guide. 1679.

57. De Kerk van Rome, geen vertrouwbare gids. 1679.

58. On Union among Protestants. 1680.

58. Vereeniging tusschen Protestanten. 1680.

59. Vindication of the Non-Conformists. 1680.

59. Pleidooi voor de Non-Conformisten. 1680.

60. Defence of the vindication. 1681.

60. Verdediging van het pleidooi. 1681.

61. Inquiry into Evangelical Churches. 1681.

61. Onderzoek naar de Evangelische Kerken. 1681.

62. Humble Testimony. 1681.

62. Nederig getuigenis. 1681.

63. On Spiritual Mindedness. 1681.

63. De Genade en Pligt om geestelijk-gesint te zijn verklaart en ter betragting aangedrongen: door Johannes Owen; Doctor der H. Godgeleerdheid. Uit het Engelsch vertaalt. Tweede druk. Te Amsterdam bij Hermanus Keyzer: en te Utrecht bij David Baars.

64. The work of the Holy Spirit in Prayer. 1682.

64. Eene Redevoeringe van het werk van den Heiligen Geest in 't bidden. Met een kort onderzoek van de nature en 't nut van innerlijk bidden en van Formulieren, door Johan Owen, Doctor der Godgeleertheit. Uit het Engels vertaalt door Simon Commenicq. Te Rotterdam, bij Paulus Topijn, Boekverkooper in den Houttuin. 1750.

65. The Chambers of Imagery.

65. De kamers der Verbeelding.

66. An Account of the Protestant religion.

66. Een verdediging van de Protestantsche religie.

67. Meditations on the Glory of Christ. 1691.

67. Verhandelinge van de Heerlijkheid van Christus, In Zijn Persoon, Bedieningen en Genade.

Nevens het onderscheid tusschen Geloove, en Gesichte; Dienstig tot gebruik der geloovigen, Met toepassingen van alle die bedenkingen:

I. Voor onbekeerde Sondaren; en ook voor Heiligen onder geestelijke verslapping,

II. De weg en Middelen tot herstelling en verkrijging van nieuwe invloed van Genaade.

Door den Godsaligen en Geleerden Heer Johannes Owen, Dr. der H. Godgeleertheid, Kort voor zijn dood geschreven, en om desselfs voortreffelijkheid uit het Engels vertaalt. Nooit voor dezen in de Nederlandse Tale gedrukt.

T'Amsterdam, Bij de Erven van de Wed: G. de Groot, en Anthony van Dam. 1721.

68. Two Discourses on the work of the Spirit. 1693.

68. Twee redevoeringen raakende den Heiligen Geest en zijn werk. De eene van den Geest als een Trooster. De andere, voor zooveel Hij is de Auteur van Geestelijke Gaaven.

In 't Engelsch Beschreeven, door den Godzaligen en Geleerden Heer Johannes Owen, In zijn leven S. S. Theol. Doctor en Leeraar te Londen, En nu in 't Nederduyts vertaalt door Mr. P. Scheltus. In 's Gravenhage, Bij Ottho van Thol, en Comp. 1733. Met Privilegie.

69. Evidences of the Faith of God's Elect.

69. Bewijzen voor het geloof der uitverkorenen Gods.

70. Seventeen Sermons.

70. Zeventien predicatiën.

71. An Answer to two Questions,

71. Een antwoord op twee vragen,

with twelve Arguments against any Conformity to Worship not of Divine Institution.

72. Sermons and Tracts.

73. Thirteen Sermons.

74. Twenty-five discourses at the Lord's supper.

met twaalf argumenten tegen elke overeenstemming met eene aanbidding, die niet bestaat door Goddelijke instelling.

72. Predicatiën en verhandelingen.

73. Dertien predicatiën.

74. Vijf en twintig redevoeringen bij het Avondmaal des Heeren.

§ 5. En wat nu aangaat de geschriften, die zich, behalve Owens studiën, opzettelijk met het onderwerp van den Heiligen Geest bezighielden, zoo wijs ik in de eerste plaats op een studie van DAVID RUNGIUS, die in 1599 te Wittenberg verscheen en getiteld was: *Bewijs voor de gezonde leer omtrent de eeuwigheid en de eeuwige Godheid van den Heiligen Geest.*

Te Jena verscheen voorts in 1655 SEB. NIEMANN: *Over den Heiligen Geest.* JOÄNNES ERNST GERHARD schreef: *Over de persoonlijkheid van den Heiligen Geest.* Jena 1660. THEOD. HACKSPANN gaf een dissertatie in het licht: *Over den Heiligen Geest.* Jena 1655. Te Straatsburg in 1686 zag het licht: J. G. DORSCHE: *Over den persoon van den Heiligen Geest.* Te Konigsbergen in 1690 verscheen: FR. DEUTSCH: *Over de persoonlijkheid van den Heiligen Geest.* Te Leipzig in 1711: GOTFR. OLEARIUS (Joh. Fred. Burgius): *Over de aanbidding en de vereering van den Heiligen Geest met den Vader en den Zoon.* Te Jena in 1727: J. FR. BUDDEUSS: *Over de Godheid van den Heiligen Geest.* Te Jena in 1740: J. CHR. PFEIFFER: *Over de Godheid van den Heiligen Geest.* En te Leipzig in 1741: G. T. GUDE: *Over de martelaren als getuigen voor de Godheid van den Heiligen Geest.*

Afzonderlijk over den uitgang van den Heiligen Geest uit den Vader en den Zoon schreven J. Conr. Dannhauer (Straatsburg 1663), J. Senstius. (Rostock 1718), J. A. Butstett (Wolfenb. 1749), en voorts Jo. Schmid, Jo. Meisner, P. Haverkorn, G. Wegner en Chr. Matth. Pfaff.

Terwijl het *werk* van den Heiligen Geest afzonderlijk ter sprake kwam in ANTON: *Over de onmisbaarheid van den Heiligen Geest;* CARPZOV: *Over den Heiligen Geest als overtuiger;* WERNSDORF: *Over den Heiligen Geest als leeraar;* BOERNER: *Over de zalving van den Heiligen Geest;* NEUMANN: *Over de zalving, die alle dingen leert;* FRIES: *Over het algemeene ambt van den Heiligen Geest;* WEIS: *Over het werk van den Heiligen Geest als alles herinnerende;* FOERTSCH: *Over de leiding van de kinderen Gods door den Heiligen Geest;* HOEPFNER: *Over de voorspraak van den Heiligen Geest;* VELTHEIM: *Over de zuchtinge van den Heiligen*

Geest; ARNOLD, GUNTHER, WENDLER en DUMMERICH: Studiën over ditzelfde onderwerp; MEEN: *Over de persoonlijke aanbidding van den Heiligen Geest;* HENNING en CRUSIUS: *Over het onderpand van den Heiligen Geest;* enz.

§ 6. In ons eigen land schreven over den Heiligen Geest Gysb. Voetius, Sam. Maresius, Jac. Fruytier en Camp. Vitringa (de zoon).

GYSB. VOETIUS in zijn Select-Disput. I, p. 466. SAM. MARESIUS in zijn *Theologische Verhandeling over de persoonlijkheid en Godheid van den Heiligen Geest,* te vinden in zijn Sylloge Disput. I, p. 364. JAC. FRUYTIER, predikant te Rotterdam, gaf in 1727 in het licht: *De oude, gesonde, beproefde en goddelijke Leere van de ware Gereformeerde Christelijke Kerke aangaande God den Heiligen Geest voorgestelt, verklaart en verdedigd uit Jesus eigen woorden Joh. 15 : 16, 27 tegen de profesoren L. H. A. Roëll en T. A. Lampe,* uitgegeven bij Nicolaas Topijn, Boekverkooper in den Houttuin.

Over de aanleiding tot dit geschrift zegt Fruytier in de Voorrede:

»Denk niet, Geliefde Broeders en Susteren, dat dit in deze tijt onnoodig is. De Vyanden van de Waarheit vallen de Gereformeerde Kerke van rontsom op het lijf, daarom dunkt mij, dat getrouwe wagters niet konnen swijgen. En om u te waarschouwen is ook dit Schrift geschreven, en wort het UE:, Opregt Geloovige, en Gedoopte, opgedragen. Soo gijlieden wilt overtuigt werden, merkt maar eens op, hoe stout de Socinianen, die bittere Tegenstanders van deze Waarheit, worden, hoe zij haar vergiftige boeken uitstroyen, en hoe die van veele met veel graagte gelezen werden. Die ongeoeffent zijn in de Waarheit konnen zeer ligt verleit en verstrikt werden. De Arianen, die de eeuwige Godheit van den Soon en den Heiligen Geest al vroeg hebben bestreden, en die doe zoo veel velt wonnen, dat men in die tijt seide, de heele werelt is Ariaans geworden, die komen ook met haar vergiftige leeringen voor den dag, en bestrijden dus ook dezen Gewigtigen Artijkel. De oude drijvers van het Drie-Godendom woelen sterker als men gelooft, en winnen ook veel velt. De bestrijders van de driederlei Genade van den Drieëenigen Godt, siet men ook opentlijk te velde komen. De bittere, spotagtige, leugenagtige en lasterlijke Schriften van D. Drieberge, Predikant onder de Remonstranten, te Rotterdam, zijn nu in yders handen, en ook die van den Heer Cornelis Westerbaan, Leeraar der Remonstranten te Utregt. Ik verblijde mij dat de Heer Joan van den Honert T. H. Soon, Waardig Bedienaar van het Heilig Euangelium te Haarlem, deze bestrijders zoo dapper, zoo ernstig, zoo klaar en Godtvrugtig heeft tegengegaan, en den strijt aanbint. Zijn Eerste antwoorde op de Schriften van de Heeren Drieberge en Westerbaan, is waarlijk geleert,

en overtuigende, en weerdig dat de Voorstanders van Gods aanbiddelijke, vrije, bijsondere Genade de zelve lezen, om dus in de Waarheit bevestigt te werden. Dog voor al versoek ik de Liefhebbers van de Waarheit en alle Geloovige Gedoopte belijders van den Drieëenigen Godt, dat zij, sonder vooroordeel, in de vreeze Gods eens lezen dat Schrift van zijn E. Eerw. genaamt, Vertoog der Veelvuldige Redenen, door welke Joan van den Honert; T. H. Soon, Bedienaar des Heilige Euangeliums te Haarlem, bewoogen is, het onlangs uitgekomen Vervolg der Aanmerkingen van den Heer Joan Drieberge enz. Voor eerst onbeantwoort te laten. Ik vertrouw dat een onpartijdig Lezer zoo overreed zal zijn, dat de Heer Joan van den Honert zijn partijen zoo heeft tegen gestaan en ontdekt, en de mont gestopt, dat zoo zij willen overtuigt werden, dat zij door zoo een Schrift behoorden overtuigt te werden. Immers zoo de Heer Drieberge die Rekeninge, die hem in dat Schrift is uitgeschreven, zoo voldoet, dat een onpartijdig Regter zal konnen zeggen en moeten oordeelen, de Heer van den Honert is voldaan, en heeft niets meer te eischen, Hij zal zeker iets doen, dat de Verstandige zal konnen tot verwonderinge strekken, en Hij zal de zake der Remonstranten wonderlijk stijven. Maar zoo hij zoo antwoort, gelijk zijn E. Eerw. geantwoort heeft in dat Schrift, Vervolg van Aanmerkingen, waar in het antwoort des Heeren Joan van den Honert enz. op de voorgaande Aanmerkingen overwogen wert, zoo mag hij zijn arbeit wel staken. Ik vertrouwe dat onpartijdige, en verstandige, zoo wel onder de Gereformeerde, als onder de Remonstranten, dat met mij zullen oordeelen, indien de partijschap het oordeel niet verblint, en indien het haar alleen om de Waarheit te agterhaalen te doen is. Zoo lang de Waarheit met zoo een kragt van Reden verdedigt wort, zijn er geen andere middelen van nooden om de Remonstranten te doen swijgen. Laten zij vrij al haar kragten inspannen om de Waarheit te verduisteren, zij zal maar te klaarder ontdekt worden aan de gemoederen van die, die de Waarheit verstaan en lief hebben. Mij aangaande, Ik danke dien Heer Joan van den Honert opentlijk voor zijn Godvrugtigen ijver in 't verdedigen van die Goddelijke Waarheit, de vrije en bijzondere genade van den Drieëenigen Godt. Mijn bede tot Godt is, dat de Godt aller genade hem gelieve te versterken, en meer en meer te bequamen en aan te moedigen om zijn Heilige, Beproefde, en Goddelijke Waarheit zoo klaar te leeren en zoo te verdedigen, dat alle die de zelve, of uit onkunde, of door vooroordeelen hebben tegen gestaan, de zelve mogen lief krijgen, en helpen verdedigen, en dat door die weg een vereeniginge mag werden te wege gebragt tussen gemoederen, die van elkanderen vervreemt zijn en blijven, om dat elk meint dat hij de Waarheit aan zijn zijde heeft."

Terwijl CAMP. VITRINGA (de zoon) in 1735 drukken liet zijn: *Duae disputationes academicae de notione Spiritus Sancti,* te vinden in zijn *Opuscula.* Leeuwarden, bij Tob. van Dessel.

§ 7. Wat in onze eeuw over dit onderwerp het licht zag, komt bij de degelijke studiën van Owen ternauwernood in vergelijking. HERDER schreef: *Vom Paraklet.* Kächele *von der Lasterung wider den Heiligen Geist* (Nürnberg 1875). En E. GUERS gaf uit zijn: *Le Saint-Esprit, étude doctrinale et pratique sur sa personne et son oeuvre.* Toulouse, 1865.

Uit deze niet zoo onvolledige opgave ziet men, hoe betrekkelijk weinig er in Owens trant samenhangend over den Heiligen Geest en *Zijn werk* geschreven is. Vooral *over het werk* van den Heiligen Geest zijn de studiën hoogst zeldzaam. Wel bezitten we onderscheidene dissertatiën over enkele deelen van dit werk, maar het geheel is niet in organisch verband bearbeid. Ook niet door *Guers,* die zelf erkent, dat zijn boekske geen aanspraak maakt op den rang van een dogmatisch werk.

Feitelijk staat Owen dan ook nog altoos alleen, en blijft daarom bij de goede theologen, theologen ook onder het volk, gezocht.

Toch scheen daarom Owens meesterwerk een nadere bearbeiding van dit leerstuk niet overtollig te maken.

Owen, een onverwinlijk strijder tegen de heele en halve Arminianen uit het laatst der zeventiende eeuw, is niet zwaar genoeg gewapend meer tegenover de hedendaagsche ketterijen; en het Hollandsch, waarin Commenicq zijn hoofdwerk overbracht, is noch vloeiend noch klaar.

Zoo ondernam ik het dan, om althans het tweede deel van dit machtige onderwerp nogmaals in samenhang, in een vorm, gelijk onze eeuw dien eischt, en met het oog op de ketterijen van onze dagen, voor het geoefend Christelijk publiek uiteen te zetten.

Het eerste deel: *Over den persoon van den Heiligen Geest,* liet ik rusten. Daar loopt thans de strijd niet over. De Godheid toch van den Heiligen Geest wordt óf beleden óf geloochend, maar de beginselen, wier consequentie tot deze Belijdenis of Loochening leidt, liggen thans zóóver uiteen, dat er aan een redekaveling tusschen den Belijder en den Loochenaar niet meer te denken valt. Raken deze beiden slaags, zoo behooren ze de lansen te kruisen op het stuk der eerste beginselen en van de Kenbron der Waarheid te handelen. En eerst waar op dát punt hun strijd beslecht wierd, zullen ze tot een meer bijzonder onderwerp als dat over den Heiligen Geest kunnen komen. Zoolang daarentegen die eerste strijd nog onbeslist bleef, ware een redetwist over de Godheid van den Heiligen Geest met de Loochenaars der Openbaring grenzende aan heiligschennis.

Maar anders staat het met *het werk* van den Heiligen Geest. Dit werk toch en de daarin beslotene en daaruit voortvloeiende afzonderlijke werkingen worden door alle Belijders wel erkend, maar door hun onderscheidene groepen op *zeer uiteenloopende wijze* voorgesteld. Hoe heel anders toch oordeelen op dit stuk de Calvinisten dan de Ethischen! Welk verschil tusschen de Gereformeerden en de Neo-Kohlbrüggianen! Wat afwijkende zienswijze bij de Perfectionisten! Wat haast onkenbare voorstelling bij de practische Supranaturalisten, Mystieken en Antinomianen!

Nu ging het m. i. niet aan, den strijd tegen deze afwijkende meeningen aan te binden op ondergeschikte punten. Dit verwart de gedachtenwisseling en benevelt de helderheid. Eigenlijk moest nimmer over de verschillen, die met deze aangeduide richtingen saamhangen, gesproken worden, dan in ordelijk en in onderling verband. Wie toch niet eerst de stekken en palen heeft uitgezet, die het geheele terrein afbakenen, waarop de Heilige Geest werkt, hoe zal hij vruchtbaar, hoe zal hij met macht om den broeder te winnen, hoe zal hij tot eere van den Naam zijns Gods over een stuk van dit heilig erf het meetsnoer uitslaan?

Zonder veel polemiek heb ik daarom een poging gewaagd, om het werk van den Heiligen Geest in dit geschrift voor te dragen in een samenhangende orde, die den lezer in staat stelt *het geheel* te overzien. En wie staat dan bij dat *overzien* niet verbaasd over de altoos nieuwe afmetingen, die dit werk van den Heiligen Geest in alle goddelijke dingen toont te bezitten?

o, We leven nog zooveel buiten den Heiligen Geest, ook al eeren we den Vader en al gelooven wij in den Zoon; en het schijnt dan soms, alsof de Heilige Geest alleen voor onze Heiligmaking bij het groote Verlossingswerk er nog zoo bijkomt.

Vandaar, dat wij in onze gedachten zoo weinig met den Heiligen Geest bezig zijn; dat bij de Bediening des Woords de Heilige Geest zoo weinig geëerd wordt; dat de Heilige Geest zoo weinig het voorwerp is van de aanbiddinge, als het volk van God zich in smeekingen neerwerpt voor den Genadetroon.

Onwillekeurig gevoelt ge zoo, dat van het reeds zoo kleine stukske onzer godvruchtigheid een zoo al te sober deel aan den Heiligen Geest wordt toegewijd.

En daar dit nu voortspruit uit een schuldig gebrek aan kennisse en eene daaruit vanzelf voortvloeiende kleinachting van zijn heerlijk werk in gansch de schepping, drong heilige geestdrift mij, aan mijne medestrijders voor het den vaderen overgeleverd geloof in deze landen, met Gods hulpe, te dezen eenige tegemoetkoming te bieden.

Verleene de Heilige Geest zelf, wiens goddelijk werk ik in stamelende

menschelijke woorden poogde uit te drukken, dien zegen aan dezen arbeid, dat zijn Verborgenheid er u door nader kome en rijker troost biede aan uw ontrust gemoed!

§ 8. En hiermede zou ook deze Voorrede weder ten einde kunnen loopen, indien ik niet nog iets te antwoorden had aan *Dr. E. Böhl*, hoogleeraar te Weenen.

In de Voorrede of Inleiding op mijn: *De Vleeschwording des Woords*, in 8°. bij J. A. Wormser, 1887, p. 1—56, had ik mij gedrongen gevoeld, ten ernstigste in verzet te komen tegen de stelling, door dezen geleerde in zijn *Dogmatiek* verdedigd, als zou »aan Christus de erfschuld van Adam zijn toegerekend gelijk aan ons". Tegen dit mijn protest is Dr. Böhl opgekomen in een afzonderlijk geschriftje, dat ten titel draagt: *Zur Abwehr, von Dr. Ed. Böhl*, 8°. *Amsterdam, Verlag von Scheffer und Co., 1888*. een verweerstuk, dat ik reeds in *De Heraut* (no. 526) ter sprake bracht, maar onder belofte om er in de Voorrede van mijn ter perse zijnde uitgave: *Het werk van den Heiligen Geest*, op terug te komen. Aanleiding tot die belofte was het feit, dat Dr. Böhl zelf mijn, in zijn oogen ongegronde, critiek toeschrijft aan niet genoegzame studie *van het werk van den Heiligen Geest*. (Zie bl. 15, 19 al.) Daar nu juist een werk van mijne hand over dit onderwerp ter perse lag, dat uitvoeriger en vollediger dan tot dusver door iemand geschied is, *het werk van den Heiligen Geest* overziet, scheen het mij niet oneigenaardig toe, Dr. Böhl juist in de inleiding tot dit werk van nader antwoord te dienen.

Had ik den vrijen tijd, waarover Dr. Böhl beschikt, dan deed ik dit het liefst door breede noten op den tekst van zijn verweerschrift te leveren, om van stukje tot beetje aan te toonen, hoever Dr. Böhl van de door onze vaderen beleden waarheid afdoolt. Nu ik dien tijd mis, moet ik voor de behandeling van »het Beeld Gods", »de erfzonde", »de rechtvaardigmaking" en »de heiligmaking" deels verwijzen naar hetgeen ik daarvan én in mijn studiën *Uit het Woord*, én in dit *Werk van den Heiligen Geest* én in mijne *Toelichting van den Heidelbergschen Catechismus* reeds ten beste gaf, en voorts geduld oefenen, tot ik aan de thetische uiteenzetting van deze leerstukken, zoo de Heere wil, in mijn eigen Dogmatiek toekom. Thans volsta ik te dien opzichte met de opmerking, dat Dr. Böhl mij slag op slag allerlei meeningen toedicht, welker bepleiting ik nimmer op mij nam, en waarvan het tegendeel duidelijk door mij is uitgesproken.

Evenmin ga ik in op Dr. Böhls carricatuur van wat in *Uit het Woord*, Tweede Serie, deel II, door mij over de leer der Verbonden is uiteengezet. Zijn poging om mij deswege tot een Cocceiaan te maken toont, dat hij

niet las wat ik schreef; iets wat ik hem in het minst niet euvel duid, mits hij zich er dan ook geen oordeel over aanmatige. Hoe toch zou hij, had hij dit werk gelezen, nog het oude sprookje hebben kunnen vernieuwen, als ware eerst door Coccejus de Verbondsleer in het merg en been onzer Gereformeerde Theologie opgenomen? Uitvoerig is met de stukken het tegendeel door mij bewezen. Ik herhaal dit bewijs thans niet, en zeg liever Dr. Böhl dank, dat hij te dezer gelegenheid in een kernachtig woord op het gevaar van het Cocceianisme wees; iets wat daarom niet overbodig is te achten, overmits de meeste Gereformeerden in Duitschland nog altoos van Voetius niets afweten en zweren bij Coccejus.

Op de schimpscheuten en carricaturen, waarvoor Dr. Böhl in zijn *Zur Abwehr* mij tot mikpunt koos, antwoord ik alleen, dat ze mij om zijnentwil bedroefd hebben. Ik had van Dr. Böhl iets dergelijks niet verwacht. Ik hield er hem te ernstig voor, vooral bij bespreking van zoo ernstige materie. Ook weet ik niet, dat er ooit uit mijn pen een woord gleed, dat zich laatdunkend of minachtend tegen hem keerde. Tot den einde toe heb ik hem met achting, met waardeering en met vertrouwen op zijn ernst bejegend. Hoe hij een protest mijnerzijds, in teederen en kalmen toon ingekleed, met het wapen van den spot en van laffe jokkernij beantwoorden kon, blijft mij een raadsel. Ook op zijn poging om mij als dommer dan een aankomend student op de kaak te stellen (zie p. 43), antwoord ik geen lettergreep, of het moest de stille uitroep zijn: *Infra Tuam, Vir Clarissime, et meam dignitatem!*

Neen, het eenige punt, dat mij bij vernieuwing een woord van protest ontlokt, is het tusschen ons gerezen hoofdgeschil, of Dr. Böhl, zonder de waarheid van den Christus en het Verzoeningswerk in den wortel aan te tasten, zeggen mag, *dat de Christus gelijk een onzer geboren is onder de toerekening van Adams schuld.*

Dát is het punt, waarop ik hem geen rust mag laten. Niet, alsof ik vermoedde, dat hijzelf de haeresie voleinden zou, die hier in kiem gegeven is; maar omdat zulk een stelling niet kan uitgaan, zonder, ook tegen Böhls wil en bedoelen, haeresie in de kerk te doen opkomen.

Juist echter op dit hoofdpunt kan ik hem weinig anders bieden, dan nadere adstructie van mijn protest tegen zijn stelling. In zijn *Zur Abwehr* toch, dat 54 bladzijden groot is, wijdt hij aan dit hoofdgeschil slechts 9 bladzijden; en zelfs in deze negen bladzijden heeft hij *geen enkele der door mij aangevoerde bedenkingen ter toetse gebracht.* En waar ik mij de moeite had gegeven, in *twaalf stellingen* de *ongerijmdheden* saam te vatten, waartoe Dr. Böhls opvatting leidt, maakt hij zich van deze twaalf *categoremata* in een vijfregelig nootje af, en zegt er alleen van: »*Die Gegensätze, die*

Dr. Kuyper macht, laboriren an grosser Undeutlichkeit, — ich lasse sie auf sich beruhen; besonders die »ethische Freiheit" ist Contrebande."

Meet hiernaar af, lezer, hoe krachtig het verweer in dit *Zur Abwehr* is.

Toch zie de lezer hier geen onwetenschappelijken zin in. Het is bij Dr. Böhl niets dan krijgslist en vrucht van tactiek. Op blz. 10 toch zegt de schrijver zelf, dat hij maar aanstonds »*den Krieg ins Lager seines Angreifers hinübertragen wird*". Een tactiek, die echter te doorzichtig en gewoon is, om zijn aanvaller ook slechts een oogenblik in verwarring te brengen. En als ik weet, dat mijn bestrijder den eigenlijken kamp ontwijkt en op bijpaden schermutselen gaat, is dit mij altoos een welkom teeken, dat hijzelf zijn positie voor zwak houdt.

Mijnerzijds ligt het dus voor de hand, dat ik mij door al wat hij van Luther, Melanchton, Zanchius en wie niet al aanvoert, geen oogenblik van de wijs laat brengen. Ik houd voet bij stuk. Mijn dispuut met Dr. Böhl loopt niet over een detail uit de Dogmata-geschiedenis. Wat ik in hem aanklaag, is dat hij in de belijdenis aangaande den Christus zich aan een schriklijke uitspraak gewaagd heeft, die hij óf moet intrekken, óf oorzaak zal zien worden van zeer droeve ketterij bij de Neo-Kohlbrüggianen.

§ 9. Wat nu de *twaalf ongerijmdheden* betreft, die Dr. Böhl wilde laten rusten, ik leg ze hem nogmaals voor. Zoo hij er al niet op ingaat, licht vormen ze toch een dam tegen het breeder uitvloeien van deze brakke wateren op anderer veld.

Ik formuleerde ze aldus:

»*Ten eerste.* Dr. Böhl leert met zoovele woorden: »Christus hat kraft seiner Geburt gerade so eine völlig menschliche Natur, wie wir, *und ist als Solcher der Zurechnung der Sünde Adams, wie wir alle theilhaftig;* Er ist in allen Stücken seinen Brüdern gleich geworden." Dat wil zeggen: »Christus bezit krachtens zijne geboorte een even volle menschelijke natuur als wij, *en is als zoodanig der toerekening van de zonde van Adam deelachtig, evenals wij;* Hij is zijn broederen in alle stukken gelijk geworden."

De Schrift en alle Confessie zegt: Neen, niet in alle stukken, en juist niet in dit bepaalde stuk, waarop het hier aankomt. In alle stukken, uitgenomen de zonde. Hij was afgescheiden van de *zondaren,* en was niet met hen onder éénen hoop vermengd.

Maar neemt dan nu Böhls stelling eens aan! Goed, zoo dan aan den Christus de schuld van Adam evenals aan ons ook voor zichzelven is toegerekend, dan *had* Hij die schuld ook, evenals wij. Dan rustte op die schuld, die alsnu *zijn* schuld was, ook de toorn Gods. En dan moest de

Christus ook *voor deze zijne eigene schuld* lijden en sterven, en schoot er niets over, waardoor deze offerande ons ten zoen kon zijn.

Ten tweede. Indien aan Christus toegerekend is, evenals aan ons, de erfschuld van Adam, en indien het onze verzoening is, dat Hij deze erfschuld droeg, dan gaat zijn verzoening ook alleen over deze erfschuld, en blijft onverzoend alle schuld van onze werkelijke zonden. Hij is dan geen volkomen Verlosser, tenzij alleen voor kinderkens, die sterven in de wieg.

Ten derde. Indien de Christus als Hemzelven toegerekend bezeten heeft de erfschuld van Adam, dan van tweeën één: dan is hiermede ook in Hem de erfzonde geweest, die uit de erfschuld voortvloeit en er in kleeft; óf wel, Hij heeft erfschuld *zonder* erfzonde gehad, maar dan is ook de band tusschen erfschuld en erfzonde verbroken, de erfsmet weggecijferd, en Pelagius heeft voor den oorsprong der werkelijke zonde gelijk.

Ten vierde. Bijaldien aan den Christus evenals aan ons de schuld van Adam is toegerekend, dan van tweeën één: dan heeft óf Hij evenals wij in Adam overtreden en is in Adam evenals wij van God afgevallen; óf wel, ook wij hebben met Adams zonde niets uitstaande; door ons is in hem *niet* overtreden; we zijn in hem niet van God afgevallen, en de toerekening van de schuld van Adam aan ons is een toerekening aan *on*schuldigen van een hun *vreemde* schuld; en alzoo we hadden geen Verlosser meer noodig, overmits een *on*schuldige zelf in staat is, een hem vreemde schuld te verzoenen.

Neemt ge het eerste, dan is de Christus ten volle zondaar als wij. Stelt ge het laatste, dan vernietigt ge de zonde in ons.

Ten vijfde. Bijaldien aan den Christus evenals aan ons de schuld van Adam is toegerekend, dan van tweeën één: dan stelt ge óf dat de schuld op de *natuur* en niet op den *persoon* rust, óf ge neemt aan, dat de Christus uit Adam niet slechts zijn *vleesch en bloed,* maar ook zijn *persoon* heeft aangenomen.

Gaat ge van het eerste uit, zoo heft gij het begrip van schuld op, dat uit zijn aard eerst in den *persoon* zijn voleinding vindt. Of ook onderstelt gij het laatste, zoo komt ge met Nestorius tot een *ἀλλός καὶ ἀλλός,* en *splijt* ge den Christus, dien God één heeft gesteld.

Ten zesde. Bijaldien aan den Christus evenals aan ons de erfschuld van Adam deswege is toegerekend, overmits Hij onze natuur aannam, dan onderstelt ge dat de schuld *in de natuur* ligt, waarin wel de zonde, maar nooit de schuld kan zetelen, en vereenzelvigt alzoo de begrippen van *zonde* en *schuld.*

Daar nu het begrip van *zonde* onzen toestand en onze daad raakt, maar

het begrip van *schuld* het souvereine oordeel Gods over onze zonde, vervalt gij er hiermeê toe, om óf de realiteit der zonde te vernietigen, en ze in een loutere denking in de gedachte Gods, Cartesiaansch, om te zetten; óf wel, ge neemt ze reëel, maar heft het oordeel Gods over de zonde op en vernietigt zijn Godzijn voor ons.

Ten zevende. Bijaldien aan den Christus is toegerekend evenals aan ons de erfschuld van Adam, dan is Christus gekomen, niet »*in de gelijkheid* des zondigen vleesches", maar in het zondige vleesch zelf, en heeft Paulus ons misleid.

Ten achtste. Bijaldien aan den Christus is toegerekend evenals aan ons de erfschuld van Adam, dan is de Christus niet door God voor ons »tot zonde gemaakt", maar dan *was* Hij zonde in zichzelven. Dan heeft Hij zich niet voor ons in onze plaats kunnen stellen, maar was Hij, evenals wijzelven, met den vloek beladen. Dan lag die vloek op Hem én op ons, en kon *zijn* dragen van den vloek *ons* dus niet verlossen. Hij nam dien vloek dan niet *van* ons, maar kreeg dien *met* ons, evenals wij, uit dezelfde bron, waaruit hij ons was toegekomen.

Ten negende. Bijaldien Christus de erfschuld van Adam zich toegerekend zag en toch bestaan kon voor den hoogen God, zoodat de bron der zonde niet in Hem doorwerkte, dan had God de Heere geen Middelaar noodig gehad, noch wij een Middelaar behoeven te bezitten. Immers, dan had God reeds in Seth deze bron der zonde kunnen stuiten; dan kon God ze nog in ons bij de geboorte van elk kind stuiten; de erfschuld behoeft dan geen erfzonde met zich te brengen; en heel het werk der verlossing wordt overtollig en doelloos.

Ten tiende. Bijaldien aan den Christus de schuld van Adam evenals aan ons toegerekend is — en dat toch leert Dr. Böhl —, dan valt alle borgtochtelijk karakter uit het lijden Christi weg. Immers, borgtocht onderstelt, dat de borg zelf *niet* schuldig is datgene, hetwelk de persoon, voor wien hij borgtocht stelt, *wel* schuldig is, en dat alsnu de *niet*-schuldige de schuld van den schuldige betaalt. Is daarentegen aan den Christus dezelfde schuld toekomende, die ons allen door de erfschuld is toegekomen, dan is Hijzelf schuldig wat Hij betaalt en kan Hij voor ons, schuldenaren, niet intreden.

Ten elfde. Bijaldien de Christus, omdat aan Hem, evenals aan ons, de erfschuld van Adam is toegerekend, in de dagen zijns vleesches een toestand heeft doorleefd, waarin Hij onbekwaam was tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad, zoodat Hij omwandelde in duisternis en in den wil en in de genegenheden tegen God overstond; dan volgt hieruit van tweeën één: óf dat dit alles ook in ons *zonder* zonde bestaan kan, óf wel, dat Hij zondaar wordt met ons.

En *ten twaalfde.* Bijaldien de Christus, naar luid Dr. Böhls jammerlijke stelling, evenals wij onder de toerekening van de Adamietische erfschuld geboren is, dan is de Christus zedelijk afhankelijk van Adam als zijn Verbondshoofd; dan is er voor Hem geen plaats noch rang, om *als Verbondshoofd naast en tegenover Adam* op te treden; en dan zou niet de geboorte uit de moedermaagd, maar »uit *den wil* des mans" de weg zijn geweest, die Hem den toegang tot den in schuld en zonde verloren doemeling had moeten ontsluiten.

Om het kort saam te vatten, — hoe Dr. Böhl zich ook wende of keere, hij kan nooit aan de klem van dit bondig dilemma ontkomen: Door te zeggen, dat aan den Christus evenals aan ons de erfschuld van Adam is toegerekend, stelt hij óf den Christus op ééne lijn en in ééne conditie met de zondaren, óf wel, hij stelt de zondaren op ééne lijn en in ééne conditie met den Christus.

Door *gelijkheid* te zoeken, waar juist in de *on*gelijkheid de sleutel tot onze verzoening ligt, trekt hij alzoo den Christus tot de zondaren neer, óf hij heft in ons de realiteit van schuld en zonde op.

In het eerste geval nu kan *deze medezondaar* ons, zondaren, niet meer verlossen. En in het laatste geval hebben wij, *heiligen*, geen Verlosser meer van noode. Zoodat in beide gevallen heel het verlossingswerk wegvalt en zelfs elke oorzaak voor de vleeschwording verdwijnt.

Gods Heilig Woord onderwijst ons, dat »door éénen mensch de zonde in de wereld ingekomen is, en door de zonde de dood, en *alzoo de dood tot alle menschen is doorgegaan,* in welken allen gezondigd hebben;" maar in de aangrijpende tegenstelling en parallel tusschen Christus en Adam, die hieraan wordt vastgeknoopt, valt geheel de waarheid van het apostolisch betoog, bijaldien ge den Christus onder deze »allen", wier lot door Adams daad beheerscht werd, insluit. Christus verkeert in het apostolisch getuigenis niet in zedelijke afhankelijkheid van Adam, maar staat naast en tegenover hem, als nieuw Verbondshoofd, om een geheel nieuwe zedelijke solidariteit, nu uit gerechtigheid tot gerechtigheid, door zijn lijden en sterven in het leven te roepen. »Adam was uit de aarde aardsch, maar Christus was de Heere uit de hemelen. Niet een menschelijk individu uit den stam-Adam, maar de in Adams stam ingeënte heilige loot, die het leven uit Adams stam dwingen zou vrucht te dragen tot behoudenis."

Natuurlijk, zoolang Dr. Böhl deze twaalf *Categoremata* »auf sich beruhen" laat, oefenen ze dan ook tegen zijn ontrustend beweren ongestoorde en ongebroken kracht.

§ 10. Thans echter wil ik nog verder gaan, en zien, of ik weer recht kan buigen, wat Dr. Böhl krom boog.

Terecht heeft Dr. Böhl gevoeld en ingezien, dat er ook bij den Christus eene *toerekening* plaats heeft. Christus droeg niet zijne *eigene*, maar eene *vreemde* schuld, en deze *vreemde* schuld kon Hij niet dragen, tenzij ze Hem wierd *toegerekend.*

Ook heeft hij zeer juist gevat, dat deze toerekening van schuld niet eerst later bij Gethsémané of op Golgotha plaatsgreep, maar dat Jezus reeds van zijn vleeschwording af met deze schuld beladen was.

Had hij anders geleerd, hij ware geheel van den Catechismus afgeweken, die zoo stellig van »den ganschen tijd zijns levens op aarde" spreekt.

Er is dus in deze beide stellingen niets nieuws door Dr. Böhl gevonden, noch eenig ongekend licht ontstoken. Maar tegenover niet weinigen, die over deze klare duiding van onze Formulieren van Eenigheid heenlezen, dient het toch in Dr. Böhl gewaardeerd, dat hij er oog voor kreeg en het weer beleed.

Hierover alzoo geen verschil tusschen ons: Christus draagt een Hem *vreemde* schuld door *toerekening*, en Hij droeg ze door toerekening zeer zeker reeds bij zijn Vleeschwording en tot aan zijn Verrijzenis uit het graf.

Nu echter dient voor alle dingen onderzocht, van welken aard deze toerekening is, en of ze al dan niet op ééne lijn kan en mag gesteld met de toerekening, die bij ons plaatsgrijpt.

Dr. Böhl zegt: »Ja. Gelijk bij onzer een." Wij zeggen: »Neen. Niet als bij onzer een, maar *als bij den tweeden Adam.*"

Wie heeft nu gelijk? In Rom. 5 is sprake niet van een aan *Adam* toegerekende schuld, maar van een schuld, door Adam beloopen, die *ons* is toegerekend. Evenzoo niet van een vrijspraak, die *Christus* is toegerekend, maar van een verlossing, die, door Christus verworven, is toegerekend *aan ons.*

Gelijk in Adams éénen val allen vielen, die van Adam zijn, zoo stonden ook in Christus' opstanding op allen, die van Christus zijn.

Evenzoo als Adams schuld aan allen is toegerekend ter verdoemenis, zoo ook is Christus' verdienste aan ons allen toegerekend tot rechtvaardigmaking.

Er is beide malen sprake van Adam en van Christus als Hoofd van een organisme der menschheid. Van Adam als hoofd van het oorspronkelijk organisme der menschheid, gelijk God het schiep in het Paradijs. Van Christus als Hoofd van het herschapen organisme, dat eeuwiglijk blijft. En beide malen berust de samenhang tusschen hoofd en leden op de gemeenschap des levens. Vlak daarop, in Rom. 6, noemt Paulus het dan ook: »Eén plante met Christus geworden zijn"; en tot tweemaal toe noemt hij Hem in Rom. 5 ons Verbondshoofd of *Heere.* (Zie vs. 11 en 21)

God de Heere, die dit organisme der menschheid schiep en herschiep,

onder haar organische hoofden Adam en Christus, schiep en herschiep ze namelijk naar zulk een levenswet, dat het zedelijk *Credit* of *Debet* van het Hoofd gelden zou voor alle individuen, die tot het organisme, waarvan dit Hoofd het uitgangspunt was, behoorden.

Adam riep een schriklijk *debet* in het leven.

Dientengevolge wierd overeenkomstig deze levenswet dat ontzettend *debet* van Adam aan *alle* individuen van zijn organisme *toegerekend* ter verdoemenis.

Christus daarentegen verwierf een oneindig *Credit.* En alzoo wierd overeenkomstig deze zelfde levenswet dit oneindig *Credit* toegerekend aan allen, die met Hem één plante of organisme zijn, tot rechtvaardigmaking.

Maar, en dit heeft Dr. Böhl ten eenen male voorbijgezien en hierdoor is hij in verwarring geraakt, deze *imputatie* geldt wel de leden, maar nooit het Hoofd van het organisme. Alzoo wel Adams nakomelingen, maar niet Adam zelf; en zoo ook wel de verlosten, maar niet Christus.

Met *deze* toerekening, waardoor Adams schuld aan alle individuen van zijn organisme wordt toegerekend, heeft dus de *toerekening,* waarvan bij den Christus sprake is, *niets* te maken; ze is bij den Christus van geheel anderen aard en van geheel andere natuur.

Bij ons is sprake van eene toerekening, waardoor het *Debet* van ons Stam- en Verbondshoofd gezet wordt in het *Debet* van al zijn nakomelingen. Maar bij hem is sprake van eene toerekening, waardoor én de schuld van Adam zelf, én de schuld van ieder persoonlijk, en derhalve *aller schuld* saam gesteld wordt op het *debet* van den Christus.

Als ons dus Adams schuld wordt toegerekend, dan gaat die niet van Adams *debet* af, maar blijft op het zijne staan, en wordt bovendien in ons, zijn nakomelingen, verduizendvoudigd. Als daarentegen aan Christus schuld wordt toegerekend, dan gaat ze af van het *debet* dergenen, in wier plaats Hij treedt, en Hij draagt ze alleen.

Mag ik dus voor een oogenblik het organisme der menschheid, gelijk God het in Adam schiep, noemen A + x, en het organisme dierzelfde menschheid, gelijk God het herschiep in Christus, A, dan is den Christus wel toegerekend de schuld van A, maar niet de personeele schuld van x.

Deze schuld nu van A bestaat 1^{0}. uit de organische schuld van het geheele organisme, en 2^{0}. uit de particuliere schuld van elk der individuen, gelijk ook de heilige apostel Johannes onderscheid maakt tusschen »de zonde der geheele wereld" en »onze zonden" (I Joh. 2 : 2); eene opvatting van dezen tekst, die ik eens aan Dr. Kohlbrügge mededeelde, en waar hij warme sympathie voor uitsprak.

Nu ligt voor rekening van A (zoo we onderstellen, dat Adam ook wedergeboren is) 1^{0}. de persoonlijke schuld van Adam; 2^{0}. de schuld van het

organisme of van de natuur, die aan alle individuen van A is toegerekend; en 3°. de persoonlijke schuld van alle individuen.

Noem ik derhalve Adam *a* en zijn nakomelingen *n*, terwijl A is de menschelijke natuur of het organisme, dan is de schuld, die de Christus te dragen had: de schuld van A + *a* + *n*.

Deze *volle* schuld is Hem toegerekend. Die *volle* schuld heeft Hij gedragen. Van die *volle* schuld maakt Hij vrij.

Niet slechts van de *aangeboren*, ook van de *werkelijke* zonden is Hij mijn Bevrijder.

Wat daarentegen mij uit Adam wordt toegerekend is niet *a* en ook niet *n*, maar alleen de organische schuld van *A*. En de fout van Dr. Böhl kan derhalve onder deze formule worden gebracht.

Hij zegt, dat de Christus onder de toerekening van Adams schuld geboren is *als onzer een*. Alsdan zou den Christus zijn toegerekend alleen *A*.

Nu daarentegen is den Christus toegerekend, niet enkel A, maar ook *a* en *n*, en derhalve iets heel anders en oneindig meer.

Heel de Schrift heeft Dr. Böhl dan ook tegen zich.

Nergens stelt ons de Heilige Schrift den Christus voor als op één lijn staande met een van Adams nakomelingen, maar steeds als op één lijn staande met *Adam zelf*.

Hij is de *tweede* Adam; niet een van Adams nakomelingen.

Hij is nieuw Hoofd van het organisme; niet individu onder het oude Hoofd.

En overmits nu een *Hoofd* niet onder een *Hoofd* kan komen, *kon* Jezus' inkomen in onze natuur niet anders zijn dan om onzen eersten Adam als Bondshoofd *te vervangen*.

Deze toerekening is alzoo *een geheel andere*. Ze is de toerekening *aan den Borg* (Expromissor) van hetgeen de persoon of het lichaam, waarvoor Hij als Borg optreedt, schuldig was. Ze is de toerekening aan den Plaatsbekleeder van hetgeen die persoon of dat lichaam, waarvoor Hij in de plaats treedt, had te kwijten. En ze heeft met die geheel *andersoortige* toerekening, die van het organisme op de deelen overgaat, en op ons is toegepast, niets hoegenaamd gemeen.

De woorden: *gelijk onzer een*, moet Dr. Böhl dus vallen laten. En vallen laten moet hij ook: dat Christus alleen onder de toerekening van *Adams schuld* geboren is. Wat kan staan blijven is alleen, dat Christus geboren is *onder de toerekening van een schuld*, waartoe o. m. óók Adams schuld behoorde. Mits men wel versta, dat deze toerekening niet voortvloeide uit het geboren worden in onze natuur; maar dat Hij omgekeerd, *opdat* deze toerekening *effect* zou kunnen hebben, onze natuur aannam.

De toerekening van de schuld aan Christus begint dan ook volstrekt niet eerst bij zijne ontvangenis, maar ligt *in het Raadsbesluit.* Vandaar, dat de rechtvaardiging, die van deze toerekening de vrucht is, reeds genoten werd door Abraham en Mozes en David, nog eer Hij in het vleesch kwam.

Gelijk Dr. Böhl het opvat, worden beide geheel verschillende begrippen van toerekening hopeloos dooreengewoeld; wordt het begrip van schuld veel te eng genomen; en wordt de bewegende oorzaak der toerekening geheel verkeerd aangegeven.

Ja, waar we vooral nadruk op leggen, geeft ge voet aan de ongehoorde voorstelling, nu nogmaals in zijn »*Zur Abwehr*" door Dr. Böhl verdedigd, dan is het gedaan met den troost voor 's Heeren volk.

Heeft toch de Middelaar zich Adams schuld zien toerekenen, gelijk ik zelf mij die zie toerekenen, dan staat Hij ook voor die schuld, gelijk ik er zelf voor sta, en moet Hij die betalen uit eigen hoofde. Wat Hij betaalt, wordt dan voor Hemzelven gekweten *en niet voor mij.*

En gesteld al, dit ware nog goed te praten, dan nog was mijn troost weg. Immers, ik heb verlossing noodig niet alleen van de mij in Adam toegerekende schuld, maar ook van de zonde van mijn verleden, mijn heden en mijn toekomst tot aan mijn dood toe. En indien Jezus nu enkel de toerekening van Adams schuld gedragen heeft, dan kan ik nog altoos omkomen ter oorzake van mijn eigen schuld.

Dit is zóó klaar, doorzichtig en helder als het daglicht, dat het niet anders kan, of Dr. Böhl *zal* het eerlang zelf inzien.

Moge hem dan tevens de zedelijke moed gegeven worden, niet om te erkennen, dat de schrijver van *De Heraut* gelijk had, maar wel om de ergernis weg te nemen, die hij aan de Gemeente des Heeren gaf.

Amsterdam, 10 April 1888.

KUYPER.

HET WERK VAN DEN HEILIGEN GEEST.

EERSTE HOOFDSTUK.

INLEIDING.

I.

TEEDERHEID VAN BEHANDELING EISCH.

Die ook zijnen Heiligen Geest in ons gegeven heeft.

I Thess. 4 : 8.

Wie zich onderwindt, de pen op te vatten om over het werk van den Heiligen Geest anderen voor te lichten, gevoelt meer dan ooit zelf den nood der ziele, om door dien Heiligen Geest geleid te worden.

Over den Heiligen Geest te spreken is zoo onuitsprekelijk teeder.

Zulk spreken raakt het allerverborgenste van Gods verborgenheden en tevens de diepste verborgenheid der eigen ziel.

Schuchter verbergt reeds hoogere kieschheid het intiemer leven van ons hart *met magen of met vrienden,* en niets kwetst meer het fijn gevoel, dan een te koop dragen en uitstallen en rondvertellen van wat slechts in zijn omsluiering schoon is en schittert in het verborgene. En hoeveel teederder omzichtigheid voegt ons dan niet, waar sprake zal komen van dat nog zooveel heiliger geheimnis, dat omgaat tusschen ons hart *en den levenden God.*

Haast ontbreken er u de woorden voor.

Immers het geldt hier een terrein des levens dat oneindig dieper ligt dan dat gemeenschappelijk leven van heel uw volk waarin de taal gevormd wordt en vaste keus de beteekenis der woorden bepaalt.

Iets van dit leven moge naar buiten zijn getreden, toch trok het zich voor verreweg het grooter deel steeds in stille gedokenheid terug. Het was een leven als van Hem, die »noch schreeuwen zou, noch zijn stem verheffen, noch zijne stem laten hooren op de straten." Wat er nog van vernomen

wierd, werd eer gefluisterd dan uitgesproken. Het was een ademen uit zoo heilige diepte des gemoeds, dat de stem wegstierf. Eer een uitstralen van zalige warmte der ziel. Soms een kreet van angst, of ook een uitroep van heilige verrukking; maar meest een stil bewerkt, een streng bestraft, een teederlijk getroost worden door dien wonderen Persoon in het Goddelijk Wezen, dien we stamelend aanbidden als: *den Heiligen Geest.*

Op *bevinding* kan hier dus, o, zoo luttel gebouwd.

Wat toch zou dit fundament der geestelijke bevinding hier zijn?

Dat wat in *u zelven* omging? o, Ongetwijfeld werkt dat, gaat daarvan invloed uit, spreekt dat meê. Maar vooreerst, wie waarborgt u, dat gij uw eigen bevinding *juist* vertolkt en weergeeft? Dan, hoe verkrijgt ge *zekerheid,* omtrent hetgeen in de roeringen uws gemoeds uit u zelf, van elders, of uit den Heiligen Geest is? En stel al, ge vondt die zekerheid, dan bleef toch nog altoos de dubbele vraag, of wat in *u* omging nu ook in *anderen* evenzoo plaats greep, alsmede of het kranke, ziekelijke, zondige in u geen schaduw wierp, die bedierf.

Al is dus 's menschen geest bij geen onderwerp meer dan bij den Heiligen Geest tot het uitbroeden van eigen bevinding geneigd, toch moet, bij geen onderwerp zoo streng als juist bij dit, de eisch onverbiddelijk vastgehouden, dat de éénige bron onzer kennisse ligt in het Woord, dat die Geest zelf ons gaf.

De bevinding kan daarna persoonlijk bevestigen; ze kan ondervindelijke kennis geven van wat eerst slechts met de lippen beleden werd; zelfs kan ze een verborgen indringen in 's Geestes zaligheden geven, die onuitsprekelijk zijn en dus ook in de Schrift niet staan uitgesproken; — maar onderwijzing voor anderen brengt dat niet.

Want wel staat uit den rijken schat der kerke Christi een overvloed van zielsuiting u ten dienste, die óf in zang en lied naar buiten trad, óf in vermaan en vertroosting doorstraalde, óf ook in stille belijdenis werd neêrgeschreven, óf eindelijk, met den brandstapel in het gezicht, uit de overkropte ziel borst; maar ook hierop kan niet als fundament *gebouwd.*

En dat niet om allerlei, maar meest om deze *vierderlei* oorzaak.

Vooreerst stuit ge dan namelijk op de moeilijkheid, om te schiften, van welke mannen en vrouwen ge de bevinding als goed en zuiver zult laten gelden, en wier zielsuiting ge als overspannen en ziekelijk ter zijde zult leggen. Luther sprak veel bevinding uit, maar zoo deed ook Caspar Schwenkfeld, de gevaarlijke dweper. Waar nu is uw maatstaf, die recht geeft, om Luthers zielswoord te beluisteren en te waarschuwen tegen den

Silezischen edelman? Immers beider bevinding kan niet tegelijk waar zijn; want Luther bestreed vlakweg als leugen datgeen, wat Schwenkfeld aanprees als hoogere levenstrap.

Maar er is meer, waarom die schat van anderer bevinding geen graniet blijkt waarop te bouwen valt. Immers *in de tweede plaats* komt door die zielsuiting der vromen nog hoogstens slechts de buitenste omtrek van het werk des Geestes in het licht. Ze roepen u als uit een verborgen verte klanken en kreten toe, die slechts dan voor u verstaanbaar zijn, indien ge zelf door den Geest zijt ingewijd, en dus aanvult uit uw eigen geest, wat slechts als afgebroken klank u bereikte. Wie dat niet kan, speurt ook niets; hoort, maar verstaat niet; leert, maar merkt niet op. Alleen wie ooren heeft, hoort wat de Geest in het verborgene tot deze zielen gesproken heeft.

Dan komt er *ten derde* nog een andere moeilijkheid bij. Onder die helden Gods wier zielsuiting tot u kwam, zijn er die helderder, zuiverder, krachtiger, maar zijn er ook die verwarder, duisterder, meer als in schemer gesproken hebben. En wat blijkt nu? Dit, dat juist die helderder en zuiverder stemmen bijna al heur taal, al heur klank uitsluitend aan *de Heilige Schrift* hebben ontleend, en dat slechts de verwarde en overspannen zielen gepoogd hebben iets meerders en iets nieuws te scheppen; een zeepbel die wat scheen, maar ras uiteenspatte, en een waterdrop bleek die weggleed zelfs zonder het achterlaten van een spoor.

Waar *ten vierde* nog dit aan zij toegevoegd. Voor zooveel dan nog in dezen schat van zielsuiting iets meer, iets beter ontwikkelds, iets zuiverder gevormds, iets klaarder toegelichts aan het licht trad dan de Heilige Schrift het ons voorlegt; of wilt ge, voor zoover het erts der Schrift in de doodelijke benauwing der gemeente Gods gesmolten en in vaster vorm gegoten werd; merkt ge toch in die vormen altoos zekere *vaste typen* op. Het geestelijk leven uit zich anders bij het sterk gespannen gemoedsleven der Lappen en Finnen dan in het onbekommerd hart van den Franschman. Een stoere, stugge Schot giet anders zijn volheid uit dan een dwepende Duitscher. Zelfs in ons eigen land fluistert een Zeeuw u een ander iets toe dan een Fries. En om nog verder te gaan, waar in eenige streek eenig prediker invloed op de zielen kreeg, of eenig oefenaar de harten mocht aangrijpen, of ook eenige moeder in Israël haar woord deed uitgaan, daar vindt ge in die gansche streek meest geen andere zielsuiting dan in vormen aan het woord van dien prediker, van dien oefenaar, van die moeder in Israël ontleend.

Dit toont, dat de woorden, de vormen, de taal, waarin de ziel zich uit, meest van elders ontnomen zijn; niet dan hoogst zelden uit het eigen zieleleven zijn voortgesproten; en u dus geen den minsten waarborg bie-

den dat in het woord dat tot u komt, de wezenlijke zielsuiting vertolkt is.

En waar dan bij machtige helden des woords, bij een Augustinus en Thomas, bij een Luther en Calvijn, bij een Voetius en Comrie, bij een Bilderdijk en Kohlbrügge, dat ontleende meer op den achtergrond treedt en meer het persoonlijke uitkomt, daar stuit ge immer weer op het nieuwe bezwaar, dat juist bij deze uitverkorene vaten de persoonlijkheid zoo sterk ontwikkeld was, dat gij, die veel minder sterk gezift en geschud wordt, hun forsche en gespierde tonen toch nooit ten volle verstaat.

Wikt ge alles wel, dan blijkt derhalve, dat de fontein van kennis die ge oppervlakkig meenen zoudt, dat voor de kennisse van den Heiligen Geest althans zeer mild en overvloedig uit al den schat van onze geestelijke bevinding moest opspringen, u welbezien hoogstens enkele waterdroppen en dan nog uit de verte toespet.

Zoo komt ge dan ook voor de kennisse van het werk des Heiligen Geestes alleen op het Woord terug. Op dat wondere Woord, dat als het mysterie der mysteriën nog altoos onbegrepen in het midden der gemeente ligt. Schijnbaar dood als de steen, maar een steen waar telkens vuur uit slaat. o, Wie zag de vonken niet, die schitterden! Wat kind van God is er, 't welk leven in de ziel heeft, en gloeit van levenswarmte, dat niet altoos weer aan de vonken van dat eenig Woord zijn zielsgloed ontstoken werd!

Maar ook zoo blijft het licht, dat op het werk van den Heiligen Geest valt, schaars.

Vergelijk, om u hiervan te overtuigen, vergelijk maar eens het *vele* dat in de boeken des Ouden Testaments over den Messias gezegd was met het *weinige* dat geopenbaard was over den Heiligen Geest.

Zelfs een Maria, een Simeon, een Anna, een Johannes, en heel die heilige kleine kring, die, staande in het voorportaal des Nieuwen Testaments, heel de openbaring des Ouden Verbonds met één blik overzien kon, wat ontvingen, wat bezaten ze aan goddelijke onderwijzing over Messias niet veel, maar ook over den Heiligen Geest hoe weinig.

En zelfs, al voegt ge het Nieuwe Testament er bij, wat blijft ook dan nog het licht karig vallen op het werk van den Heiligen Geest, zoo ge het werk van Messias er naast ziet.

En dat is natuurlijk, dat kan niet anders. Want de Christus is het *vleeschgeworden* Woord. Messias nam een *gestalte* aan. Bij hem vindt ge dus vaste vormen, lijnen die uw oog volgen kan, omtrekken die iets in- en iets uitsluiten. En die gestalte is uw eigen *menschelijke* gestalte, die lijnen zijn

door den loop van uw *eigen* wezen bepaald, binnen die omtrekken beweegt *ge uzelf.*

Bij Messias valt te zien, te hooren, viel eens zelfs te tasten met de handen van het Woord des levens.

Maar hoe heel anders hier!

Hier treedt niets naar buiten, maar blijft alles schuil in het zwevende, omtreklooze van den ongrijpbaren Geest.

Jezus zelf zei het u: Hier is het als met den wind. Ge hoort zijn geluid, maar ge weet niet van waar hij komt, noch waar hij henen gaat.

Alle vorm, alle gestalte ontbreekt. Er is geen zien, geen hooren, veel min was er ooit een tasten als met de handen geweest.

Symbolische verschijningen en teekenen waren opgemerkt. Een duive. Een vuurtong. Een geluid als van een geweldig gedreven wind. Een blazen van Jezus' heilige lippen. Een opleggen der handen. Een spreken in wondere klanken. Maar dat alles blijft niet, het beklijft niet, het laat geen ingedrukten voetstap na. En nadien de *teekenen* gezien zijn . . . en verdwenen, blijft het *wezen* even wonder, even raadselachtig, even ver!

Schier al de goddelijke onderwijzing omtrent het werk van den Heiligen Geest blijft in het Woord dan ook diep geheimzinnig; slechts dan meer verstaanbaar, als die eigen Heilige Geest het vervult, het zwellen doet, en voor ons begenadigd zielsoog laat schitteren.

Natuurlijk wordt ook het werk van Messias in zijn wezenlijke beduidenis nooit anders dan door »den verlichte" verstaan; alleen goddelijke bijzondere onderwijzing ontsluit u de wonderen, de eeuwige liefdewonderen van het Kruis.

Maar neemt dit weg, dat toch ook een klein kind geboeid wordt door Bethlehem en Thabor, door Gabbatha en de Hoofdscheêlplaats; ja, meer nog, dat ge een klein kind zelfs boeien kunt door te spreken van dien Vader in de hemelen, die de haren des hoofds geteld heeft, en de leliën des velds zoo prachtig bekleedt, en de vogelen des hemels zoo heerlijk voedt; doch zonder dat ge voor den Heiligen Geest de zielsaandacht van het kind prikkelen kunt.

En wat van kleine kinderen geldt, geldt het ook niet van onbegenadigden? Van den Vader in de hemelen hoort ieder op zijn beurt spreken. Van de kribbe en het kruis heeft ieder vernomen. Maar wie spreekt in oningewijde kringen over den Heiligen Geest?

Dat kan niet. Dat heeft geen vat op hen.

De Heilige Geest is zoo teederlijk heilig, dat Hij zich vanzelf aan den onvoegzamen blik der oningewijden onttrekt.

Jezus heeft zich *blootgegeven.* Dat was de liefde en de ontferming des

Zoons. Maar de Heilige Geest heeft altoos het heilige in *verborgenheid* gehouden. Ons nooit anders dan in het stil verborgene te naderen is zijn begenadigende trouw.

En dit nu weer bracht een ander beletsel met zich. Juist door dit verborgene karakter van den Heiligen Geest is het werk van dien Geest veel minder dan het werk van Messias door de kerk ingedacht, door de kerk onderwezen en door de worsteling der geesten tot klaarheid gebracht.

Men zou kunnen zeggen: Omdat het de Heilige Geest is die het Woord gaf, en wederom de Heilige Geest die de kerk verlichtte, heeft de Heilige Geest het minst gesproken over zichzelven, en veel meer over den Vader en den Zoon.

Iets wat men niet zoo versta, alsof het zelfzuchtig zou geweest zijn, indien de Heilige Geest meer van zichzelven hadde gesproken; want immers, het zondige der zelfzucht is van verre zelfs niet denkbaar in Hem, die als God alle dingen schiep om zichzelfs wil. Maar zóó, dat eerst de Vader en de Zoon moesten geopenbaard zijn, om door de kennisse des Heiligen Geestes tot het diepere en teederdere in te leiden.

Vandaar, dat er, o, zoo zelden over den Heiligen Geest gepredikt wordt. Vandaar, dat in de leerboeken voor stelselmatige godgeleerdheid (gemeenlijk *dogmatiek* genoemd) schier nooit afzonderlijk van den Heiligen Geest en zijn werkingen wordt gehandeld. Vandaar dat Pinksteren, het feest van den Heiligen Geest, veel minder dan Kerst- of Paaschfeest de gemeente toespreekt en bezielt. En vandaar ook, helaas! het droef verschijnsel, dat in het stuk van den Heiligen Geest allerlei dolingen vaak bij anders zeer getrouwe leeraren inslopen, zonder dat of zij zelven of de gemeente het bespeurden.

Meer opzettelijke bespreking van dit onderwerp mag dus ongetwijfeld aanspraak op belangstelling maken; maar ook het uiterste der omzichtigheid en zeer stille teedere gang is daarbij eisch.

Moge die teederder zin in ons schrijven niet gemist worden, en ontmoete het volk van God, dat onze artikelen lezen zal, onze zwakke poging met een broederhart, dat veel verdraagt.

II.

HET ONJUISTE EN HET JUISTE STANDPUNT.

Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt en door den Geest zijns monds al hun heir.

Psalm. 33 : 16.

Het werk van den Heiligen Geest, dat ons het meest van nabij raakt, is ongetwijfeld: *het vernieuwen naar Gods evenbeeld van de uitverkorenen;* maar toch gaat het werk van den Heiligen Geest hierin volstrekt niet op, en zelfs spreekt er menschelijke zelfzucht, en dus onvrome zin uit, indien men deze heiligmaking der verlosten als het eenig eigenlijke werk van den Heiligen Geest op den voorgrond plaatst.

Er is geen heiliging van de verlosten dan *uit dien Christus,* die hun tot heiligmaking geschonken is; waaruit de noodzakelijkheid voortvloeit dat het werk van den Heiligen Geest zich ook tot de Vleeschwording van het Woord en het *werk van Messias* uitstrekke.

En wederom het werk van Messias onderstelt én de voorbereidende werking in de Patriarchen en Profeten van Israël én de nakomende werking in de Apostelen, die, in duurzaam beeld, voor de kerk alleen in *de Heilige Schrift* bestaan; waaruit volgt dat het werk van den Heiligen Geest zich ook tot de openbaring aan profeten en apostelen uitbreidt, of wat voor ons hetzelfde is tot de afschaduwing van het eeuwige Woord *in de Schrift.*

Evenzoo, deze openbaring aan Israël en de volken staat in onlosmakelijk verband met den toestand van 's menschen natuur en de geschiedkundige ontwikkeling der menschheid; en het kan dus niet anders of de Heilige Geest moet óók een werk hebben in de vorming van *'s menschen geest* en in de ontwikkeling van *den geest der menschheid.*

En eindelijk, de toestand van den mensch hangt weer samen met den toestand van deze aarde, en met invloeden van zon, maan en sterren, en met de woeling der elementen, en niet minder met inwerkingen van geesten uit andere sferen, 'tzij engelen, 'tzij demonen; zoodat het wel moet, zoodat het niet anders zijn kan, of het werk des Heiligen Geestes moet ook raken aan heel *het heir des hemels en der aarde.*

Zal men zich van het werk van den Heiligen Geest geen mechanisch onwaardige gedachten vormen, alsof het, naar de manier van stukwerk in een fabriek, op een willekeurig gekozen punt begon en dan weer ophield,

zoo mag dit heerlijk werk des Geestes noch bepaald noch beperkt, eer het zich even ver uitstrekke als de invloeden na zijn te gaan, die op de heiliging der gemeente inwerken.

De Heilige Geest is God; dus souverein onafhankelijk; en het gaat uit dien hoofde niet aan, den Heiligen Geest afhankelijk van al deze invloeden te maken; het moet wel zoo zijn, dat de Heilige Geest al deze invloeden beheerscht.

Om ze nu te *beheerschen* moet de Heilige Geest ze *bewerken* kunnen, en achtereenvolgens behoort dus het werk van den Heiligen Geest geëerd te worden: 1°. in heel het heir des hemels en der aarde; 2°. in den mensch en het verloop der menschheid; 3°. in de toebereiding van de Heilige Schrift; 4°. in de Vleeschwording van het Woord, en 5°. in de zaliging der uitverkorenen.

Maar zelfs daarbij mogen we nog niet staan blijven.

De zaliging der uitverkorenen is nog niet de laatste schalm in de keten der gebeurtenissen. Komt eenmaal het oogenblik, dat de volkomene zaliging der uitverkorenen in kan gaan, dan is ook tevens het oogenblik van afrekening, als we ons zoo mogen uitdrukken, gekomen, met *al het geschapene.*

Wat de Heilige Schrift ons als de *Wederkomst van Christus* openbaart, is niet maar een schitterende vertooning, om een eind aan den voorloopigen toestand te maken, maar veeleer de groote, doorluchtige gebeurtenis, waarop al het voorafgaande doelt; de ontzettende catastrophe *waardoor al wat is tot zijn recht zal komen.*

In dien grooten en doorluchtigen dag zal het gebeuren dat de elementen van het heir des hemels en der aarde in geweldige gisting en door schriklijke evolutiën zullen om worden geschapen in een nieuwen hemel en een nieuwe aarde. D. w. z. dan eerst zal de eigenlijke schoonheid en heerlijkheid, die God oorspronkelijk bedoeld had, uit die brandende elementen te voorschijn treden.

In dien grooten en doorluchtigen dag zal het gebeuren, dat alle kwaal, smart en plage, dat alle onheiligheid, alle demon, alle tegen God gekeerde geest »helsch" zullen worden. D. w. z. alsdan eerst zal al dit ongoddelijke tot zijn ongoddelijk, schriklijk recht komen, om eindelijk te verkrijgen wat het steeds begeerd heeft, t. w. een wereld waarin het heer en meester is. Want wat is de hel anders dan een wereld, waarin het onheilige doorwerkt zonder gestuit te worden, en naar lichaam en geest?

In dien grooten en doorluchtigen dag zal 's menschen door den dood gedeelde persoonlijkheid in eenheid hersteld worden, als het Gode believen zal zijn verlosten de vervulling dier zalige hope te geven, die ze op aarde

onder strijd en worsteling beleden in het geloofsartikel van de »wederopstanding des vleesches."

In dien grooten en doorluchtigen dag zal de Christus zijn heiligen triomf vieren over alle macht van Satan, Dood en Zonde, en alzoo als Christus tot zijn recht komen.

In dien grooten en doorluchtigen dag zal tarwe en onkruid worden geschift, de vermenging ophouden, en de hope voor wie van God en zijnen Christus zijn, overgaan in aanschouwen. Dan zal de martelaar weelde indrinken en zijn beul martelaar zijn in de hel.

En eindelijk, in dien grooten en doorluchtigen dag zal de sluier wegvallen, waarachter het Jeruzalem dat boven is, schuil lag; zullen de nevelen worden weggevaagd, die het ons vaak onmogelijk maakten, om in te zien, dat God rechtvaardig was in zijn richten; en zal alzoo door Satan met de zijnen in den poel en door Christus met de zijnen in het paradijs onzes Gods, heerlijk gerechtvaardigd worden de glorie van het raadsbesluit des Heeren, Hij de Heere, heerlijk in al zijn goddelijk doen.

Stellen we derhalve de heiliging der verlosten in het midden, en belijden we dat, ter wille van die heiliging, het werk van den Heiligen Geest zich ook *achterwaarts* tot de Vleeschwording, de Schriftbereiding en het bestand van den mensch en heel de schepping moet uitstrekken, dan moet hieraan thans nog met even duidelijke beslistheid toegevoegd, dat dit werk van den Heiligen Geest zich ook *voorwaarts* in de toekomst uitstrekt tot de Wederkomst des Heeren, het uitbrengen van het Oordeel, en evenzoo tot die laatste ontzettende catastrophe, waardoor hel en hemel, poel en paradijs voor eeuwig uiteengaan.

En is dit eenmaal ingezien, dan wordt vanzelf het geheele standpunt een ander, en is het ons onmogelijk het werk van den Heiligen Geest nog langer van uit het oogpunt van de zaliging der verlosten te beschouwen.

Naar hooger en meerder dringt zich dan het zielsoog.

Want het eind, het hoogste einde ligt dan niet dáárin, dat de verkorenen tot volkomen geluksstaat komen, maar in dat veel hoogere, *dat de Heere onze God gerechtvaardigd worde in zijn doen*, en alzoo tot glorie kome door recht.

Dat dit en dit alleen het éénig ware standpunt is, kan onverwijld worden ingezien door een ieder, die nog met ons de ontzaglijke waarheid belijdt: dat indien iemand den Zoon ongehoorzaam is, hij het leven *niet* zien zal, blijvende hij onder den toorn Gods.

Immers weet en belijdt ge dat ontzettende met bange huivering der ziel,

en zijt ge nog niet meê afgedoold op de paden van hen, die, om aan dit ontzettende te ontkomen, heul zochten in wat ze noemen een »conditioneele onsterflijkheid," en die dus feitelijk het wezen van den mensch vernietigen, welnu, hoe wilt ge dan ooit van een volkomen gelukstaat der uitverkorenen droomen, zoolang de verlorenen door hun nooit stervenden worm gekweld worden in de hel?

Is er dan geen liefde en geen ontferming meer in u? En kunt ge u dan een volkomen gelukstaat voor uzelven denken, zoolang het vuur niet is uitgebluscht en licht gedragen in de buitenste duisternis?

Zaliging der uitverkorenen als einddoel te stellen, zoolang er ook nog maar een Satan in den poel brult, is het begrip zelfs van die zaligheid vernietigen. Want wat de liefde kwetst, is niet enkel dat een *mensch,* maar evengoed dat een *dier* pijn lijdt, en dus in nog veel sterker zin dat *een engel* knarsetandt van doodelijke smart; en dan zúlk een engel, zoo heerlijk als Satan vóór zijn val was.

En toch juist met dat noemen van *Satan,* gleed u immers ongemerkt reeds het looden wicht van medepijn en medesmarte en medelijden van het liefhebbend hart.

Want dit immers hebt ge terstond gevoeld: Neen, Satan in den poel te weten kwetst in *niets* mijn mededoogen. Een Satan en die Satan *niet* rampzalig zou eer kwetsing zijn voor het diep gevoel van recht.

En zie, daarin ligt het nu juist.

Ook maar van één enkele ziel te denken dat ze zalig zou zijn zonder absolute vereeniging met Christus, is onheilige waanzin. Alleen de Christus is zalig, en zalig kan niemand zijn, dan die met hem in volstrekten zin één plante is, Christus in hem en hij in den Christus.

Maar evenzoo is het dan ook niets dan onheilige waanzin, om zich ook maar één enkel mensch of één enkelen engel rampzalig te denken, *dan die absoluut met Satan vereenzelvigd en één plante met Satan geworden is.*

Zich een ziel te denken die *niet* ééne plante met Satan is geworden en die ziel *toch* rampzalig, is de schrikkelijkste onbarmhartigheid, iets waarbij elk edel hart ijst en waarvoor het met afschrik terugdeinst.

Op Satan is elk kind van God woedend.

Een kind van God kan Satan niet uitstaan.

Voor Satan leeft in zijn inwendigen mensch (hoe ook zijn natuur nog boeleere) niets dan bittere vijandschap, doodelijke haat.

Satan in den poel is voldoening voor onze heiligste consciëntie. Verraad aan God zou het in ons hart zijn, indien we ons op een pleidooi voor Satan betrapten.

Ook bij Satan zelfs moge nog de bange weemoed door het hart vlij-

men, dat hij zoo schriklijk diep viel, maar gelijk hij als Satan nu eenmaal al het demonische gewerkt, al het duivelsche uitgesponnen, en den Zoon van God de verzenen heeft vermorzeld, neen, aldus roert hij ons mededoogen niet.

En dat waarom niet?

Wat is dan toch de diepe eenige reden, waarom bij Satan het mededoogen versterft en de haat even gerechtig is, als de liefde schuldig zou stellen?

Immers ligt die reden uitsluitend hierin, dat ge op Satan nooit één oogenblik kunt zien, zonder te bedenken dat gij te doen hebt met den wederpartijder Gods en den doodvijand van uw Christus.

Viel dat weg, dan zoudt ge ook om Satan weenen kunnen.

Nu zegt uw trouw aan uw God u, dat dit weenen verraad ware aan Hem.

Eerst door het eind der dingen af te meten *naar wat aan God den Heere toekomt,* staat ge derhalve recht in de zaak van Satan. En juist evenzoo nu komt ge in de zaak der zaligen en der rampzaligen dán eerst zuiver te staan, als ge beider einde uit laat vloeien in het hoogste einde van het einddoel uws Gods.

Gemeten naar Hem, dan, ja, is er een gelukstaat voor gezaligden denkbaar, dat ze zitten in den troon en toch niet één enkel oogenblik aan gevaar van hoovaardij bloot staan; want alles *was* niet slechts, maar *is* en *blijft* eeuwiglijk vrijmachtige genade.

Maar ook, *gemeten naar Hem,* dan, ja, is er een rampzaligheid voor met Satan vereenzelvigden denkbaar, dat ze van alle vreugd beroofd worden, en toch niet één enkel oogenblik het rechtsgevoel kwetsen in de edele borst; want over Satan heen kan geen erbarmen kennen, wie eeuwig diepe liefde heeft voor zijn God. En dát immers is de liefde der gezaligden.

En bezien we nu van uit dit veel hoogere standpunt het werk van den Heiligen Geest, dan komt uit den aard der zaak de verhouding geheel anders te staan.

Dan toch zeggen we niet meer het werk des Heiligen Geestes is de heiliging der uitverkorenen, met wat daar voorbereidend aan *voorafgaat* en als vrucht *op volgt,* maar wordt heel anders beleden, dat het werk van den Heiligen Geest bestaat in *de rechtvaardiging van Gods raadsbesluit,* met al wat van het eerste begin der schepping daartoe gestrekt heeft en alsnog in het verloop der eeuwen, in de toekomst onzes Heeren Jezus Christus, en voorts eeuwiglijk, zoowel in het paradijs als in den poel, daartoe strekken zal.

Men voelt al het verschil tusschen dit en het eerst omschreven standpunt.

Op dat af te keuren standpunt toch doet de Heilige Geest slechts *hulp*dienst. Ongelukkigerwijze is de mensch gevallen, en daardoor krank geworden. En omdat de gevallen mensch krank en daardoor onrein en onheilig, ja, kind des doods is, moet nu de Heilige Geest hem reinigen en heiligen. Waaruit dan tevens tweeërlei volgt: 1º. dat, ware de mensch gezond in de ziel gebleven, de Heilige Geest *geen* werk zou gehad hebben; 2º. dat, is die reiniging volbracht, het werk van den Heiligen Geest weer *ophoudt*.

Op het nu gevonden standpunt daarentegen heeft de Heilige Geest een *altoosdurend* werk, dat met de schepping begon en voortgaat in alle eeuwigheid, en is bovendien het werk van den Heiligen Geest ook reeds in gang geweest *eer er zonde kwam*.

En wierp men nu tegen: »Vroeger bestreedt ge dat de Messias niet buiten de zonde om zou gekomen zijn, en nu legt ge er juist nadruk op, dat de Heilige Geest juist wel gewerkt zou hebben buiten de zonde om", — dan kan het weêrleggen van die tegenwerping niet moeilijk zijn.

Immers, al ware de Christus niet als Messias verschenen, toch zou het *Eeuwige Woord*, de Zoon, de tweede Persoon in de Drieëenheid zijn eigen goddelijk werk wel terdege hebben gehad, want alle dingen bestaan te zamen door hem; terwijl omgekeerd, indien al het werk des Heiligen Geestes in de heiliging der verlosten ligt, de Heilige Geest, indien er *geen* zonde ware gekomen, in volstrekte *werkeloosheid* zou hebben verkeerd.

En overmits dit nu gelijk staat met het loochenen van de godheid des Heiligen Geestes, mág zulk zeggen niet geduld.

We besluiten dit artikel met de niet overbodige opmerking, dat het innemen van dit betere en hoogere standpunt niets is dan ook op het werk van den Heiligen Geest het gereformeerde grondbeginsel toepassen, *dat alle ding gemeten moet naar de maat der glorie Gods.*

III.

INBLIJVENDE EN UITGAANDE DADEN GODS.

Door den Geest zijns monds al hun heir.
Psalm. 33 : 16.

De dege, heldere godgeleerden uit den bloeitijd van de kerke Gods waren gewoon te onderscheiden tusschen een werken Gods dat *in Hem bleef,* en een ander werken Gods, dat *van Hem uitging.* Kortheidshalve noemden ze dit *inblijvende* en *uitgaande* daden des Heeren.

Daar intusschen de gewone lezer niet aanstonds het verschil tusschen beide in zal zien; eenvoudig omdat men hem van der jeugd af niet aan die uitdrukking gewend heeft; dient deze manier van spreken, eer we haar verder bezigen, eenigszins nader toegelicht.

Immers datzelfde verschil tusschen een werk dat nog inblijft, en een werk dat naar buiten treedt, bestaat tot op zekere hoogte evengoed bij het schepsel.

Reeds bij het dier gaat dit door.

Een leeuw, die loert op zijn prooi, doet iets en is heel anders dan een leeuw die rustig neerligt bij zijn welpen. Zie maar hoe zijn oog fonkelt, hoe de kop gespannen staat, elke spier opgetrokken, de blazende adem ingehouden is, en heel het neergehurkte dier den indruk maakt van in arbeid te zijn.

En toch, die arbeid treedt niet naar buiten. De koking en gisting, de spanning en trekking der zenuwen is vanbinnen. Een vreeslijke daad is gaande, maar ze blijft alsnog ingehouden. En straks eerst, als het weerloos rund argeloos voorbijschiet, treedt die eerst *ingehouden* werking plotseling *naar buiten,* als de leeuw dondert in zijn brullen, en met één sprong muil en klauw in de lendenen van zijn slachtoffer drijft.

Het onderscheid tusschen de nog ingehoudene en de uitgaande daad is hier zeer duidelijk, sterk sprekend; maar kan op kleiner schaal toch door een ieder aanschouwd worden, die in de kleine dierenwereld het uren lang gedoken zitten van de kat gadeslaat, eer ze er toe komt, om den sprong te wagen en naar buiten te slaan met haar klauw.

Maar edeler en veel sterker nog vindt ge dezelfde onderscheiding bij het doen des menschen.

Als er storm op zee heeft gewoed, en het lot der uitgeloopen pinkjes onzeker is, en de vloed weer opkomt, en de scheepkens weer worden thuis

gewacht, en er van kust naar boord en van boord naar de kust getakeld wordt, dan zit de beangste visschersvrouw of moeder op de duinen, roerloos, sprakeloos neêrgehurkt, en ze doet niets dan staren en wachten wat er komt.

Maar onder dat staren en wachten *werkt* ze met het *hart*, met haar *ziel*, met haar *gebeden*, en alles in haar spant elke zenuw en doet het bloed sneller kloppen en den adem inhouden. Ze *werkt*, zoo zelfs dat die spanning afmat en uitput en haar moê maakt. Doch ook hier blijft de daad in. Ze wordt ingehouden. Ze blijft een daad vanbinnen. Tot de pinkjes aankomen, en al naar heur pink terugkwam of wegbleef, een blijde gil of bang geween lucht geeft aan het overkropt gemoed.

Of wilt ge een voorbeeld nog meer uit het dagelijksch leven, neem dan den man van studie, den uitvinder die peinst op nieuwe vondsten, den bouwmeester, die zijn plannen ontwerpt, den veldheer die zijn kansen overweegt, en welk verschil, niet waar? tusschen die mannen der gedachte, die stil in een eenzamen hoek zitten of nederliggen, en daar ginds dien smid, die met dreunende spierkracht den voorhamer op het aanbeeld doet neêrkomen, of ook den scheepsmatroos die opkloutert in het want.

Zoo op het oog zoudt ge zeggen: Die smid werkt en werken doet die matroos, maar die geleerde, die uitvinder, die bouwmeester, die veldheer verspelen hun tijd in *niets* doen en zitten *werkeloos* neêr.

Maar wie dieper ziet, weet beter. Want wel werken deze mannen niet met de handen naar buiten, maar ze werken wel terdege met de hersenen, met de zenuwen, met het bloed vanbinnen. En naar gelang die organen teederder zijn dan hand of voet of nekspier, is hun inblijvend en verborgen werk zelfs veel uitputtender.

Na al hun werken is die smid een toonbeeld van gezondheid, die matroos een wolk van welvaren, terwijl omgekeerd dat schijnbaar niet-werken de mannen van studie tot bleekwordens toe heeft uitgeput, zoo maar niet hun levenskracht verteerd.

Zoo ziet men dan reeds in het leven der schepselen het scherpgeteekend en sterksprekend verschil tusschen tweeërlei soort van werkzaamheid, namelijk tusschen een werken *inwendig in het wezen*, en een ander werken *uitwendig naar buiten tredend*. En reeds bij menschen is het voelbaar, hoe vaak dat uitgaande, naar buiten tredende werk schier onbeduidend is vergeleken bij het veel ontzaglijker en spannender werk, dat *in hun persoon* besloten bleef en plaats greep *in* hun wezen.

En is dit nu eenmaal gevat en helder ingezien, laat men dan nu ditzelfde, maar natuurlijk met uitlating van al het menschelijk beperkte, overbrengen op den Heere onzen God. En wat vindt men dan?

Dit immers, dat God de Heere zijn werken naar buiten pas voor eenige duizenden jaren begonnen is, en dat, vóór de schepping begon, er geen werken Gods naar buiten plaats greep. In den beginne schiep God hemel en aarde, en vóór dat begin, was er niets dan God zelf, ook werkende, maar zoo dat er niets van naar buiten trad, maar alles besloten bleef in Hem zelf.

Tweeërlei werken Gods derhalve.

Een uitwendig werk dat wij kennen in de schepping en onderhouding, in de verzorging en bestiering van al het geschapene; een werk dat, vergeleken bij de diepe eeuwigheid, eigenlijk gisteren pas begonnen is; want wat zijn bij zijn eeuwen-eeuwigheid gezien enkele duizenden van jaren?

Maar daarachter en daaronder loopt een gansch ander werk van God den Heere. Een werk dat niet pas begon, maar even eeuwig als zijn Wezen is, en dus nimmer een begin had noch ooit een einde hebben zal. Maar dat diepere en veel rijkere en veel vollere werk is verborgen, had inwendig plaats, en heet daarom *inblijvend.*

Ten deele nu loopen deze beide werken, zoo het *inblijvende* als het *uitgaande,* saâm, voor zoover niet één enkel werk naar buiten treedt, dat niet eerst inwendig voleindigd is.

Maar niettemin blijft het verschil diep geteekend en licht herkenbaar.

De inblijvende daden Gods zijn *van eeuwigheid,* de uitgaande daden *tijdelijk.*

Het inwendige werk gaat altoos *vooraf,* het naar buiten tredende *volgt.*

Van wat uitgaat ligt de grond in wat verborgen bleef. Het eigenlijk licht is *vanbinnen,* wat naar buiten komt is slechts *uitstraling.*

De Heilige Schrift noemt die inblijvende daden: *de gedachten zijns harten* of ook *zijn raad.* Zoo b. v. in Ps. 33 : 11 : »De *raad* des Heeren bestaat van eeuwigheid en *de gedachten zijns harten* van geslacht tot geslachte."

Weet men echter dat in God den Heere noch de gedachte naast het hart ligt, noch het hart naast de gedachte, maar dat in Hem het ééne Wezen én denkt én gevoelt én wil, dan zegt die teekenende uitspraak van de gedachten zijns harten ons klaar en duidelijk, dat het Wezen Gods in zich zelf werkt van alle eeuwigheid.

De zoo vaak opgeworpene vraag der onnoozelheid, wat God de Heere dan toch, vóór de schepping, van eeuwigheid af wel zou gedaan hebben, vervalt hiermeê geheel, en wordt even dwaas, alsof men vroeg, wat de denker deed, eer hij het resultaat zijner gedachten neerschreef, of de bouwmeester, eer hij den grondsteen legde voor het huis.

Van eeuwigheid tot eeuwigheid is onafgebroken het inblijvend, inwendig

werk des Heeren doorgegaan, en dit inwendig werk staat, wel verre van onbeduidend te zijn, boven het uitgaande werk, even hoog in spanning en diepte, als het peinzen van den denker of de spanning van den angst de uiting van hart en gedachte aan intensiteit overtreft.

»Indien ik maar eens uit kon weenen, zegt de bedroefde, dan zou mijn smart te dragen zijn!" en nu wat zijn de tranen anders dan de *uitgaande* daad der smart, terwijl de pijn en de spanning *inblijft* en in het verborgene wordt geleden?

Of wilt ge ten slotte nog een ander en immer voor de hand liggend voorbeeld, vraag dan of er bij de moeder achter de uitgaande daad van het *baren*, niet nog een langer inblijvende daad van het *dragen* ligt.

Zoo zegt men ook van het Besluit, »dat het gebaard heeft", om wat anders daarmeê aan te duiden, dan dat er achter hetgeen naar buiten uitkomt en plaats grijpt een diep verborgen werk van voorbereiding ligt, waarvan ons oog wel niets bespeurt, maar dat niettemin wezenlijker nog dan het baren zelf is daar er zonder dat achterliggende werk niets te baren zou zijn.

De spreekmanier en voorstellingswijze van onze godgeleerden uit een beter tijdperk is hiermeê dus ten volle gerechtvaardigd, en een ieder zal thans beseffen, wat het verschil is tusschen de eeuwige *inblijvende* en de indertijd *uitgaande* daden Gods.

Maar is dat nu eenmaal duidelijk ingezien, dan vloeit hier nu ook terstond een gewichtig gevolg uit voort, t. w. dat alle inblijvende daden *Gods daden van het Wezen Gods zijn*, zonder verschil der personen, terwijl omgekeerd de uitgaande daden Gods de onderscheiding *van de Personen* toelaten en ten deele zelfs eischen.

Neem b. v. de zeer gewone en overbekende onderscheiding tusschen het werk van den Vader als van onze *schepping*, van den Zoon als van onze *verlossing*, en van den Heiligen Geest als van onze *heiligmaking*, dan geldt deze onderscheiding eeniglijk en uitsluitend van de *uitgaande* daden Gods.

Voor zoover toch deze daden van schepping, verlossing en heiligmaking nog slechts in de *gedachten zijns harten*, in zijn *raadslag*, in zijn Wezen verborgen waren, is het Vader, Zoon en Heilige Geest die schept, Vader Zoon en Heilige Geest die verlost, en Vader, Zoon en Heilige Geest die heiligt, zonder eenige deeling of onderscheiding van werkzaamheden hoegenaamd.

Gelijk alle stralen, zoolang ze nog in het licht verscholen liggen, onge-

deeld één zijn en geen onderscheiding toelaten, om eerst als ze naar buiten treden, *zich te spreiden*, zoo ook is in Gods Wezen alle inblijvende daad nog één en ongedeeld, en wordt de spreiding der persoonlijke heerlijkheden eerst zichtbaar, indien ze uittreden naar buiten.

Zoolang het water rustig in zijn bedding vloeit, is het één nat, en eerst waar het afspet naar omlaag, deelt het zich in de veelheid zijner druppelen. En zoo ook is het leven Gods één en ongedeeld, waar het in zichzelf blijft, en spreidt het zijn kleuren eerst dán uiteen, als het zich uitstort in het geschapene.

En dit nu maakt, dat er bij de *inblijvende* daden Gods van geen afzonderlijk werk van den Heiligen Geest kan gesproken worden, maar dat het afzonderlijk werk van den Heiligen Geest uitsluitend ter sprake komt bij de daden, die *uitgaande* zijn.

Alle inblijvende daden Gods zijn daden, zoowel van den Vader, als van den Zoon, alsook van den Heiligen Geest, maar onderscheiding tusschen de daden des Vaders en die des Zoons en die des Heiligen Geestes komt eerst ter sprake bij de werken, *die uitgaan.*

Dit maakt dat we, van het werk des Heiligen Geestes handelende, de *inblijvende* daden van den Heiligen Geest, als zijnde aan dien Geest met den Vader en den Zoon gemeen, onbesproken laten, en uitsluitend op die *uitgaande* daden wijzen zullen, die, in onderscheiding van de werken des Vaders en de werken des Zoons, als uitgaande werken van den Heiligen Geest een eigen stempel dragen.

Tegen ééne misvatting zij men intusschen op zijn hoede.

Het bovenstaande kon namelijk door misverstand worden opgevat, als bedoelden we te zeggen, dat het onderscheid tusschen de personeele eigenschappen van den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest niet in het Wezen Gods bestond en eerst ontstond bij de goddelijke werkzaamheid naar buiten.

Niets ligt intusschen verder van onze bedoeling.

De onderscheiding tusschen den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest is het eigen goddelijk merk van het Eeuwige Wezen, zijn bestaanswijs, zijn diepste grondslag; en aller dwaasheden ongerijmdste dwaasheid zou het dus zijn, zich dat Wezen ook maar één oogenblik als bestaande *zonder* die onderscheiding te denken.

Hieruit vloeit dus tevens voort, dat ook in de goddelijke huishouding, die in het goddelijk Wezen tusschen Vader, Zoon en Heiligen Geest plaats

greep, van eeuwigheid en tot in alle eeuwigheid bestaan zal, elk dezer drie goddelijke personen leeft en lieft en looft naar zijn personeele eigenschappen, zoodat de Vader *vader* tegenover den Zoon, de Zoon *zoon* tegenover den Vader blijft en de Heilige Geest van beiden, Vader en Zoon, uitgaat.

Maar hoe dit dan te rijmen, vraagt ge, met het zooeven gestelde, dat alle inblijvende daden Gods, zonder persoonsonderscheiding, aan den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest gemeen zijn, en dus daden zijn van het Wezen?

Deze vraag is volkomen gerechtvaardigd en vindt haar oplossing slechts hierin, dat men nauwkeurig tusschen tweeërlei soort van inblijvende daden Gods onderscheide.

Er zijn namelijk daden in het goddelijk Wezen, die bestemd zijn *om later uit te gaan*, en er zijn andere daden, *die eeuwig in het Wezen zullen blijven*. Bestemd om uit te gaan zijn alle daden, die op het *schepsel* betrekking hebben, en bestemd om in het Wezen te blijven zijn alle daden, die, zonder op het schepsel betrekking te hebben, alleen betrekking hebben op het leven tusschen den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest in het eigen goddelijk Wezen.

Neem bijv. de uitverkiezing en de eeuwige generatie. Beide zijn inblijvende daden Gods. Maar toch met sterk sprekend onderscheid. Immers, de *eeuwige generatie* van den Zoon door den Vader is een daad, die nooit naar buiten kan treden, maar eeuwig in het mysterie des goddelijken Wezens blijft. Terwijl omgekeerd de *uitverkiezing* wel als raadslag een inblijvende daad was, maar niettemin bestemd, om in de volheid des tijds door de roeping der verkorenen uit te treden naar buiten.

Beschouwt men nu zulke daden des Heeren, die inblijvend zijn om *eeuwig* inblijvend te *blijven* (dat zijn zulke daden, die *niet* op het schepsel betrekking hebben, maar voortvloeien uit de betrekking van den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest onderling), dan behoort bij deze inblijvende daden wel terdege op de personeele eigenschappen van die drie Personen gelet te worden. Daarentegen bij die andere inblijvende daden, die wel bestemd zijn om *naar buiten te treden* en die betrekking hebben op het *schepsel*, vervalt deze personeele onderscheiding ganschelijk, en het is van deze, dat de regel bedoeld is, dien we boven neerschreven, dat alle inblijvende werken daden van het geheele Wezen zijn, zonder onderscheiding der Personen.

Mogen we het met een trek uit het aardsche leven toelichten, merk dan op, hoe vader, moeder en kind in het verborgene van het huislijk leven tweeërlei soort van daden doen; deels daden, die uit hun onderlinge betrekking voortvloeien, en deels daden, die bestemd zijn om naar buiten te

werken. Voorzooveel nu aangaat die eerste soort daden, die binnenshuis blijven, spreekt het onderscheid tusschen vader, moeder en kind sterk. Zoodra het daarentegen aankomt op een daad *naar buiten*, dan immers zijn in elk gezin, waar liefde woont, ouders en kinderen, man en vrouw altoos één, en treedt de daad naar buiten, niet als de daad van den vader of van het kind, *maar als de éène daad van het geheele gezin.*

En zoo nu ook is in de heilige, mystieke huishouding van het goddelijk Wezen alle werking van den Vader op den Zoon en van beiden op den Heiligen Geest wel onderscheiden, maar bij elke daad, die naar buiten treedt, is het altoos het *éène goddelijke Wezen*, dat »gedachten des harten" over het schepsel heeft.

Vandaar dan ook, dat de natuurlijke mensch van niets verder weet, dan dat hij met een God te doen heeft.

Als de leeuw van God kon afweten, zou hij, met alle dieren, eveneens nooit verder, dan tot deze onderscheidinglooze belijdenis van »een God" kunnen komen.

De »Unitariërs", dat zijn alle menschen, die de heilige Drieëenheid verwerpen, zijn menschen, die dan ook niet verder kwamen, dan men bij het bedorven redelicht komen kan.

Zoo bespeurt men dan ook telkens, dat die vele belijders, die, ja wel gedoopt zijn met water, maar nog den Doop des Heiligen Geestes niet ontvingen, ook al spreken ze duizendmaal na, dat er een Drieëenig God bestaat, toch feitelijk voor zichzelven nooit anders dan van »een God" zonder meer afweten.

En dit kan niet anders, juist op grond van wat we boven aantoonden. En vandaar komt het, dat de kennisse, de onderscheidende kennisse van den Drieëenigen God dán eerst in de ziel kan stralen, als in die ziel eerst het licht der verlossing heeft geschenen en de Morgenster is opgegaan.

Onze belijdenis zegt het zoo schoon: »We kennen haar uit de Heilige Schriftuur en uit de werkingen, die wij in onszelven ondervinden."

IV.

HET WERK VAN DEN HEILIGEN GEEST IN ZIJN ONDERSCHEIDING VAN HET WERK DES VADERS EN DES ZOONS.

En de Geest Gods zweefde op de wateren. Gen. 1 : 2.

We komen thans aan de vraag toe, welke dan nu, in het algemeen genomen, de eigenaardige werking van den *Heiligen Geest* is, in onderscheiding van de werking des *Vaders* en des *Zoons*.

Niet, dat wij aan ieder geloovige den eisch zouden stellen, om zuiver en haarfijn van deze onderscheidingen rekenschap te kunnen geven. Voor het *wezen* des geloofs komt het *nooit* op verstandelijke onderscheidingen aan, en de hoofdzaak voor ons is niet, om met bijzondere nauwkeurigheid de werking van den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest te kunnen *indeelen*, maar veelmeer, om in onzen eigen persoon en aan ons eigen hart de werkingen van deze heilige Personen te ervaren. Wie ze ervaart zonder ze te kunnen omschrijven, geniet veel. Wie ze omschrijven kan zonder ze te ervaren, geniet niet het minste. Het *wezen* der zaak, niet de *naam*, is het beslissende.

Maar zal men daarom helderder inzicht in dit goddelijke gering schatten? Zal men een verstandelijk begrip van het heilige voor overtollig verklaren? Zal men spreken van »splinterige quaesties" en nietige »haarkloverijen"?

Doe dat niet.

's Menschen geest onderzoekt élk terrein des levens, en mannen van naam stellen er hun eere in, elke plant, tot het onkruid zelfs, en elk diertje, tot het kleinste insect toe, haarfijn te ontleden, van elk der ontleedde deelen de werking te omschrijven, en elk van die werkende deelen van het ontleedde organisme te sieren met een eigen naam. Zelfs onze leerlingen op middelbare scholen moeten zich reeds inspannen, om heele reeksen van die namen in het geheugen te prenten. En dat noemt niemand »haarkloverij"; daarvan ziet ieder het belang in; dat siert men met den schoonen naam van *wetenschappelijken* arbeid. En terecht, want zonder onderscheiding geen helder inzicht, en zonder helder inzicht geen warme gemeenschap met het voorwerp, dat ge onderzoekt.

En waarom zou datzelfde streven, dat bij de onderzoeking van een snoekenkop of lelieknop door ieder gebillijkt wordt, dan nu opeens ijdel,

onnut en overtollig moeten heeten, indien het zich richt, niet op eenig *schepsel,* maar op *God den Heere?*

Is er dan éénig voorwerp, meer al de inspanning van onzen geest waardig, dan het Eeuwig en Volzalig Wezen, dat we God noemen? En gaat het dan aan, is het voegzaam, is het oirbaar, dat we op elk ander terrein op juistheid van onderscheiding zelfs zullen aandringen, en omgekeerd opeens in het algemeene, in het verwarde en onheldere zullen terugzinken, zoodra er sprake is van den Heere, onzen God?

Of is dan die God zelf ons niet tegemoetgekomen, om ons ook verstandelijke kennisse omtrent zijn heilig Wezen mede te deelen? Gaf Hij ons dan niet *zijn Woord?* En strekt dan dat Woord er niet toe, om ons licht te gunnen met opzicht tot de verborgenheid van het heerlijkste Wezen, zijn eigenschappen, zijn deugden, zijn volmaaktheden, zijn goddelijk bestaan?

o, Gewisselijk, indien er sprake ware van een doordringen in dingen, *die voor ons te wonderlijk zijn;* indien er naar gestreefd werd, om openbaar te maken, wat God de Heere *verborgen* hield; dán zou vrome zin en eerbied voor den Heilige ons nopen moeten, om zulk een euvelmoed te weerstaan.

Maar nu niets anders wordt bedoeld, dan om met stille eerbiedenisse *de Heilige Schrift te beluisteren,* en op te vangen de kennisse, die zij niet slechts in haar oppervlakte, maar ook in haar diepten, ons van het goddelijk Wezen *aanbiedt,* nu geldt geen verontschuldiging, en zou men hun, die elk dieper onderzoek naar het goddelijk Wezen mijden willen, naar het woord van Jezus mogen toeroepen: »Het aangezicht des hemels kunt gij onderscheiden, maar het aangezicht van uwen Vader, die in de hemelen is, onderscheidt gij niet!"

De vraag, welke de werking van den Heiligen Geest is, in onderscheiding van de werking van den Vader en van die des Zoons, achten we dus alleszins gerechtvaardigd en noodzakelijk.

Droef, wezenlijk te betreuren is het, zooals de meeste geloovigen alle goddelijke werkingen onderling verwarren. Ze weten nooit, hoe ze eigenlijk onderscheiden zullen, wat nu God, en wat Jezus en wat de Heilige Geest doet. Beurtelings gebruiken ze, ook in hun gebeden, deze drie goddelijke namen, zonder de minste onderscheiding, dooreen. En of bijv. de Heilige Geest met nadruk de »Trooster" genoemd wordt, toch zoeken ze veelal hun troost bij den Vader en ook troost bij den Middelaar, zonder

dat ze zich er rekenschap van weten te geven, in wat zin en met wat bedoeling nu juist de Heilige Geest den bijzonderen naam draagt van den »*Trooster*".

Reeds van vroege tijden af heeft de kerk van Jezus dan ook behoefte gevoeld, om te dezen opzichte tot zuivere, klare en heldere onderscheiding te komen, en de groote denkers en Christenwijsgeeren, die in de beroemde kerkvaders, met name der Oostersche kerk, aan de gemeente des Heeren geschonken zijn, hebben een deel van hun beste krachten juist aan deze onderscheidingen gewijd.

Ze zagen in, dat de belijdenis van een Drieëenig God een doode klank zonder leven blijft, tenzij men *ook in de werkingen* van het goddelijk Wezen tusschen Vader, Zoon en Heiligen Geest onderscheiden leerde. Niet spitsvondige geleerdheid, maar de nood der gemeente heeft hen tot onderzoek naar die onderscheidingen gedrongen. En God de Heere, die de ketters tegen zijn kerk losliet, heeft juist door den strijd, waartoe die ketters zijn kerk dwongen, de traagheid van 's menschen geest overwonnen en hem tot onderzoek uitgeleid.

Er is derhalve geen sprake van, alsof thans een nog onontgonnen veld van onderzoek voor het eerst betreden zou worden. Dien indruk kan ons schrijven slechts maken op wie de historische schatten onzer kerk niet kent. Neen, al wat wij bedoelen is, datzelfde licht, dat reeds zoo eeuwenlang helder en vertroostend de kerk des Heeren bestraald heeft, opnieuw door de vensteren dier kerk te laten vallen, en door meerdere kennisse iets bij te dragen tot haar innerlijke kracht.

En vraagt men dan nu, welke dan deze onderscheiding is, zoo beginnen we met in het algemeen de onderscheiding te stellen, dat in alle door Vader, Zoon en Heiligen Geest gezamenlijk en gemeenschappelijk tot stand komend werk, van den Vader de *voortbrengende,* van den Zoon de *schikkende* en van den Heiligen Geest de *volmakende* kracht en werking uitgaat.

In 1 Cor. 8 : 6 leert ons de heilige apostel, dat »wij hebben éénen God, den Vader, *uit wien alle dingen,* en éénen Heere Jezus Christus, *door wien alle dingen* zijn." Maar in Rom. 11 : 36 voegt hij aan deze beide denkbeelden nog een derde toe, en spreekt niet enkel van een God, *uit wien* alle dingen zijn, en van een God, *door wien* alle dingen zijn, maar ook, dat *alle dingen* TOT *God zijn.* Hier is dus van drieërlei werking sprake. Een eerste werking, waardoor alle dingen *ontstaan* (uit Hem); een

tweede werking, waardoor alle dingen *bestaan* (door Hem); en eindelijk een derde werking, om alle dingen tot hun *bestemming* te leiden (tot Hem). En het is nu in verband met deze duidelijke en klare onderscheiding der apostolische leer, dat de groote leeraars der kerk, van de vijfde eeuw af, gewoon waren, de werking der Personen in het goddelijke Wezen in dezer voege te onderscheiden, dat van den Vader de werking uitging, waardoor alle dingen *ontstonden;* van den Zoon de werking, waardoor ze *bestand* ontvingen; en van den Heiligen Geest eindelijk de werking, waardoor ze geleid werden tot hun *bestemming.*

Deze onderscheiding, zoo leeraarden deze heldere denkers, hield gelijken tred met de onderscheiding tusschen de Personen. De Vader is *vader.* Hij *genereert* den Zoon. De Zoon is *uit den Vader;* niet omgekeerd de Vader uit den Zoon. Ook is de Vader met den Zoon degene, van wien de Heilige Geest *uitgaat.* Klaar en duidelijk blijkt alzoo, dat het eigenaardige van het persoonlijke bij den Vader daarin gelegen is, dat *uit Hem iets voortkomt,* uit Hem iets ontstaat, dat Hij de Bron is, de Fontein, de Sprinkader, uit wien de stroom der dingen opwelt; niet enkel van het geschapene zelf, maar ook de *gedachte* van het geschapene; kortom al wat was, is of wordt.

Even duidelijk en klaar kan men inzien, dat het eigenaardige in het personeele bestaan *des Zoons* niet in het genereeren ligt, maar in *het gegenereerd worden.* »Zoon" is men alleen, doordien men gegenereerd is.

Zijn dus alle dingen *uit* den Vader, zoo kan er integendeel niets *uit* den Zoon zijn. In den Zoon is *niet* de Bron, *niet* de Fontein, waaruit de stroom der dingen opwelt en ontspringt. En toch voegt ook de Zoon een scheppingswerk aan het tot stand komende toe, want de Heilige Geest gaat uit ook van den Zoon. Niet van den Zoon *alleen;* dan toch zou de Zoon weder Bron en Sprinkader zijn. Neen, maar van den Vader én den Zoon. Alzoo, dat de Heilige Geest niet van den Zoon uitgaat, dan krachtens de wezensgemeenschap, waarin de Zoon met den Vader bestaat.

Dienovereenkomstig nu leert de Heilige Schriftuur ons, dat de Vader alle dingen *door den Zoon* geschapen heeft, en dat er niets geschapen is of 't is geschapen *door Hem.* En op de vraag, wat hieronder te verstaan zij, wat dit »geschapen zijn door", in onderscheiding van »geschapen zijn *uit*", beteekent, vernemen wij in Coloss. 1 : 17 »dat alle dingen tezaam *bestaan* door Hem", d. w. z. dat ze door Hem hun *bestand* hebben; en nog duidelijker maakt de apostel dit in Hebr. 1 : 3, waar we vernemen, »dat de Zoon alle dingen *draagt door het Woord zijner kracht*".

Hieruit toch blijkt, dat, waar UIT *den Vader* als uit de Sprinkader aller dingen, al datgene voortkomt wat voor het bestaan van eenig schepsel

noodig zal zijn, daarentegen de formeering, saamvoeging en samenschikking van dit alles tot een schepsel het eigen werk is *van den Zoon.*

Mochten wij, in stillen eerbied, dit doen Godes bij het werk van menschen vergelijken, dan zouden we zeggen kunnen: Indien er een paleis zal gebouwd worden, moeten *eenerzijds* de middelen, de bouwstoffen, de werkkrachten en de plannen voortgebracht worden, maar ook *anderzijds* moeten deze middelen, bouwstoffen, werkkrachten en vooruit gemaakte plannen zóó uitgevoerd en geschikt, dat het paleis eruit komt. Stel nu, ge kondt die tweeërlei werking zoo onderscheidenlijk aan *twee* personen opdragen, dat *de vorst* de middelen schonk, de bouwstoffen deed aanvoeren, de werkkrachten leverde en de plannen gereedmaakte; en dat *de architect* nu met deze bouwstoffen en werkkrachten naar dat plan het paleis uit den grond liet oprijzen, — oordeel zelf, of men dan op de vraag: »Wie heeft dat paleis gebouwd?" niet evengoed zou kunnen antwoorden: »Het is gebouwd *uit* de vorstelijke macht", of ook: »Het is gebouwd *door* dien bouwmeester"; en of men, om volkomen juist te spreken, niet zou behooren te zeggen: »Het is gebouwd *uit* de middelen van den vorst, *door* den bouwmeester, dien hij aanstelde"?

Welnu, voorzoover nu op zwakke schaal menschelijke verhouding het goddelijke kan toelichten, zouden we dan zeggen willen, dat zoo ook eenigermate de verhouding tusschen het werk van den Vader en het werk van den Zoon is. Voor dit heerlijk en verbazend paleis aller dingen, waarvan de opperste bouwmeester en kunstenaar God is, is *tweeërlei* werking noodig geweest. Vooreerst een *voortbrengende* werking, die teweegbracht, dat de stoffen, de krachten, de denkbeelden ontstonden; en een tweede werking, die maakte, dat de aldus ontstane en teweeggebrachte denkbeelden, krachten en stoffen zich formeerden en schikten tot het *schepsel*, dat *bestaan* moest. En gelijk nu de Vader de werking doet, die maakt dat alle ding *wordt*, zoo gaat van den Zoon de werking uit, die maakt dat alle ding *geformeerd* wordt tot het van God bedoelde en gewilde schepsel. De Vader is de koninklijke Bron, waaruit de middelen en krachten voor den bouw van dit heelal vloeiden; en de Zoon is de Bouwmeester, die uit deze middelen, uit deze krachten, naar die plannen teweeg heeft gebracht, dat nu alle dingen naar Gods raad *bestaan*, d. i. hun eigen, door God bedoeld bestaan hebben.

Stonden nu de Vader en de Zoon *naast* elkaar, zoo zou deze tweeërlei werking uiteenvallen. Maar nu dit *niet* zoo is, nu de Vader den Zoon

genereert en de Zoon al wat de Vader is, in zich gegenereerd draagt, nu valt alle *wezenlijke* scheiding weg, en blijft ons niets dan de *personeele* onderscheiding over. Want immers, alle wijsheid en mogendheid, waarmeê de Zoon aan alle ding zijn bestand geeft, is in den Zoon gegenereerd uit den Vader; en omgekeerd, alle plan en raadslag, waarmeê alle ding bestemd wordt, is een raadslag, waarin de Vader slechts bestemd en bepaald heeft die goddelijke wijsheid, die Hijzelf als Vader genereert in den Zoon. Hij toch blijft eeuwig het afschijnsel van *zijn* heerlijkheid en het uitgedrukte beeld van *zijn* zelfstandigheid.

Maar ook hiermeê is de schepping nog niet voleind. Wij menschen bijv. dragen niet alleen stoffen, krachten en denkbeelden in ons, en verheugen ons niet alleen in het voorrecht, dat deze stoffen, krachten en denkbeelden in ons als één organisch geheel ineenzitten en geschikt zijn, maar bovendien is nog noodig, *dat dit alles zich ontwikkele, wasse, groeie, leve, voortga, en onder en door die gestadige verandering allengs nadere* TOT ONZE BESTEMMING.

Een schepsel is maar niet geschapen om er *te zijn* en voorts als monument tot in alle eeuwigheid in één der nissen van dit heelal *te staan pronken*, maar alle ding is geschapen *met een doel*. Ter wille van dat doel zijn in u geschapen de krachten en vermogens, die noodig zijn om u dat doel te doen bereiken, en eigenlijk dán eerst zal uw schepping geheel afgeloopen zijn, als er uit u geworden is, *wat er uit u worden moet*. Daarom lezen wij in Gen. 2 : 3, dat God op den zevenden dag gerust heeft van al zijn werk, hetwelk God geschapen had, *om dat te volmaken*.

En dat *leiden nu tot zijn bestemming*, dat doen werken van het leven naar zijn aard, dat *volmaken* van het schepsel, dáárin ligt het geheel eigenaardige van de werking van den Heiligen Geest, die we thans gaan beschouwen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

DE SCHEPPING.

V.

HET LEVENSBEGINSEL IN ALLE SCHEPSEL.

> Door zijnen Geest heeft Hij de hemelen versierd; zijne hand heeft de langwemelende slang geschapen.
>
> Job 26 : 13.

De taak van den Heiligen Geest bestaat dus, gelijk we zagen, dáárin, dat Hij de schepping leidt tot *haar bestemming*. Einddoel van die bestemming is, dat de *eere Gods* uit zijn schepping blinke. Maar in dit uitkomen van de eere Gods uit zijn schepping zijn *graden*. Die eere Gods komt niet uit alle schepsel *even sterk*, noch uit elk schepsel *op dezelfde manier*. Een insect en een star, een schimmelplant en een ceder op den Libanon, een polderjongen en een Augustinus zijn alle schepselen Gods, maar welk verbazend verschil niet tusschen een dof kiezelsteentje en die fonkelende ster, of ook tusschen een insect en een geest als Augustinus of Newton! Dit nu maakt, dat ook de eere Gods op een geheel andere wijze uit zulk een insect, dan uit een Newton voort moet komen.

Hierdoor wordt het noodzakelijk, om het algemeene gezegde, dat alle schepsel zijn bestemming in de eere Gods vindt, nader toe te lichten.

Immers, indien we de heerlijkheid des Heeren met de majesteit en den luister van eens konings hof mogen vergelijken, zoo gevoelt ge toch, dat diep opgevat *niets*, letterlijk *niets* voor den luister van den koning onverschillig is. Zelfs de keuze van zijn meubelen, het steen, waaruit zijn paleis is gebouwd, tot de straatklinkers toe voor zijn vorstelijken gevel, het kan alles strekken om de majesteit van zijn hof te verhoogen, maar het kan ook, indien het niet evenredig aan zijn vorstelijken naam is, den indruk van dien luister verkleinen.

En toch, ook al heeft aan 's konings hof alles, tot zelfs het kleinste toe, zijn beteekenis, wat waarde heeft dat *uitwendige* en *stoffelijke*, indien ge het vergelijkt met de waardij van 's konings *hofpersoneel!* Hoeveel meer draagt een vroom, vroed en vaardig hoveling niet tot 's konings eere bij, dan het prachtigst porselein of de rijkste meubelen! En ook onder die hovelingen, hoeveel meer komt den koning niet eere en luister toe van een kundig en schrander *raadsman* zijner kroon, dan van een vlug en kundig *hofmaarschalk!* Maar hoe hoog ook de luister zij, die den koning van zijn besten minister toekomt, hoe verbleekt toch ook *die* glorie weer ganschelijk, vergeleken bij de eere, de majesteit en de glorie, die aan een koning en heel zijn dynastie wordt toegebracht door een reeks van *zonen en dochteren,* die, uit zijn eigen bloed geteeld en door zijn eigen geest gevormd en met zijn eigen levensgedachte bezield, in het intiemst van zijn leven inleven en als met hem één van ziel en zinnen zijn.

En mogen we dit nu, met stillen eerbied, overbrengen op het hof van onzen hemelschen Koning, dan voelt ge ook daar immers terstond, hoe, ja, elke *star* en elke *bloem* Gods glorie kan verhoogen, maar hoe toch het leven van zijn *engelen* en *menschen*kinderen veel hooger beteekenis voor het Godsrijk heeft; en voorts, hoe ook onder die menschen zij het nauwst aan de eere Gods verbonden zijn, die in *hoogheid* en *ambt* door Hem gesteld zijn; en eindelijk, hoe ook onder dezen weer diegenen Hem het naast staan, die, als *kinderen* uit zijnen geest geteeld, door Hem in de verborgenheid zijner tente zijn opgenomen.

We zeggen dus niets vreemds, maar iets heel natuurlijks, indien we beweren, dat de glorie Gods het meest en het schitterendst uit *zijn kinderen* komt; en overmits nu niemand Gods kind kan worden, dan doordien de Heere hem *tot zijn kind teelt,* zoo mag naar hetzelfde recht gezegd en beleden, dat de eere Gods het naast en het meest hangt aan zijn *uitverkorenen,* of, wil men, aan zijn *kerk.*

Maar toch niet alleen aan die kerk of aan die uitverkorenen.

Immers, die kerk en die uitverkorenen staan weer in verband met gegeheel ons *menschelijk geslacht:* ze doorleven hun leven onder allerlei natiën en volken, en zijn met deze natiën lotgemeen. Ge kunt noch moogt dus het geestelijk leven van Gods uitverkorenen van hun *nationale* leven, van hun *maatschappelijk* leven, van hun *huiselijk* leven afscheiden.

En waar ge nu weet, hoe klimaat en luchtsgesteldheid, hoe spijs en drank, regen en droogte, dier en plant om ons heen, kortom heel dit toestel der stoffelijke schepping weer oorzaak is, dat de maatschappij, dat het huiselijk en nationale leven in het eene land geheel anders is, dan in het andere, dan springt het toch immers in het oog, hoe zelfs kruid en plant, dier

en insect, meteoor en dwaalster mede invloed hebben op de uitkomst der dingen, en alzoo mede aan de eere Gods verbonden zijn.

Waar sprake is van een leiden der geschapene dingen tot hun bestemming, treedt derhalve *geheel dit heelal* als één machtig geheel voor onzen geest. Eén machtig geheel, waarvan de *kerke* Gods de heilige, teederste, diepste *kern* is, maar waaraan als *bolster* heel die schepping *organisch* ligt vastgehecht.

Zal dus dat geheele scheppingswezen tot zijn bestemming worden geleid, dan dient gevraagd, hoe het fraaiste, het edelste, het heiligste tot zijn bestemming kan geraken, en aan de bewerking van deze fijnste en edelste deelen moet dan de bewerking van al het overige *ondergeschikt* worden gemaakt.

De vraag is dus maar: Hoe komt de schare der uitverkorenen tot hun bestemming? Want is *die* vraag eenmaal beantwoord, dan is daarmeê vanzelf de bewerking van *al het overige* vooraf bepaald en gebonden.

En op die vraag nu kan het antwoord niet twijfelachtig zijn. Gods kinderen kunnen hun bestemming niet bereiken, *tenzij God zelf in hun eigen hart zijn tempel bezitte.*

Drang van de liefde des Eeuwigen is het, om in zijn schepsel in te leven, door de liefde van zijn schepsel zichzelven te minnen, en zijn eigen luister te weerkaatsen uit het bewustzijn van een wezen, dat Hij schiep.

Bereikt is de eindbestemming van Gods uitverkorenen dán eerst, als het wordt een »kennen, gelijk wij gekend zijn," een »zien van aangezicht tot aangezicht", een »zalig zijn in de zielsinnige gemeenschap met den Heere".

En overmits dit nu niet *kan* tot stand komen en deze bestemming nu niet *kan* bereikt worden, tenzij *God zelf* in het hart van zijne knechten en dienstmaagden woning make, en wederom de Heilige Geest juist *die* Persoon in het goddelijk Wezen is, die *indaalt* in 's menschen geest en in den geest der engelen, zoo blijkt hieruit klaarlijk, hoe het hoogste einddoel van heel Gods schepping eerst dán kan verwerkelijkt worden, als *de Heilige Geest zijn ingang in het hart van het schepsel* volbrengt.

Gijzelf, persoonlijk, hoezeer ook uit uw ouders geboren, door voeding en opvoeding naar lichaam en ziel gevormd en bewerkt door allerlei invloeden, gij komt toch tot uw eindbestemming nooit, tenzij de Heilige Geest *bij u inkeere* en innerlijk werke op heel het raderwerk van uw gemoed.

Stond nu die hoogste bewerking op zichzelf, zoo zou men mogen zeggen, dat de Heilige Geest alleen *de laatste hand* aan de voltooiing

van het schepsel lei. Maar dit is volstrekt *niet* zoo. Ieder weet voor zichzelf het best, hoe zijn leven *na* zijn bekeering op het intiemst samenhangt en blijft samenhangen met zijn leven van *vóór* zijn bekeering. Niet, alsof het zondig leven van vroeger zijn heilig leven bepalen zou, maar in *dien* zin, dat én zijn vroeger leven in de zonde én zijn leven, dat hij nu in Gods heiligheden doorleeft, beide bepaald worden door een*zelfde* karakter, een*zelfden* aanleg, *gelijke* levensomstandigheden en *gelijksoortige* invloeden.

Om het eind-werk onzer volmaking in ons tot stand te kunnen brengen moet de Heilige Geest dus ook reeds zijn invloed doen gelden op die *voorafgaande* ontwikkeling, ja op de *formatie* van ons karakter en op de *schikking* van onzen geheelen persoon. In zwakkeren graad moet die werking van den Heiligen Geest dus ook in ons *natuurlijk* leven nagespeurd.

Maar overmits ons persoonlijk leven op zijn beurt slechts weer een bijzondere verschijning is van het algemeene *menschelijke* leven, d. i. van den mensch als mensch, zoo moet het werk van den Heiligen Geest, zij het ook in nog zwakker graad, zich reeds gevoelen doen bij de schepping van den *mensch*.

En eindelijk, overmits de aanleg van den mensch als mensch weer in verband staat met *het heir des hemels en der aarde*, zoo moet het wel, dat de werking des Heiligen Geestes, zij het ook in zeer zwakke mate, zich ook over de formatie van dit heir des hemels en der aarde uitstrekke.

Zoover als de invloeden reiken, die op het al of niet bereiken van 's menschen eindbestemming hun werking gevoelen doen, zóóver reikt dus ook de werking van den Heiligen Geest. Maar ook, naarmate die invloeden zeer zwak, iets sterker, zeer sterk of albeslissend op de volmaking van Gods uitverkorenen inwerken, naar die mate is ook de invloed van den Heiligen Geest op deze werkingen flauw waarneembaar of scherp geteekend.

Als een zalige afsterft en ten hemel ingaat, stemt ieder toe, dat hierbij het werk van den Heiligen Geest gezien wordt; daarentegen in het leven der starren kan nauwelijks iemand dit vermoeden; en toch, de Schrift getuigt niet alleen, dat wij wedergeboren worden uit den Geest, maar ook en even beslist: »Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt, en *door den Geest zijns monds* al hun heir."

Het leiden van het schepsel tot zijn bestemming sluit dus een invloed

op *al* het geschapene, van zijn eerste wording af, in zich; en ware er geen zonde tusschenbeiden gekomen, dan zou men dus kunnen zeggen, dat de Heilige Geest in *drie* gradatiën het schepsel tot zijn bestemming leidt, voleindt en dus volmaakt: t. w. door *bezwangering* in het onbezielde schepsel, door *bezieling* in het redelijke schepsel en door *inwoning* in het verkorene kind van God.

Maar nu is de zonde, helaas, *wel* tusschenbeiden gekomen. *De zonde,* d. w. z. er heeft zich een macht geopenbaard, die er op uit was en is, om den mensch, om het schepsel, om al het geschapene *af te houden van zijn bestemming.*

Is het nu het eigen werk van den Heiligen Geest, om het geschapene tot zijn bestemming te brengen, dan volgt hieruit, dat de Heilige Geest juist lijnrecht *tegen de zonde* overstaat, en het juist tot de roeping van den Heiligen Geest behoorde, om de zonde te vernietigen en, in weerwil van haar tegenwerking, Gods uitverkoren kinderen en heel Gods schepping toch tot haar bestemming te doen geraken.

Het verlossingswerk is dus geen nieuw werk, dat bij het werk van den Heiligen Geest bijkomt, maar één en hetzelfde werk, dat de Heilige Geest op zich nam, t. w. om zonder stoornis, of in weerwil van de stoornis der zonde, het geschapene *tot zijn bestemming te doen geraken;* eerst door de zaliging der uitverkorenen, en daarna door de wederherstelling aller dingen in hemel en aarde bij de wederkomst van Jezus.

Al wat tot dat doel gestrekt heeft, als daar zijn: het tot stand brengen van de *Heilige Schrift;* de toebereiding van *Jezus' lichaam;* de buitengewone *genadebedeeling aan de kerk,* zijn altegader niets dan overgangsschakelen, om het begin weer aan zijn vooraf bepaald einde te verbinden en, in weerwil van de inbreking der zonde, nochtans de bestemming, die heel het heelal heeft, om Gods glorie te verhoogen, te verzekeren met vaste hand.

Wilt ge, dan zoudt ge dus zeggen kunnen: Nu eenmaal de zonde er is, en we niet meer zonder haar rekenen kunnen, schittert het werk van den Heiligen Geest het sterkst en het heerlijkst in het toebrengen en zaligen van Gods uitverkorenen; maar inleidend op deze hoogste inwerking, gaan twee andere werkingen van den Heiligen Geest vooraf, de eene in het *verlossingswerk* en de andere in de bewerking van het *natuurlijk* leven.

Het is één en dezelfde Heilige Geest, die gezweefd heeft over de oorspronkelijke *schepping;* die ons in het genaderijk de *Schrift,* den *Chris-*

tus en de *Kerk* schonk; en die, na ons deze schatten verleend te hebben, in verband met die oorspronkelijke schepping en door die genademiddelen, ons wederbaart en heiligt tot Gods kinderen.

Slechts houde men, en dat is hier zelfs hoofdzaak, bij elk dezer drie machtige en alomvattende werkingen wél in het oog, dat de Heilige Geest bij alle deze nooit anders, dan het *innig verborgene,* het *on*zichtbare, het nauwlijks waarneembare, het *innerlijk* zich schuilhoudende tot stand brengt.

Het verborgen, verscholen, inwendig en innerlijk werken is altoos het vaste kenmerk van de werkingen des Heiligen Geestes. Achter het zichtbare ligt een onzichtbare, geestelijke wereld, en in die geestelijke wereld zijn voorkameren en binnenkameren, en onder die binnenkamers is de onpeilbare diepte des gemoeds, en het is in die heilige diepten van ons verborgen gemoedsleven, dat de Heilige Geest zijn altaar kiest en ons hart vormt tot zijn tempel.

Maar zóó nu ook is er in het verlossingswerk van den Christus van de eene zijde iets tastbaars, iets dat *gezien* werd, en in het *uiterlijke* werd doorleefd. De verzoening is in zijn bloed. En bloed *ziet* men. Maar in dat verlossingswerk was ook anderdeels een geheel *on*zichtbaar, *geestelijk* werk. Een geestelijk onzichtbaar werk in de *heiliging* van Jezus' vleesch, en een geestelijk onzichtbaar werk in de versiering van Jezus' menschelijke natuur met menigerlei *genade.* En zie, overal, waar nu de nadruk moet gelegd op dat *verborgen* en *inner*lijk werk, maakt de Heilige Schrift ons opzettelijk melding van den Heiligen Geest. »De Heilige Geest zal over u komen", heette het tot Maria; en straks wierd het uitgeroepen: »Hij geeft hem den Geest niet met maté!"

En zoo nu ook, ten slotte, is er in het heir des hemels en der aarde van den eenen kant een stoffelijk, een uitwendig, een waarneembaar leven, met welks voorstelling wij in onze gedachten nooit den Heiligen Geest kunnen verbinden. Maar, hoe zwak en onmerkbaar ook, toch ligt er ook achter dat stoffelijke en tastbare der natuurlijke schepping een onzichtbare achtergrond. Hoe ontastbaar zijn niet reeds de natuurkrachten, hoe majestueus de krachten van het magnetisme. Maar veelmeer nog ligt er onder dat alles *leven.* Zelfs door den schijnbaar dooden stam ruischt een stille ademtocht. Een verscholen, verborgen beginsel werkt uit de onpeilbare diepte aller dingen naar boven en naar buiten. Eenigermate ook reeds in de redelooze schepping, maar veel sterker in den engel en den mensch. En het is nu dit *levendragende,* dit vanbinnen uit *bezielende* in alle schepsel, hetwelk dood gaat en verstijft, zoodra de werking van den Heiligen Geest wegwijkt. »Zendt Gij uwen Geest uit, zoo worden ze geschapen, neemt Gij uwen adem weg, *zoo sterven zij!*"

Dat verborgene, verscholene, onzichtbare nu is niets anders dan de onmiddellijke aanraking van God aan zijn schepsel. Er is in u een punt, waar de levende God u aanraakt om u te dragen, en zúlk een punt nu is er in alle schepsel; want geen ding bestaat er, of God Almachtig *houdt het* van oogenblik tot oogenblik.

Dat punt nu is bij de uitverkorenen hun *innerlijk gemoedsleven.* Bij alle redelijk schepsel het *redelijk bewustzijn.* En bij alle schepsel, redeloos of redelijk, het *levensprinciep,* waardoor het bestaat.

En overmits nu de Heilige Geest juist *die* Persoon van het goddelijk Wezen is, die de roeping heeft om de onmiddellijke aanraking en gemeenschap met het schepsel in het verborgenste van zijn wezen tot stand te brengen, zoo is het natuurlijk en volgt het hieruit, dat de Heilige Geest *woont* in het hart der uitverkorenen, alle redelijk schepsel *bezielt,* en in alle schepsel, redelijk of redeloos, het *levensbeginsel* staande houdt

VI.

HET HEIR DES HEMELS EN DER AARDE.

De Geest Gods heeft mij gemaakt.
Job. 33 : 4.

Hebt ge thans eenigermate verstaan en doorzien, waarin het eigenaardig kenmerk van alle werk des *Heiligen Geestes* bestaat, laat ons dan nu verder gaan, en onderzoeken, *waarin* dit eigenaardig werk van den Heiligen Geest eertijds bestaan heeft, nu nog bestaat, en in de toekomst bestaan zal.

De Vader *brengt voort,* de Zoon *schikt en ordent,* de Heilige Geest *leidt elk schepsel tot zijn bestemming.* Uitnemend! Maar wat leert ons nu de Heilige Schrift omtrent het bijzondere en eigenaardige, dat feitelijk door den Heiligen Geest verricht is en nog wordt?

Om het antwoord hierop geleidelijk te doen voortschrijden, beginnen we dit onderzoek met *de schepping* zelve.

We weten dat er één God en Vader is, *uit* wien alle dingen zijn, en één Heere Jezus Christus, *door* wien alle dingen zijn; maar wat is nu het eigenaardig werk, dat in en bij die schepping verricht is door den Heiligen Geest?

Om dit duidelijk te maken, beginnen we met u de uitspraken der Heilige Schrift voor te leggen, die te dezen de bron van onze kennis zijn.

En dan wijzen wij allereerst op de bekende verklaring, die van Gods wege in Gen. 1 : 2 gegeven is:

»De aarde nu was woest en ledig, en duisternis was op den afgrond; *en de Geest Gods zweefde op de wateren.*"

Voorts zie men Job 26 : 13:

»*Door zijnen Geest heeft Hij de hemelen versierd;* zijne hand heeft de langwemelende slang (het sterrenbeeld »de Draak", of volgens anderen »de Melkweg") geschapen."

Dan Job 33 : 4:

»*De Geest Gods heeft mij gemaakt* en de adem des Almachtigen heeft mij levend gemaakt."

Al verder Psalm 33 : 6:

»Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt, en *door den Geest zijns monds al hun heir.*"

Evenzoo heet het in Psalm 104 : 30:

»*Zendt Gij uwen Geest uit, zoo worden zij geschapen*, en Gij vernieuwt het gelaat des aardrijks."

En weer in anderen zin Jesaja 40 : 13 :

»*Wie heeft* (t. w. bij de schepping) *den Geest des Heeren bestierd,* en wie heeft Hem als zijn raadsman onderwezen?"

Deze uitspraken toonen nu vooreerst ten duidelijkste, dat ook wel terdege de Heilige Geest een eigen taak bij en in het werk der schepping verricht heeft.

Ten tweede doen zij ons zien, dat dit werk van den Heiligen Geest niet op zichzelf stond, maar op het allerinnigst met het werk van Vader en Zoon samenhing. Immers, in Ps. 33 : 6 wordt in de twee vershelften het werk van het *Woord* met het werk van den *Heiligen Geest* verwisseld. Er staat toch in de eene vershelft: »Door het *Woord des Heeren* zijn de hemelen gemaakt"; en in de tweede: »En door den *Geest zijns monds* al hun heir." Weet men hier nu bij, dat de Hebreeuwsche dichtkunde altoos gewoon is, in de twee helften van eenzelfde vers dezelfde zaak, maar op twee wezenlijk onderscheidene manieren, uit te drukken, dan ziet men hieruit, dat het werk van het *Woord* in de schepping met het scheppingswerk van den Heiligen Geest één was, maar zóó, dat de Heilige Geest er toch nog iets eigendommelijks aan toevoegde.

Let er intusschen op, dat noch in Ps. 33 : 6, noch in Job 33 : 4 enz. de Heilige Geest met zijnen eigenen naam genoemd wordt. Er staat niet: »Door den *Heiligen Geest* al hun heir", maar: »Door den *Geest zijns monds* al hun heir." En evenzoo in Job 26 : 13: »Door *zijnen Geest* heeft Hij de hemelen versierd", en in Job 33 : 4: »De *Geest Gods* heeft mij gemaakt."

Op dien grond nu is door velen beweerd, dat in deze uitspraken der Heilige Schrift ganschelijk niet van *den Heiligen Geest,* als derde Persoon in de Drieëenheid, gesproken werd; maar dat in al deze plaatsen God slechts in het algemeen als de *onderscheidinglooze, ééne God* voorkomt; en dat, of er van dien éénen God al gezegd wordt, dat Hij iets schept door zijn *hand,* door zijn *vingeren,* door zijn *woord,* door zijn *adem* of door zijn *geest,* hiermeê nooit iets anders kan bedoeld zijn, dan een menschelijke uitdrukking, om aan te duiden, dat *God zelf* schiep.

Dit gevoelen is intusschen, en terecht, steeds door de kerk weersproken.

Weersproken op grond, dat ook wel terdege het Oude Testament, niet slechts in enkele uitspraken, maar in geheel zijn innerlijke huishouding, toont, de belijdenis der drie Personen, die alle drie God en toch slechts één Wezen zijn, te kennen. Want wel heeft men gepoogd, ook dit feit te loochenen, maar door valsche uitlegging. En indien men dan zegt: »Maar onze uitlegging is zoo goed als de uwe" — dan stemmen we dit dáárom niet toe, overmits Jezus en zijne apostelen, die op *onfeilbare* wijze het Woord

verklaarden, juist *dezelfde* uitlegging geven, die *de kerk* van hun lippen opnam.

In de tweede plaats geven we niet toe, dat »zijnen Geest" enz. *niet* op den Persoon van den Heiligen Geest zou slaan, en dat wel, overmits in het Nieuwe Testament gelijksoortige uitdrukkingen voorkomen, die buiten twijfel den Persoon des Heiligen Geestes bedoelen. Bijv.: »Heeft God *den Geest zijns Zoons* uitgezonden" (Gal. 4: 6); »Denwelken de Heere verdoen zal *door den Geest zijns monds*" (2 Thess. 2 : 8); enz.

In de derde plaats laat de uitdrukking in Ps. 33 : 6: »Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt", in verband met Gen. 1: 3: »God *sprak:* Daar zij licht en daar was licht!" en Joh. 1 : 3, geen twijfel over, of hiermeê is de tweede Persoon in de Drieëenheid bedoeld; waaruit dan tevens volgt, dat de tweede vershelft: »Door den *Geest zijns monds* al hun heir", in soortgelijken zin verstaan dient te worden.

En merken wij in de laatste plaats op, dat van een *Geest van God* te spreken, die niet de Heilige Geest zelf zou zijn, eenvoudig het indragen in de Heilige Schrift van een Westersch en menschelijk begrip zou zijn. Wij, ja, spreken van den verkeerden geest, die onder een bevolking, die op een school, die in een leger heerscht, en bedoelen daar dan meê zekere *gezindheid,* zekere booze *neiging,* zekere onheilspellende *richting,* die openbaar wierd; aldus den geest, die van den mensch uitgaat, onderscheidend van zijn persoon en wezen. Maar dit nu kan noch mag op God den Heere overgebracht. Van den Christus, in den staat zijner vernedering, kan terecht gezegd worden: »Den *zin* van Christus hebben", en dus ook »Den geest van Jezus" soms aanduiden: »Gelijke *gezindheid* als in Jezus was." Maar van het goddelijk Wezen zelf nog een *geest van dat Wezen* te willen onderscheiden, is van dat goddelijk Wezen aardschelijk denken. Dit mag niet. Het goddelijk zelfbewustzijn is van ons menschelijk bewustzijn ganschelijk onderscheiden. En terwijl in ons, menschen, zeer scherp te onderscheiden valt tusschen onzen *persoon* en ons *bewustzijn* en onzen *zin,* valt deze onderscheiding bij God daarentegen ganschelijk weg, en komt er juist de Persoonsonderscheiding van Vader, Zoon en Geest voor in plaats.

Zelfs waar »adem zijns monds" ter verklaring aan de uitdrukking »zijnen Geest" wordt toegevoegd, mag deze opvatting niet worden prijsgegeven. Dat toch ons »ademen", evenals het »ademen der elementen" in den wind, die voor Gods aangezicht stormt, overeenkomt met het wezen des geestes, blijkt uit de sprake van alle natiën. Schier allen toch drukken de denkbeelden van geest en adem en wind met verwante of gelijke woorden uit. Het »blazen" is in heel de Heilige Schrift symbool van geestesmeêdeeling.

En als Jezus op de apostelen *blies* en zij den Heiligen Geest ontvingen, is dit niet minder stellig de Heilige Geest in eigenlijken zin, dan waar de psalmist nu niet van *blazen*, maar van *den adem zijns monds* of zijner lippen gewaagt.

Men zal dus wél doen, met de aloude uitlegging der Schriftuitspraken niet zoo spoedig prijs te geven. Komt men eenmaal met de nieuwere theologie tot de slotsom, dat in het Oude Testament eigenlijk nog *geen* Persoonsonderscheiding van Vader, Zoon en Heiligen Geest geleerd wordt, dan, ja, kan in Genesis, in Job, bij den Psalmist en in Jesaja ook van geen werk des Heiligen Geestes sprake zijn; en het is uit dien hoofde volkomen natuurlijk, dat de voorstanders dezer nieuwere theologie dan ook uit al deze Schriftplaatsen den Heiligen Geest wegcijferen. Maar wie dien weg niet meê opgaat, en nog uit volle overtuiging belijdt, dat de drievuldige Persoonsonderscheiding van het goddelijk Wezen ook reeds in het Oude Testament op het allerduidelijkst uitkomt, die hebbe dan ook de voorzichtigheid, om de uitspraken over den »Geest des Heeren" nauwkeuriger te bezien, en houde dankbaar vast aan de traditioneele uitlegging, die wel terdege een heenwijzing op het werk van den *Heiligen* Geest, zoo niet in alle, dan toch in de meeste van deze Schriftuitspraken, van 's Heeren wege erkennen doet.

En vatten we nu de bijzondere trekken saâm, die voor het eigen werk van den Heiligen Geest in verband met *de schepping*, ons in deze Schriftuitspraken kenbaar worden, zoo blijkt, dat het werk des Heiligen Geestes bij de schepping meer bijzonder bestaan heeft: 1°. in het *broeden* of *zweven* over de nog ongevormde massa van den aardkloot; 2°. dat de Heilige Geest het *heir* des hemels en der aarde schiep; 3°. dat de Heilige Geest de hemelen *versierde*; 4°. dat het werk van den Heiligen Geest uitkomt in het bezielen van het redeloos dier en in de tot aanzijn roeping van den mensch; en 5°. dat het werk van den Heiligen Geest uitkwam in het leiden van het bestaan der schepselen naar Gods raad.

Vatten we dit nu saâm, dan blijkt ons hieruit, dat uit den Heiligen Geest niet bijzonderlijk de stof en de krachten der schepping voortkomen; en dat evenmin de zaden en kiemen des levens, die in de stof sluimeren, door een eigen werk van den Heiligen Geest in deze stof wierden ingedragen; maar dat omgekeerd het eigen werk van den Heiligen Geest dán eerst begint, als én de stof er is, én in die stof de kiemen des levens reeds aanwezig zijn.

In den beginne schiep God den hemel en de aarde; en toen nu die aarde nog een ongevormde massa was, zóó ongevormd, dat zelfs de wateren van het uitspansel nog niet afgescheiden waren, toen *zweefde de Geest Gods over die wateren.* Dit zweven nu is in het Hebreeuwsch uitgedrukt door een woord, hetwelk van vogelen gebruikt wordt, die met uitgespreide vleugelen boven het nest van hun jongen zweven om die te koesteren en te dekken. Dit beeld duidt dus aan, dat niet alleen de aarde er was, maar dat ook in die aarde het leven in kiem reeds school, maar dat nu de Heilige Geest dit schuilend leven, door het te koesteren en te bezwangeren, uitbracht naar buiten, om het alzoo te leiden tot zijn bestemming.

Hetzelfde leert ons Ps. 33 : 6. Niet door den Heiligen Geest, doch door het *Woord* zijn de hemelen *geschapen.* Maar toen nu die geschapen hemelen *hun heir* moesten erlangen, was het oogenblik gekomen, dat het eigen werk van den Heiligen Geest intrad. Wat met dit *heir* in Ps. 33 : 6 bedoeld zij, is niet licht vast te stellen. Er kunnen meê bedoeld zijn »zon, maan en starren"; het kan duiden op het »heir der engelen"; en het kan ook doelen, niet zoozeer op het scheppen van de starren, als op het verleenen aan zon, maan en sterren van haar hemelschen luister en goddelijken gloed.

Doch zonder ons te verdiepen in een onderzoek naar de engere beteekenis van dit woord, staat toch zóóveel vast, dat met schepping van het »heir des hemels" bedoeld is, niet de eigenlijke schepping van de stof des hemels, maar het uitbrengen aan dien geschapen hemel van hetgeen aan dien hemel luister en gloed bijzette.

Gelijk dus Gen. 1 : 2 voor deze aarde toont, dat er eerst een schepping van de materie en haar kiemen, en daarna een ontlokken van een levenstoon aan dit geschapene was, zoo leert ons Ps. 33 : 6, dat ook de hemelen eerst in wezen en aard bereid zijn, en dat eerst daarna de Heilige Geest hun *heir* heeft uitgebracht.

Tot gelijke slotsom leidt Job 26 : 13. Ook daar toch wordt onderscheiden tusschen de *hemelen* en hun *versiering,* en wordt niet de *schepping* des hemels, maar met name de *versiering* van de hemelen als het werk van den Heiligen Geest voorgesteld. Dit *versieren* nu is weer, evenals in Gen. 1 : 2 het »zweven", een arbeid, waardoor het vormelooze *vorm* erlangt, de materie uitgeeft, wat in haar school, en de geschapene dingen gedragen worden naar hun bestemming.

En nemen we nu Ps. 104 : 30 en Job 33 : 4, dan wordt in deze beide uitspraken dit werk van den Heiligen Geest, voorzooveel *deze aarde* betreft, ons nog nader toegelicht. Immers, van Job vernemen we, dat de Heilige Geest een eigen werk verricht in de schepping *van den mensch;*

en uit Ps. 104, dat een soortgelijk werk van den Heiligen Geest ook uitkomt bij het scheppen van *dieren, vogels en visschen.* De woorden toch: »Zendt Gij uwen Geest uit, zoo worden zij geschapen,'' volgen op vers 25 en 26, waarin sprake is, niet van den *mensch,* maar van de dieren, die de zee doorwandelen.

Al geven we dus toe, dat de materie, waaruit God den mensch schiep, reeds in het *stof der aarde* aanwezig was, en al weet ieder, dat de type van 's menschen lichaam in het dier reeds grootendeels geboden lag, en evenzoo, dat de idee van den mensch en het beeld, waarnaar hij geschapen werd, er reeds was, — toch blijkt uit Job 33 : 4, dat het *uitbrengen* van dien mensch *tot aanzijn* niet zonder een eigen werk van den Heiligen Geest tot stand kwam. En evenzoo blijkt uit Psalm 104 : 30, dat, al was ook de stof, waaruit walvisch en rhinoceros gevormd zijn, reeds aanwezig en ook al lag in Gods eeuwigen raad het bestel ook voor deze schepselen gereed, nochtans hun *uitbrengen tot aanzijn* niet tot stand kwam zonder een eigen werk van den derden Persoon in de Drieëenheid.

Dit komt nog sterker uit, indien wij er op letten, dat, zoomin in Job 33 : 4 als in Ps. 104 : 30, eigenlijk sprake is van de *eerste* schepping, maar veelmeer van een *later* levend mensch en van *later* gevormde dieren.

Immers, Job spreekt niet van Adam of Eva, maar van zichzelf; en van hem, Job, wordt nu gezegd, dat de Heilige Geest in *zijn* schepping een eigen werk verrichtte. En evenzoo wordt in Psalm 104 niet gesproken van de eerste schepping der zeemonsters, maar veelmeer van de wording van die *latere* zeedieren, die de paden der zee doorwandelden, toen de psalmist zong.

Staat het nu vast, dat het lichaam van mensch en zoogdier niet nieuw geschapen wordt, maar uit het vleesch en bloed, ja, uit den aard en de soort van reeds bestaande wezens genomen wordt, dan ziet men hier zelfs nog sterker uit, dat Gen. 1 : 2, »het zweven over het reeds geschapene, maar nog ongevormde,'' ook hier doorgaat, en dat alzoo het eigenlijk werk van den Heiligen Geest bij de schepping bestaan heeft in het uitbrengen naar buiten van het leven en het aanzijn, dat reeds in den chaos of, wil men, in de kiemen des levens school.

En dit nu komt geheel overeen met het algemeene kenteeken van het werk van den Heiligen Geest, dat wij eerst vonden.

»Leiden tot zijn bestemming'', wat toch is het anders, dan het *verborgen* leven naar buiten uitleiden; de verscholen schoonheid naar buiten doen treden; het nog sluimerende leven wekken?

Toch wachte men zich wel van het voor te stellen, alsof nu *eerst* de Vader zijn deel zou hebben afgewerkt; en *toen* de Zoon den arbeid van

den Vader zou hebben overgenomen; en *toen pas* de Heilige Geest het aldus voorbereide werk zou voltooid hebben.

Al zulke voorstellingen toch zijn Gode onwaardig.

*Ver*deeling, nooit *deeling*, is er in het goddelijk doen vol majesteit, en daarom leert Jesaja ons, dat de Geest des Heeren, d. i. de *Heilige Geest*, in heel het werk der schepping, van de eerste wording der dingen af, ja, van vóór hun wording, reeds bestierde wat komen zou.

VII.

DE CREATUURLIJKE MENSCH.

> De Geest Gods heeft mij gemaakt, en de adem des Almachtigen heeft mij levend gemaakt.
>
> Job 33 : 4.

Zoo bleek ons dan, wat het eigen werk van den Heiligen Geest was in de *schepping* van het *zichtbaar* heelal. Bij die schepping grijpt plaats een *voortbrengen* van de bestanddeelen, dat allerwegen in de Schrift als het bijzondere werk van den *Vader* wordt geëerd; is, in de tweede plaats, noodig een *schikken* van die bestanddeelen, door er het stempel van goddelijke wijsheid in af te drukken, iets, waarin de Heilige Schrift met name het werk van den *Zoon* doet uitkomen; maar dan ook moet, in de derde plaats, het sluimerend leven in deze toegeschikte schepping *gewekt* worden, en dat nu leert de Heilige Schrift ons kennen als het meer bijzondere werk van den *Heiligen Geest.*

Altoos vinden we dus dezelfde heerlijke grondgedachte terug.

Het Eeuwige en Volzalige Wezen treedt met zijn eigen schepsel in levensaanraking; en dáár nu, waar die aanraking van God aan zijn schepsel plaats grijpt, gaat de onmiddellijke werking niet uit van den Vader, ook niet van den Zoon, maar van den Heiligen Geest.

Gods kinderen, die uit vrije genade overgezet zijn uit den dood in het leven, weten, dat ze gemeenschap met God hebben; en ze weten ook, dat deze gemeenschap niet bestaat in overeenkomst van gezindheden of neigingen, maar in een inwendige mystieke aanraking van God aan hun geestelijken inwendigen mensch. Maar nooit zal nu een kind Gods zeggen: »Mijn ziel is een tempel van *den Vader* geworden"; noch ook: »Mijn ziel is een tempel van *den Zoon* geworden"; maar wel en uitsluitend: »Een tempel van *den Heiligen Geest!*"

Wel zóó, dat in dien Heiligen Geest ook de Christus ons nadert en in den Christus onze gemeenschap ook met den Vader is. De Heere zeî immers zelf: »Ik en de Vader zullen komen en woning bij u maken." Maar toch tast en weet ieder oordeelkundig Bijbellezer, dat de Heilige Geest meer bepaaldelijk die Persoon der heilige Drievuldigheid is, die indaalt in den persoon des menschen, en onmiddellijk zijn inwendigen mensch aanraakt.

De tegenwerping, dat toch de Zoon vleesch is geworden en dus in nog

nauwere aanraking met ons zou zijn getreden, bewijst hiertegen niets. De Christus is niet in aanraking getreden met het innerlijke van een menschelijken *persoon*. Al wat hij aannam, was onze menschelijke *natuur*. Met die natuur is dus de Zoon in veel inniger mystieke vereeniging gekomen, dan de Heilige Geest. Maar door die *natuur* kwam Jezus nog volstrekt niet in aanraking met onzen inwendigen mensch en onze verborgene persoonlijkheid. Veeleer getuigde de Heere zelf, dat het voor de discipelen nut was, dat Hij wegging, want dat zóó alleen de Heilige Geest zou kunnen komen. Daargelaten nog, dat, gelijk later ter sprake komt, ook de vleeschwording niet zonder een komen van den Heiligen Geest over Maria tot stand kwam; en de zegen, dien de Christus om zich heen verspreidde, mede te danken was aan de gaven des Heiligen Geestes, die »niet met mate" over zijn menschelijke natuur waren uitgestort.

De diepere grondgedachte blijft dus ongedeerd, t. w. dat het werk van den Heiligen Geest intreedt, zoo dikwijls het aankomt op de onmiddellijke aanraking van God aan zijn schepsel. Bij de zichtbare schepping nu bestaat die aanraking eigenlijk alleen in het ontsteken en aanblazen van de levensvonk, en zoo is het geheel natuurlijk en overeenkomstig de doorgaande onderwijzing der Heilige Schrift, dat de Geest Gods zweeft over de wateren, en dat al het heir des hemels en der aarde door den Heiligen Geest wordt uitgebracht, versierd, in gloed gezet en bezield.

Maar nu bestaat er, behalve die zichtbare, ook nog een *on*zichtbare schepping, die voor onze wereld zich concentreert in *het hart van den mensch;* en zoo is het dan van belang, nu voorts in de tweede plaats te onderzoeken, inhoeverre er ook een eigen werk van den Heiligen Geest is na te speuren in de schepping *van den mensch.*

De dieren laten we hier buiten bespreking.

Niet, alsof er geen werk van den Heiligen Geest ook in de dierenwereld zou zijn. Het tegendeel hebben wij op grond van Ps. 104 : 30 omstandig bewezen. En bovendien, wie is blind voor de hoogere levensuiting van liefde, slimheid, trouw en dankbaarheid, die in zoo menig dier te bewonderen valt? Niet, alsof we de dwaasheid zouden begaan, om op dien grond in een hond een soort half-mensch te zien. Kennelijk toch zijn deze hoogere eigenschappen in het dier niets dan instinctieve praeformatiën, die de Heilige Geest als in schets bracht, om ze later in den mensch eerst tot heur eigenlijke bestemming te leiden.

Maar hoe hoog ook de levensuiting van het dier soms ga, nooit treedt in het dier u een persoon tegen; een dier komt uit de stoffelijke wereld en keert erin terug; en eerst met den mensch komt dat nieuwe, onzicht-

bare, geestelijke in de schepping, dat ons recht geeft om van een afzonderlijk werk van den Heiligen Geest te gewagen.

Van zichzelf, dus van een *mensch*, zegt nu Job met bijzonderen nadruk: »De Geest des Heeren heeft mij gemaakt en de adem des Almachtigen heeft mij levend gemaakt." (Job 33 : 4).

»*Mij*" heeft de Geest des Heeren gemaakt. Dat wat ik, Job, ben als mensch, als menschelijke persoonlijkheid, dat ben ik geworden en gemaakt door den Heiligen Geest. Aan dien Heiligen Geest dank ik, wat in mij het menschelijke en persoonlijke tot het wezen zijn doet, dat ik ben.

»De adem des Almachtigen heeft mij levend gemaakt", voegt hij er bij. Een zeggen, waarin kennelijk terugslag ligt op de schepping van Adam, toen de Heere blies in zijn neusgaten den adem des levens.

Gij, ik, ieder mensch behoort evenals Job te gevoelen en te bekennen, dat ook wijzelven in Adam geschapen zijn; dat, toen God Adam schiep, Hij ons schiep in hem, en in Adams natuur tevens die eigen natuur tot aanzijn riep, waarin wij thans leven en bestaan.

In Genesis 1 en 2 ligt niet een oorkonde voor ons omtrent vreemde personen, maar omtrent onszelven. Er wordt daar niet gehandeld over iets, wat buiten ons ligt, maar over het eigen vleesch en bloed, dat een iegelijk van ons aan zich heeft; er wordt daar verhaald van diezelfde, die eigene menschelijke natuur, waarin we bij het lezen der Heilige Schrift neerzitten; en er komt goddelijk zeker bericht tot ons omtrent dat eigen menschelijk wezen in ons, dat gave en macht ontving om over de dingen Gods te kunnen denken.

Wie den Bijbel zonder die personeele toepassing leest, leest hem fout. Die blijft er koud en onverschillig bij. Dien mag die Schrift boeien in de kinderjaren, als men zot op verhalen en vertelsels is. Maar dien glijdt de Heilige Schrift van de ziel af in het felbewogen leven, als het op de werkelijkheden aankomt.

Maar went gij u er van meet af aan, om in wat de Schrift van Adam zegt, uw eigen vleesch en bloed, uw eigen menschelijke natuur, uw eigen menschelijk leven te zien, en dan te belijden, dat gij, door teling van mensch uit mensch, uit dien Adam *zijt voortgekomen*, en dus bij de schepping in Adam *in waart*, dan weet ge dat God *u* schiep, toen Hij Adam uit het stof formeerde, dat *gij* in het paradijs zijt geweest, dat *gij* gevallen zijt toen Adam viel, en dat niet een vreemde, maar uw eigen historie u op het eerste Bijbelblad wordt verhaald.

De adem des Almachtigen heeft *u* levend gemaakt, toen de Heere het stof formeerde, en »blies in zijn neusgaten", en hem »stelde tot een levende ziel". De wortel van uw leven is in uw vader en moeder. Maar door en

over vader en moeder heen, gaat de fijnere vezel van dien wortel terug in al de reeks der geslachten, en ge kunt niet loochenen, dat het allereerste begin van den wortel uws levens reeds gegeven was, zoodra Adam Gods heerlijke paradijslucht voor het eerst met zijn longen inademde.

Maar terwijl nu het eerste aanzetsel, het eerste begin, de eerste aanvang van uw menschelijk wezen in het paradijs ligt, is er nog een tweede begin, een tweede aanvang van uw leven, toen gij uit uw geslacht als persoon tevoorschijn zijt geroepen; wat wij uw ontvangenis en geboorte noemen. En zie, ook van dien tweeden aanvang zegt Job: »De Geest des Heeren heeft mij gemaakt."

Daarna komt in den zondaar nog een derde begin, een derde aanvang, als het God belieft den goddelooze te bekeeren; en ook daarvan getuigt de ziel in ons: »De Geest des Heeren heeft mij levend gemaakt."

Maar, indien we deze tweede geboorte nu voor een oogenblik buiten rekening laten, zoo toont ons Jobs getuigenis toch, dat hij er zich van bewust was, geheel zijn aanzijn als mensch, als persoon, als bijzonder ik, én voor zijn wording uit Adam, én voor zijn persoonlijk aanzijn, aan God dank te weten.

En wat leert ons de Heilige Schrift nu aangaande die schepping van den mensch?

Dit, dat er aan en in het stof iets geschiedde, waardoor stof werd tot *een levende ziel.*

Dit nu duidt het *menschelijk wezen* aan.

Er ontstond niet maar een zich bewegend en omkruipend schepsel, dat at en dronk en liep en sliep. Neen, maar er ontstond *een levende ziel;* en die levende ziel ontstond tegelijkertijd, toen de *adem des levens* in het stof werd ingeblazen.

Dus niet eerst stof, en toen in dat stof het menschelijk leven, en toen in dat menschelijk leven de ziel met haar hoogere faculteiten. Neen, zóó als het leven in Adam voer, was hij *mensch;* en al zijn kostelijke gaven waren *natuurlijke* gaven.

Een *zondaar,* die ten leven komt, ontvangt gaven *boven* zijn natuur.

Daarom woont de Heilige Geest in een zondaar in. Dat zal niet meer zoo in den hemel zijn. In dien staat van gelukzaligheid toch zal de Heilige Geest niet meer in een Hem vreemde natuur opgesloten zijn; maar naardien in ons sterven onze natuur derwijs wordt omgezet, dat de prikkel der zonde verdwijnt, zal de Heilige Geest alsdan ook in onze natuur zelve werken, eeuwiglijk en altoos.

Maar nu, in dezen toestand van vernedering, blijft ook in den wedergeborene de natuur de Adamsnatuur, en het is de Heilige Geest, die op deze

natuur inwerkt en het groote mysterie volbrengt, om in en door die gebroken en bedorven natuur heilige werken Gods uit te brengen. Een licht, schijnende door de glazen onzer vensters, maar daarom nog niet met die vensters één.

Zoo echter was het in het paradijs bij de eerste schepping niet.

Onze natuur was toen nog gaaf, ongedeerd, ongeschonden. Alles aan den mensch was toen nog heilig.

Niets, niets toch mogen wij in onze belijdenis laten invloeien van de hoogst gevaarlijke leer, alsof er in den pas geschapen mensch een lagere trap van heiligheid zou geweest zijn. God schiep den mensch *recht.* Er was niets kroms aan noch in hem. En al zijn neigingen, al zijn vermogens met al de werkingen dier vermogens waren zuiver en ongedeerd.

Aan een mensch als Adam had God lust.

God zag hem, en zag dat hij *goed* was. Wat wilt ge meer?

Slechts in één opzicht verschilde Adam van het gezaligd kind Gods in zijn geloofsstaat. T. w. Adam *had* geen eeuwig leven, maar moest het eeuwig leven nog *verwerven* als loon voor heilige werken; terwijl Abraham, de vader aller geloovigen, begint met het eeuwige leven te bezitten, en nu uit den staat van dat eeuwige leven zijn werken voortbrengt.

Vlak omgekeerd dus. Adam moet *door* de werken tot het eeuwig leven komen. Maar Abram *heeft* het eeuwig leven en komt *uit* dat eeuwig leven *tot* de werken.

Daarom kan er dus ook van een inwonen van den Heiligen Geest in Adam geen sprake zijn. Er was geen tegenstrijdigheid tusschen Adams natuur en den Heiligen Geest, en er kon dus wel van doordringing, maar nooit van inwoning sprake wezen.

In een zondaar bant de natuur den Heiligen Geest uit, maar in Adam trok de natuur den Heiligen Geest aan, nam dien in zich op, en liet dien ademen door heel zijn wezen.

Bij ons is het: wij hebben geknakte vermogens en gebroken neigingen en ontzenuwde krachten en bedorven tochten van ons hart, en dus moet de Heilige Geest er bij ons *bijkomen;* maar in Adam waren de vermogens heiliglijk ongebroken, en ongebroken al zijn zielsuitingen, en school de werking van den Heiligen Geest dus in de *gewone* vermogens, krachten en werkingen van zijn natuur in.

Het geestelijke, om het kort te zeggen, was hem geen bovennatuurlijk, maar een natuurlijk goed, altoos met uitzondering van het eeuwig leven, dat slechts als loon door wetsvolbrenging kon verdiend.

En die sterke eenheid nu tusschen Adams natuurlijk leven en zijn geestelijke krachten en gaven, dat is het, wat de Heilige Schrift uitdrukt, door

het »inblazen van den adem des levens" gelijk te stellen met het »worden tot een levende ziel".

Nu blijkt van elders uit de Heilige Schrift, dat dit »blazen", dit »ademen" van God meer bijzonder op het werk van den Heiligen Geest duidt. Jezus blies op de jongeren en zeide: »Ontvangt den Heiligen Geest!" Uitdrukkelijk vergelijkt de Heere zelf den Heiligen Geest bij het blazen van den wind. De naam van »Geest" zelf beteekent in het Hebreeuwsch zoowel als in het Grieksch, dus in de beide talen, die de Heilige Schrift koos, *wind* of *blazing*. En waar de kerk van den Zoon beleed, dat Hij uit den Vader door eeuwige teling *gegenereerd* is, beleed ze van den Heiligen Geest, dat Hij van den Vader en den Zoon *uitgaat*, en wel als door uitademing.

Op grond hiervan nu besluiten we, dat de woorden : »En blies in zijn neusgaten den adem des levens", in verband met wat we van »het zweven van den Heiligen Geest op de wateren" lazen, en met hetgeen Job van zichzelven belijdt, ons naar een eigen werk van den Heiligen Geest heenwijst.

Eer God in dien hoop stofs, in dien levenloozen vorm den adem des levens inblies, vernemen we de heilige overlegging in de »huishouding" van het goddelijk Wezen: »Laat ons menschen maken, naar ons beeld en naar onze gelijkenis." Een heerlijke oproeping, waaruit ons tweeërlei blijkt.

En wel ten *eerste*, dat er bij de schepping van den mensch een onderscheidenlijk werk van de goddelijke Personen plaatsgreep. Immers, er staat: »Laat *ons* menschen maken"; niet: »Laat *Mij* menschen maken." Terwijl er dusver alleen maar van God in het enkelvoud gezegd was: Hij *sprak*, Hij *zag*, treedt hier opeens het meervoud in: »Laat ons." Waaruit we met volle recht mogen afleiden, dat hier zelfs in zeer bijzondere mate, en duidelijker dan dusver, het werk der drie goddelijke Personen (behoudens zijn innigen samenhang) toch *onderscheidenlijk* zou gezien worden.

En ten *tweede* blijkt hieruit, dat het scheppen van den mensch niet bedoelde het scheppen van een leêg wezen, waarin naderhand de hoogere geestelijke vermogens zouden worden ingegoten; want er staat uitdrukkelijk : »Laat ons hem *scheppen*, en wel scheppen naar *ons beeld* en *onze* gelijkenis."

Dit toont, dat door de scheppingsdaad zelve, zonder dat er *na* de schepping nog iets bijkwam, het beeld Gods in den mensch was afgedrukt.

Zoo weten we dan met zekerheid, dat door de schepping rechtstreeks het beeld Gods in den mensch was afgedrukt; we weten stelliglijk, dat er bij deze schepping een onderscheiden werk der drie goddelijke Personen plaatsgreep; en eindelijk, we weten vast, dat dit scheppen voor zijn hooger doel tot stand kwam door een blazing, door een uitgaan van den adem Gods.

En op deze gegevens nu rust onze verklaring, dat het eigen werk van den Heiligen Geest bij 's menschen schepping daarin bestond, dat al de natuurlijke vermogens, krachten en werkingen van den ontstaanden mensch tot instrument van den Heiligen Geest werden gemaakt en in onmiddellijke aanraking gesteld met de krachten des Heeren.

En deze uitkomst nu is geheel in overeenstemming met wat de Heilige Schrift ons onderwijst aangaande het werk van den Heiligen Geest in de tweede geboorte. Ook daarin toch, zij het ook op geheel andere wijze, is het een eigen werk van den Heiligen Geest, om de krachten en heiligheden Gods met de krachten en vermogens van den mensch in rechtstreeksche aanraking te brengen.

We zeggen dus niet, gelijk van ethische zijde telkens beweerd wordt, dat de Heilige Geest het *persoonlijke* in den mensch inschept.

Dit druischt tegen de geheele oeconomie der Schrift in.

Immers, uw *persoonlijkheid* is het plan Gods met en voor u. Zooals God u eeuwiglijk heeft *gedacht*, als onderscheiden van andere menschen, met een eigen stempel, en deswege met een eigen levenshistorie, een eigen roeping en een eigen uitkomst, zoo moet gij u naar buiten ontwikkelen, ontplooien en vertoonen, om *persoon* te worden. Eerst daardoor krijgt ge karakter. Al het overige, dat zich »karakter" noemt, is hoovaardij en willekeur.

Maar vloeit nu onze persoonlijkheid rechtstreeks uit het plan Gods, dan spreekt het ook vanzelf, dat ons karakter, onze persoonlijkheid, evengoed als al wat wezen heeft, niet uit den Heiligen Geest, maar *uit den Vader* is; dat, evenals alle ding, ook ons *karakter* en onze *persoonlijkheid* zijn rijke schikking en ordening verkrijgt *door den Zoon;* en dat *de Heilige Geest* zoowel bij onze *persoonlijkheid*, als bij al het andere, dat tot aanzijn komt, niets doet, dan de vonk ontsteken, den gloed des levens er inbrengen, bezielen van binnen uit.

VIII.

TALENTEN EN GAVEN.

En de Geest des Heeren was over hem.
Richt. 3 : 10.

Zoo beschouwden we dan het werk van den Heiligen Geest in de oorspronkelijke *schepping* van het heir der hemels en der aarde, en meer bijzonder in de oorspronkelijke schepping *van den mensch.*

Van de *instandhouding* van beide behoeft niet afzonderlijk gehandeld. Immers, reeds bij het bespreken van de schepping bleek het ons, dat de Heilige Geest ook nu nog voortdurend de »Levendmaker" is, en dat de levensvonk van het dier, zoowel als van den mensch, door den Heiligen Geest wordt ontstoken. Gelijk men zich herinnert, schrijft Ps. 104 : 30 zelfs het voortbestaan van de visschen der zee aan het werk van den Heiligen Geest toe.

Maar wat wel nog opzettelijk ter sprake dient te komen, is de werking van den Heiligen Geest in en op onze *talenten*, *gaven* en *bekwaamheden*, zoo in *ambacht* als in *ambt.*

We lezen namelijk in de Heilige Schrift gedurig, dat van den Heiligen Geest uitging de bijzondere bezieling en bekwaammaking van personen tot eenig hun door God aanbetrouwd werk.

Als de tabernakel moet gebouwd, zijn er voor dat kunstwerk bekwame werklieden noodig, mannen, die verstand hebben van timmerwerk en borduurwerk, bekwaam in het gieten en drijven van goud en zilver.

Hoe komt nu Mozes aan deze bekwame kunstenaars?

En het antwoord luidt: Door den Heiligen Geest.

Zoo toch meldt ons Exodus 31 : 2 en 3 : »Zie, Ik heb, spreekt de Heere, met name voor dit werk geroepen Bezaleël, den zoon van Uri, en Ik heb hem vervuld met *den Geest Gods,* met wijsheid, en met verstand, en met wetenschap, namelijk *in alle handwerk.*"

En welk soort verstand schonk nu de Heilige Geest aan Bezaleël en Aholiab?

Hoor slechts: »Wijsheid, om te bedenken vernuftigen arbeid; te werken in goud, en in zilver, en in koper, en in kunstige steensnijding, om in te zetten, en in kunstige houtsnijding, om te werken in allerlei handwerk."

Ja, wat nog meer zegt, deze werking van den Heiligen Geest op het talent voor kunstig werk breidt de Heilige Schrift zelfs tot *alle* werklieden uit; want er volgt in vers 6 : »In het hart van *een iegelijk*, die wijs van hart is, heb Ik wijsheid gegeven, en zij zullen maken, al wat Ik u geboden heb."

En om op dit gewichtige stuk toch het volle licht te doen vallen, onderwijst de Heilige Schrift ons nogmaals in Exod. 35 : 35, zeggende : De Heere »heeft hen vervuld met wijsheid des harten, om te maken alle werk eens werkmeesters en des allervernuftigsten handwerkers, en des borduurders in hemelsblauw, en in purper, in scharlaken en in fijn linnen, en des wevers, makende alle werk en bedenkende vernuftigen arbeid."

En niet alleen in deze gewone ambachten is de drijving van den Geest des Heeren, maar evenzeer in de hoogere uitingen van menschelijk doorzicht en menschelijke geestkracht, want ook het veldheerstalent, ook de bekwaamheid tot gerechtige rechtspraak, ook de leiding van een volk, ook de macht om anderen geestdrift in te boezemen, het wordt telkens en telkens weer toegeschreven aan een inwerking van 's Heeren Geest. Meest heet dit, dat »*de Geest des Heeren vaardig werd*" over zulk een held of rechter of staatsman of volkstribuun, en het is zeer bijzonder in het tijdperk van de richteren, dat we van Jozua, Othniël, Barak, Gideon, Simson, Samuel enz. van deze werking van den Heiligen Geest melding ontvangen. Toch is deze machtige werking allerminst tot het richterentijdperk beperkt, want ook van Zerubbabel, die den tempel herbouwt, heet het: »Niet door kracht of geweld, maar door mijnen Geest zal het geschieden;" en zelfs van heidensche vorsten als Cyrus of Kores, den koning der Perzen, lezen we in Jesaia 45, dat de Heere Heere hem tot zijn werk geroepen en met den Geest gezalfd had.

Dit laatste brengt ons vanzelf op het andere terrein, waarvan we spraken, en waarop zich de werking van den Heiligen Geest even sterk openbaart, t. w. op het *ambt*.

Want wel zal later blijken, hoezeer de werking van den Heiligen Geest in en op en door het ambt eerst in de nieuwe bedeeling der genade tot volle kracht is gekomen, maar toch blijkt uit het voorbeeld van Cyrus, dat de Heilige Geest in *alle ambt* een oorspronkelijk werk heeft, hetwelk niet eerst uit de genade voortspruit, maar reeds aanwezig is in de natuur der zaak; al is het ook, dat dit werk van den Heiligen Geest in het ambt alleen bij de bijzondere leidingen van God met zijn volk sterk genoeg uitkomt, om door ons te kunnen gezien worden.

Vooral in de worsteling tusschen Saul en David is deze werking van den Heiligen Geest op het ambt duidelijk waarneembaar.

Saul is geen uitverkorene des Heeren. Althans, uit niets blijkt ons, dat

we recht zouden hebben, Saul onder de verlosten meê te tellen. En toch ontvangt Saul den Geest des Heeren. Hij ontvangt dien na zijn zalving tot het ambt. Die Geest des Heeren blijft in hem en werkt op hem, zoolang hij de voor dit koninklijk ambt verkorene blijft. Maar zoo niet heeft Saul door opzettelijke ongehoorzaamheid zijn ambt verbeurd, of we lezen, dat de Geest des Heeren van Saul *week*, en dat sinds een tegenovergestelde geest (een *booze* geest genoemd) hem verschrikte.

Blijkbaar is hier dus sprake van een werking van den Heiligen Geest, die met zaligmakende wedergeboorte niets te maken heeft. Immers, de werking, waarvan hier gesproken wordt, kan in iemand komen en toch weer voor altoos van hem wijken, terwijl de zaligmakende werking wel tijdelijk geschorst kan worden, maar nimmer voor eeuwig verloren gaat.

Van die *ambtelijke* gaven moet het dan ook verstaan, als David in Psalm 51 zoo roerend bidt: *Neem uwen Heiligen Geest niet van mij!* David had een ontzettend voorbeeld aan Saul voor oogen. Hij had gezien, wat er wordt van den man, dien de Geest des Heeren aan zichzelven overlaat, en zijn hart kromp van angst ineen bij de gedachte, dat ook in hem een *booze* geest mocht varen, en dat zijn einde even droef als Sauls dood op Gilboa mocht zijn.

Saul, evenals Judas, eindigt met zelfmoord.

En voegen we nu, wat de Heilige Schrift ons over Bezaleël en Aholiab, over Othniël en Simson, over Saul en David, over Cyrus en Zerubbabel onderwijst, saâm, dan dient vastgesteld, dat er wel terdege een eigen werk van den Heiligen Geest in elk *ambacht* en in elk *ambt* is, en dat er evenzoo een werk des Heiligen Geestes te eeren is in elk bijzonder talent of in elke hoogere genialiteit, waardoor het aan enkelen gegeven werd, in hun *ambacht* of in hun *ambt* bijzonder uit te blinken.

En deze onderwijzing hebben we ter harte te nemen.

Hetgeen ons hier toch geleerd wordt, is niet zoozeer, dat in het algemeen, evenals alle goede dingen, ook de gaven voor ambacht en ambt niet uit den mensch, maar uit God zijn. Neen, maar er wordt geleerd, dat in deze werkingen niet zoozeer het werk van den Vader, noch dat van den Zoon, maar meer bijzonder het werk van den *Heiligen Geest* openbaar wordt.

Een verbijzondering van het goddelijk werk, dat, evenals bij de schepping, in dien zin te verstaan is, dat ook de talenten en gaven van ambt en ambacht wel *uit* den Vader hun *oorsprong* hebben, en *door* den Zoon voor elks persoonlijken aanleg *geschikt* zijn, maar dat ze alsnu *in* een iegelijken persoon, door hooger vonk, eerst tot licht ontstoken worden krachtens een werking van den Heiligen Geest.

Intusschen, hoe eenvoudig deze feiten ook schijnen, toch dienen ze nog nader toegelicht.

En daartoe zij het ons vergund, in hetgeen hier besproken wordt drieërlei te onderscheiden.

Te onderscheiden namelijk tusschen de *kunstvaardigheid* zelve, het *persoonlijk talent* om die kunstvaardigheid te werk te stellen, en de *roeping* die ons daartoe gewierd.

Kunstvaardigheid is geen gedichtsel van menschen, maar een schepping Gods. Indien men nagaat, op wat wijze de volkeren in alle landstreken en in alle eeuwen bijv. zich op het weven, borduren en doorstikken van kleeden, op het smelten en drijven van edel metaal, op het slijpen van diamant, op het smeden van ijzer en koper hebben toegelegd, dan vindt men, dat al deze volken, zonder iets van elkander af te weten, in alle landen en door alle eeuwen, eenzelfde soort kunstvaardigheid op deze stoffen hebben pogen toe te passen.

Verschil is er zeer zeker. Het Oostersche handenwerk draagt een ander stempel dan het Westersche, en zelfs een Fransche fabriek werkt anders dan een Duitsche, maar in den grond der zaak is het toch bij allen ééne zelfde *streven*, één soort van *behandeling* der stof, één *doel* dat men najaagt.

Nu ziet men voorts tevens, dat deze kunstvaardigheid niet opeens bij eenig volk gereed is, maar dat elk volk begint met lompe, plompe vormen en dan allengs deze plompe vormen verfijnt en edeler en schooner maakt. Dat doen die geslachten insgelijks zonder van elkaar af te weten. Ieder brengt het stuk werk zoover als hij het kan. En een later geslacht ziet er de gebreken van, zint op betere bearbeiding, en reikt het nogmaals ter verbetering aan een daarna komend geslacht.

Zoo ziet men dus, dat de kunstvaardigheid niet uit 's menschen wil of denken voorkomt, maar dat God de Heere in de stoffe zoodanige mogelijkheid van bewerking gelegd heeft, dat de mensch, met zijn menschelijk denken nu op die stoffen toetredende, eruit maken *moet*, wat erin schuilt en er niet van maken kan wat hij wil.

Daartoe nu moeten twee factoren saamwerken.

T. w. God de Heere moest in het koper, ijzer, hout, goud, zilver, linnen enz. deze mogelijkheden inscheppen, en ten anderen moest in 's menschen geest de vindingrijkheid gelegd, en in zijn wil de volharding, en in zijn spieren de kracht, en in zijn oog de juistheid, en in zijn vingeren de fijne beweeglijkheid, om hetgeen in die stoffen ligt eruit te halen.

En overmits nu deze bezigheid onder alle volken in den grond dezelfde is, en die arbeid door alle geslachten heen het voortzetten van één groot werk, het arbeiden naar één majestueus plan is, zoo besluiten we hieruit,

dat alle kunstvaardigheid onder menschen, zoo voor het ambacht van tuinman en goudsmid, als voor het ambt van veldheer of rechter, naar hooger bestel in den mensch wordt gewrocht door hoogere kracht.

Wie op een tentoonstelling van menschelijke nijverheid bij dit licht der Heilige Schrift omwandelt, zal in de geleidelijke ontwikkeling en den genetischen samenhang der kunstwerken juist den afgod van menschelijke hoovaardij *zien vallen*, en uitroepen : »Al deze kunstvaardigheid is niets, dan naar buiten treding en openbaring van de wondere vermogens, die mijn God en mijn Schepper eensdeels in die stoffen en anderdeels in de oogen en de vingeren van de kinderen der menschen heeft gelegd."

Van deze *kunstvaardigheid* onderscheiden is nu, in de tweede plaats, het *persoonlijk talent*.

Elk arbeider in zijn ambacht en elk geroepene in zijn ambt gaat in tot een werk Gods. Het is zijn goddelijk beroep, waarin hij arbeidt, en alle kunstvaardigheid, die hij tevoorschijn zal brengen, is uit de schatten des Heeren genomen.

Maar afgezien daarvan is er nu tusschen arbeider en arbeider, tusschen veldheer en veldheer een wonderbaar, sterk in het oog loopend verschil. De eene arbeider leert slechts nadoen, wat een vorig geslacht reeds gevonden had; hij erft de kunst van het voorgeslacht en geeft die weer aan een volgend geslacht over, maar zonder den kunstschat te verrijken. Als jongen ging hij in de leer; later komen andere jongens, als hij baas is, bij hem in de leer. Maar de kunstvaardigheid blijft op dezelfde hoogte.

In andere arbeiders daarentegen ontdekt ge, wat men noemt, iets geniaals. Niet lang meer, of zij overtreffen hun leermeesters in beleid. Ze zien, ze tasten, ze vinden nieuwe dingen. De kunst wordt onder hun handen steeds rijker. Hun werd het gegeven, uit den schat der kunstvaardigheid, die bij God is, nieuwe schoonheden over te brengen in de kunstvaardigheid der menschen.

En bij ambten ziet men hetzelfde. Duizenden officieren worden op onze militaire scholen opgeleid, die uitstekend geschikt zijn, om de vroeger ontdekte of ook door anderen ontdekte kunst in zich op te nemen, maar die het daar ook bij laten. Verder komen ze niet. Terwijl er daarentegen onder die duizenden misschien twee of drie zullen zijn, die veldheerstalent hebben en, komt er maar een oorlog, de wereld verbaasd doen staan door hun schitterende daden.

Ook dit persoonlijk talent nu, deze genialiteit, die op het diepst met 's menschen persoon saamhangt, is een *gave*. Met geen macht ter wereld kunt ge dit talent inbrengen in iemand, in wien het niet inzit. Een kind wordt met of zonder dien aanleg geboren. Maar is het zonder dien aanleg

ter wereld gekomen, dan is ook noch opvoeding noch gestrengheid noch eerzucht in staat, dat ontbrekende genie in hem te brengen.

In de gifte hiervan is God als Souverein even vrij, als Hij vrij is in de gifte der genade; en als een volk om zegen van zijn God bidt, mag het wel allereerst als volk bidden, dat het God den Heere believen moge, deze talenten, deze met talent bedeelde personen, deze helden van het ambt en van het ambacht aan zulk een volk te schenken.

Toen in 1870 Duitschland won en Frankrijk bezweek, was het Gods vrijmacht, die aan Duitschland kundige veldheeren had geschonken, en hen aan Frankrijk in zijn toorn onthouden had.

En bij die *kunstvaardigheid* en dat *persoonlijk talent* komt nu, in de derde plaats, nog de *roeping*.

Niet toch alleen in het ambt, maar ook wel terdege in elk ambacht is een hoogere roeping. Niet aller bekwaamheid is dezelfde. De een is beter voor de zee geschikt, de ander voor den ploeg. Hier zult gij een man vinden, die in het ijzer levenslang een sukkel zal blijven, maar in het hout wonderen kan doen, terwijl omgekeerd een ander juist voor het ijzer een soort genie heeft. Dat hangt af van zijn persoon, zijn aard, zijn neiging. En omdat nu de Heilige Geest de ontsteker van de vonk des lichts in zijn persoonlijkheid is, bepaalt ook de Heilige Geest die persoonlijke roeping van een iegelijk voor ambt en ambacht.

Dit bijzondere dezer roeping dringt zelfs door tot de persoonlijke eigenaardigheid van geheele volken. Ieder stemt toe, dat de Franschman al zijn concurrenten verre overtreft in de fijne beweeglijkheid der vingeren en het smaakvolle van zijn fabrikaat, terwijl omgekeerd de Engelschman voor het bevaren der zee als geschapen schijnt en op alle markten ons de loef afsteekt.

Ja, nog verder kan men gaan, en zeggen, dat de Heilige Geest zelfs in bijzondere tijdperken aan een zeker volk de kunstvaardigheid en het talent verhoogt, en daarna beide weer wegneemt.

Wat stond Holland niet hoog in kunstvaardigheid van alle werk des wevens, en des porseleinbakkens, en des schilderens, en des graveerens, en des drukkens vóór nu drie eeuwen! Hoe ging toen ons fabrikaat niet alle Europeesche fabrikaat teboven! En toch, hoe daalden we sinds niet weer! Nu pas weer *iets* opkomend.

Hiermeê hangt dan ook saam, wat we bij Israël bespeuren.

Juist door zijn bekwaamheid voor en dorst naar kennis was de mensch gevallen. De eerste kunstvaardigheid ontwikkelt zich dan ook in Kaïns geslacht, door de Jubals, Jabals en Tubal-Kaïns. Zoo ging dan deze gansche ontwikkeling, hoezeer ook op de schatten Gods terende, steeds meer

van God af, en juist Gods volk stond ontbloot. In de dagen der richteren was er geen smid meer in Israël.

En daarom is er in de werking des Heiligen Geestes bij Bezaleël en Aholiab, bij Othniël en Simson, bij Saul en David, nog iets anders dan kunstvaardigheid en talent en roepingsbesef werkend, er is ook in het wonderbaar herstel en heiligen van wat de zonde bezoedeld had.

En hiermeê juist vormt een Bezaleëlsbezieling den gereeden overgang van het werk des Heiligen Geestes in de *natuurlijke* schepping tot het werk van den Heiligen Geest, waar we nu aan toekomen, in de bedeeling der *genade*.

DERDE HOOFDSTUK.

DE HERSCHEPPING.

IX.

OORSPRONKELIJKE SCHEPPING EN HERSCHEPPING.

Ziet, Ik zal mijnen Geest ulieden overvloediglijk uitstorten.
Spreuk. 1 : 23.

We komen thans tot het bijzondere werk van den Heiligen Geest in de *herschepping.*

Zijn werk in de oorspronkelijke schepping is met het dusver gezegde afgehandeld. Immers, het bleek ons nu, dat er een eigen werk van den Heiligen Geest is geweest in de *schepping aller dingen;* meer bijzonder in de schepping *van den mensch;* en op het bijzonderst in *de gaven en talenten,* aan menschen verleend. Terwijl we tevens vonden, dat dit scheppingswerk van den Heiligen Geest ook nawerkt in de *instandhouding* der »dingen", der »menschen" en der »talenten" door 's Heeren voorzienig bestel.

En bij deze dubbele reeks van drievoudige werkzaamheid toonde de Schrift ons telkens, dat het werk van den Heiligen Geest te dezen nooit op zichzelf staat, maar steeds op het innigst samenhangt met het werk van den Vader en den Zoon. En dat wel zóó, dat alle »ding", alle »mensch" en alle »gave" *geschapen* is uit den Vader, in zijn aard en wezen *geschikt* is door den Zoon en zijn *levensvonk* ontving van den Heiligen Geest.

Het oude kerklied: »*Veni Creator Spiritus!*" evenals de aloude belijdenis, om den Heiligen Geest te eeren als den »*Vivificans*", stemmen hiermede geheel overeen.

Want »*Vivificans*" beteekent die hoogheilige Persoon onder de drie goddelijke Personen, die de levensvonk ontvlammen doet, en het biddend lied »*Veni Creator Spiritus!*" beduidt: »Dewijl wat leven zal en leven moet gereed ligt, kom nu, Heilige Geest, en schep Gij er het leven in!"

Altoos dus weer de diepe gedachte, die we telkens vonden. De Vader blijft *buiten* het schepsel. De Zoon wordt vleesch en komt dan met het schepsel in *uitwendige* aanraking. Maar als het er aan toekomt, om het goddelijk leven het schepsel *innerlijk te doen aanraken,* alsdan is dit het eigen en bijzonder werk, niet van den Vader, noch van den Zoon, maar van den Heiligen Geest.

Slechts hebben wij daarbij tegen één misverstand te waken.

Zoo licht vervallen wij namelijk in de dwalende meening, alsof de aanraking van God aan het schepsel in zijn innerlijk wezen alleen door wedergeboorte in zijn kinderen tot stand kwam.

Dit echter is gansch onwaar. Dit is een volstrekt onhoudbare voorstelling.

Ook van en tot de heidenen te Athene zegt de heilige apostel: »In Hem leven wij en bewegen wij ons en zijn wij!" alsmede: »Want wij zijn ook van Gods geslacht!"

Er is geen *leven,* er werkt geen enkele *kracht,* er heerscht geen enkele *wet,* er bestaat geen enkel *stofje* of *element,* laat staan eenige plant of eenig dier, op deze aarde, of het is God almogend en God alomtegenwoordig, die van oogenblik tot oogenblik dit leven wekt en aanblaast, deze kracht werken en gelden doet, en deze wet machtig maakt tot het oefenen van heerschappij.

Stel, God de Heere droeg en bezielde één ondeelbaar en ondenkbaar oogenblik dit leven, die kracht, deze wet, *niet,* welnu, dan verzonken zij ook op datzelfde oogenblik in het niet-bestaande, waren niet meer, en konden niet meer werken.

Om ze dus te laten bestaan, om ze te laten werken, is het onmisbaar, dat er een iets, een punt, een moment zij, waarin de werking, die van God uitgaat, aan het schepsel *raakt,* het schepsel *aanraakt* en in het schepsel raakt de diepste *pit en kern* van zijn wezen; dát punt, vanwaar heel zijn bestaan opschiet.

Er bestaat derhalve noch zon noch maan noch star; er bestaat noch stof noch plant noch dier; en in veel hoogeren zin nog, er bestaat noch mensch (noch heiden noch Jood); en zoo ook bestaan noch bekwaamheid noch talenten noch gaven; of ze bestaan en werken alleen daardoor, dat God de Heere ze aanraakt in de kern van hun wezen en in die kern van dat wezen ze onderhoudt.

En het is nu van *die* aanraking van *alle* schepsel, van *alle* creatuur, bezield of onbezield, redelijk of niet redelijk, organisch of niet organisch, dat wij als grondgedachte der Schrift vonden: Deze aanraking komt tot stand door een werk, niet van den Vader, en ook niet van den Zoon, maar zeer bijzonder van den Heiligen Geest.

Er kan dus wel gezegd, dat deze innerlijke bezieling, dit onsteken van de levensvonk, deze verborgen aanraking door *God, den Drieëenige,* tot stand komt, inzooverre alle werkingen op het schepsel aan de drie goddelijke Personen gemeen zijn. Maar onderscheidt men, en vraagt men, aan welken van deze drie Personen de levendmakende en bezielende werking meer bijzonder toekomt, dan moet bij de schepping zoowel als bij de onderhouding én van alle *creatuur,* én meer bijzonder van den *mensch,* én het bijzonderst van de *gaven* in den mensch, eerbiedig en met stil ontzag beleden, dat dit het werk is van God den Heiligen Geest.

Maar hiermeê, men zal het toestemmen, treedt dan ook het werk van den Heiligen Geest in een geheel ander licht, dan waarin het nu lange jaren aan de Gemeente des Heeren is getoond.

Vrij algemeen toch leeft de Gemeente des Heeren thans onder den indruk, alsof het werk van den Heiligen Geest schier uitsluitend op het *genadeleven* zag, en opging in het werk der *wedergeboorte* en der *heiligmaking.*

Onze Catechismus, het mag niet verheeld, gaf hiertoe min of meer aanleiding door zijn bekende indeeling in het antwoord op de 23ste vraag: »Hoe worden deze (XII geloofs-)artikelen gedeeld?" — als hij zegt: »In drie deelen: Het eerste is van God den Vader en onze *schepping.* Het andere van God den Zoon en onze *verlossing.* Het derde van God den Heiligen Geest en onze *heiligmaking.*"

Toch sprak reeds Ursinus, een der opstellers van den Catechismus, het in zijn »Schatboek" uit: »Alle drie Personen scheppen, verlossen, maken heilig. Edoch, zij behouden deze orde in het werken, dat de Vader schept van zichzelven, door middel van den Zoon, de Zoon van den Vader, en de Heilige Geest van die beiden."

Maar doordien het diepere inzicht in het aanbiddelijk mysterie der heilige Drievuldigheid allengs teloorging, en men op den kansel hoogstens nog even den omtrek van deze verborgenheid aanroerde, kon het niet anders, of de Sabelliaansche dwaling moest weer in de gemeente insluipen, alsof er drie opeenvolgende perioden van werkzaamheid voor de goddelijke Personen geweest waren. Eerst een periode van werkzaamheid voor *den Vader* alleen, toen Hij de wereld en alle dingen schiep en het natuurlijke leven in stand hield. Toen een periode van werkzaamheid voor *den Zoon,* nadat de natuur onnatuur was geworden en de mensch gevallen lag en voorwerp wierd van verlossing. En dat toen eerst de periode van werkzaamheid *voor den Heiligen Geest* intrad, om alsnu op grond van dat verlossingswerk de verloste personen weder te baren en te heiligen.

De voorstelling wordt dan, dat wij als kinderen, in onze jeugd, zoolang we nog maar eten en drinken en spelen, eigenlijk alleen met den *Vader* te doen hebben. Dat wij eerst later, als wij ons van zonde bewust worden, *den Zoon* noodig krijgen. En dat de *Heilige Geest* eerst notitie van ons gaat nemen, als in ons het leven der heiligmaking begint.

Naar die voorstelling, die door Sabellius wijsgeerig is uitgesponnen, maar naar de stompheid van ons onbekeerlijk hart nu nog in elk persoon door de zonde opkomt, naar die voorstelling, zeggen we, is het, alsof eerst alleen de Vader werkt, terwijl de Zoon en de Heilige Geest rusten; alsof daarna de Zoon gaat werken, terwijl de Vader en de Heilige Geest erbuiten blijven; en alsof thans eigenlijk alleen de Heilige Geest het werk doet, en de Vader en de Zoon erbuiten staan.

En daar dit nu een onmogelijk iets is om in te denken, kwam Sabellius ertoe, om in Vader, Zoon en Heiligen Geest eigenlijk slechts *één* Persoon te zien, die eerst Vader was en toen schiep; daarna Zoon wierd en toen verloste; en nu Heilige Geest is en thans heilig maakt.

Een zeker diep verwerpelijke en zondige voorstelling, maar die toch nog altoos vromer en heiliger is, dan de onbekookte en ondoordachte oppervlakkigheden, waarmeê men zich thans behelpt, nu men over het werk van den Heiligen Geest zich denkbeelden vormt, die toch altoos weer hierop neerkomen, dat de Heilige Geest alleen in de uitverkorenen werkt, en in de uitverkorenen nog pas begint te werken, als de hand wordt gelegd aan hun wedergeboorte.

Want wel wees men dan in een predikatie over de schepping, of ook in een catechisatie over den Heiligen Geest, nog vluchtig op »het zweven van den Heiligen Geest over de wateren" uit Gen. 1 : 2, alsook »op het varen van den Heiligen Geest in een Bezaleël en Aholiab", maar men deed met die heenwijzing niets, men liet ze buiten saamhang liggen. En noch hoorder noch catechisant begreep ooit, wat toch eigenlijk de Bewerker van onze wedergeboorte en van onze heiligmaking met die eerste vloedwateren der schepping uitstaande had. Beide werkingen bleven los, zonder verband naast elkaar staan. Hoofdzaak, éénig werk schier bleef het groote werk der wedergeboorte. En ja, dan hoorde er nog zoo even een vermelding van dat »zweven op de wateren" bij.

En dat nu is het, waar onze gezuiverde of gereformeerde theologen steeds met klem en kracht tegen hebben gewaarschuwd.

Tot zoo ongerijmde voorstelling komt men, indien men in de beschouwing der goddelijke zaken van den mensch uitgaat. Maar onze gereformeerde theologen, die immer en altoos van den Heere hun God uit rekenden, konden niet slechts in deze oppervlakkigheden niet afglijden, maar konden ook niet

rusten, eer het eigen werk van den Heiligen Geest voor *alle* oogenblikken des tijds, door *allè* eeuwen en in den grond *aller* creaturen was aangewezen.

Zonder dat kon de Heilige Geest hun geen God zijn.

Nam men dat weg, dan kon de Heilige Geest hun geen voorwerp van aanbidding wezen.

Ze voelden diep, hoe men, door dat weg te nemen, altoos weer in miskenning en verloochening vervalt, als ware de Heilige Geest slechts een *kracht.*

En het is daarom, dat wij geen moeite gespaard en geen uitvoerigheid ontzien hebben, om, mocht het door Gods genade gelukken, toch twee diepe, klare, heldere denkbeelden weer in het midden der gemeente te doen ontstaan.

1°. *Het werk van den Heiligen Geest bepaalt zich niet tot de uitverkorenen, en begint bij de uitverkorenen niet pas bij hun wedergeboorte. Maar omgekeerd strekt het werk van den Heiligen Geest zich uit tot alle creatuur, bezield of onbezield; en begint het in de uitverkorenen niet pas bij hun wedergeboorte, maar van het oogenblik af van hun oorsprong.*

En 2°. *Het eigen werk van den Heiligen Geest bij alle creatuur bestaat in het ontsteken en aanblazen van de levensvonk, zoo voor zijn bestaansleven, als voor het leven zijner talenten, en op den hoogsten trap voor het eeuwige leven, dat zaligt.*

Maar hiermeê is dan ook het juiste standpunt gewonnen, dat we moesten innemen, om alsnu het werk van den Heiligen Geest in de *herschepping* te bezien.

Want immers, nu blijkt het:

1°. Dat dit werk der herschepping niet buiten verband met de oorspronkelijke schepping in den goddelooze en gevallene wordt ingebracht, maar dat integendeel diezelfde Persoon van den Heiligen Geest, die bij de wedergeboorte de levensvonk van het *eeuwig* leven in zijn borst ontsteekt, reeds vantevoren de levensvonk van het *bestaans*leven in hem ontstoken en onderhouden had.

Alsmede, dat diezelfde Persoon des Heiligen Geestes, die thans in de heiligmaking en in de roeping tot de nieuwe levenstaak aan Gods kinderen *gaven* mededeelt, reeds vantevoren in de eerste schepping de *natuurlijke gaven en talenten* van dienzelfden mensch in werking had gezet.

En hieruit ontspringt dan die vruchtbare belijdenis van den samenhang tusschen ons leven *vóór* en *na* de wedergeboorte, waardoor elk methodisme in den wortel overwonnen wordt en de volle, heerlijke belijdenis onzer gereformeerden aan het licht treedt.

Maar ook 2°. dat, in de schepping zoowel als in de herschepping, het werk van den Heiligen Geest altoos één en hetzelfde karakter blijft dra-

gen. Zegt men toch: het eigen werk van den Heiligen Geest bestaat in *het ontsteken van de levensvonk* in hetgeen uit den Vader door den Zoon geschapen was, welnu, wat grijpt er dan anders in de wedergeboorte plaats, dan dat diezelfde Heilige Geest nu eveneens weer een nieuwe *levensvonk ontsteekt* in het door den Vader geroepene en door den Zoon verloste schepsel?

En evenzoo, als ge zegt: het eigen werk van den Heiligen Geest bestaat daarin, dat, in den Heiligen Geest, God zijn schepsel aanraakt in de kern van zijn wezen, welnu, wat is dan de wedergeboorte anders, dan dat God de Heilige Geest ingaat in het hart des menschen, het maakt tot zijn tempel en den aldus begenadigden mensch innerlijk vertroost, bezielt en heiligt?

Door ons derhalve stipt aan de Heilige Schriftuur te houden en het voetspoor van onze betere godgeleerden te betreden, komen we alzoo tot een belijdenis, die én de eenheid van het werk des Heiligen Geestes handhaaft, én nochtans dat werk in organischen samenhang, zoowel over het natuurlijk als over het geestelijk leven, zoo over het rijk der natuur als over het rijk der genade, uitbreidt.

Toch neemt dit niet weg, dat het werk van den Heiligen Geest *in het rijk der genade* altoos verre het andere werk van den Geest *in het rijk der natuur* overschaduwt.

Dit ligt aan twee oorzaken.

Ten eerste: Overmits het werk van den Heiligen Geest bestaat in de aanraking aan het schepsel in de kern van zijn wezen, moet dit werk wel te heiliger uitkomen, naarmate deze aanraking inniger, teederder, nauwer is. Vandaar, dat het werk van den Heiligen Geest sterker uitkomt en zooveel heiliger schittert in den *mensch*, dan in het *dier*. Maar dan ook, dat het onder menschen nog zooveel luisterrijker in het licht treedt bij den *begenadigden* dan bij den *natuurlijken* mensch. Beide malen eenvoudig, overmits de aanraking inniger, de gemeenschap rijker, de aaneensluiting volkomener is.

En *ten tweede:* Overmits de schepping achter ons ligt, maar de herschepping ons nu nog allen persoonlijk raakt en nog dagelijks met ons van doen heeft, is het zoo volkomen natuurlijk, dat de onderwijzing der Heilige Schriftuur zich veel meer op dit werk der herschepping richt en voor dit hooger werk veel ruimer plaats vraagt in ons belijden.

Maar, hoe ook in graad van werking en mate van kracht onderscheiden, de Persoon des Heiligen Geestes blijft in schepping en herschepping beide altoos de ééne, machtige Werker van allen levensgoed en creatuurlijke bezieling, en deswege al onze hulde, onze dankzegging en onze aanbidding waard!

X.

ORGANISCH EN INDIVIDUEEL.

Waar is Hij, die zijnen Heiligen Geest in het midden van hen stelde?
Jesaja 63 : 11.

Het tweede breede, groote terrein van werkzaamheid voor den Heiligen Geest ligt dan in het *rijk der genade.*

In »het rijk der natuur" (de mensch meê ingesloten) trad de Heilige Geest *scheppend* op; daarentegen in »het rijk der genade" *herscheppend.*

Gelijk ons vorig artikel zocht aan te dringen: De genade schept niet iets *volstrekt* nieuws, maar schept haar nieuw leven in de oude, gezonkene natuur in. Vandaar, dat dit werk »*her*schepping" heet.

Nu versta men dit intusschen niet zoo, alsof de genade slechts *herstellen* zou, wat de zonde *bedorven* had. Dan toch zou een wedergeboren en geheiligd kind Gods juist evenzoo er aan toe moeten zijn, als Adam in het paradijs, eer hij viel.

Velen meenen dat dan ook, en stellen het zich zoo voor.

Adam is, naar hun meening, in het paradijs krank door zonde geworden; het gif van een eeuwig bederf sloop in het bloed zijner ziel, en doordrong heel zijn wezen.

En zie, nu komt de genade als medicijn en de Heilige Geest als arts, om dien doodkranken mensch te genezen. Daartoe druppelt Hij hem balsem in de wonde; heelt zijn etterbuilen; geneest zijn plagen; verjongt zijn natuur; en, als deze verjongingskuur dan is afgeloopen, is de wedergeborene, de geheelde, de genezene h. i. weer precies, wat de eerste mensch in den staat der rechtheid was.

Ook voor dien wedergeborene richten ze dan het werkverbond weer op. Ook de wedergeborene moet dan weer door goede werken zijn zaligheid verdienen. Ook die wedergeborene kan dan weer vallen, gelijk Adam viel. En ook die wedergeborene kan dan weer prooi van den eeuwigen dood worden.

Maar deze geheele voorstelling moet van den aanvang tot den einde gewraakt, tegengestaan en bestreden.

De goddelooze komt door de genade niet tot den *staat van rechtheid*

weder, maar is door genade *gerechtvaardigd.* Twee zeer verschillende en onderscheidene zaken.

Wie in staat van rechtheid zich bevindt, heeft wel een oorspronkelijke, maar even daarom nog verliesbare gerechtigheid, die dus op de proef nog bezwijken kan, gelijk ze in Adam dan ook feitelijk bezweek. Hij heeft zich nog te rechtvaardigen. Het innerlijk bestand van zijn gerechtigheid moet nog blijken. Wie nu nog recht staat, kan morgen ongerechtig zijn.

Als God de Heere daarentegen *een goddelooze rechtvaardigt,* dan komt deze daardoor in een gansch anderen staat te verkeeren. Zijns wordt dan de gerechtigheid Christi. En wat is deze gerechtigheid Christi? Verkeerde Jezus nog pas in den staat van rechtheid? Neen, maar de gerechtigheid was in hem beproefd, getoetst en door de wanne gegaan; ze was in de hitte des vuurs aan de beproeving van het vuur des toorns Gods zelfs onderworpen; en eerst nadat deze gerechtigheid uit den staat van *oorspronkelijke rechtheid* in den staat van *gerechtvaardigde gerechtigheid* was overgegaan, is ze den goddelooze toegerekend ten leven.

Een goddelooze, die uit genade gerechtvaardigd wordt, komt dus volstrekt niet in de positie van Adam *vóór den val,* maar in de positie van Jezus *na zijn opstanding* te staan. Zijns is een onverliesbaar goed. Hij werkt niet meer op loon, maar erft. En al wat hij werkt, ijvert, leeft en looft, wordt gewerkt niet uit zijn armoê, maar uit de overvloeiende volheid van het hem verworvene leven. Wilt ge, gelijk het meer is uitgedrukt: voor Adam in het paradijs was het eerst werken en dan de Sabbat der ruste, maar voor den goddelooze, die gerechtvaardigd wierd, is het begin met den Sabbat der ruste en uit de krachten van dien Sabbat vloeit de arbeid. Zoo was het dan eertijds: eerst de dagen der week en dan die week met een Sabbat besloten. Maar voor ons is het: eerst de dag van Jezus' verrijzenis en dan de week, die op de krachten dier verrijzenis teert.

Dit groote, heerlijke, machtige werk der herschepping bestaat dus feitelijk uit twee deelen. T. w. *ten eerste,* uit de wegneming van het verderf, de genezing der breuke, het dooden der zonde, het verzoenen der schuld. Maar dan ook *ten tweede,* in een omkeeren van de orde, een verandering van den ganschen staat, het instellen en aanbrengen van een gansch anderen toestand.

Dit laatste moet erbij, en daarop moet zelfs nadruk vallen.

Immers, velen leeren dit anders, en geven wel toe, dat een wedergeboren kind van God niet precies als Adam vóór den val wordt, maar zoeken het verschil slechts daarin, dat een wedergeborene een soort hoogere natuur zou ontvangen. Een verschil in graad met Adams staat, maar een staat, die soortgelijk is.

Dat is zelfs het thans meest gangbare.

Die in graad hoogere natuur noemt men dan de *godmenschelijke*, en leeraart, dat Christus, in zijn persoon de godmenschelijke natuur dragende, ze door zijn lijden en opstanding geconsolideerd heeft, en nu ze voorts indruppelt in den wedergeborene, als een soort hoogere tinctuur, waardoor allengs hun lagere, gezonkene natuur tot dit hoogere soort van leven wordt omgezet.

Maar dit nu strijdt geheel met wat de Heilige Schriftuur ons desaangaande openbaart. In die Heilige Schriftuur toch vinden we volstrekt niet gesproken van een toestand, die, soortgelijk, alleen in graad van kracht of vermogen verschillen zou, maar integendeel van een toestand, die in graad en kracht soms verre onder Adam kan zijn, maar die overgezet is in een gansch andere orde van dingen.

Daarom juist drukt de Schrift en drukten onze vaderen zoo sterk op de leer van het verbond.

Want immers, alleen door de principieele tegenstelling van het verbond der *werken* en dat der *genade* wordt dit verschil van de tweeërlei orde der geestelijke dingen helder en klaar aangeduid.

Zij, die leeren, dat door de wedergeboorte alleen een hoogere natuur wordt ingestort, blijven desniettemin nog altoos in het werkverbond hangen, en gaan, zij het dan nu ook met meerdere kracht, toch altoos weer den Sisyphus-steen opkruien tegen den berg. Terwijl, geheel in strijd hiermeê, de genadeleer der Schrift aan dat opkruien van den centner zwaren steen eens voorgoed een einde heeft gemaakt, het werkverbond van ons op Christus overschuift, en voor ons in het genadeverbond een geheel nieuwen staat van zaken doet aanbreken, waarin van onzekerheid of angst, van een verliesbaar of verbeurbaar goed geen sprake meer kan zijn, maar waarin het roepen des Heeren uitgaat: »Dat alle ding nu gereed is, en de wijsheid roept en noodt van haar tinne!"

De herschepping, het genadewerk heeft dus dit kenmerkende, dit geheel eigenaardige, dat het de uitverkorenen op eenmaal op het eind van hun weg plaatst.

Hun standpunt, dat ze krijgen en waarop ze gezet worden, is niet het standpunt van iemand, die, middenop den weg gekomen, de laatste helft nog moet afloopen; neen, maar het standpunt van den man, die er is, die geen stap meer behoeft te zetten, die den ganschen, langen, bangen weg, door duizend doodsgevaren, achter zich heeft.

Niet, dat hijzelf den weg afliep. o, Dan ware hij er nooit gekomen. Neen maar zijn Middelaar en Borg liep dien voor hem af, in zijn plaats. En zie, door de mystieke gemeenschap, die hij nu met dien Middelaar en

Borg in het geloof heeft, is het wezenlijk en waarlijk zoo, dat, niet naar onze rekening, maar naar God rekent, *hijzelf dien heelen weg achter zich heeft.*

Houd dit nu eenmaal wel vast: »Een kind van God staat aan het eind van den weg; de weg ligt achter hem; hij behoeft geen stap meer te zetten;" dan zal u tevens terstond in het oog springen, waarom het werk van den Heiligen Geest bij deze herschepping nog zoo ongemeen veel sterker uitkomt dan bij de schepping.

Immers, de weg, waarvan sprake is, is geen andere, dan de lange weg, die uit het centrum van ons weggezonken hart naar het centrum van Gods liefdehart leidt. Alle godsvrucht doelt er op, om den mensch met zijn God in gemeenschap te brengen, en hem dus, waar God en mensch gescheiden liggen, den weg te doen afloopen, die bij den een begint en bij den anderen eindigt. Krachtens zijn schepping is de Heere onze God met alle schepsel in aanraking en is alle schepsel in aanraking met Hem. Maar die aanraking tusschen God den Heere en het schepsel gaat alleen in zijn redelijk schepsel om op het terrein van het bewuste leven. Een ijsrif weet het niet, dat God het houdt en straks versmelten doet. Dat weet alleen een engel, dat kan alleen een mensch weten. En waar nu in den mensch, door de verbittering der zonde, die inniger aanraking gedeerd, gestoord, verbroken is, daar moet aan het einde van den weg die aanraking integendeel volkomen zijn en de gemeenschap tusschen God en het hart, wat het beginsel en den staat des menschen raakt, elke onvolkomenheid derven.

Is innige, teedere, volkomene gemeenschap van het schepsel met God, van het kind met zijn vader, het eind van den weg, en wordt een kind van God, wat zijn staat aangaat, opeens, door loutere genadewerking, naar dit einde van den weg overgeplaatst, dan doorziet men licht, hoe alle verschil tusschen den niet-wedergeborene en tusschen Gods kind juist hierin ligt, dat de niet-wedergeborene op onmetelijken afstand van zijn God afligt, terwijl de wedergeborene tot de innigste gemeenschap en de teederste aanraking met zijn God is gekomen.

En is het nu, gelijk ons omstandig bleek, bij deze aanraking van God met zijn schepsel juist de persoon van den Heiligen Geest, die hierin den glans en de heerlijkheid van zijn werk openbaart, dan kan het niet anders, of juist in dit werk der *herschepping* moet, veel sterker nog dan in het werk der *schepping*, de alvermogende hand van den Heiligen Geest zichtbaar worden.

Ware nu dit werk van den Heiligen Geest, dat in de herschepping schittert, plotseling, in één oogenblik des tijds doorgebroken, zoo zou ge-

heel dit werk voor een ieder duidelijk, helder en doorzichtig zijn, en geen dier vele moeielijkheden ontstaan zijn, waardoor nu het werk van den Heiligen Geest bij de vergelijking van Oud en Nieuw Verbond werd gedrukt.

De herschepping brengt het eeuwige, het voleinde, volmaakte, voltooide, iets, dat boven de wisseling der oogenblikken en den loop der jaren en de ontwikkeling der toestanden oneindig verheven is.

Maar, en hier schuilt de moeielijkheid, dit *eeuwige* werk moet ingedragen in de wereld, die in het *tijdelijke* leeft, in een menschelijk geslacht, dat gaandeweg zich *ontwikkelt*, en moet dan bij dit ingaan in de wereld zelf doorloopen een *historie*. Er moet zijn een *groei*, als in de plant, die eerst opschiet, dan bloesem zet, en eerst daarna *vrucht* afwerpt. Het kan niet anders, of er moet in deze *historie* van het herscheppingswerk een tijd zijn, die *voorbereidt*, daarna een tijd waarin het *komt*, en eerst daarna eindelijk het afvloeien van genade, heil en zegen.

Gold nu deze historie van de herschepping geen *menschen*, maar redelooze voorwerpen, zoo ware er nog geen moeilijkheid. Maar dit is zoo niet. Als die historie van het herscheppingswerk begint, leeft er reeds een mensch, en na hem komen menschen, en naar gelang de eeuwen elkander opvolgen, verbreedt de stroom der menschheid zich.

En hieruit nu juist, hieruit ontstaat de hoogstgewichtige en belangrijke vraag, of dit herscheppingswerk, dat pas zooveel eeuwen later in en door Christus zijn heerlijke openbaring vindt, al die vroegere geslachten voorbijgaat, of wel, dat reeds gedurende de voorbereiding van dit goddelijk werk de zegen ervan is afgevloeid voor de menschheid, die destijds, d. i. van Adam tot Mozes en van Mozes tot Christus, leefde.

En op die vraag geeft de Heilige Schriftuur een stellig en beslist antwoord. Ook in de eeuwen, die achter den Christus liggen, heeft de Heere zijn uitverkorenen gehad, en deze uitverkorenen hebben reeds, eer de Christus in het vleesch verscheen, gedeeld in de zegeningen, die uit het groote herscheppingswerk afvloeien.

Abel en Henoch, Noach en Abraham, Mozes en David, Jesaja en Daniël zijn door geen ander geloof zalig geworden, dan Petrus en Paulus, en dan Luther en Calvijn na hen.

Het genadeverbond, hoezeer ook bij Abraham pas persoonlijk gemaakt en aan het nationale leven van Israël voor een tijd gebonden, is volstrekt zelfs niet eerst bij Abraham ontstaan, maar bestond reeds in het paradijs. En één der stukken van de waarheid, die door onze gereformeerde theologen met de klaarste helderheid ontwikkeld zijn, is juist de gewisse belijdenis, dat al Gods uitverkorenen, zoo onder het Oude als onder het Nieuwe Verbond, door één poorte der gerechtigheid zijn ingegaan en langs één

weg des heils als pelgrims gewandeld hebben en nog wandelen naar het bruiloftsfeest van het Lam.

Maar hieruit juist ontstaat dan nu ook de moeilijkheid, om helder in te zien, hoe dit kan. Hoe namelijk deze beide dingen tegelijk waar kunnen wezen: 1°. dat de genade en de waarheid eerst in Christus verschenen zijn, en 2°. dat desniettemin reeds eeuwen vóór de Vleeschwording des Woords het geloof aan Abraham gerekend is tot gerechtigheid, zoodat hij reeds eeuwen vroeger Jezus' dag heeft gezien en verheugd is geworden.

Het is deze moeilijkheid, die indertijd voor een goed deel den strijd tegen Coccejus' volgelingen liet ontbranden. Het is dit onbegrijpelijke, waardoor voor zoo menigeen verwarring ontstaan is tusschen de bedeeling in het Oude en de bedeeling in het Nieuwe Testament. En het is deze moeielijkheid vooral, die verreweg de meesten zonder antwoord doet terugkeeren van de vraag, hoe reeds onder het Oude Testament de werking van den Heiligen Geest zaligmakend was, indien eerst op den Pinksterdag de Heilige Geest is uitgestort.

En hierin nu juist ligt het aanbiddelijke en schier ondoorgrondelijke van dit herscheppingswerk van den Heiligen Geest, dat *éénerzijds* het eeuwige, het voltooide en voleinde heil in de geschiedenis van ons geslacht is ingedrongen, en dus een tijd van voorbereiding, van openbaring en van vruchtdraging had te doorloopen; en dat toch *anderzijds* onder die voorbereiding door, ja in die voorbereiding zelve, door wondere genade, het middel gereed lag, om reeds terstond, nog eer het Woord was vleesch geworden, zielen te zaligen.

XI.

DE KERK VOOR EN NA CHRISTUS' KOMST.

En die allen, hebbende door het geloof getuigenis gehad, hebben de belofte niet verkregen. Hebr. 11 : 39.

Om aan verwarring te ontkomen en tot een helder inzicht te geraken, moet men derhalve tusschen tweeërlei werk van den Heiligen Geest vóór de komst van den Christus wel onderscheiden. Namelijk tusschen dát werk, hetwelk de Heilige Geest verrichtte, om het Verlossingswerk voor de geheele kerk voor te bereiden; en tusschen dat andere werk, waarin Hij destijds bezig was, om de uitverkorenen, die toen reeds leefden, weder te baren en te heiligen.

Denkt men zich een oogenblik de uitverkorenen des Ouden Verbonds weg, zoodat eerst met den Pinksterdag de kerk van Christus begonnen ware; en stelt men het zich voor, dat alle vroegere dragers der Openbaring evenals Bileam en Saul persoonlijk buiten het heil hadden gestaan; — dan, het spreekt vanzelf, zou er vóór Christus' komst slechts één herscheppend werk van den Heiligen Geest geweest zijn, t. w. de voorbereiding van het komend heil.

Maar nu dit *niet* zoo is; nu de Heere God zijn kerk gehad heeft van den aanbeginne der wereld af; en nu bijna alle dragers der Openbaring tevens ook zelven deel aan het heil hebben verkregen, nu is de herscheppende werkzaamheid van den Heiligen Geest vóór Christus' komst een *dubbele*. De eene, die op heel de kerk doelt, gelijk ze door Christus de wereld zou worden ingezonden. En de andere, die slechts ten doel had, de geloovigen des Ouden Verbonds te troosten en te heiligen.

Nu staan intusschen deze twee werkingen volstrekt niet los naast elkaar. Het zijn niet twee stroomen, die elk in eigen bedding vlieten, maar malsche droppen van omhoog, die in eenzelfden stroom van openbaring worden voortgestuwd.

Zelfs mag het niet opgevat, alsof in dezelfde bedding wateren van tweeërlei kleur naast en door elkander stroomden, want in den éénen stroom

der openbaring was niets voor de kerk der toekomst geboden, dat niet tevens voor de geloovigen des Ouden Verbonds beteekenis had, en is omgekeerd niets aan de geloovigen des Ouden Verbonds getoond, gezegd of geboden, dat niet tevens zin en bedoeling heeft óók voor de kerk des Nieuwen Verbonds.

Op aanbiddelijke wijze namelijk heeft de Heilige Geest dit dubbele werk zóó dooreengemengd en dooreengevlochten, dat hetgeen voor ons het verlossingswerk voorbereidde, tevens levensopenbaring en geloofsontwikkeling voor de heiligen des Ouden Verbonds was, en dat omgekeerd hun persoonlijk leven, worstelen, lijden en hopen als stramien gebruikt wierd, waarop de Heilige Geest de heilsopenbaring voor ons heeft geborduurd.

Hiermeê is intusschen volstrekt niet gezegd, dat niet een aanmerkelijk deel dezer openbaring van den ouden tijd voor de toen levende geloovigen een anderen zin, strekking en bedoeling had dan voor ons nu.

Geheel de dienst der schaduwen of ceremoniën met name had, vóór de Christus zelf kwam, een rechtstreeks geldende beteekenis, die hij verloor en verliezen moest, zoodra de Christus verscheen.

Ook na het verschijnen van den Christus dezen dienst der schaduwen in gelijken zin als oudtijds te willen bijhouden, ware niets minder dan de werkelijke komst van den Christus te ontkennen en te loochenen. Iemands schaduw gaat vooruit. Maar zoodra hijzelf in het licht treedt, valt de schaduw vanzelf weg.

Metterdaad moet dus erkend en toegegeven, dat de Heilige Geest voor de geloovigen des Ouden Verbonds een eigen werk verricht heeft, door hun een dienst in zinnebeelden en afschaduwingen te geven, die slechts een *tijdelijk* karakter droeg.

Dat die dienst der schaduwen *heel* hun leven overschaduwde, maakte er den indruk slechts des te sterker van. Die schaduw lag in heel Israëls *geschiedenis*. Ze lag geteekend in Israëls groote persoonlijkheden, van Abraham af tot Johannes den Dooper toe. Ze lag geworpen op Israëls staatsinrichting en rechtsbedeeling. Ze kwam nog sterker uit in Israëls huislijk en maatschappelijk leven. En lag ten slotte in de zuiverste beelden op Israëls heiligen eeredienst.

Al wat desaangaande in de boeken des Ouden Verbonds voorkomt, is dus voor ons niet meer hetzelfde, als het was voor de geloovigen des Ouden Verbonds.

Hen bond elke trek in deze schaduwen als een uiterlijk tot hen komende wet. Wij daarentegen laten onze jongskens niet meer besnijden, maar wel al onze kinderen doopen. Wij eten geen Paaschmaal meer, bouwen geen loofhutten, offeren geen bloed van rammen of van stieren meer, onderhouden

geen leviraatshuwelijk, en zooveel meer als aan de reeds genoemde bijzonderheden kan worden toegevoegd.

Elk oordeelkundig lezer van het Oude Verbond weet dan ook, dat hetgeen onder het Oude Verbond voor Israël als wet gold en regel van leven, voor ons dat karakter verloor, en sinds een geheel andere beteekenis erlangd heeft. En zij, die nu nog, onder de dagen des Nieuwen Verbonds, de tienden weer invoeren, het koningschap des Ouden Verbonds herstellen willen en de oude rechtspraak van Israël voor ons weer willen oprichten, betreden, blijkens de historie, een pad, dat onveranderlijk doodloopt; kunnen, blijkens de uitkomst hunner eigen proefnemingen, toch nooit dan zeer ten deele hun opzet doordrijven; en toonden steeds in hun geheele houding, dat de vrijmaking van de kinderen Gods door den gekomen Christus hun nog niet in volle mate ten deel viel.

Feitelijk stemmen dan ook alle Christenen het hier gezegde toe, inzooverre geen enkele kring van Christenen de Mozaïsche wetgeving meer *naar de letter* toepast. Allen wijken min of meer af. En overmits het hier een *beginsel* geldt, zoo is hiermeê uitgesproken, dat naar aller toegeven de wet anders voor ons staat, dan ze stond voor Israël.

Alleen over de wet der tien geboden wordt, met name voor wat aangaat het vierde gebod, nog strijd gevoerd.

Er zijn namelijk altoos nog enkele Christenen, die in het vierde gebod de onderscheiding tusschen het tijdelijk-ceremonieele en het duurzaam-moreele *niet* toelaten, zóó zelfs, dat enkelen weer den Zaterdag in plaats van den Zondag zijn gaan vieren.

Doch zonder ons thans naar deze zeer ernstige geschilpunten te laten aftrekken, willen we nu slechts constateeren, dat in de bedeeling des Ouden Verbonds wel terdege een eigen werk van den Heiligen Geest voor de geloovigen uit die dagen was; een werk, dat in de eerste plaats op hen doelde, voor hen bestemd was, en in de toenmalige beteekenis voor ons niet meer bestaat.

Hieruit leide men intusschen volstrekt niet af, dat wij dan veilig dit werk uit het oog kunnen verliezen en de boeken des Ouden Verbonds, waarin deze dingen beschreven staan, ongelezen kunnen laten. Die meening sloop, helaas, bij zeer velen, vooral in Duitschland, in, die dan ook de boeken des Ouden Testaments schier nog minder lezen dan wij de Apocryfe; altoos met uitzondering van de Psalmen en enkele opgegeven pericopen.

Neen, wel verre vandaar, heeft integendeel geheel deze dienst der schaduwen voor ons, d. w. z. voor de kerk des Nieuwen Verbonds, tot in de kleinste bijzonderheden toe beteekenis. Alleen maar is die beteekenis een andere.

De dienst der schaduwen in de *geschiedenis* des Ouden Verbonds is voor ons de groote getuige van de wondere daden Gods, waarmeê Hij uit ondoorgrondelijke barmhartigheid ons afgetrokken heeft van de macht van dood en hel.

De dienst der schaduwen in de *persoonlijkheden* des Ouden Verbonds toont ons het wondere werk Gods in de inplanting van het geloof en de bewaring van dat geloof, in weerwil van menschelijke verdorvenheid en Satanische bestrijding.

De dienst der ceremoniën in *het heilige* toont ons het beeld van den Christus en van zijn heerlijk verlossingswerk tot in de fijnste trekken.

En eindelijk, de dienst der schaduwen in Israëls staatkundig en maatschappelijk en huislijk leven openbaart ons de goddelijke, eeuwige en onveranderlijke beginselen, die, losgewikkeld uit hun voorbijgaanden en tijdelijken vorm, alle eeuwen door het leven der Christenvolken en de inrichting van hun staatsleven en maatschappelijk verkeer moeten beheerschen.

Doch zelfs hiermeê is nog niet al de heerlijke beteekenis uitgesproken, die deze dienst der schaduwen voor ons gehad heeft en nog bezit.

Immers, niet alleen, dat deze dienst der schaduwen ons nu nog de heilige lijnen van het Godsgebouw blootlegt, maar bovendien heeft deze dienst der schaduwen er ook feitelijk toe meegewerkt, om het heil te doen komen.

En dat wel op tweeërlei manier.

Vooreerst namelijk heeft deze dienst der schaduwen temidden van de heidensche afgoderij en valsche wijsbegeerte een volk bereid en in het leven gehouden, dat als heilig Openbaringsvolk aan den Christus bij zijn komst op aarde een plaats bood voor het hol van zijn voet; een levensmilieu, gelijk men thans zegt. De Christus had niet kunnen komen te Athene of te Rome, zoomin in China als in Indië. Daar zou niemand Hem begrepen hebben, en alle instrument ontbroken hebben en alle stoffe tevergeefs gezocht zijn, waardoor en waaruit de kerk des Nieuwen Verbonds kon zijn opgericht,

Het heil, aan de kerk des Nieuwen Verbonds als rijpe vrucht in den schoot geworpen, is dus gegroeid aan een stam, waarvan de wortelen tot diep in den dienst der schaduwen gespreid liggen. En inzooverre is wat daar destijds geschied is en doorleefd wierd, dus een deel van ons eigen leven, in gelijken zin als het leven onzer jeugd en van onze kindsheid ons eigen leven is en blijft, ook al hebben we, nu mannen geworden, tenietgedaan wat des kinds was.

Maar ook, in de *tweede plaats,* is de heilige geschiedenis en die dienst der schaduwen thans als een deel van Gods Heilig Woord in de Heilige Schriftuur tot ons gebracht door lezing en door prediking; en voorzoo-

verre wij uit de duisternis overgebracht zijn in het licht, weet ieder onzer wel, hoe weder die deelen der Schrift, die naar de kerk des Ouden Verbonds terugwijzen, instrumenteel middel in 's Heeren hand waren, om ons te trekken tot den Christus.

Maar evenzoo, gelijk er nu in het werk des Heiligen Geestes altijd een eigen werk voor de geloovigen dier dagen was, dat, zij het ook op eenigszins andere wijze, een wel andere, maar toch niet mindere beteekenis voor ons heeft; zoo nu ook is er omgekeerd een werk des Heiligen Geestes, dat meer rechtstreeks op de kerk des Nieuwen Verbonds doelde, en dat toch, zij het ook een andere, evenwel een niet mindere beteekenis had voor de geloovigen des Ouden Verbonds; we bedoelen de *profetie.*

De profetie toch heeft, naar de stellige uitspraak des Heeren, ten doel, om sommige dingen vooruit te voorzeggen, opdat, wanneer ze geschied zijn, de kerk erkennen en gelooven moge, dat de Heere ze gedaan heeft. In het Oude Verbond wordt dit telkens opzettelijk uitgesproken, en ook de Heere Jezus zeide het evenzoo aan zijne jongeren: »En nu heb Ik het u gezegd, eer het geschied is; opdat, wanneer het geschied zal zijn, gij gelooven moogt." (Joh. 14 : 29) En evenzoo in Joh. 13 : 19: »Van nu zeg Ik het ulieden, eer het geschied is, opdat, wanneer het geschied zal zijn, gij gelooven moogt, dat Ik het ben." En nog duidelijker in Joh. 16 : 4: »Maar deze dingen heb Ik tot u gesproken, opdat, wanneer de ure zal gekomen zijn, gij dezelve moogt gedenken, dat Ik ze u gezegd heb." Uitspraken, die, vergeleken met Jesaja 41 : 23, 42 : 9, 43 : 19 enz., over het eigenlijk doel der profetie geen den minsten twijfel overlaten.

Hoofd- en einddoel der profetie is, te maken, dat, indien de dingen, die geprofeteerd zijn, komen, de kerk haar God, haar Maker, geloovig aanbidden moge in die machtige daden, die Hij volbrengt.

We zeggen niet, dat hierin heel de profetie opgaat; ook niet, dat ze niet nog andere doeleinden heeft, maar spreken slechts uit, dat het einddoel der profetie eerst dán bereikt is, als de geprofeteerde zaak komt, en als nu de kerk op grond der profetie, die vooraf was gegaan, haar God en haar Heiland gelooft en in zijn daden groot maakt.

Maar valt alzoo het zwaartepunt van de profetie in de uitkomst, d. i. in de kerk des Nieuwen Verbonds, toch mag daarom nimmer beweerd, dat de profetie niet evenzeer de geloovigen des Ouden Verbonds op het oog had.

Want ook al letten we nu niet op die deelen der profetische werkzaamheid, die zelfs rechtstreeks het Israël dier dagen op het oog hadden;

noch ook op de profetiën, die reeds binnen den kring van Israëls volksleven in vervulling overgingen; en al nemen we dus de profetie, gelijk ze in haar hoofdtrekken slechts het beeld van den Christus ontwierp; — ook zóó toch droeg ze voor de geloovigen des Ouden Verbonds een uitnemende vrucht.

Ze bewerkte namelijk, dat, in verband met de aloude verschijningen van den Messias, van lieverlede in den geest en in de voorstelling van de geloovigen des Ouden Verbonds de gestalte van den Messias allengs een zoo vasten en grijpbaren vorm aannam, dat metterdaad de geloovigen des Ouden Verbonds uit de voorstelling *van wat komen zou*, evenals wij uit de herinnering *van wat gekomen is*, gemeenschap met den persoon des Messias verwierven, en alzoo geraken konden tot dat eenige en onmisbare voor onze zaligheid, t. w. de geloofsgemeenschap met den Heiland.

Niet, men versta ons wél, alsof de geloovigen des Ouden Verbonds uit enkele Schriftplaatsen een profetische historie van Jezus' leven zouden hebben uitgetrokken: zoo werktuiglijke voorstelling toch ware in onverzoenlijken strijd met het kenmerk van alle waarachtig geloofsleven; neen, maar in dien zin, dat zich van geslacht tot geslacht dit beeld van den Messias overplaatste om telkens weer rijker aan het nakomend geslacht te worden overgeleverd.

En dit rijke gemeenschapsleven mag nu niet eerst bij een Jesaja of Zacharia worden gezocht, alsof eerst van lieverleê die gemeenschap met den Christus mogelijk ware geworden.

Immers, de Christus getuigt zelf, dat reeds Abraham, nog eer Israël bestond, »zeer verlangd heeft zijnen dag te zien, en heeft hem gezien en is verheugd geworden."

VIERDE HOOFDSTUK.

DE HEILIGE SCHRIFTUUR DES OUDEN TESTAMENTS.

XII.

DE HEILIGE SCHRIFTUUR.

> Al de Schrift is van God ingegeven, en is nuttig tot leering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is; opdat de mensch Gods volmaakt zij, tot alle goed werk volmaaktelijk toegerust.
>
> 2 Tim. 3 : 16, 17.

Onder de machtige, majestueuse kunstwerken, die de Heilige Geest tot stand heeft gebracht, staat de wondere Heilige Schriftuur vooraan. Want wel klinkt het bij het eerste hooren vreemd, dat een boek met bedrukte bladeren, dat daar voor u ligt, in uitnemende voortreffelijkheid schijnbaar boven het geestelijk werk van den Heiligen Geest in menschenharten wordt gesteld, maar toch aarzelen we geen oogenblik, de Heilige Schrift boven dit alles te stellen.

De bedenking toch, die hiertegen zoo licht in onze ziel oprijst, vloeit voort uit misverstand.

Zij namelijk, die aldus oordeelen, hebben zich blijkbaar nooit helder rekenschap gegeven van wat een zoo heilig boek, zelfs niet van wat een boek, wat schrift, wat taal, wat nederlegging van een wereld van gedachten in een bundel van heilige schrifturen is.

Verworpen toch moet daarbij al aanstonds de bedrieglijke tegenstelling, alsof een boek, een heilig boek, alsof met name de Heilige Schriftuur tegen de wereld van goddelijke gedachten, tegen den stroom van het leven, tegen de geestelijke levenswerking overstond.

Niets is minder waar.

Neen, een boek, een schriftuur bestaat niet uit papier met op dat papier gemaakte indruksels van inkt; maar is evenals een portret slechts een verzameling van trekken en lijnen en stippen, waaruit u onmiddellijk het beeld van den levenden persoon toespreekt.

Bezie zulk een portret zeer van nabij en de persoon is er uit weg, zonder dat gij iets meer waarneemt dan verfstrepen of donkere vlakken, lijnen en stippen. Maar ook, plaats u op een afstand, op den goeden, juisten afstand voor uw oog, en opeens verdwijnen alle lijnen en strepen en ontdekt gij in die figuur de beeltenis van een mensch.

Maar ook zóó spreekt die mensch u nog niet toe. Ge ziet de beeltenis van een mensch, en kunt zelfs eenigermate beoordeelen, of de uitdrukking van dat gelaat kracht of zwakheid, drift dan wel bezadigdheid aanduidt, maar de persoon spreekt niet voor u. Doch laat straks het eigen kind van den man, wiens dat beeld is, op diezelfde lijnen en stippen staren; en opeens zal datzelfde, voor u zoo koude portret dat kind toespreken met een warmte en bezieling, die gij er niet in lezen kondt, omdat de daartoe noodige gegevens in uw gemoed ontbraken.

Want wat dit kind uit dit portret toespreekt, zit niet in dat portret, maar komt uit de herinnering en de verbeelding van dat kind zelf en eerst door de samenwerking van de trekken in dat portret met het beeld, dat het kind in zijn eigen hart van vader droeg, ontstaat almeer die wondere werking, dat het is, alsof de vader zelf uit dat portret het kind toespreekt.

Welnu, vergelijk daarmeê de wondere werking der Heilige Schrift en haar mysterieuse werking zal u duidelijk worden.

Gelijk Guido de Brès het reeds in zijn bestrijding van de Dooperschen uitsprak: Wat wij de Heilige Schriftuur noemen, is niet dat met zwarte indruksels geteekende papier, maar hetgeen door die teekenen op dat papier onzen geest toespreekt. Die letters zijn slechts herkenningsteekenen, waardoor woorden voor ons ontstaan; en die woorden zijn slechts de tikken van den telegraafsleutel, waardoor gedachten overgeseind worden naar onzen geest langs de draden van onze gezichts- of gehoorzenuwen. En die gedachten, die aldus door de lezing der Heilige Schrift naar onzen geest worden overgeseind, zijn geen los daarheen geworpen of omdwarrelende gedachten, maar zulke gedachten, die saam één nauw in elkaar sluitend geheel vormen. En dat wel zulk een geheel van gedachten, dat lijnrecht tegen de gedachtenwereld van den zondaar overstaat, en in die gedachtenwereld van den zondaar een geheel andere, eraan tegenovergestelde gedachtenwereld indraagt.

Die aldus door de Heilige Schrift in u invloeiende gedachtenwereld is

nu de wereld der gedachten van uw God, voorzooverre gij er als zondaar, om uw God te verheerlijken, uw naaste lief te hebben en zelf zalig te worden, behoefte aan hebt. En deze wereld van gedachten nu is niet een schat van schoone ideeën of prachtige denkbeelden, maar een afschijnsel van het eigen, heerlijk, goddelijk leven. Leven en gedachte behooren in die goddelijke wereld onafscheidelijk bijeen. Er is geen leven, of het denkt; er is geen denken, of het is uitvloeisel en werking van een heerlijk leven.

Bij ons is dit *niet* zoo.

Bij ons sloop de leugen in. D. w. z. denken en leven kunnen zich bij ons scheiden. Of liever nog, zijn altoos gescheiden, tenzij we ze weer opzettelijk in onderling verband zetten. Vandaar onze koele afgetrokkenheid. Ons spreken zonder doen. Onze woorden zonder kracht. Onze gedachten zonder werking. Onze boeken, die, als planten, wier wortels men uit de aarde trok, verdorren eer ze bloeien konden en nooit komen tot het dragen van vrucht.

Maar dit nu juist is bij het goddelijke geheel anders, en het is op dit punt, dat men wél acht heeft te geven, om de geheel eenige waardij van de Heilige Schrift in te zien, en te voelen, hoe geheel ten onrechte men op Schriftuurlijk terrein weer gedurig letter en geest (nog al door een geheel valsche exegese van 2 Cor. 3 : 6) tegenover elkander stelt.

o, Gewisselijk, indien de leugen, die bij ons insloop en temidden onzer ellende gedurig het woord en het leven tegenover elkander plaatst, na ze van elkaar te hebben afgescheiden, ook doorging op Schriftuurlijk terrein, dan, zeer zeker, zouden ook wij van heeler harte overloopen naar het standpunt, door onze dissentieerende broeders ingenomen, en hun redmiddel, om het leven voorop te plaatsen, van ganschen gemoede aangrijpen als den eenigen uitweg, die ons bleef.

Maar hiertoe behoeven we, God zij lof, nog onze toevlucht niet te nemen, want die tegenstelling en uiteenscheuring der leugen bestaat op Schriftuurlijk terrein niet. Zij is juist daarom *Heilige* Schriftuur, omdat zij in dit onheilige van de uiteenscheuring van leven en denken *niet* wegzonk. *Heilige* en daarom van alle andere boeken onderscheiden Schriftuur, omdat in alle overige boeken tusschen de woorden en de werkelijkheid van het leven een klove gaapt, maar in dit éêne Boek der boeken alleen van zulk een klove geen sprake is. Wat overal elders ontbreekt, is hier aanwezig: de volkomen aaneensluiting tusschen het leven, dat in de wereld van goddelijke gedachten zich afspiegelt, en de gedachten, die door het geschreven Woord in onzen geest worden gewekt.

De Heilige Schrift, gelijk wij het weleens uitdrukken, is als een diamant. In den donker betast, verschilt hij in niets van een stuk glas en is waar-

deloos. Maar zóó straalt het licht niet uit, of het water gaat in den diamant fonkelen en de levenstinteling spreekt ons toe.

En zoo nu ook is de Heilige Schrift, een oogenblik los gedacht van het leven Gods, eenvoudig niets meer, en mag zelfs den naam van Heilige Schrift niet meer dragen. Ze bestaat geen oogenblik, dan in onafscheidelijk verband met de heerlijke wereld van goddelijk leven, waaruit ze de bezielende gedachten in onzen geest overseint. Zij is als de u toestroomende geur van een bloembed, die slechts zoolang u toeademt, als er gemeenschap tusschen dat bloembed en uw reukorganen bestaat.

En daarom geldt ook hier altoos zoo beslist en onverbiddelijk, wat we zooeven van het kind bij vaders portret zeiden.

Want al houden we vol, dat die Heilige Schriftuur nooit anders dan uit de onmiddellijke springfontein van het goddelijk leven druppelen van tintelend gedachtenleven en van levende gedachten in onze ziel doet overspringen, toch is die werking volstrekt niet op allen gelijk.

Heel de Heilige Schrift is eigenlijk slechts één portret, u de beeltenis weerkaatsende van Hem, die het afschijnsel is van Gods heerlijkheid en het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid. Er is niet één trek in de Schrift, die niet strekt óf om u het beeld diens Eenigen te toonen, óf om den achtergrond te schetsen, van waaruit dat heilig beeld u toespreekt.

Maar plaats nu voor dat beeld een kind van God en iemand, die geen kindsdeel in Jezus' erfenisse heeft, en zie wat verschil.

Niet, alsof dat beeld van den Christus van uit de Heilige Schrift den onwedergeborene niets zou te zeggen hebben. Dit is de fout van het methodisme, die moet tegengestaan. Gods Woord als het Woord des Konings gaat onder al wat mensch heet uit, en alle mensch is gehouden, den indruk van dat Woord op zijn wijze te ondergaan.

Maar zie, terwijl nu de man, die van verre staat, in dat heerlijk beeld des Eenigen niets dan een vreemde gestalte ontdekt, een beeld, dat hem stuit en in conflict is met de wereld, waarin hij leeft, en hem daardoor verontrust en dies eer afstoot, is de indruk voor het kind van God, o zoo geheel anders.

Het kind van God verstaat dat beeld. Kent en herkent het. Voelt de heiligste sympathie met het leven dier wereld, waarin dat heerlijk beeld van den Christus hem tegemoet treedt. En er aldus uit lezende, wat de onwedergeborene er nooit uit lezen kan, voelt hij zich opeens in die Schrift door zijn God zelf toespreken. Het is hem, bij dieper inzinken in die Heilige Schriftuur, alsof — mogen we het beeld van een telephoon gebruiken? — zijn Vader, die in de hemelen is, hem stille gedachten des vredes influisterde in de ziel.

Maar ook zóó is nog niet genoeg gezegd.

Trouwens, het mag niet zóó beschouwd, alsof die Heilige Schriftuur slechts een stel letterteekenen gaf, die, evenals bij de telegraaf de krasjes, lijntjes en stipjes, dienst doen, om een gedachte over te seinen. Neen, maar in veel hoogeren zin is die Heilige Schriftuur zelf mederekenend instrument in de hand des Heeren, om de wekking, werking en instandhouding van het leven in ons te volbrengen.

Het is niet zoo, alsof de Heilige Geest, buiten de Heilige Schrift om, op magische wijze in ons het leven inschiep en in stand hield, en alsof we nu daarna in de Heilige Schriftuur slechts een verificatie vonden, dat het in ons ingeschapen leven metterdaad het echte was. Zoo meenen het alle geestdrijvers en Enthousiasten, maar de kerk verwierp dit dolend gevoelen steeds met klem en kracht.

Neen, de Heilige Geest gebruikt voor dit werk der levendmaking, der heiligmaking en der verheerlijking die Heilige Schrift zelf als instrument.

Hij baart ons weder door het Woord.

Hoe dit toegaat, komt later ter sprake. Nu zij slechts aangeduid, dat de Heilige Schriftuur en de Heilige Geest nooit in werking tegenover elkaar mogen gesteld worden, maar altoos zóó dienen te worden verstaan, dat de Heilige Geest opzettelijk de Heilige Schriftuur voorbereid, bereid en bewaard heeft, om door haar als goddelijk instrument zijn heerlijk werk aan de zielen te volbrengen.

Dit is niet iets, dat wij zeggen, maar hetgeen ons rechtstreeks betuigd wordt door den heiligen apostel Paulus. Hij toch verklaart uitdrukkelijk, dat het doel, waarmeê de Heilige Schriftuur als kunstgewrocht door den Heiligen Geest bereid en aan de kerk geschonken is, in niets minder bestaat dan in het dienstdoen als instrument, om het werk Gods aan den mensch geheel te voltooien. Paulus drukt dit aldus uit: »*Opdat de mensch Gods volmaakt zij.*" Nu is »mensch Gods" de benaming voor zulk een zondaar, die »mensch der wereld" was, maar alsnu door een tusschenkomende daad des Heeren een »mensch van God" geworden is. En aan dezen mensch nu wordt door den Heiligen Geest gearbeid. Er is voor hem een einde, een einddoel, een bekeering vastgesteld. Naar dat einddoel moet hij toegebracht. Eerst dán is hij er. Dán eerst zal het werk Gods aan hem voltooid en hij *volmaakt* zijn. En opdat aldus de mensch Gods volmaakt worde, zie, daartoe dient nu de Heilige Schrift, of om nog sterker met Paulus te spreken, daartoe is de Heilige Schrift van God ingegeven. Letterlijk leert dus de apostel, dat de Heilige Geest het kunstgewrocht der Heilige Schriftuur bereid heeft, om daardoor als door een instrument den mensch, dien God aangreep, zóó te leiden, dat hij kome waar hij wezen moet, en dies

volmaakt *worde*, ja, om dit ooit te kunnen worden, nu reeds, om des Woords wille, in Christus volmaakt zij.

En om dit machtige denkbeeld, dat de Heilige Schriftuur metterdaad *instrument* is, nog klaarder in het licht te stellen, voegt de apostel er nog bij: *Volmaaktelijk tot alle goed werk toegerust.*

Zoo doet dus de Heilige Schriftuur dienst van instrument ter zaligheid op tweeërlei manier.

Vooreerst als instrument van den Heiligen Geest om zijn persoon en zijn hart te bewerken. Maar dan ook ten tweede als instrument om hem te bekwamen, ja, volmaaktelijk te bekwamen tot alle goed werk.

De werking van de Heilige Schriftuur wordt dus volstrekt niet bepaald tot de geloofs*wekking*, maar ook wel terdege uitgebreid tot de geloofs*werking*. De *wekking* en de *werking* van het geloof zijn *beide* aan het Woord verbonden. En wel verre dus van in de Schrift iets dors, iets van een doode letter, iets min geestelijks te zien, dat mechanisch tegen het leven zou overstaan, is het juist integendeel de Heilige Schriftuur zelve, door wier ontsluiting als uit een geopende fontein het water des levens ons toevloeit.

Het voorbereiden, bereiden en tot ons brengen van de Heilige Schriftuur is dus in het allerminst geen bijkomstig iets in het werk van den Heiligen Geest, maar staat voor heel het leven der kerk op den voorgrond.

Of om nog duidelijker onze meening te doen uitkomen. Zoo dikwijls er in de profetie bijv. iets bereid werd, dat én dienst deed in de dagen des profeets, én tevens bestemd was, om deel van de Heilige Schrift uit te maken, was de bestemming ervan voor de Heilige Schrift, die de kerk aller eeuwen zal vertroosten, duizendwerf belangrijker dan de zijdelingsche vrucht, die ze destijds afwierp.

Waaruit volgt, dat men niet zeggen moet: Het hoofddoel van de profetie lag in de dagen der profeten, en slechts zijdelings wierp ze door de Schrift ook vrucht af voor ons. Maar omgekeerd: Hoofddoel was een vrucht voor de kerk aller eeuwen in de Heilige Schrift te leveren, en slechts zijdelings strekte de profetie ook voor de kerk vanouds.

XIII.

DE SCHRIFTUUR NOODZAKELIJK.

> Want al wat tevoren geschreven is, dat is tot onze leering tevoren geschreven; opdat wij, door lijdzaamheid en vertroosting der Schriften, hoop hebben zouden.
>
> Rom. 15 : 4.

De Heilige Geest is de opperste Kunstenaar, die als ongeëvenaard goddelijk kunstgewrocht de Heilige Schriftuur voor de kerke Gods bereid en aan haar gegeven heeft, en in haar midden instrumenteel gebruikt.

Op dit machtige feit kan niet genoeg nadruk gelegd.

Het is niet zoo, alsof de Heilige Geest in de kerk aller eeuwen met zijn levenwekkenden adem ware ingedrongen; en alsof nu van dat heerlijk leven en zijn oorsprong en zijn historie ons in de Schriftuur slechts de oorkonde ware geschonken; zoodat de invloeiing van den levensstroom het wezenlijke, en het verschijnen van de Heilige Schriftuur slechts iets bijkomstigs ware geweest. Neen, maar op die Schriftuur doelde alles wat voorafging, en door die Schriftuur als instrument is alles wat daarna kwam gewrocht.

Ongetwijfeld valt eens, in den dag der dagen, die Heilige Schriftuur weg. Gelijk er in het nieuw Jeruzalem geen zon noch maan noch tempel meer zijn zal, omdat de Heere daar zelf het licht zijner gezaligden zal wezen, zoo ook is in die stad der heerlijkheden een Heilige Schriftuur ondenkbaar, omdat de openbaring Gods tot zijn uitverkorenen daar rechtstreeks door het onomsluierd woord gaat.

Maar zoolang de kerk op aarde is; zoolang de rechtstreeksche gemeenschap met den Heer der heerlijkheid toeft; en zoolang ons hart slechts langs de gangen en wegen van dit *onvolkomen* aanzijn toegankelijk is; zóólang is de Heilige Schriftuur het onmisbaar en machtig en gansch kunstig instrument ter zaligheid, waarvan de Drieëenige God zich bij de bewerking van menschenzielen voor hoogere heerlijkheid bedient.

De oorzaak hiervan ligt in het volgende.

Onze menschelijke persoonlijkheid denkt, heeft bewustzijn, en spiegelt de driedubbele wereld, die *om* en *boven* en *in* ons bestaat, af in zijn gedachten. Over den vorm van dit bewustzijn weiden we thans niet uit.

Dit ware hier niet ter plaatse. Slechts zooveel zij uitgesproken, dat iemand, wiens bewustzijn verward, onhelder, nog ongevormd, of ook in krankzinnigheid verdwenen is, als mensch zich niet kan doen gelden. Er zijn ook onbewuste roerselen van het hart; er is ook een onbewuste diepte in ons gemoed, waarin ons denken nog nooit het peillood tot op den bodem deed dalen; maar desniettemin staat vast, dat, waar wij als menschen, in onze persoonlijkheid, bewerkt zullen worden, deze werking, om diep en helder en krachtig en duurzaam te wezen, door ons bewustzijn moet doorgaan.

Zie het aan de zonde. Hoe is de zonde in de wereld gekomen? Heeft Satan ongemerkt, terwijl de mensch sliep, het gif van den kanker der zonde in zijn ziel gedruppeld? Allerminst. Neen, bij volle, klare, nuchtere bewustheid is Satan met Eva gaan redeneeren; heeft hij haar bewustzijn door woorden, en in die woorden door voorspiegelingen, zoeken te bewerken; en eerst, toen zij aldus haar bewustzijn bewerken liet, ving ze het kwaad op, dronk ze het gif in, en viel zij, meêsleepende in haar val den man harer liefde.

Immers, de Heere had het voorzegd: De val van den mensch zou gekend worden, niet aan zijn gevoel, niet aan onbewuste gewaarwordingen, noch ook aan onnoembare indrukken of roerselen van binnen, maar wel terdege aan *den boom der kennisse*, der kennisse van *goed* en van *kwaad*.

Geen afgetrokken verstandskennis is dus bedoeld. Neen, de *kennisse*, waardoor de mensch viel, raakte wel terdege de kennisse van het *leven*. Maar in niets wordt hierdoor het feit vernietigd, dat de mensch viel door een bewerking van buiten, die door zijn bewustzijn doorging en den vorm droeg van *kennis*.

Welnu, evenals de mensch *viel*, zoo ook is zijn *wederoprichting*.

Ook uw verlossing moet daarom tot stand komen door een werking van buiten, die door uw bewustzijn gaat, en zich steekt in den vorm van kennisse.

Om u, om u als mensch, om uw persoonlijkheid in u te treffen, te raken, aan te grijpen en te winnen, moet ge geraakt en getroffen worden op datzelfde puntje in u, waar ge gewond werdt door de zonde, d. i. in uw hoogmoedig en hoovaardig zelfbewustzijn.

En overmits nu ons bewustzijn zich afspiegelt in een *gedachtenwereld*, en die gedachtenwereld zich uitspreekt in een *taal*, en die taal in *woorden*, in woorden, die zóó saamhangen, dat ze saam als 't ware slechts *één woord* vormen, zoo was het noodzakelijk, zoo was het onmisbaar, dat zulk een nieuwe, goddelijke gedachtenwereld in een *Woord* en dus in een *Schriftuur* tot uw bewustzijn zou kunnen spreken.

En dat nu juist doet de Schrift.

De gedachtenwereld, die ge nu in uw binnenste omdraagt, is leugen; de gedachtenwereld, die de dingen om u heen dragen, is valsch; waar en waarachtig is slechts ééne gedachtenwereld, *die* wereld van gedachten, die er is in den Heere uwen God, en in *die* gedachtenwereld moet *gij* ingedragen en die gedachtenwereld moet gedragen in *u*, niet *zonder* het leven, maar *met* het leven, dat er even onafscheidelijk van is, als de glans van het licht.

Vandaar, dat heel uw redding aan *geloof* hangt. Gelooven is, te erkennen, dat de wereld van gedachten in u en om u leugen is, en daarentegen die wereld van gedachten, die in uw God is en uit uw God tot u komt, voor eenig waarachtig en onwankelbaar aan te nemen, te erkennen en te belijden.

Altoos weer de Boom der kennisse. Maar nu de vrucht der kennisse geplukt, gesmaakt en genoten, van die innerlijke plante der zelfvernietiging en zelfverloochening, die niet maar *iets* uit onze wereld van gedachten, maar *heel* die wereld van gedachten prijs geeft, om wat goed en wat kwaad is nu niet zelf meer te beoordeelen, maar geloovig na te spreken, zooals God het ons voorzegt.

Kinderen nu voortaan, die tot aan hun sterven school gaan bij den Heere, hunnen God!

Nu intusschen zou u dit niets baten, indien u die gedachtenwereld Gods tot de ziel werd gebracht in woorden, die ge niet verstondt. En toch, ge zoudt ze niet verstaan, indien de Heilige Geest ons de heerlijke heiligheden Gods eenvoudig in woorden had willen beschrijven.

Men weet, hoe ondoenlijk het is, om de zaligheden des hemels te schetsen. Elke poging daartoe is nog steeds mislukt. Wat daarboven is en hiernamaals komt, ontgaat onze voorstelling. En al wat de Heilige Schrift er ons van rept, is niets dan beeldspraak, aan het aardsche ontleend. Beelden van een paradijs, van een Jeruzalem, van een maaltijd en wat dies meer zij. Maar ook na al deze schitterende beelden voor uw zielsblik te hebben laten voorbijgaan, blijft het in uw bewustzijn nog even onhelder. Gij ontvangt een algemeenen indruk van iets schoons, iets heerlijks, iets verrukkends, maar een concrete voorstelling van den hemel u te maken, gaat niet. Zelfs de verhouding van den verheerlijkten Christus tot den Drieëenigen God kunnen we niet onder heldere gedachten brengen. Wie zelfs vormt zich een denkbeeld van het zitten des Verheerlijkten aan de rechterhand der kracht Gods? Wie van het leven der gezaligden? Wie van het heen-

komen der gezaligden, na hun sterven, uit hun sterfkamer naar het paleis der geduchte dingen onzes Gods? Dit *kunnen* wij eenvoudig niet.

Maar hieruit volgt dan ook, en op dit punt dient ernstig gelet, een zeer gewichtige waarheid voor de Heilige Schriftuur. Indien namelijk de Heilige Geest ons de wereld van Gods gedachten omtrent onze zaligheid, als wij ons zoo mogen uitdrukken, rechtstreeks uit den hemel in schrift had aangeboden, zoo zou elk helder besef van onze verlossing ons volkomen ontbreken. We zouden dan ook omtrent onze verlossing, evenals nu omtrent onze hemelzaligheid, slechts vage, algemeene, beeldspreukige indrukken ontvangen, maar doorwerken zou het op ons niet.

En hierom nu is het, dat die wereld van gedachten, die bij God Almachtig omtrent onze verlossing was, niet rechtstreeks uit Gods vaderhart is opgeschreven, maar eerst uit Gods vaderhart *in het leven dezer wereld is ingedragen*, in dat leven der wereld *vorm en gestalte* heeft aangenomen, en alsnu uit dat aldus gevormde leven in *menschentaal* uitgesproken en in *menschelijke woorden* geboekt is.

Zonder dat kon er zelfs geen taal zijn, om zoo heilige en heerlijke dingen uit te spreken. Paulus had gezichten, d. w. z. hij werd verrukt, hij werd losgemaakt van de banden, die dit beperkt bewustzijn binden, en opgenomen in aanschouwing van hemelsche dingen; maar toen hij uit die verrukking weer in zijn beperkt bewustzijn terugdaalde, verkeerde hij buiten de mogelijkheid, om uit te spreken wat hij gezien had. Het waren, gelijk hijzelf zegt, *onuitsprekelijke* dingen.

En om nu juist de dingen van onze verlossing, die op ziehzelf evenzoo onuitsprekelijk zijn, voor uitspreking *vatbaar te maken*, en te bewerken dat ze onder *menschelijke* woorden kunnen gebracht worden, juist daarvoor nu behaagde het den Heere, de levenswereld, waar deze gedachten bij behoorden, eerst zelf in onze zondige wereld in te dragen; op die wijze ons menschelijk bewustzijn aan die heerlijke gedachten te wennen; er aan ons bewustzijn een taal en woorden voor te ontlokken; en alsnu in die taal en door die woorden deze heiligheden onzes Gods te dragen voor aller oor en oog.

De wereld van Gods gedachten is niet af te scheiden van de wereld van Gods leven; en daarom, waar die gedachten zullen komen, moet het leven de eerste maal voorafgaan, om voorts daarna die gedachten zelf als voertuig voor het leven te doen werken.

Het is er meê als met de schepping van Adam. De *eerste* maal moet

de mensch er *anders* komen, dan alle andere keeren daarna. De eerste maal moet het volle menschelijk leven in den volwassen mensch ingezet worden, en nu voorts daarna zal uit en door dat eens gezette leven nieuw leven geboren worden. Eerst door Eva uit Adams ribbe te scheppen. Daarna door de paring van man en vrouw.

En zoo nu ook hier. De eerste maal zet God het geestelijk leven, door een wonder, op eenmaal gereed en afgewerkt, in deze zondige wereld in. Maar daarna gaat het anders, want nu wordt de gedachte, die in deze wereld als levend is ingedragen, afgebeeld, beschreven, in schets vóór u gelegd. En alsnu gebruikt de Heilige Geest alle andere malen het resultaat van dat eens gezette leven, om nieuw leven te wekken.

Het verlossingswerk kan dus niet met een schenken van de Schriftuur aan de kerk des Ouden Verbonds beginnen. Tot het schenken van die Schriftuur kan het eerst komen, als de inhoud van die Schriftuur in het leven gewrocht is en gansch het heerlijk verlossingswerk in zijn voorwerpelijke gestalte is voleind.

Toch scheide men deze beide niet van elkaar af.

Het ging toch niet zóó toe, dat eerst het verlossingswerk afliep, en daarna de inhoud van dit verlossingswerk in schrift werd gebracht.

Ook dit ware wederom een werktuiglijke en uitwendige en ongeestelijke opvatting, die door het heilig karakter der bezielende en levende Schriftuur lijnrecht weersproken wordt.

Neen, de Heilige Schrift werd vanzelf, gaandeweg, door en uit het verlossingswerk voortgebracht.

Ze vond haar voorafschaduwing reeds in de eerste Paradijsbelofte. Want ook al moet het verlossingswerk aan de Heilige Schrift voorafgaan, toch is ook bij de wederbaring der eerste menschen het Woord niet ledig, maar begint ook hier de werkzaamheid des Heiligen Geestes met toespraak, met woorden, met menschelijke taal, met werking op het bewustzijn. Zelfs in het Paradijs gaat het Woord aan het leven vooraf. En niet slechts in het Paradijs, maar ook daarna, zoover de stroom der Openbaring voortschrijdt, is het altoos een spreken Gods, dat aan het leven voorafgaat, een Woord Gods, dat aan het leven tot instrument dient, een gedachte Gods, waardoor het verlossingswerk wordt ingeleid. En zelfs waar eindelijk in den Christus de voltooiing van het verlossingswerk komt, daar treedt die Christus op, niet eerst als de Werker, maar eerst als de Spreker. Het Woord, dat van den beginne was, en zich als de bezegeling der profetie aan Israël ontdekt: Heden is deze Schrift in uwe ooren vervuld geworden.

Nooit, nooit is de werking Gods dus een puur magische of bloot mechanische. Het werken van den Heiligen Geest, om de ziel uit den dood in

het leven over te zetten, gaat zelfs in de voorbereidende periode altoos door het Woord.

Maar tusschen toen en nu blijft niettemin een scherp geteekend verschil bestaan. Een verschil, neerkomend op deze drie:

Vooreerst, destijds kwam het Woord rechtstreeks van den Heiligen Geest tot de ziel, hetzij tot het eigen oor door inspraak, hetzij door toespraak van een gezonden profeet. Nu daarentegen hielden die inspraak en die toespraak op, en trad voor beide in de plaats het in de Heilige Schriftuur bezegelde Woord, door den Heiligen Geest uitgelegd in de prediking in het midden der gemeente.

Ten tweede, destijds droeg het indragen van het leven een geheel bijzonder karakter, lag in Israël besloten, brak in geheel een reeks van woorden uit, en riep verhoudingen in het leven, die de dienstknechten van den eenigen, waarachtigen God geheel buiten het leven der wereld hielden. Nu daarentegen nam deze buitengewone voorbereidende bedeeling een einde; is het Israël Gods niet meer het lichamelijk, maar het geestelijk nakroost van Abraham; vloeide de stroom der kerke Gods over alle natiën en volkeren uit; en staat de kerke des Heeren niet meer *buiten* het leven der wereld, maar wordt omgekeerd het leven der wereld in zijn ontwikkeling door den gang van Gods kerke beheerscht.

En *ten derde*, waar ook destijds reeds een deel van het verlossingswerk in Schrift bestond, en bijv. in den psalmist reeds het kleven aan een Heilige Schriftuur allerwegen doorstraalt, is toch altoos in de oude bedeeling dit gebruik van de Heilige Schriftuur nog slechts voor een deel mogelijk, en moet dit gedeeltelijk gebruik steeds door rechtstreeksche openbaring en profetie worden aangevuld; terwijl thans omgekeerd de Heilige Schriftuur geheel ten einde toe den vollen raad Gods ons teekent, en dus noch aanvulling noch bijvoeging dulden kan. Wee hem, die ook maar iets af zal doen van of toe zal doen aan wat geschreven is in dit Boek des levens, dit Boek, waarin voor u ontrold ligt de wereld der gedachten onzes Gods.

Maar met dit scherp geteekend verschil voor oogen, blijft dan toch het feit, dat de Heilige Geest in de Heilige Schriftuur op het allerkunstigst de o, zoo ingewikkelde en o, zoo moeilijke vraag heeft opgelost, hoe in menschentaal, en wel in een taal, die voor alle eeuwen en alle natiën zou gelden, de wereld der gedachten Gods *zóó* tot den in zonden verzonken mensch kon worden gebracht, dat deze gedachten in zijn bewustzijn konden indringen en de Heilige Geest ze gebruiken kon als instrument, om zulk een doode te wekken ten leven.

Dat die Heilige Schrift daarbij veel naden en oneffenheden vertoont, er heel anders uitziet, dan wij meenen zouden, dat de Heilige Geest de Hei-

lige Schrift had moeten maken, doet daarbij niets ter zake af. Bedenk wel, het ongeëvenaard kunststuk was juist, om in de plooien van ons zondig leven die wereld van Gods gedachten zóó in te dragen, dat ze een taal uit onze taal konden vormen, om door alle eeuwen en voor alle natiën de groote woorden Gods uit te spreken.

Dit kunstgewrocht *is* geleverd en ligt in de Heilige Schriftuur thans vóór ons, en wel verre van zich in critiek op deze naden en oneffenheden te verliezen, heeft de kerke Gods aller eeuwen veeleer in aanbidding en met dankzegging dit heerlijk kunstgewrocht aanvaard, bewaard, gesmaakt en genoten, en gemeend, in dit Woord het eeuwige leven te vinden.

Niet, alsof daarom alle critiek en historisch onderzoek ware uitgesloten. o, Elk onderzoek, dat God verheerlijken kan, is prijzenswaard.

Maar gelijk onze physiologen bij het onderzoek naar de wording van het menschelijk leven in een weg van zonde gaan, zoodra zij bij hun onderzoek, hetzij den sluier der schaamte verscheuren, hetzij het leven van het kind in gevaar brengen of vernietigen, — zoo ook is elke critiek der Heilige Schrift zondig en strafwaardig, die óf aan den eerbied voor Gods Heilig Woord tekort- óf ook het leven dier Schrift voor het bewustzijn der kerke tenietdoet.

XIV.

DE OPENBARING, WAARAAN DE HEILIGE SCHRIFTUUR VAN HET OUDE TESTAMENT HAAR INHOUD DANKT.

Gij zijt mij te sterk geweest en hebt overmocht. Jer. 20 : 7.

Om zich rekenschap te geven van het werk van den Heiligen Geest bij de totstandbrenging van dat wondere mysterie, hetwelk in de Heilige Schriftuur vóór ons ligt, dient derhalve onderscheidenlijk gelet op hetgeen haar ontstaan voorbereidde en op hetgeen haar uit die voorbereiding ontstaan deed.

Bespreken wij elk dezer twee punten afzonderlijk.

De Heilige Geest heeft het ontstaan der Heilige Schrift voorbereid door geheel het heerlijk werk, dat van het Paradijs tot Patmos op bovennatuurlijke wijze ingreep in het zondig leven dezer wereld, en alzoo een kring van mannen, die aan God geloofden, d. w. z. een kerk op aarde, in wat wisselenden vorm dan ook, deed optreden.

Dit zou natuurlijk ongerijmd zijn, indien men de Heilige Schriftuur als een papieren boek, afgescheiden van het leven, neemt, maar blijkt volle waarheid, zoodra men er slechts toe komt, om in de Heilige Schriftuur de rechtstreeksche toespraak van God tot onze ziel te beluisteren.

Scheid de Schrift van het goddelijk leven af, en ze is tot alle goed onnut, een doode en tegelijk doodende letter. Maar ook weet, dat uit de Heilige Schriftuur u rechtstreeks de glans van Gods liefde en ontferming toestraalt, en dat wel in dien bepaalden vorm, waarin die ontferming uw leven als mensch moet omzetten, uw bewustzijn moet toespreken, en aanstonds voelt ge, dat de bovennatuurlijke openbaring van het leven Gods vooraf moest gaan, zou de Heilige Schriftuur haar schijnsel kunnen geven. Schittert in de Heilige Schriftuur de gloed van Gods teedere erbarming voor uw menschelijk bewustzijn, dan ligt het in den aard der zaak, dat die schittering niet kon beginnen, eer die ontfermingen Gods geopenbaard waren.

Eerst de *openbaring* van de verborgenheid der godzaligheid en daarna haar *afschijnsel*, in de Heilige Schriftuur opgevangen, opdat ze van die Schriftuur uit in het hart der kerke Gods zou stralen, alzoo is de natuurlijke en geordende weg.

Daartoe nu heeft de Heilige Geest, eerst in enkele *personen*, daarna in enkele *gezinnen*, en ten laatste in geheel *een volk*, zich een terrein uitgekozen voor zijn werkzaamheid, en in elk dezer drie stadiën is de Heilige Geest steeds begonnen met door het Woord te werken, en heeft eerst nadat het genade*woord* was uitgegaan, ook de genade*feiten* laten volgen.

Reeds in het Paradijs vangt dit werk van den Heiligen Geest aan. Er heerscht na den zondeval feitelijk reeds niets meer dan dood en doem over het eerste menschenpaar, en in dat ééne menschenpaar ligt geheel het menschdom onder dien doem en dien dood bedolven.

Denk u, dat de Heilige Geest niet tusschenbeiden ware getreden, en dat dit menschenpaar aan zichzelf overgelaten ware geworden, om eenvoudig de kiem des doods, die ze in zich droegen, te ontwikkelen, en nooit, nimmer zou er één star der hope meer over het menschelijk geslacht zijn opgegaan.

Daarom zet de Heilige Geest den aanvang van zijn werk terstond in den aanvang van de ontwikkeling van ons geslacht.

De eerste kiem van de verborgenheid der godzaligheid is reeds bij Adam gelegd, en het eerste moederwoord, waaruit de Heilige Schrift geboren zou worden, is reeds aan den eersten mensch in het oor gefluisterd.

Maar op dit woord is tevens de daad gevolgd.

Het Woord Gods keert niet ledig weder, is niet een klank, maar een kracht. Het is een ploegschaar, die den bodem uwer ziele omwoelt. Achter dat Woord zit de drijvende kracht van den Heiligen Geest, en zoo werkt het iets uit, brengt het een resultaat tot stand, en maakt het, dat er een ommekeer komt in den toestand.

Reeds bij Abel ziet men dat. Evenzoo bij Eva. Het sterkst bij Henoch. En het getuigenis staat geschreven, dat reeds Adams eigen kind door *geloof* is ingegaan.

Na deze inwerking op enkele *personen* treedt bij Noach reeds ten deele, maar met name bij Abram het werk van den Heiligen Geest voor het *gezinsleven* op den voorgrond.

Het ontzaglijk oordeel van den grooten vloed had de verhoudingen van vroeger geheel verbroken; een nieuw geslacht doen optreden; en misschien zelfs de stoffelijke verhoudingen van bodem en lucht geheel veranderd. En zie, nu voor het eerst treedt het werk van den Heiligen Geest in den weg van familie-bewerking. Ons doopsformulier wijst zoo met nadruk op »Noach en zijn achtste", en onnadenkende ongeestelijkheid heeft hieraan

langen tijd aanstoot genomen. Ten onrechte. Met te wijzen op »Noach en zijn achtster", heeft het heerlijk doopsgebed onzer vaderen willen aanduiden, dat de Doop niet de doop der enkelingen is, maar de Doop van Gods *volk*, d. i. de kerk *en haar zaad*. En overmits nu niet bij de patriarchen vóór den zondvloed, maar eerst bij Noach, en wel na den zondvloed, dit behoud der geslachten op den voorgrond treedt, was het volkomen juist, dat zij op dit behoud van Noach en zijn geslacht wezen, als eerste machtige openbaring Gods, dat er behoudenis is voor ons *en ons zaad*.

Toch is deze werking van den Heiligen Geest in de gezinnen, in het geslacht, in de familie bij Noach nog slechts voorloopig. Noach met zijn zonen kwam nog uit de oude wereld. Hij vormde den overgang. Daarom zien we na hem de heilige familie weer ondergaan, en van Sem tot Terah gaat de werking des Geestes schuil. Maar bij Terah treedt ze dan ook in het volle licht. Want nu gaat Abraham uit, niet met zonen, maar *alleen*. Hij had zijn zoon nog niet. Zijn zoon rustte nog in Gods hand. En Abraham kon dien zoon niet telen, dan *door het geloof*, dat God waarlijk zeggen kon: »Ik ben God, de Almachtige," want dat Hij is »een God, die de dooden levend maakt en de dingen, die niet zijn, roept alsof ze waren."

Abrahams gezin is dus schier in letterlijken zin product eener werking van den Heiligen Geest, overmits er niets bij Abraham buiten of zonder geloof gaat. Al het kunstproduct van Abrahams heerlijke geschiedenis is niet het beeld van een vroom nomadenvorst of deugdzaam patriarch, maar, heel anders, het wondere werk van den Heiligen Geest, om in een oud, bedaagd man, die telkens de verzenen tegen de prikkels slaat en uit zijn eigen hart niets dan ongeloof voortbracht, toch een zeer vast, onverwrikbaar geloof in te brengen, en *dat geloof rechtstreeks te verbinden aan zijn familieleven.*

Abraham heet »Vader aller geloovigen", volstrekt niet alleen in den oppervlakkigen zin, dat ons geloof geestelijk met Abrahams optreden in verband staat; maar zóó, dat Abrahams geloof geheel ingevlochten lag in het feit van Izaaks geboorte, en hij door het geloof een zoon heeft verkregen, uit wien hem een zaad is geschonken, als de sterren des hemels of het zand, dat aan den oever der zee ligt.

Maar ook hiermeê is toch de ruste voor het werk van den Heiligen Geest nog niet gekomen. Uit de *enkelen* moest zijn werk overschrijden in het *familie*leven; maar ook, uit het familieleven moest het voortschrijden naar het leven van *heel een volk*. En zoo ontstaat Israël.

Israël, d. w. z. niet één uit de volken, maar een nieuw door God geschapen volk, dat aan de volken wordt toegevoegd, in de volkenrij wordt ingeschoven, en, zoo nu als eeuwig, een van alle andere volken onderscheiden oorsprong en onderscheidene beteekenis heeft.

En ook dit volk wordt geboren uit het geloof. Daartoe werpt de Heere het in den dood. Op Moria, in Jakobs vlucht, in Jozefs bange benauwdheden; in Mozes' verschrikking; bij de gloeiovens van Piton en Raämses; toen de kindekens in den Nijl dreven. En zie, uit dien dood is het telkens alleen het *geloof*, dat helpt en redt, en inzooverre de Heilige Geest, die in de geboorte en wedergeboorte van dit wordend volk zijn heerlijk werk voortzette.

En nu het geboren is, gaat dat volk weer in den dood. Eerst in de woestijn, toen in den tijd der Richteren, en ten slotte in de ballingschap. Maar het kan niet sterven, omdat het de hope der belofte in zich draagt. En hoe ook verminkt, geteisterd en gesmaldeeld, toch breekt het weer telkens uit, en 's Heeren belofte feilt niet, en Israël spreidt, onder vreeslijke afdoling en schandelijken afval door, toch onafgebroken de heerlijkheid ten toon van een uit geloof ontstaan, door geloof levend en op geloof stervend volk.

Zóó doorloopt dan de Heilige Geest bij zijn werk deze drie stadiën: Abel, Abraham, Mozes. De enkeling, het gezin, het volk. En Israël is geboren.

En in elk dezer drie stadiën is daarom (let hierop) het werk van den Heiligen Geest zichtbaar, omdat er niets buiten *geloof* omgaat. Het geloof, niet waar, wordt door den Heiligen Geest gewrocht. Welnu, door geloof verkreeg Abel getuigenis. En door geloof bekwam Abraham het kind der belofte. En door geloof ging Israël de Roode zee door.

En hoe stond het nu bij elk dezer drie stadiën met de verhouding van het *leven* en het levens*woord?*

Is het, zooals men thans wil, eerst het leven, en toen uit dat leven het Woord als levensbewustzijn opgedoemd?

Klaarlijk immers toont de geschiedenis juist het tegendeel en het omgekeerde.

Bij Adam in het Paradijs gaat het Woord voorop en volgt de werking ten leven.

Bij Abraham in Ur der Chaldeën is het eerst het woord: »Ga gij uit uw land en Ik zal u zegenen, in u zullen alle geslachten der aarde gezegend worden."

En ook bij Mozes is het eerst het woord in het braambosch, dat brandde, maar niet verteerde, en daarna eerst de doorgang door de Roode Zee.

Dat is des Heeren vaste gang. Eerst spreekt Hij, daarna werkt Hij. Of juister nog. Hij spreekt eerst, en door dat spreken werkt Hij het leven. Die twee staan niet naast elkaar, maar in rechtstreeksch verband. Niet zóó, dat het Woord het leven zou *veroorzaken*. Oorzaak, Bron, Fontein, Sprinkader van alle leven is en blijft eeuwiglijk de Drieëenige God zelf. Maar het Woord is instrument, waarvan de Drieëenige God zich bedienen wil, om in ons hart zijn werk te voleinden.

Bij het werk van den Vader en den Zoon, 'twelk met dit werk van den Heiligen Geest saamliep, er aan voorafging of er op volgde, en er telkens doorheen lag gevlochten, kunnen we thans niet stilstaan. Ook van de wonderen kunnen we thans slechts inzooverre gewagen, als er een eigen werk van den Heiligen Geest bij aan het licht trad. En dit eigen werk van den Heiligen Geest was bij de wonderen tweeërlei. De machtdaad zelf van het wonder is niet het bijzonder werk van den Heiligen Geest, maar eer van Vader en van Zoon. Maar zoo dikwijls het Gode behaagde, menschen tot het doen uitkomen van zijn wonderen instrumenteel te bezigen, was het wel terdege het eigen werk van den Heiligen Geest, om het hart van zulke Godsmannen daartoe door geloof te bekwamen. Toen Mozes met den stok tegen den rotssteen sloeg, opdat er water mocht uitvlieten, geloofde Mozes niet, maar beeldde zich in, dat zijn daad, zijn slaan, zijn kracht iets aan dien rotssteen doen moest, terwijl toch elk geloovige beseft, dat niet Elia, maar God het doode kind opwekte, en zoo ook niet Mozes, maar God de Heere het water uit den rotssteen deed ontspringen. Voor wie gelooft is het dus precies even hetzelfde, of er tot den rotssteen gesproken, of wel op den rotssteen geslagen wordt. Zoomin de stok als de tong doet toch iets aan den rotssteen. Al de werking op den rotssteen gaat toch uit van den Heere en den Heere alleen.

Vandaar het groote dezer zonde in Mozes. Het was, alsof hij achtte, dat hij en niet God het doen moest. En dat juist is het werk der zonde bij het volk des Heeren.

Zoo ziet men dus aan dit voorbeeld, dat, toen Mozes zijn staf neerwierp en den Nijl vloekte enz., en ook toen Elia en andere Godsmannen hun wonderen deden, zijzelven eigenlijk niets deden en ook niets konden doen, dan dit éénе, *dat zij geloofden*, en krachtens dit *geloof* voor de omstanders de tolken werden van Gods getuigenis en de aanwijzers van hetgeen niet hun hand, maar God deed. Altoos hetzelfde, wat Petrus in den tempel uitriep: »Wat ziet gij op ons, alsof wij door onze kracht den kreupelgeborene hadden doen loopen?"

En vraagt men dan, wat het eerste werk van den Heiligen Geest bij de wonderen was, dan dient geantwoord: Dit, dat Hij het geloof wrocht in het hart van de mannen, die de wonderen *verrichten* moesten.

Maar hierbij kwam nog een tweede werking, t. w.: de werking van het geloof in het hart van hen, *op wie deze wonderen moesten werken.* Van den Heere staat beschreven, dat Hij in Kapernaüm niet vele krachten doen kon vanwege hun ongeloof, en telkens lezen we: »Uw geloof heeft u behouden."

Hieruit blijkt dus, dat de Heilige Geest, ook voor wat aanging den persoon, voor wien de wonderen bestemd waren, een dubbel werk verrichtte.

Vooreerst wrocht Hij het geloof, zoodat het wonder mogelijk werd, kon geschieden en zich liet tot stand brengen, met name bij de genezing van kranken.

En ten anderen, dat Hij het geloof wrocht, om de ommestanders in deze wonderen betooning van krachten Gods te doen zien.

Een wonder op zichzelf overtuigt volstrekt *niet.*

Een ongeloovig mensch begint altoos met een wonder te loochenen. Hij verklaart het voor onwaar. Hij poogt het te verklaren uit natuurlijke oorzaken. Gods hand *wil* en *kan* hij er niet in zien.

En is het nu, dat het wonder zóó sterk spreekt, dat er geen ontkennen aan valt, dan roept de ongeloovige wel: »Dat is uit den *Duivel!*" Maar nooit wil hij erkennen: »Dat is uit *God!*"

Zal het wonder dus zijn werking doen, dan moet er een eigen werk van den Heiligen Geest bij komen, daarin bestaande, dat de Heilige Geest het zielsoog der omstanders opent, en er hun Gods macht in toont.

Nu nog geeft al uw lezen van de wonderen der Heilige Schriftuur niets. En eerst dán gaan ze voor u leven, op u werken en u toespreken, indien de Heilige Geest u de oogen opent, en gij roemen moogt in de wonderen uws Gods.

XV.

DE OPENBARING DES OUDEN TESTAMENTS IN SCHRIFT.

> Dies zeide ik: Ik zal niet meer in zijnen naam spreken; maar het werd in mijn hart als een brandend vuur, besloten in mijne beenderen; en ik bemoeide mij om te verdragen, maar kon niet.
> Jer. 20 : 9.

Intusschen, door deze wonderen des Heeren voor, in én aan Israël wierd wel een nieuw, heerlijk levensmilieu temidden van de heidenwereld geschapen, maar daarmeê was er nog geen Heilige Schriftuur.

Zulk een Heilige Schriftuur kon eerst daardoor ontstaan, dat de Heere God tot den mensch, en met name tot zijn Israël, *sprak.* »God, voortijds vele malen en op velerlei wijze tot de vaderen *gesproken* hebbende door de profeten, heeft in deze laatste dagen tot ons *gesproken* door den Zoon!"

Dit spreken Gods is niet tot het gebied van de *profetie* beperkt. Ook tot menschen, die *geen* profeten waren, heeft God de Heere niettemin op een of andere wijze gesproken. Bijv. tot Eva en Kaïn, tot Hagar en tot Ezau.

Profeet is men niet daardoor, dat men zelf een openbaring of verschijning ontvangt, maar eerst door den last, door de opdracht, door het bevel, om hetgeen door God aan ons geopenbaard is, te verkondigen aan anderen. Het woord *Nabi,* hetwelk de Heilige Schrift voor profeet bezigt, duidt niet op een persoon, die iets van God *ontvangt,* maar uitsluitend op een persoon, die iets tot het volk *brengt.*

Men doet derhalve verkeerd, met de openbaring Gods bijna geheel in het licht van het profetisme te bespieden. Het »*spreken* Gods" is zeer zeker ook voor den profeet onmisbaar, maar het viel ook aan *niet*-profeten ten deel.

Met opzet stellen wij daarom voor het werk van den Heiligen Geest de vraag *algemeen.* Het spreken des Heeren tot ons geslacht strekt zich verder uit, dan zijn spreken tot de profeten. Van hen kan dus slechts in de tweede plaats, als een bijzonder verschijnsel in die sprake Gods gewag worden gemaakt.

En komen we dan nu op dit spreken Gods in zijn algemeensten zin, dan toont en openbaart de Heilige Schriftuur ons, dat God de Heere, van den aanvang der schepping af tot op het wegsterven van het apostolaat, tot menschen gesproken heeft. Dit spreken Gods begint in het Paradijs

en eindigt eerst op Patmos. Het ligt als een gouden draad door heel de heilige geschiedenis met goddelijke fijnheid geweven.

Dit spreken is in de Heilige Schrift niet overdrachtelijk bedoeld. Wel kent de Heilige Schrift ook een overdrachtelijk spreken. Bijv. als we in Jona 2 : 10 lezen: »De Heere nu sprak tot den visch", of in Psalm 19; 2, 3, dat »de hemelen Gods eere vertellen en dag en nacht overvloediglijk sprake uitstorten." Maar hoewel de Heilige Schrift zulk een overdrachtelijk gebruik van het woord »spreken" zeer goed kent, zoo is het niettemin uit duizend plaatsen voor één bewijsbaar, dat het gewone spreken des Heeren niet in dien overdrachtelijken zin mag, maar in zeer eigenlijken zin wil opgevat zijn. Dit blijkt bijv. uit het roepen van Samuël, terwijl Samuël zelf vermoedde, dat Elia hem riep. Dit blijkt uit allerlei namen, cijfers, plaatsaanduidingen enz., die in het spreken Gods voorkomen. En blijkt vooral uit de tweegesprekken, die zich telkens ontwikkelen, als de mensch antwoordt en God de Heere op zijn tegenbedenkingen ingaat, gelijk bijv. in de geschiedenis van Abraham en zijn geloofsworsteling om het lang beloofde kind, en evenzoo in zijn gebed voor Sodom, telkens voorkomt.

We mogen ons dus niet nederleggen bij hen, die ons willen doen gelooven, dat de Heere in eigenlijken zin *niet* gesproken heeft; dat dit er wel staat, maar dat het anders moet opgevat; en dat, wie dieper zin en oog heeft, zich de zaak aldus ongeveer moet voorstellen: »Er ging van God zekere invloed, zekere werking op het gemoedsleven van den aldus toegesproken persoon uit. Deze werking Gods in verband met de persoonlijkheid van dien man of die vrouw en onder den invloed van zijn verleden en de omstandigheden, waarin hij verkeerde, verhelderde zijn bewustzijn, en bracht in hem een zóó krachtige en besliste overtuiging teweeg, dat hij, wetende: *Wat ik wil, wil God ook,* alsnu geen oogenblik aarzelde, om te verklaren: Aldus heeft de Heere tot mij gesproken."

Deze voorstelling verwerpen we; wij bestrijden haar als diep verderfelijk en schadelijk voor het leven der gemeente; noemen ze leugenachtig, als te kort doende aan de eere van de waarheid Gods; en weigeren ook maar een oogenblik vrede te sluiten met de theologie, die feitelijk van deze onderstelling uitgaat.

Deze voorstelling steunt niet op de Schrift, maar vernietigt haar goddelijke autoriteit. En hoezeer ook van ethische zijde aanbevolen, is zij in merg en been *on*-ethisch, inzooverre ze de klare, duidelijke, tastbare waarheid, gelijk die in de Heilige Schrift vóór ons ligt, in het aangezicht slaat.

Neen, het spreken Gods, waarvan de Heilige Schrift ons het bericht brengt, wil en moet verstaan worden van een eigenlijk spreken.

En wat nu is *spreken?*

Spreken bedoelt, dat er iemand is, die iets denkt, die een gedachte, een denkbeeld heeft; die nu dit denkbeeld, dat in zijn eigen bewustzijn leeft, over wenscht te brengen in het bewustzijn van een ander; en die dit wenscht te doen rechtstreeks, d. w. z. zonder tusschenkomst van een ander persoon, van schrift of gesticulatie.

Als gij spreekt, is er eerst in u iets, dat gij zeggen wilt; en nu is het spreken voor u het middel, om te maken dat de persoon, aan wien gij het zeggen wilt, te weten komt wat gij denkt. Gelukt u dat volkomen, dan hebt ge goed gesproken. Gaat u dat gebrekkig af, dan spreekt ge slecht. Maar goed of gebrekkig, altoos blijft spreken de poging, het middel, om rechtstreeks te maken, dat een ander te weten komt wat ik denk, of, wil men, om in *zijn* bewustzijn dezelfde gedachte op te wekken, die in *mijn* bewustzijn op dit oogenblik leeft. Spreken is derhalve: iets uit *mijn* bewustzijn rechtstreeks overbrengen, overplanten in het bewustzijn van *een ander*.

Als we derhalve lezen, dat God tot een mensch spreekt, dan is daaronder drieërlei te verstaan: 1⁰. dat er in de gedachte, in het bewustzijn Gods een zaak, een gedachte, een waarschuwing, wat dan ook, is, die Hij aan een mensch wil mededeelen; 2⁰. dat God de Heere dit zijn voornemen rechtstreeks ten uitvoer legt; en 3⁰. dat de mensch, tot wien de Heere sprak, alsnu in zijn menschelijk bewustzijn dezelfde gedachte bezit, hetzelfde denkbeeld heeft, hetwelk in de gedachten Gods was; met dat gevolg, dat hij nu weet, wat God hem zeggen wilde, en in zijn menschelijk bewustzijn dezelfde gewaarwording leeft, die zoo straks nog niet in hem, maar nog alleen in God was.

Met elke verklaring nu, die deze drie bestanddeelen tot hun recht laat komen, kunnen we vrede hebben; maar ook elke verklaring, die aan deze drie tekortdoet, verwerpen wij als onaannemelijk.

Vraagt men, of alle spreken dan ook niet door geluiden moet gaan, zoo antwoorden we, dat dit onder menschen zeer zeker zoo is, en dat ook God de Heere o. i. zeer wel van de luchttrillingen gebruik kan gemaakt hebben, en ook wel gebruik gemaakt heeft, maar dat voor God den Heere dit gebruik maken van de luchttrillingen en het gehoororgaan niet volstrekt noodzakelijk is.

Wij, menschen, hebben geen toegang tot elkanders innerlijk gemoed. Wij kunnen niet bij elkaar komen. Hoe dicht elkander ook naderend, toch blijven wij altoos op zekeren afstand van elkaar staan. Voor ons zijn er dus geen middelen om iets in elkanders bewustzijn over te brengen, dan de zintuigen. Ge kunt iemand niets zeggen, tenzij hij hoort of ziet of althans voelt met zijn huid. Een doofstomme, die tegelijk blind is en gevoelloos in de huid, zoudt ge geen enkele gewaarwording kunnen mededeelen.

Maar die beperking bestaat voor God den Heere niet. Hij heeft den toegang tot ons hart inwendig. Dus ook den toegang tot ons bewustzijn. En waar wij nu, om in elkaars bewustzijn een gedachte over te planten, gebonden zijn aan stembeweging, luchttrilling en gehoorvlies, en eerst alzoo door de gehoorzenuwen van hem, met wien we spreken, in zijn ziel een zekere aanraking of aandoening kunnen teweegbrengen, die hem mededeelt en weten doet, wat we willen, zoo is nochtans God de Heere van die gebondenheid vrij. Hij, de Heere, kan natuurlijk ook zonder gebruik te maken van luchttrilling, gehoorvlies en gehoorzenuwen, rechtstreeks, in den meest volstrekten zin, een aandoening in ons bewustzijn teweegbrengen, waardoor in ons bewustzijn inkomt, wat Hij, de Heere, er in wilde brengen.

Hij, God de Heere, kan dus tot een mensch spreken, binnen in zijn hart, zoodat, gesteld, iemand ware stokdoof, hij toch het spreken des Heeren zou kunnen hooren.

Hierbij echter is voor God den Heere nederbuiging tot onze beperktheid noodig. Ons bewustzijn namelijk is gebonden aan de denkwereld, waarin het leeft. Bijv. een Neger heeft geen ander bewustzijn, dan hetgeen hij ontwikkelde in zijn omgeving en dat tot stand kwam in zijn taal. Gelijk wij dus, indien we spreken tot iemand, die geen Nederlandsch kent, ons moeten schikken naar die beperktheid en hem, als het een Engelschman is, in het Engelsch, als het een Franschman is, in het Fransch enz. moeten toespreken, eenvoudig, omdat hij ons anders niet zou kunnen verstaan, zoo ook moest God de Heere, om zich aan menschen verstaanbaar te kunnen maken, zijn goddelijke gedachte in menschentaal inkleeden, en zijn goddelijke denkbeelden in die menschelijke taal uitdragen naar 's menschen bewustzijn.

Voor den man of de vrouw, die alzoo werd toegesproken, was het dus volkomen dezelfde gewaarwording, alsof er iemand uitwendig door luchttrilling, gehoorvlies en gehoorzenuw tot hen gesproken had. Zij kregen den indruk, dat in menschelijke taal woorden tot hen kwamen, en uit die woorden eerst maakten ze de goddelijke gedachten op. Vandaar dan ook, dat het spreken Gods verschilt naar den persoon, tot wien God sprak. Juist omdat de Heere zich nederbuigt en zich schikt naar ieders bewustzijn, draagt elk spreken Gods steeds den vorm van hetgeen aan dien persoon eigenaardig is. Hoezeer verschilt bijv. het spreken Gods tot Kaïn en zijn spreken tot Ezechiël.

Alzoo is het dan ook duidelijk, hoe de Heere in zijn spreken namen, jaartallen, allerlei bijzonderheden enz. noemen kan; zich kan aansluiten aan het taalgebruik van een bijzondere periode; en zelfs gebruik kan maken van taalafleiding, zooals bijv. in de naamsverandering van Abram op Ab-raham en van Sarai op Sarah.

Tevens ziet men hieruit, dat het spreken Gods niet beperkt is tot godvruchtige, ontvankelijke personen, die in Hem gelooven en op een openbaring zijn voorbereid.

Adam was geheel onvoorbereid, toen hij vlood en wegschool. Hetzelfde geldt van Kaïn en Bileam, ja, zelfs van Jeremia in hoofdstuk 20 van zijn Godspraken, waar de profeet zelf zegt: »Ik wilde niet meer spreken in den naam des Heeren, en deed moeite om het te verdragen, maar ik kon er geen weerstand aan bieden. Het werd als een vuur brandende in mijne beenderen. Ik *wilde* niet, maar ik *moest.*"

Gods almacht blijft dus vrij en onbeperkt. Hij, de Heere, kan zijn wil mededeelen aan wien Hij wil. Hij zou dit nu nog aan u en mij kunnen; en de zoo dikwijls opgeworpen vraag: »Waarom nu reeds achttien eeuwen zonder een stem uit den hemel?" moet niet beantwoord met te zeggen, dat God nu niet ook tot ons even hoorbaar en verstaanbaar en met ons tot in bijzonderheden zou *kunnen* spreken; maar met de belijdenis, dat het Gode niet alzoo heeft *goedgedacht;* want dat Hij, de Heere, die eenmaal gesproken heeft, alsnu in zijn Heilige Schriftuur dat Woord tot uwe ziel heeft gedragen en deswege, *opdat gij de Heilige Schriftuur zoudt eeren,* nu niet meer spreekt, maar zwijgt.

Evenwel dient er op gelet, dat er in dit spreken Gods van het Paradijs tot op Patmos zekere orde, zekere geregeldheid, zekere samenhang valt op te merken, waarom nog op drie dingen dient gewezen.

Ten eerste hierop, dat het spreken Gods niet altoos zich bepaald heeft tot het spreken tot enkele personen, gelijk in de dagen van Adam en Eva en Noach en Abraham, maar dat, toen de Heere dingen te zeggen had *tot een geheel volk,* hiervoor *profeten* verkozen zijn.

God kan ook wel tot een geheel volk tegelijk spreken, want Hij heeft het van den Sinaï gedaan.

Maar het heeft den Heere niet behaagd, dit duurzaam te doen. Integendeel, na dien tijd deed de Heere dit op die schaal niet meer, en verkoos in steê daarvan het profetisme.

Eigenaardige taak van dit profetisme was derhalve, om eerst de woorden Gods, ja, te ontvangen, maar om ze daarna terstond *over te brengen tot het volk.* Als God tot Abram spreekt, is dit spreken bestemd voor Abram. Wat Hij tot Hagar in de woestijn zegt, doelt op Hagar. Maar als de Heere tot Joël, tot Amos, tot Habakuk spreekt, is dit *niet* voor hen, maar doelt dit op *anderen,* aan wie zij het hebben over te brengen.

En hiermeê hangt dan tevens samen, dat de profeet niet als eenling optreedt, maar meest in verband staat met zekere klasse van personen, in wier kring zijn geest allengs die voorbereiding onderging, die hem

bijzonder voor die taak van het *spreken tot het volk* bekwaamde. Ja, bekwaamde, ook tot het ontvangen van de Godspraak. Want het eigenaardige der profetie was een toestand van hoogere verrukking, die aanmerkelijk van het spreken des Heeren tot Mozes verschilde.

In de *tweede* plaats zij opgemerkt, dat deze openbaringen Gods niet los naast elkaar staan, maar onderling één geheel vormen. Het begint bij het fundamenteele, en voorts nu wordt op dit gelegde fundament al verder gebouwd, tot eindelijk het hoog paleis van de kennisse Gods en zijner waarheid voltooid is.

Het geheel der openbaring vormt dus één grootsch plan, en de enkele openbaringen aan de enkelen voegen zich daarin als afzonderlijke deelen.

En ten slotte zij hier, in de *derde* plaats, nog bijgevoegd, hoe nu in dit spreken Gods, althans waar het een inwendig spreken was, zeer bijzonder het werk van den Heiligen Geest uitblonk.

Gelijk ons toch vroeger bleek, schittert het werk van den Heiligen Geest juist dáár het heerlijkst, waar God in de nauwste en innigste aanraking met zijn schepsel treedt.

Nu is ons bewustzijn het allerintiemste en allerinnigste van ons wezen. Zoo dikwijls God de Heere dus in dit intieme menschelijk bewustzijn ingaat, om in dit bewustzijn zijn goddelijke gedachten, onder het kleed van ons eigen denken en van onze eigen taal, in te dragen, — aanbidt de Schrift, en aanbidt elk geloovige op haar voetspoor, hierin zeer bijzonderlijk de vertroostende werking van God den Heiligen Geest.

XVI.

INGEVING.

> En schrijf aan den engel der gemeente, die te Sardis is: Dit zegt, die de zeven Geesten Gods heeft.
>
> Openb. 3 : 1.

Van de Schriftuur des Nieuwen Testaments spreken wij in deze reeks artikelen niet. Die komen later ter sprake. Niet bij vergissing, maar met opzet. Want niets heeft zoozeer bijgedragen, om én het *geloof* in de Heilige Schrift, én de rechtzinnige *beschouwing* aangaande de Heilige Schrift te vervalschen en te ondermijnen, als juist de onhistorische en onnatuurlijke gewoonte, om de Schriftuur des Ouden en des Nieuwen Testaments tegelijk te bezien.

Het Oude Testament was er eerst. Toen kwam het vleesch geworden Woord. En daarna pas de Schriftuur des Nieuwen Testaments. Ook bij het werk van den Heiligen Geest behoort derhalve gelijke orde in het oog gehouden. Eer wij aan het werk van den Heiligen Geest in de vleeschwording des Woords toekomen, mag derhalve van het Nieuwe Verbond niet gerept. Tot op de vleeschwording is het Oude Testament al de Heilige Schriftuur.

Hoe nu is het werk van den Heiligen Geest ook *in de vervaardiging* zelve van die Schriftuur bespeurbaar? De vraag, hoe ze werd voorbereid, is nu afgehandeld. God de Heere schiep door *wondere daden* een nieuw leven in deze wereld in, en heeft, om den mensch in die wondere daden te doen gelooven, tot den mensch *gesproken*, hetzij rechtstreeks gelijk tot Abraham, hetzij zijdelings door *profeten.*

Maar hiermeê was er nog geen Heilige Schriftuur. Ware er niets meer geschied, zoo zou er zelfs nooit een Heilige Schriftuur zijn gekomen. Want elke gebeurtenis is straks *gebeurd,* d. w. z. *verleden,* en elk gesproken woord sterft weg met de aandoening van het bewustzijn.

Het menschelijk »schrift" is een wondere gave, die God aan de menschheid schonk, om te bestendigen, wat *zonder* schrift alras verloren en vergeten zou zijn.

Overlevering vervalscht het bericht. Onder heilige menschen zou dit niet zoo zijn. Maar wij zijn zondig. Door die zonde kan er gelogen worden. En ook door die zonde tiert in ons onernstig wezen de zonde der vergetelheid, der slordigheid, der onnadenkendheden. En het zijn deze twee

factoren, van leugen en slordigheid, die aan de traditie haar waarde rooven.

Daarom schonk God aan ons geslacht de gave van het *schrift*, de uitvinding van het *schrijven*. Of men schrijft in was of op metaal, grift in rotsblok, of met vlekken en lijnen en halen teekent op een stuk schapenvacht, of eindelijk schrijft op papyrus of papier, — dit alles is bijzaak. Hoofdzaak was de gave Gods, dat de mensch de kunst vond, om een gedachte, een heugenis, een profetie, onafhankelijk van zijn persoon, derwijs in iets stoffelijks vast te leggen, dat ze daar bleef, ook al stierf hij, en ook na hem door een ander kon worden gelezen.

In »schrijven" en »lezen" zit voor ons, menschen, de gemeenschap. Die gemeenschap begint met het »spreken". Waar geen spreker is, staan de personen los naast elkaar, maar kunnen niet gemeenschappelijk denken, noch gemeenschappelijk besluiten, noch gemeenschappelijk iets uitrichten. Maar zoolang alleen het »spreken" u ten dienste staat, blijft die gemeenschap altoos beperkt. Ge hebt dan gemeenschap met uw omgeving. Verder niet. Maar komt er nu »schrijven" en »lezen" bij, dan breidt opeens die gemeenschap zich uit, én tot personen, die verre van u af zijn, én tot de navolgende geslachten. Door het schrift leven alle geslachten, die op deze wereld geleefd hebben, er nu nog feitelijk saam. Men kan een Mozes en David, een Jesaja en Johannes, maar ook een Plato en Cicero, nu nog ontmoeten, hen hooren spreken, en hun geestesuiting opvangen.

Schrijven is dus geen verachtelijk ding, gelijk men van overgeestelijke zijde zoo telkens op schrift en letter smalen hoort. Eer integendeel is de kunst van schrijven een heerlijk iets. Een der groote middelen, waardoor de Heere God de gemeenschap onder menschen en geslachten en alzoo het trekken der liefde in stand houdt. De uitvinding van het schrift was een wondere genade, die God aan menschen schonk. Verdubbeling en meer dan verdubbeling van onzen rijkdom.

Dat wondere schrift *kan* misbruikt en *is* misbruikt, en zelfs in het gebruik er van is een opklimming van heerlijkheid. Als een Dante of Milton, een Shakespeare of Schiller, een Bilderdijk of Da Costa hun gedichten neerschrijven, hoeveel heerlijker schittert dan de schrijfkunst niet, dan wanneer de paedagoog schoolboekjes maakt of een notaris de cedel schrijft voor de verhuring van een huis.

Er is dus klimming. Er is misbruik, er is gebruik van het schrift. Gebruik voor lagere doeleinden, gebruik voor hoogere doeleinden. En zoo ontstaat de vraag: Is er voor het schrift ook een *hoogste* doeleinde?

En op die vraag nu antwoorden we zonder zweem van aarzeling: Ja, gewisselijk, zijn hoogste doeleinde bereikte het schrift eerst in *de Heilige Schriftuur*.

Gelijk het spreken in den mensch van den Heiligen Geest is en van den Heiligen Geest de talen zijn, zoo ook is het menschelijk schrift ons door den Heiligen Geest onderwezen. Maar terwijl nu alle ander schrift den mensch slechts dient om *zijn* gedachten op het papier te zetten, is het in de Heilige Schrift de Heilige Geest zelf, die het door Hemzelf den mensch geleerde schrift gebruikt, om duurzaam een vasten vorm te geven aan *zijn eigen gedachten.*

Tegenover het *menschelijk* gebruik van de Schrift in alle andere denkbare gevallen, staat dus in de Heilige Schrift een *goddelijk* gebruik van het schrift. Het is in deze ééne Schriftuur het hoogste en een geheel eenig gebruik, dat van het menschelijk schrift gemaakt is.

Feitelijk is er dan ook niet één schrift, dat zoozeer als de Heilige Schriftuur de gemeenschap onder menschen en geslachten in stand houdt en hield. En om zijn eigen werk te eeren, liet de Heilige Geest de Schriftuur alleen onder alle natiën en volkeren doordringen en door de Schriftuur gemeenschap met de oudste voorgeslachten geven aan menschen van allerlei rang en stand.

Dit is het oogpunt, van waar uit de Schrift beschouwd moet worden. De Schrift is ook in letterlijken zin *het* Schrift bij uitnemendheid.

Vandaar dan ook, dat wij op de heilige bladen telkens last en bevel van Godswege hooren uitgaan, *om te schrijven.* Het is niet maar zoo, dat God wel wonderen deed en sprak, maar nu voorts het aan den mensch overliet, of hij de heugenis dezer wonderen en den inhoud dezer sprake teloor wilde laten gaan, dan wel bestendigen. Neen, de last, het bevel om te schrijven gaat telkens in het gesprokene van God uit. En toen, even vóór de afkondiging en sluiting van de goddelijke openbaring op Patmos, tot Johannes de last en het bevel uitging: »Schrijf aan de gemeente van Efeze, van Pergamus en Sardis: Dit zegt Hij, die de zeven Geesten Gods heeft," en voorts van het geheele gezicht: »Schrijf dit in een boek", toen werd in kort summier nog slechts even herhaald, wat de strekking van alle voorgaande openbaring was geweest: om namelijk *opgeschreven* te worden en in dien *schriftuurlijken* vorm als gave des Heiligen Geestes te worden nedergelegd in het midden der kerk, die deswege heet »de pilaar en vastigheid der waarheid". Niet naar latere uitlegging, alsof de waarheid in de kerk school, maar overeenkomstig de oude uitlegging, dat de Heilige Schriftuur aan de kerk ter bewaring is toevertrouwd.

Dit wil intusschen *niet* zeggen, dat de Heilige Geest van vers tot vers en van hoofdstuk tot hoofdstuk altoos zou gelast en bevolen hebben: »Schrijf nu"; en alsof langs dien weg, bladzijde voor bladzijde, de Heilige Schriftuur, gelijk wij die thans bezitten, zou zijn tot stand gekomen.

Zeer stellig is alle Schriftuur van God ingegeven. Een uitspraak, die van ethische zijde geheel verwrongen en tot onkenbaar wordens toe bedorven wordt, indien men er onder verstaat, dat de profeten en apostelen »persoonlijk bezield” waren door den Heiligen Geest. Dan toch verwart men *verlichting* met *openbaring* en *openbaring* met *ingeving*.

»Verlichting” is de verheldering van ons geestelijk bewustzijn, die door den Heiligen Geest te zijner tijd, in meerdere of in mindere mate, aan elk kind van God ten deel valt. »Openbaring” is een mededeeling van gedachten Gods, die op geheel bijzondere wijze, door een wonder, aan zijn profeten en apostelen ten deel viel. Maar »ingeving” is, geheel onderscheiden hiervan, die eigenaardige en op zichzelf staande werking van den Heiligen Geest, waardoor Hij den geest van de schrijvers der Heilige Schriftuur bestuurde *bij het schrijven.*

»Alle Schrift is van God *ingegeven*” ziet dus *niet* op de gewone *verlichting*, noch ook op de buitengewone *openbaring*, maar doelt op een geheel op zichzelf staande werking; op die werking, die de kerk steeds met den naam van *ingeving* heeft beleden.

»Ingeving” is derhalve de naam voor die alomvattende werking van den Heiligen Geest, waardoor teweeg is gebracht, dat de kerk in het bezit kwam van een volledige, onfeilbare Schriftuur.

Alomvattend noemden we die werking van den Heiligen Geest, want ze ging niet mechanisch, maar organisch toe.

Reeds van oudsher werd er opgeschreven. En aan dat opschrijven ging nog een bewaring door den Heiligen Geest van de mondelinge traditie vooraf.

Dit blijkt uit het scheppingsverhaal.

Gelijk natuurkundigen van naam, zooals de hoogleeraren D’Agassiz, Dana, Guyot en anderen luide erkend hebben, is in het scheppingsverhaal metterdaad reeds vóór eeuwen neergeschreven, wat dusver niemand uit zichzelf kon weten en eerst nu, voor een klein deel althans, ook uit de studie der geologie bekend wierd.

Dat scheppingsverhaal is dus volstrekt geen mythe, maar geschiedenis. Het is geschied, gelijk het daar staat. Wat daar staat, moet dus meêgedeeld zijn door Hem, die schiep, aan den eerst later geschapen mensch. En van Adam tot op de uitvinding van het schrift moet de heugenis van deze mededeeling zuiver bewaard zijn. Dat er meer dan één scheppingsverhaal in de Schriftuur voorkomt, bewijst hier niets tegen. Van twee zijden kan ook de schepping worden beschouwd, uit natuurlijk en uit geestelijk oogpunt; en het is derhalve volkomen juist, dat eerst in een *twee*ledige teekening het beeld der schepping volledig wierd.

Adam, zulk een openbaring ontvangende, kreeg, ook al ging de openbaring niet van een uitdrukkelijken last verzeld, door die openbaring zelve terstond den machtigen indruk, dat dit medegedeelde niet alleen voor hem, maar voor *alle menschen* was. En dit besef, deze wetenschap, dit plichtsgevoel der mededeeling heeft er ongetwijfeld van geslacht tot geslacht toe geleid, om, zoolang er nog geen schrift was, *mondeling*, en zoodra het schrift er was, *door schriftuur*, de heugenis van alle woorden en daden, van alle wondere werk en alle wondere sprake Gods te bestendigen en voort te planten van geslacht tot geslacht.

Zoo ontstond er van lieverleê een verzameling van gedenkstukken, tot Israël in zijn uitnemendste mannen door Egyptischen invloed allengs in het denkbeeld van *te boek stellen* was ingeleid.

Door Mozes zijn deze documenten toen verzameld, geschift, bijeengevoegd, vermeerderd, en alzoo ontstond eerst in Mozes' dagen de eerste aanleg voor de eigenlijke Heilige Schriftuur.

Maar of nu al die opteekenaars, of ook Mozes, zich bij dat opteekenen en schrijven persoonlijk bewust waren: »Nu zit ik te schrijven voor den Bijbel en onder de onfeilbare leiding van den Heiligen Geest", dan wel, of ze, hieraan niet denkende, eenvoudig schreven, meenende, dat ze uit zichzelf opteekenden, — in *beide* gevallen leidde hen de Heilige Geest, bracht tot hun kennis wat ze weten moesten, scherpte hun oordeel tot volkomen juistheid in het kiezen der stukken en berichten, en schonk hun die hoogere geestesrijpheid, die het volkomen juiste woord voor elk voorkomend geval grijpen deed.

Bij het *spreken* sprak de Heilige Geest *rechtstreeks zelf*, want noch het spreken, noch de taal is een uitvinding van menschen. Maar bij de Schriftuur kon dit niet. Want het schrift is wel een gave Gods, maar als *uitvinding van menschen* een kunst, en moet daarom altoos door menschen gaan. En of nu de Heilige Geest rechtstreeks dicteert, gelijk in de Apocalypse of Openbaring van Johannes, hetzij de Heilige Geest zijdelings het schrijven beheerscht, gelijk bij de historieschrijvers en Evangelisten, de uitkomst is en blijft dezelfde, t. w. dat het product, dat gereedkomt, zoo naar *inhoud* als naar vorm, is, zooals de Heilige Geest het wilde, om aan de kerk van Christus onfeilbare documenteering achter te laten.

Belijdenis van de »ingeving" der Schriftuur eischt dus in het minst niet, dat men gewone opteekening, verzameling van documenten, schifting en documenteering enz. uitsluit. Ook bij de handhaving van de meest strenge belijdenis der »ingeving" komen al deze verschijnselen, die men in de Heilige Schrift duidelijk waarneemt, tot hun recht. Verscheidenheid van stijl, schrijftrant, woordenkeus, herhaling van het reeds verhaalde; twee-, drieërlei

berichten omtrent eenzelfde zaak; het blijft alles zijn waarde behouden. Slechts moet *dit* standvastig en onverbiddelijk beleden: dat het geheel van de Schriften, gelijk het dan nu ten slotte tot stand kwam en aan de kerk werd overgegeven, én voorzooveel zijn inhoud aangaat, én voor wat aangaat de keuze en rangschikking van oude documenten, én voor wat den gekozen vorm, tot in de woorden toe, betreft, *geheel voor rekening komt van den Heiligen Geest,* d. w. z. dat de Heilige Geest de mannen, die hieraan gearbeid hebben (bewust of onbewust), zóó heeft bestuurd en geleid bij hun denken, kiezen, schiften, woordenkeus en opschrijving, dat hetgeen ze ten slotte aan het nageslacht overgaven volkomen waarborg bezat van goddelijke, volstrekte autoriteit.

Dat desniettemin de Heilige Schrift tal van bedenkingen blijft opleveren, en in onderscheidene opzichten den indruk maakt van niet aan zoo absolute ingeving te beantwoorden, belet in het minst niet, dat de werking des Heiligen Geestes geheel dezen geestesarbeid bestuurd en geleid heeft.

Want immers, de Heilige Schriftuur moest op *geloof* zijn ingericht. Ze was er niet op aangelegd, om door critisch denken goedgekeurd en op grond van dat critisch oordeel aanvaard te worden. Wie dat wil, vernietigt het *geloof.* Geloof is onmiddellijk aangrijpen met al de diepte onzer geheele persoonlijkheid. Om in de Schrift te gelooven, moet daarom die Schrift u niet in uw critisch denken, maar in heel uw ziel grijpen. De Heilige Schriftuur te gelooven, in der waarheid te gelooven, is een levensdaad, waartoe gij, doode mensch, nooit komt, tenzij de Levenswekker, de Heilige Geest er u toe bekwaamt. Dezelfde Heilige Geest, die de Heilige Schriftuur liet schrijven, is ook de eenige, die ze u kan leeren lezen. Zonder den Heiligen Geest vermoogt ge bij dit kunstproduct van den Heiligen Geest niets.

Niets belet ons derhalve aan te nemen: *ten eerste,* dat de Heilige Geest deze menschelijke samenstelling van de Heilige Schriftuur met opzet aldus gekozen heeft, opdat wij, menschen, er beter in zouden kunnen inleven; en *ten tweede,* dat deze steenen des aanstoots met opzet in de Heilige Schriftuur zijn neergelegd, opdat ons denken belet zou worden, over het geloof heen den inhoud der Heilige Schriftuur op verstandelijken weg te grijpen.

VIJFDE HOOFDSTUK.

DE VLEESCHWORDING DES WOORDS. [1]

XVII.

ALS ONZER EEN.

> Maar Gij hebt mij het lichaam toebereid. Hebr: 10: 5.

Met de toebereiding van het eerste deel der Heilige Schriftuur was het werk, dat de Heilige Geest voor de geheele kerk had te volbrengen, nog op verre na niet voleind. Door die Heilige Schrift toch is wel het middel geboden, om op het bewustzijn van den zondaar in te werken en zijn oog voor het schoon van het goddelijk leven te openen, maar door die Heilige Schrift ontvangt de gemeente nog niet de gemeenschap met dat goddelijk leven zelf.

Daarom volgt dan ook op de toebereiding van de Heilige Schriftuur een geheel ander werk van den Heiligen Geest, t. w. de toebereiding van het lichaam van den Christus.

De bekende woorden uit den 40sten psalm in het 7de vers: »Gij hebt geen lust aan slachtoffer en spijsoffer, *Gij hebt mij de ooren doorboord.* Brandoffer en zondoffer hebt Gij niet geëischt. Toen zeide ik: »Zie, ik kom, in de rolle des boeks is van mij geschreven," zijn ons door den heiligen apostel Paulus in Hebr. 10: 5—7 nader aldus uitgelegd en toegepast: »Slachtoffer en offerande hebt Gij niet gewild, *maar Gij hebt mij het lichaam toebereid.* Brandofferen en offer voor de zonde hebben U niet behaagd; toen sprak ik: Zie, ik kom, in het begin des boeks is van mij geschreven."

---

[1]) Dit hoofddeel is, met het oog op de pas verschenen artikelen over de *Vleeschwording des Woords*, korter behandeld.

Nu zij in het midden gelaten, hoe de uitdrukking: »Gij hebt mij de ooren doorboord" hetzelfde kan beteekenen als: »Gij hebt mij het lichaam toebereid." Ons is het voor ons tegenwoordig doel om het even, of men zegt, gelijk Junius: »Het oor is een deel van het lichaam; door de uitholling van het oor ontstaat het gehoor; en eerst door het gehoor wordt het lichaam instrument ter gehoorzaamheid;" of wel, dat men oordeelt: »Gelijk bij den slaaf eerst door het priemen van het oor het lichaam instrument ter gehoorzaamheid wierd, zoo is ook voor Christus door de ontvangenis uit den Heiligen Geest het lichaam instrument ter gehoorzaamheid geworden;" of eindelijk, dat men verklaart: »Gelijk een Israëliet, door zijn oor te laten doorpriemen, de knechtsgestalte aannam, zoo heeft de eeuwige Zoon een knechtsgestalte aangenomen, door ons vleesch en bloed deelachtig te worden." Overwegend bezwaar levert de Paulinische, onfeilbare uitlegging van Ps. 40 : 7 in geen dezer gevallen op. En voor ons tegenwoordig doel is het voldoende, indien slechts wordt toegegeven, dat blijkens Hebr. 10 : 5 door de gemeente des Heeren te belijden is, *dat er een toebereiding van het lichaam des Heeren Jezu Christi heeft plaats gehad.*

Immers, staat dit vast, dan kan met het oog op de Evangelische berichten aangaande de ontvangenis en de geboorte des Heeren door niemand worden betwist, dat er in deze toebereiding van het lichaam des Heeren, evenzeer als in de toebereiding der Heilige Schriftuur, een geheel eigenaardig en bijzonder werk van den Heiligen Geest te erkennen en te aanbidden valt.

Zoo toch sprak de Engel Gabriël tot Maria: »*De Heilige Geest zal over u komen* en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen; daarom ook, dat Heilige, dat uit u, Maria, zal geboren worden, zal Gods Zoon genaamd worden." (Luk. 2 : 25) En in gelijken zin had de engel des Heeren immers tot Jozef in den droom gesproken: »Jozef, gij zone Davids, wees niet bevreesd Maria, uwe vrouw, tot u te nemen; *want hetgeen in haar ontvangen is, dat is uit den Heiligen Geest.*" (Matth. 1 : 20)

Beide uitdrukkingen, die, afgezien nu van heur nadere onderscheiding, blijkbaar dezen algemeenen indruk willen vestigen: De ontvangenis en geboorte van Jezus zijn *ongewoon;* ze gaan *buiten den wil des mans* om; ze zijn resultaat van een wondervolle en gansch aanbiddelijke *inwerking van den Heiligen Geest.*

Het komt er thans dus op aan, om bij het licht des Woords deze wondervolle inwerking van God den Heiligen Geest en zijn aandeel aan de »toebereiding van het lichaam van Christus" nader toe te lichten.

Natuurlijk is de toebereiding van Jezus' lichaam een goddelijk werk, dat uit God naar buiten treedt, en dus evenals alle daden Gods, die naar

buiten treden, een werk, *aan de drie Personen gemeen.* Men gaat feil en dwaalt door te zeggen: Niet de Drieëenige God, maar de Heilige Geest was de Schepper van Jezus' lichaam, of gelijk men het ook wel heeft uitgedrukt: De Heilige Geest was, naar de menschelijke natuur, Jezus' vader. Alle dusdanige voorstellingen zijn ten eenen male verwerpelijk, omdat ze de belijdenis van Gods heilige Drieëenheid vernietigen. Deze heilige belijdenis is niet vast te houden, zoodra men ook maar eenige goddelijke werkzaamheid naar buiten onderstelt, die *niet* aan de drie Personen gemeen zou zijn.

Ook hier moet dus met klem staande gehouden, dat niet de Heilige Geest alleen, maar God Drieëenig den Middelaar zijn lichaam heeft toebereid. Niet enkel de Heilige Geest, maar evenzoo de Vader, en niet minder de Zoon zelf, hebben in één goddelijke actie saamgewerkt, om dat ondoorgrondelijke wonder, de toebereiding van het lichaam des Middelaars, tot stand te brengen.

Maar, gelijk we bij de schepping en onderhouding aller dingen zagen, dat in deze gemeenschappelijke werking van de drie goddelijke Personen toch het werk van elk der Personen zijn eigenaardig merkteeken draagt, zoo ook is het hier.

Geen twijfel, of *uit den Vader,* uit wien alle dingen zijn, omdat Hij is de Fontein, de Bron en Sprinkader van al wat is en leeft, was ook de stof van Jezus' lichaam, was ook de schepping zijner menschelijke ziel en waren ook alle krachten en gaven, die in den Middelaar gelegd zijn, ja, was niet het minst geheel het plan, de gedachte en de verordineering om de vleeschwording des Woords alzoo tot stand te doen komen. En evenmin mag betwijfeld, of *door den Zoon* zelf, die de Wijsheid des Vaders is en die daarom in de schepping alle dingen schikt en ordent, is ook in de vleeschwording des Woords de heilige schikking en ordening tot stand gebracht. Maar gelijk nu deze actie *uit* den Vader en deze hiermeê verband houdende actie *door* den Zoon in het werk der gewone schepping en onderhouding eerst ten leven uitkomt en bezield wordt en tot zijn einde wordt geleid door de in- en medewerking *van den Heiligen Geest,* zoo is ook bij de vleeschwording des Woords van zulk een eigen werk van den Heiligen Geest sprake, waardoor het werk van Vader en Zoon in deze verborgenheid eerst voltooid wordt en uittreedt in het licht.

Vandaar, dat in Hebr. 10 : 5 van den Drieëenigen God (d. i. van de drie Personen in het gemeen) gezegd wordt: »*Gij* hebt mij het lichaam toebereid", en dat desniettemin van den Heiligen Geest in het bijzonder wordt verklaard: »Hetgeen in Maria ontvangen is, is ontvangen uit één van de drie Personen, t. w. *uit den Heiligen Geest.*"

Toch mag dit niet in *gewonen,* maar moet het in *buiten*gewonen zin verklaard worden.

Men zou namelijk kunnen zeggen: Wat wonders is hier? Job zegt in hoofdst. 33 : 4: »De Geest des Heeren heeft mij gemaakt;" en evenzoo nu lezen we van den Christus, »dat het uit Maria geboren Kindeke ontvangen is uit den Heiligen Geest." Dit sluit. Beide malen de geboorte van een mensch en beide malen een werking van den Heiligen Geest, die vermeld wordt.

Want wel loochenen we ook bij de geboorte van den Christus die gewone inwerking van den Heiligen Geest niet, die overal aanwezig is, waar leven ontstaat en met name bezield, menschelijk leven tot stand komt, maar op die *gewone* werking doelt het »ontvangen zijn van den Heiligen Geest" stellig niet.

Wat de Christelijke kerk nu deze achttien eeuwen, op grond van de Heilige Schriftuur, in haar twaalf geloofsartikelen belijdt met de woorden: »Ik geloof in Jezus Christus, zijn eengeboren Zoon, onzen Heere, die *ontvangen is van den Heiligen Geest,* geboren uit de *maagd* Maria," duidt op een heilig mysterie, op een diepe verborgenheid, op een aanbiddelijk wonder. En het is dit ondoorgrondelijk geheimnis, waarin het werk van den Heiligen Geest te dezen moet verheerlijkt.

Reeds hieruit volgt, dat van een volledige ontleding van dit werk van den Heiligen Geest geen sprake kan zijn. Dan hield het op *mysterie* te zijn. Dat zou vloeken tegen het karakter van *verborgenheid.* En wel mag dus een iegelijk gewaarschuwd zijn, om vooral in zoo heilige diepte nóoit anders dan met stille eerbiedenis in te gluren en zich wel te wachten voor eenige betweterij, die niet rechtstreeks uit Gods Heilig Woord zou zijn afgeleid.

Wat het God den Heere beliefd heeft, ons over deze geheimnisse te openbaren, dat weten we met volkomen zekerheid. Wat Hij ons in dat Woord meer van verre gissen laat, dan dat Hij het ons van nabij toont, dat kennen we slechts in breede omtrekken. En al wat niet uit dat Woord ons toekomt, is *zondige* bemoeizucht en *ongeoorloofde* bevrediging van te ver gaande nieuwsgierigheid.

Twee dingen nu, die wel te onderscheiden zijn, komen bij dit werk van den Heiligen Geest in aanmerking, t. w.: 1°. de schepping van Jezus' menschelijke natuur, en 2°. de »afscheiding van de zondaren" in die geboorte. Bespreken we het tweede punt in een volgend artikel, en bepalen

we ons ditmaal alleen tot de eigenlijke schepping van Jezus' menschelijke natuur.

Te dien opzichte nu leert de Heilige Schrift ons duidelijk en stellig, dat geen man onder de mannen op aarde van Jezus ooit heeft kunnen zeggen: Dat kind heb ik uit mijn lendenen geteeld. Jozef is zeer zeker als pleegvader van den Christus opgetreden en heeft in die betrekking zelfs rechten op Jezus laten gelden, maar van een gemeenschap des levens en des oorsprongs tusschen Jozef en Jezus leest ge nooit. En evenzoo, wel vindt ge dat het volk, dat de geburen Jezus voor den zoon van Jozef, den timmerman van Nazareth, aanzagen, maar dat dit iets meer dan een onjuiste voorstelling zou zijn, leest ge nooit.

Geen twijfel dan ook, of als Johannes, de apostel, van de kinderen Gods zegt, dat ze »niet uit den wil des *mans*, noch uit den wil des *vleesches*, maar uit *God* geboren zijn," dan is deze heerlijke schildering van onze hoogere geboorte ontleend aan de buitengewone daad des Heeren, die in de ontvangenis en de geboorte van den Christus geschitterd heeft.

Maria's naam van »maagd", Jozefs angst, toen zijn verloofde zwanger was bevonden, en zijn voornemen, om haar heimelijk te verlaten; de verschijning van den engel in den droom; kortom, zoowel heel de Evangelische geschiedenis, als de constante overlevering der Christelijke kerk, gedoogen geen andere belijdenis, dan dat de ontvangenis en geboorte van den Middelaar wel uit Maria, de maagd, maar niet uit Jozef, haar ondertrouwden man, waren.

En terwijl alzoo de Heilige Schrift den man hier uitsluit, stelt zij juist op het punt der ontvangenis den Heiligen Geest tot driemaal toe op den voorgrond.

In Matth. 1 : 18: »Als Maria met Jozef ondertrouwd was, eer zij samengekomen waren, *werd zij zwanger bevonden uit den Heiligen Geest*"; in Matth. 1 : 20: »Hetgeen in haar ontvangen is, *dat is uit den Heiligen Geest*"; en in Luk. 1 : 35: »*De Heilige Geest zal over u komen* en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen; daarom ook, dat Heilige, dat uit u geboren zal worden, zal Gods Zoon genaamd worden."

Men doet derhalve aan de duidelijke uitspraken van de Heilige Schriftuur te kort, indien men niet onbewimpeld belijdt, dat het ontstaan in Maria's maagdelijken schoot van de bevruchting, waardoor een menschelijke natuur haar eerste kiem ontving, een daad was van den Heiligen Geest.

Meer dan dit ééne mag noch kan hierover uitgesproken.

Nog weet niemand, en misschien zal het wel altoos een verborgenheid blijven, hoe, op wat wijs, na en door de ontvangenis de kiem van het nieuwe leven in het bloed der moeder tot aanzijn komt. Nog weet niemand,

en misschien zal het wel altoos een verborgenheid blijven, of de vrucht reeds terstond na de ontvangenis een menschelijk wezen is, of dat eerst bij het waarnemen van leven de menschelijke persoon in de vrucht wordt ingeschapen. Nog weet niemand, en misschien zal het wel altoos een verborgenheid blijven, welke band het leven van moeder en kind saambindt, en indien er zulk een band is, waardoor en wanneer die band wordt losgemaakt. Men kan hierover gissingen maken, er theorieën over opzetten, er denkbeelden over uitspinnen; maar u toelaten in deze verborgen werkplaatsen van zijn scheppend Alvermogen doet God Almachtig *niet.* Hij werkt en als zijn werk voltooid en gereed is, toont Hij het u, opdat gij er zijn Mogendheid in aanbidden zoudt, maar zich bespieden laten in zijn verborgen werkplaatsen, dat wil Hij *niet.*

Al wat derhalve, met de Schrift in de hand, kan en mag uitgesproken, komt neer op deze vier bijzonderheden.

Ten eerste, dat in de ontvangenis van den Christus niet, evenals in de ontvangenis van u of mij, een wezen, dat nog niet bestond, tot aanzijn is geroepen; maar dat een reeds van eeuwigheid af bestaand Wezen in gemeenschap is getreden met onze menschelijke natuur.

Dit toont en openbaart de Heilige Schrift duidelijk. Van *vóór* de grondlegging der wereld is de Christus er. Zijn uitgangen zijn vanouds, van de dagen der *eeuwigheid.* Hij heeft de gestalte eens dienstknechts *aangenomen.*

Ook al gelukte het derhalve aan de verloskundigen, om het geheim van 's menschen geboorte te ontdekken, daarmeê zou voor de ontvangenis van den Middelaar nog niets gewonnen zijn.

In de ontvangenis van den Middelaar toch *ontstaat niemand,* maar verschijnt iemand, die reeds *bestond,* in het vleesch.

Ten tweede hangt hiermeê saam, dat in des Middelaars ontvangenis geen menschelijke *persoon,* maar slechts een menschelijke *natuur* is ontvangen. Waar een nieuw wezen ontstaat, daar ontstaat een menschelijke persoon. Maar als de persoon des Zoons, die van eeuwig reeds bij den Vader was, ons vleesch en bloed aanneemt, dan neemt hij onze natuur wel in de eenheid zijns Persoons op, zoodat hijzelf waarlijk mensch wordt, maar een nieuwe *persoon* ontstaat er niet.

Ook dit toont de Heilige Schrift duidelijk, waar ze in den Christus nooit meer dan één *Ik* stelt en hem steeds laat optreden als een, die tegelijk, in één persoon, Zone Gods is en Zoon des menschen.

Ten derde volgt hieruit, dat niet in Maria door nieuwe schepping een nieuw vleesch is ingeschapen, gelijk de Mennonieten leerden, maar dat de vrucht in Maria's schoot, waaruit Jezus is geboren, metterdaad genomen

en gevoed is uit haar eigen bloed. Uit dat menschelijk bloed, dat Maria uit haar vader en moeder en door dezen *uit den gevallen Adam had.*

En *ten vierde,* dat de Middelaar uit Maria geboren is, niet slechts in óns bloed en óns vleesch, gelijk dit in Adam was en uit Adam in ons aller lichaam is, maar dat hij geboren is als *mensch*; innerlijk bestaande, gelijk wij bestaan; denkende, willende, gevoelende, gelijk het denken, willen en gevoelen door den Schepper aan den mensch is ingeplant; en met vatbaarheid voor al die aandoeningen en gewaarwordingen, waardoor de eindelooze trillingen en tintelingen in ons menschelijk leven gevormd worden.

Dat hij desniettemin »afgescheiden van de zondaren" was, is hiermeê niet ontkend en komt in een volgend artikel ter sprake.

Thans volsta de ontvangenis als feit. Het feit, waaruit, naar de schoone verklaring van onzen Catechismus, deze zoo heerlijke vertroosting vloeit, *dat mijn schuld en zonde, waarin ik ontvangen en geboren ben, alzoo voor Gods aangezicht is bedekt.*

XVIII.

BUITEN SCHULD EN ZONDE.

Want zoodanig een Hoogepriester betaamde ons, heilig, onnoozel, onbesmet, afgescheiden van de zondaren, en hooger dan de hemelen geworden.
Hebr. 7 : 26.

In niets mag aan het heerlijk getuigenis der Heilige Schrift worden te kort gedaan, dat onze Heiland en Middelaar »des vleesches en des bloeds" is deelachtig geworden. Om *ons* te redden, moest de Zone Gods *onze* natuur aannemen. Tot geen minderen prijs *kon* de mensch worden verlost.

Alle eeuwen door beleed dan ook de kerk des Heeren, dat hij een waarachtig menschelijke natuur uit de maagd Maria heeft aangenomen; en dat wel in dien zien, dat de Zone Gods niet de menschelijke natuur aannam, gelijk die *vóór* den val was, maar de gezonken menschelijke natuur, gelijk die *door* en *na* den val was geworden.

Dit spreekt de heilige apostel klaarlijk uit, als hij in Hebr. 2 : 14 schrijft: »Zoo is hij ook *desgelijks* derzelven, d. i. des vleesches en des bloeds, deelachtig geworden"; en er in vs. 17 bijvoegt: »Waarom hij *in alles* den broederen moest gelijk worden, om de zonden des volks te verzoenen." En wel zulk een aannemen van onze natuur bedoelt de apostel hiermede, waardoor hij den prikkel van Satan kon gevoelen, want er volgt in vs. 18 onmiddellijk op: »In hetgeen hijzelf, *verzocht zijnde,* geleden heeft, kan hij dengenen, die verzocht worden, te hulp komen."

Het is dus voor hem, die op den bodem van Gods Woord staat, aan geen twijfel onderhevig, of de Zone Gods is mensch geworden in onze *gevallene* natuur. Het is ónze rampzaligheid, dat wij, om de erfschuld van Adam, waaronder we staan, uit onze ouderen geboren, niet anders kunnen optreden en leven, dan in het deelgenootschap aan dat vleesch en bloed, dat door den val verdorven is. En overmits nu wij, als kinderen, des vleesches en des bloeds deelachtig zijn, zoo is ook hij *desgelijks* derzelven deelachtig geworden.

Men kan dus nooit beslist en stellig genoeg uitspreken, getuigen en belijden, dat de Zone Gods, toen hij op aarde omwandelde, diezelfde natuur droeg, waarin wij thans zelven persoonlijk leven; dat zijn vleesch geheel en al van éénzelfden oorsprong was met ons eigen vleesch; en dat

het bloed, dat den Christus door de aderen vloeide, één bloed met ons eigen bloed was, uit dezelfde fontein des bloeds in Adam hem en ons toegevloeid.

Van den Christus sprekende en onszelven betastende, moeten we weten en gevoelen en dan ook belijden durven: »Ja, waarlijk, in dát vleesch en met dát bloed worstelde mijn Heiland in Gethsémané en liet mijn Jezus zich nagelen aan het kruis. Het »bloed der verzoening" is genomen van het eigen bloed, dat naar verzoening dorst."

Maar zoo beslist en onvoorwaardelijk als we op deze belijdenis het amen uitspreken, even stellig en zonder aarzelen hebben we, onder het gezag der Heilige Schrift ons buigende, vast te houden en duidelijk te doen uitkomen, dat deze allernauwste vereeniging van den Zone Gods met onze gevallene menschelijke natuur nooit ofte nimmer, ook niet voor één enkel duizendste deel, mag verstaan, als hadde de persoon des Heeren ook maar in éénig opzicht deel gehad aan onze schuld of onze zonde.

Juist in dienzelfden brief, waarin de heilige apostel eerst zoo duidelijk de gemeenschap van Jezus aan *ons* vleesch en *ons* bloed had uitgesproken, legt dezelfde apostel naast het eene onmiddellijk dit andere getuigenis, opdat alle dwaling zij afgesneden en alle misverstand voorkomen.

Terwijl wij in onze ontvangenis en geboorte *onheilig* zijn, *schuldig*, *besmet* en op één hoop *met* de zondaren liggende en daarom onder de diepte van de hel in verdoemenis verzonken, zoo is de Middelaar daarentegen ontvangen en geboren niet onheilig, maar *heilig*, niet schuldig, maar onnoozel, niet besmet, maar onbesmet, niet op één hoop met de zondaren liggende, maar *van de zondaren afgescheiden*, en daarom niet onder verdoemenis verzonken, maar *hooger dan de hemelen geworden*. En evenzoo getuigt de apostel nadrukkelijk, dat nooit in de verzoeking van Christus door ons het denkbeeld van *zonde* mag gemengd, want wel is hij in alle dingen op onze wijs verzocht geweest, maar altoos *zonder zonde*.

Het mysterie, de verborgenheid, het geheimnis der vleeschwording ligt dus in deze schijnbare tegenstrijdigheid, dat de Zone Gods *eenerzijds* een gevallene natuur zóó aanneemt, dat hij zelfs voor verzoeking in die natuur vatbaar is, en dat toch *anderzijds* alle gemeenschap met de zonde dier gevallene natuur blijft buitengesloten. En elke belijdenis van den Heere Christus, die één van deze beide verzwakt of opheft en niet beide tot hun recht doet komen, gaat feil en moet bij logische ontwikkeling ontaarden in zeer bedenkelijke ketterij.

Wie zegt: De Middelaar is ontvangen en geboren in onze natuur, gelijk die *vóór* den val was, snijdt de gemeenschap tusschen hem en ons af.

En omgekeerd, wie ook maar van verre den persoon des Middelaars *persoonlijk* deel aan onze schuld en zonde doet hebben, snijdt de gemeenschap met de goddelijke natuur af.

Vraagt men, of dan toch de Heilige Schrift niet ook leert, dat de Middelaar *zonde voor ons gemaakt is* en *een vloek voor ons is geworden*, ja, als *een worm en geen man* geworsteld heeft in het diepst der benauwing, zoo antwoorden we met allen nadruk: Ja, gewisselijk! God zij lof! Want indien iets minder ware geschied, zoo ware er voor ons geen behoudenis!

Maar, en dit punt houde men streng en onverbiddelijk vast, dit alles geschiedde *borgtochtelijk* en raakte niet den Middelaar in zijn eigen *persoon*. Het op zich nemen van onze zonden was een *hoogepriesterlijke* daad. Het geschiedde *plaatsbekleedend*.

Wel is de Middelaar tot *zonde* gemaakt, maar nooit, ook niet het duizendste deel van één enkel oogenblik, is hij *zondaar* geweest. *Zondaar* duidt aan, dat onze eigen persoon *persoonlijk* door zonde is aangetast, en dat is de Heere Christus *nooit*. Nooit of nimmer heeft hij met de zonde persoonlijk eenige andere gemeenschap gehad, dan eene gemeenschap der *liefde* en der *ontferming*, om ze borgtochtelijk, hoogepriesterlijk, plaatsbekleedend voor ons te dragen.

Maar ook terwijl zijn ziel onder dien last benauwd werd tot den dood toe, ja, de verzoeking zóó diep in zijn ziel drong, dat het over zijn lippen gleed: »Laat dezen drinkbeker voorbijgaan", toch bleef de kern van zijn persoonlijk Wezen steeds van alle gemeenschap met de zonde volstrekt en onvoorwaardelijk vrij.

Een eenigszins dieper indenken van de wijze, waarop wij persoonlijk aan de zonde deelhebben, doet dit nog helderder uitkomen.

Wij hebben elk voor onszelf niet een op eigen akker geteelde zonde, maar alle zonde in ons is deelgenootschap aan een gemeenschappelijke zonde, de ééne, machtige zonde van het gansche menschelijk geslacht, waartegen de toorn Gods rookt.

Aan die zonde erlangen we deel niet eerst door een daad van onzen wil bij het opgroeien, maar hadden we reeds deel, toen wij in de wieg lagen, ja, zelfs reeds in den schoot onzer moeders, tot zelfs in onze ontvangenis. »In zonde ontvangen en geboren" is de ontzettende belijdenis, waarvan de kerk der verlosten nimmer aflaten kan.

Om die reden heeft de gemeente des levenden Gods steeds zoo sterken nadruk gelegd op de openbaring, vervat in Romeinen 5, waarin we onderwezen worden aangaande onze erfschuld. We hebben niet erf*schuld*, omdat we in erf*zonde* verkeeren. Neen, maar omgekeerd, we zijn in *zonde* ontvangen en geboren, *omdat* we in erf*schuld* staan.

De schuld van Adam is aan allen, die in zijn lendenen besloten waren, toegerekend. Adam leefde en viel als ons aller geslachts- en verbondshoofd. Ons aller zedelijk leven staat met zijn zedelijk leven in *wortel*verband. Wij waren *in* hem. Hij droeg ons *in* zich. *Zijn* lot besliste voor *ons* lot. En deswege is *zijn* schuld door een rechtvaardig oordeel Gods toegerekend aan *al* zijn nakomelingen, voorzooveel zij door den wil des mans, opvolgend, uit zijn lendenen zouden geboren worden.

Tengevolge nu van deze erfschuld worden wij in zonde ontvangen en in gemeenschap aan de zonde geboren.

God is onze Schepper; en, dat spreekt vanzelf, uit de hand des Scheppers komen we rein, zuiver en onbesmet. Wie dat anders leert en zegt: God heeft mij zondig geschapen, maakt God tot een auteur van zijn persoonlijke zonde en heft het schuldbesef voor zijn eigene ziel op. Dat kan niet en mag niet geleerd worden.

De zonde, en hier meer bepaaldelijk de erfzonde, ontstaat dus niet in ons door onze schepping uit de hand Gods, maar eerst door onze gemeenschap met ons zondig geslacht. Onze persoon komt niet uit de personen van onzen vader en onze moeder. Dit strijdt tegen de ondeelbaarheid des geestes, en is in openbare tegenspraak met de belijdenis der Heilige Schrift, dat God ook *onze* Schepper is, die ook *ons* gemaakt heeft.

Intusschen is niet alle scheppen gelijk. Er is een onmiddellijk en er is een middellijk scheppen. Toen God zei: »Daar zij licht!" en er op dat zeggen licht ontstond, schiep God *on*middellijk. Maar toen Hij op den derden dag de aarde liet uitspruiten gras en kruiden, toen schiep Hij middellijk, want Hij schiep *uit de aarde*.

En ditzelfde verschil nu bestaat er tusschen het scheppen van den eersten mensch en het scheppen van zijn nakomelingen. Adam is onmiddellijk geschapen. We zeggen niet: zijn lichaam. Dit toch werd geformeerd uit stof. Neen, maar Adam zelf; Adam als persoon; dat menschelijk wezen, dat wij Adam noemen. Na hem daarentegen zijn al zijn nakomelingen *middellijk* geschapen, want elke ontvangenis en elke geboorte is afhankelijk gesteld van den wil des mans en de dracht der vrouw.

Terwijl we dus rein en zuiver uit Gods hand voortkomen, komen we tegelijk onder de erfschuld van Adam, die ons is toegerekend, en ter wille van deze erfschuld brengt God de Heere ons door onze ontvangenis en geboorte in gemeenschap met de zonde van ons geslacht.

Hoe dit toegaat, is een mysterie, dat nooit iemand zal doorgronden; maar zóóveel staat vast, dat dit inbrengen in de gemeenschap der zonde van ons geslacht plaats heeft door de voortteling, in geheel die wondere wereld, die met de ontvangenis begint en eindigt in onze geboorte.

Komen we nu tot den persoon des Middelaars, dan hangt alzoo alles aan deze ééne vraag: *Stond ook Jezus onder de erfschuld, ja, dan neen?* Of om het zoo duidelijk mogelijk uit te spreken: Is ook aan den mensch Jezus Christus *de erfschuld van Adam toegerekend?*

Luidt op die vraag het antwoord: *Ja;* dan natuurlijk moest ook de Christus, evenals een iegelijk onzer, *als gevolg van deze erfschuld* in zonde ontvangen en geboren zijn.

Overal waar toegerekende erfschuld is, volgt ook noodwendig als uitvloeisel van deze erfschuld een besmet worden met de zonde. Maar ook omgekeerd, waar geen erfschuld is, en we dus te doen hebben met een, die *onnoozel* of onschuldig is, daar *kan* ook geen besmetting met de zonde volgen, maar moet de persoon *onbesmet* blijven.

En hierover nu kan noch mag aarzeling bestaan. Er moet beleden, getuigd en staande gehouden, dat aan den mensch Jezus Christus de schuld van Adam *niet* is toegerekend.

Immers, indien gij één oogenblik de geestelijke onvoorzichtigheid kondt begaan, om in uw ziel en zinnen plaats te geven aan de gedachte: Ook aan den mensch Jezus Christus is de schuld van Adam *wel* toegerekend, — dan, het mag geen oogenblik verzwegen, is heel uw Evangelie weg.

Bedenk toch wel, indien aan den Christus als mensch de erfschuld van Adam is toegerekend, dan moet ook Hij in zonde ontvangen en geboren zijn, en alsdan heeft Hij niet voor ons *borgtochtelijk,* maar voor zichzelven *persoonlijk* geleden, en is er dus geen bloed der verzoening meer.

Indien aan den mensch Jezus Christus de erfschuld van Adam is toegerekend, dan is Hijzelf door zijn ontvangenis en geboorte aan den dood en de verdoemenis onderworpen geweest, en kon Hij niet ten leven komen dan door wederom geboren te worden.

En ook, indien aan den mensch Christus Jezus de erfschuld van Adam is toegerekend, zoo volgt van tweeën één, óf dat deze mensch zelf een Middelaar noodig zou hebben, óf wel, dat ook wij evenals de mensch Christus Jezus zonder Middelaar ten leven kunnen gaan.

Niet ernstig, niet dringend genoeg kunnen we daarom tegen deze geheele voorstelling waarschuwen. Ze mist *elken* grond. Ze moet *onvoorwaardelijk* bestreden en verworpen. Van eenige *persoonlijke* toerekening aan den mensch Jezus Christus van Adams schuld kan noch mag ooit of ergens sprake zijn, of, we herhalen het, heel het Evangelie der verzoening is weg.

Heel de Schrift staat er dan ook tegen.

Toegerekend is Adams schuld aan Adams nakomelingen. Onze Heer en Heiland nu is geen nakomeling van Adam. Hij bestond vóór Adam en

komt niet na hem. Hij is niet lijdelijk geboren gelijk wij, maar heeft zelf het vleesch uit Maria *aangenomen*. Hij staat niet onder Adam als zijn hoofd, maar is zelf een nieuw Hoofd, die anderen onder zich heeft. »Ziedaar ik en de kinderen, die mij God gegeven heeft!" Hebr. 2 : 13.

Want wel wordt in Luk. 3 : 23—38 een geslachtstafel van Jozef gegeven, die eindigt met de woorden: »den zoon van Adam, den zoon van God;" maar uitdrukkelijk voegt de Evangelist in vs. 23 hierbij, dat dit was »*naar men meende*". Zóó toch staat er: »Zijnde, alzoo men meende, de zoon van Jozef, den zoon van Heli." Het was dus *niet* zoo.

In Matth. 1 wordt het geslacht van Jozef, den man van Maria, niet hooger opgevoerd dan tot Abraham, den vader aller geloovigen.

En wel zegt Petrus op den Pinksterdag van David, dat hij wist, hoe God »uit de vrucht zijner lendenen den Christus verwekken zou", maar onder de uitdrukkelijke beperking: »zooveel het vleesch aangaat".

Bovendien, wie wél inziet en belijdt, dat de Zone Gods niet een menschelijken *persoon*, maar slechts een menschelijke *natuur* heeft aangenomen, zoodat het »ik" in Jezus altoos blijft *de persoon des Zoons*, die ziet en tast, dat de persoon van Jezus geen nakomeling van Adam of wien ook *kan* zijn, en elke toerekening van erfschuld aan dezen persoon van den Christus dus zijn goddelijken Persoon vernietigt.

Stipt, strikt en streng moet dus elke gedachte en elke voorstelling, alsof er, op wat wijs ook, van eene toerekening van Adams schuld aan den mensch Jezus Christus ooit ofte immer sprake kan zijn, uitgebannen en bestreden.

Van toerekening van schuld is bij den Christus geen sprake; Hem *is* niets toegerekend. De zonde, die Hij droeg, nam Hijzelf vrijwillig, hoogepriesterlijk, borgtochtelijk, als onze Middelaar, op zich.

XIX.

DE HEILIGE GEEST IN HET MYSTERIE DER VLEESCHWORDING.

Het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoond, en wij hebben zijne heerlijkheid aanschouwd. Joh. 1 : 14.

Nog ééne vraag rest ons in deze uiterst teedere en heilige materie, t. w. wat in het toebereiden van Jezus' lichaam het eigen werk en de buitengewone officie geweest zij van God den Heiligen Geest.

De Zone Gods heeft aangenomen een volkomen waarachtige menschelijke natuur, naar lichaam en ziel beide. Hij heeft die echte, wezenlijke menschelijke natuur aangenomen, niet in een staat van ongeschondenheid, maar in den staat van gevallenheid, ingezonkenheid en verzwakking. En eindelijk, deze ingezonken menschelijke natuur heeft de Zone Gods aangenomen uit ons geslacht, uit Adams nakroost, bepaaldelijk uit den maagdelijken schoot van Maria.

Terwijl nu echter alle menschelijke personen, die als nakomelingen van Adam uit een vrouw, door teling des mans, geboren worden, niet alleen geboren worden in een verzwakte natuur, maar ook als doemschuldige zondaars, doordien hun de schuld van Adam toegerekend en de erfzonde in hen overgebracht wordt, is dit bij den Middelaar niet alzoo.

Hem is de erfschuld van Adam *niet* toegerekend, overmits Hij niet als menschelijke *persoon* geschapen is, maar slechts de menschelijke *natuur* aannam. Dientengevolge is de erfzonde op Hem dan ook *niet* overgegaan, en is Hij nooit, nimmer, ook niet één ondeelbaar oogenblik, *zondaar* geweest. Wel droeg Hij als Middelaar, Borg en Hoogepriester de zonden der uitverkorenen, maar dit deed Hij voor hen, in hun plaats, hen vervangende; iets wat Hij niet zou hebben kunnen doen, indien Hijzelf zondaar ware geweest of onder verband van erfschuld ware ontvangen. Een rund in Israël, dat wegens stooterigheid gedood moest, kon niet op het altaar komen. Wat op het altaar komen zou, moest rein, gaaf, volkomen zijn. Het borgtochtelijk, plaatsbekleedend, hoogepriesterlijk dragen van anderer schuld sluit het zelf staan onder erfschuld en het zelf in gemeenschap met de zonde liggen volstrekt en algeheellijk uit.

Nu blijft intusschen nog deze vraag ter beantwoording over: Hoe hebben wij ons die buitengewone werking van den Heiligen Geest te verklaren, waardoor teweeg is gebracht, dat de Zone Gods onze gevallene natuur heeft kunnen aannemen, zonder door de smet der zonde bezoedeld te worden?

Want wel geven we voetstoots toe, dat het ons niet voegt of past, uit nieuwsgierigheid dieper in deze geheimnissen in te dringen, dan zoover de Heilige Schrift ons bij de hand neemt en er inleidt; maar iets dergelijks bedoelen we dan ook niet; eer verfoeien we dit en achten het zonde.

Maar al is het den mensch ongeoorloofd te willen spieden en gluren door de reten van een gordijn, dat God de Heere niet koninklijk voor hem openschuift, toch mag en moet hij wel terdege zich rekenschap geven van de beteekenis, die bij het uitspreken van zulk een mysterie elk der woorden, die hij bezigt, heeft. En dat juist is het, wat bovengenoemde vraag bedoelt.

De vleeschwording Christi staat op dit punt in verband met het wezen der zonde, met het karakter der erfzonde, met de verhouding tusschen ziel en lichaam, met de wedergeboorte en met de inwerking van den Heiligen Geest in de geloovigen, en het is deswege voor de klaarheid van onze bevatting onmisbaar, dat wij over de verhouding van Jezus' menschelijke natuur tot deze gewichtige stukken ons een heldere voorstelling maken.

De zonde is niet een soort geestelijke bacterie of smetstof, die als een bestanddeel van tastbaren aard in het bloed van de moeder verscholen ligt en alzoo in de aderen van het kind zou worden opgenomen. Zonde is niets stoffelijks, is niets tastbaars, zonde is iets zedelijks en geestelijks van aard. Ze behoort niet tot de zichtbare, maar tot de onzichtbare dingen, waarvan wij wel de gevolgen, vruchten en uitwerkingen kunnen waarnemen, maar wier wezen aan onze waarneming ontsnapt.

Te allen tijde heeft daarom de Christelijke kerk tegenover de Manicheërs en aanverwante ketters en sekten volhardend en volstandig beleden, dat de zonde niet als een soort stoffelijke substantie mocht beschouwd, die ergens als smetstof in ons vleesch en bloed zou huizen, maar dat integendeel de zonde beschouwd en beleden moest als de ontstentenis, het gemis, het ontbreken, het niet aanwezig zijn, het derven, het beroofd zijn van de oorspronkelijke gerechtigheid, waarin Adam en Eva na hun schepping uit de hand Gods leefden, tierden en bloeiden, ja, blonken en schitterden in heerlijken luister.

Er is noch bestaat over dit punt eenig geschil ten principale, van wat naam ook, onder hen, die de paden des geloofs bewandelen, want allen erkennen, dat »zonde" is een *berooving*, en wel de *berooving*, het *verlies*, het *gemis*, de *ontstentenis* van de »oorspronkelijke gerechtigheid".

Van eenige voorstelling, alsof de erfzonde dus uitsluitend in het vleesch en bloed zou schuilen en alzoo uit het vleesch en bloed op en in onze ziel overgaan, mag geen sprake wezen. Dit zijn altemaal voorstellingen, die als ergerlijke dwaling dienen verworpen.

Intusschen is hiermeê nog slechts één punt aangegeven van de lijn, waarlangs ons oog den gang der zonde heeft na te speuren; en indien we, ter nadere bepaling van deze lijn, nu ook het tweede punt pogen vast te stellen, stuiten wij op een belangrijk geschil tusschen de Roomsche kerk en ons.

Naar de voorstelling der Roomsche kerk namelijk heeft God Almachtig, toen Hij Adam schiep, eerst Adam afgeschapen en eerst daarna Adam, die nu als mensch af was, ingezet in de »oorspronkelijke gerechtigheid". Dit komt er dus op neer, dat eens menschen natuur gaaf, af, voltooid en volkomen is, alvorens ze »gerechtigheid" bezit, en dat nu deze oorspronkelijke gerechtigheid als een kleed of sieraad dezen mensch wordt omgehangen.

Gelijk ónze natuur ook zonder kleed of sieraad af en voltooid is, en nu dat kleed of sieraad er van achteren slechts bijkomt, om het uittreden met eere in de wereld mogelijk te maken, zoo ook leert Rome, dat de menschelijke natuur in zichzelf voltooid en af was, eer ze nog gerechtigheid bezat, en nu eerst daarna met gerechtigheid gekleed en gesierd is.

De Gereformeerden daarentegen konden dit nimmer toegeven, maar hielden steeds staande, dat de »oorspronkelijke gerechtigheid" een onmisbaar bestanddeel van de menschelijke natuur zelve uitmaakt; dat dus de menschelijke natuur in Adam niet af was zonder deze gerechtigheid; dat de oorspronkelijke gerechtigheid niet iets was, dat bij Adams natuur bijkwam, maar dat, toen hij geschapen was, zijn menschelijke natuur, als onmiddellijke eigen levensuiting, deze oorspronkelijke gerechtigheid bezat.

Men gevoelt, welke tweeërlei beschouwing hieruit voortvloeit voor de zonde. Leer ik toch, dat Adams natuur af was, eer hij nog de oorspronkelijke gerechtigheid bezat, dan blijft die natuur ook op zichzelve een gave natuur, indien hij later die oorspronkelijke gerechtigheid verliest, en omschrijf ik de zonde uitsluitend als *carentia justitiae originalis,* d. i. als ontstentenis van gerechtigheid.

Men sprak dit meestal uit onder dezen vorm: Was de oorspronkelijke gerechtigheid een *natuurlijk* of een *bovennatuurlijk* goed? Indien een *natuurlijk* goed, dan werd, door haar weg te nemen, ook de natuur zelve geheel verdorven; maar ook, indien *boven*natuurlijk, dan verloor die natuur wel haar eere en luister, maar bleef als natuur ongeveer in dezelfde kracht.

Met name Bellarminus vatte dit zóó op, dat aan 's menschen natuur

van nature ziekte, begeerte, strijd enz. eigen zijn, en dat nu de oorspronkelijke gerechtigheid als een »gouden teugel'', gelijk hij het noemt (*Castiov.* Tom. 4, c. v. col. 15, 17, 18), op deze natuur was opgelegd om deze ziekte, deze begeerlijkheid, dezen strijd in toom te houden en te onderdrukken, zoodat, toen de oorspronkelijke gerechtigheid of die teugel wegviel, vanzelf de ziekte, de begeerte, de strijd en de dood onbeteugeld losbraken. Slechts van *Thomas* van Aquinas, aan wien ook Calvijn zooveel dankte, en dien de tegenwoordige paus, tot onze niet geringe vreugde, weer met geestdrift aan zijn priesters aanbeval, moet getuigd, dat hij op dit punt zuiverder liep.

Dit laatste komt met name uit bij de definitie van wat zonde is. Immers, stel ik, dat ziekte, begeerte enz. eigenlijk van nature in den mensch zaten, toen God hem schiep, en dat slechts een bovennatuurlijke genade deze tegen en ten onder hield, dan is de zonde ook *niets anders* dan gemis van deze gerechtigheid, een puur ontkennend iets, een ontstentenis. Leer ik daarentegen en belijd ik, dat de oorspronkelijke gerechtigheid tot de menschelijke natuur zelve behoorde en er niet bovennatuurlijk bijkwam, dan treedt de zonde onder tweeërlei gezichtspunt op. En wel *ten eerste* als gemis, verlies, ontstentenis, berooving van de oorspronkelijke gerechtigheid; maar ook *ten tweede* als bederf, ontreddering, verbreking en uit de voegen lichting van onze natuur zelve. En dat laatste nu erkent ook *Thomas Aquinas*, waar hij in zijn *Summ. Theol.* prima secundae, q. 82, art. 1 leert, dat de zonde niet enkel ontstentenis en berooving is, maar een toestand van bederf, waarin te onderscheiden is 1°. iets, dat ontbreekt en er zijn moest, t. w. het gemis van de oorspronkelijke gerechtigheid, en 2°. iets, dat er is en niet zijn moest, t. w. een ontstelde schikking van de deelen en vermogens der ziel.

In dien zin nu ongeveer oordeelden ook onze vaderen, dat de zonde niet iets *stoffelijks* is, maar *ontstentenis van oorspronkelijke gerechtigheid*, maar dat, overmits deze oorspronkelijke gerechtigheid tot onze gave natuur behoorde, dit gemis van oorspronkelijke gerechtigheid onze natuur volstrekt niet onaangetast liet, maar onze natuur zelve ontredderde, uit de voegen van haar evenwicht lichtte en bedierf. »Waar onze natuur alzoo is bedorven geworden, dat wij in zonde ontvangen en geboren worden."

Een voorbeeld heldere dit op.

Des zomers bloeit in uw vensterbank een prachtige geranium, gekoesterd door de warmte en het licht der zon. Maar zie, de winter valt in, en nu komt er voor warmte vorst, en door die vorst gaat uw geranium dood. De stengels verdorren, de bladen verschrompelen, de bloem valt af, en niet lang meer, of de plant ligt beschimmeld en verrot voor u.

Hoe komt dit nu?

Er is toch niets geschied, dan dat de vroegere gloed der zon week en wegging.

Volkomen waar. Edoch, die warmte en dat licht behoorden tot de natuur der geranium. Geen geranium is zonder dien gloed denkbaar. Zal de geranium kunnen tieren en bloeien, dan is het onmisbaar, dat de warmte en het licht in haar indringen. Gaan dus die gloed en die warmte weg, dan blijft de geranium volstrekt niet wat zij was, maar verliest de gaafheid van haar natuur, en door dat ongaaf worden en schenden van haar natuur ontstaan kwijning, verdorring, beschimmeling, giftig gas ten laatste en als finale de dood.

En zie, zoo nu ook is het met de menschelijke natuur. Adam in het paradijs was die bloeiende plant, tierende in het schijnsel van de warmte en het licht des Heeren. Door de zonde liep nu Adam van uit dit lieflijk schijnsel weg. En gevolg hiervan was niet slechts, dat Adam nu donker en koud wierd, maar dat door gemis van wat tot zijne natuur hoorde, die natuur verkwijnde, dorren ging en verwelkte, dat allerlei booze schimmel en gezweer over zijn wezen kwamen en er een positief proces begon, dat de kiem des doods in zich droeg en alzoo in den eeuwigen dood moest eindigen.

Feitelijk en historisch kan men dan ook nu nog zelfs bewijzen: 1°. dat het lichaam der menschelijke natuur thans nog meer verzwakt en ingezonken is, dan bijv. in de dagen der Reformatie; en 2°. dat kwade hebbelijkheden van een bepaald karaktersoort nu nog van vader op kind soms overgaan, ook waar vroege dood van den vader de overplanting door gewoonte en opvoeding afsneed.

Vergelijkt men dus Adam naar ziel en lichaam vóór den val met u of mij naar ziel en lichaam na den val, dan bestaat er niet slechts het verschil, dat de Zonne der gerechtigheid ons van nature niet meer bestraalt, maar ook dat, tengevolge van dit weggaan van de oorspronkelijke gerechtigheid, onze natuur naar ziel en lichaam ontredderd, verzwakt, ontsteld, uit haar evenwicht gelicht en bedorven is.

Nu erft deze bedorven natuur over van vader op kind. Gelijk onze Geloofsbelijdenis in Art. 15 belijdt, dat de erfzonde is een verdorvenheid der geheele natuur en een erfelijk gebrek, waarmede de kleine kinderen zelfs besmet zijn in hunner moeders lichaam en die in den mensch allerlei zonde voortbrengt, zijnde in hem als een wortel derzelve."

Intusschen moet hier wel gelet op de verhouding tusschen onzen persoon en ons ik.

De ontredderde toestand van ons vleesch en bloed is wel tot zonde prikkelend en neigend, gelijk men dit als gevolg van sommige schriklijke

ziekten bij haar slachtoffers waarneemt; maar toch, als er geen persoonlijk ik was, dat zich prikkelen liet, zou hier geen zonde uitkomen. En zoo ook de verbreking van het evenwicht tusschen de vermogens der ziel, die het verdonkeren van ons verstand, het vervalschen van ons gevoel en de verslapping van onzen wil na zich sleept, drijft wel de hartstochten aan, maar toch, als er geen ik, geen persoonlijk ik was, waarop dit kon werken, bleef alle zonde uit. Het eigen merk van zonde wordt op dit bederf dus eerst daardoor gedrukt, dat de menschelijke persoon, als ik, zich van God heeft afgekeerd en nu in die ontredderde ziel en dat verdorven lichaam als één zondig verschijnsel verdoemelijk voor God staat.

Is het nu vaste wet, dat uit den onreine een onreine komt, en heeft God onze geboorte aan voortteling uit zondaren gebonden, dan volgt hieruit vanzelf, dat wij van nature geboren worden: 1°. zonder oorspronkelijke gerechtigheid; 2°. met een ontredderd lichaam; 3°. met een ziel zonder innerlijke harmonie; en 4°. met een persoonlijk ik, dat van God is afgekeerd.

Ware nu de Middelaar ook als onzer een, d. w. z. als menschelijke persoon, door den wil des mans geboren, dan zou dus ook de Heere Jezus Christus geboren zijn zonder oorspronkelijke gerechtigheid, met een verzwakt lichaam, met een disharmonische ziel en met een ik, dat van God lag afgekeerd.

Nu daarentegen de Middelaar niet geboren is als menschelijke *persoon*, maar slechts aannam onze *natuur*, en ook niet door den wil des mans, maar door een werking van den Heiligen Geest is ontvangen, nu kan er in den Middelaar *niet* geweest zijn een van God afgekeerd ik, en kan dus ook de zwakheid der natuur, die Hij uit onzen gevallen staat aannam, in Hem geen oogenblik een zondig karakter gedragen hebben. Of om het concreet te zeggen: wel was er in die gevallen natuur, wat Hem prikkelde om te begeeren, maar nooit is in Hem die prikkeling tot begeerte geworden. Jezus' verzoeking en Jezus' strijd lagen niet als bij ons zóó, dat ons *ik* en onze *natuur* tegen God begeerden maar zóó, dat zijn aangenomen natuur den prikkel der begeerte tegen zijn heilig *ik* inzette, maar nooit overmocht.

Dientengevolge dient alzoo beleden, dat het eigen werk van den Heiligen Geest daarin bestaan heeft: 1°. dat hier niet een nieuwe menschelijke *persoon* geschapen is, maar een menschelijke *natuur*, die de Zoon aannam en in één persoon met zijn goddelijke natuur vereenigde; en 2°. dat van het God-menschelijk *ik* van den persoon van den Middelaar, die ook naar zijn menschelijke natuur geestelijk leven bezat, afgeweerd is de innerlijke besmetting, die ons ik en onze persoonlijkheid, op een voor ons onbegrijpelijke wijze, door onze geboorte uit onze moeder ondergingen.

Van wedergeboorte, die niet onze natuur, maar onzen persoon raakt, kan alzoo bij den Christus geen sprake zijn.

Wel daarentegen van gaven des Heiligen Geestes, om in toenemende mate de verzwakte natuur, die de Middelaar had aangenomen, dienstbaar te maken aan zijn heilig bedoelen, en ten leste, niet in *wedergeboorte*, maar in de opstanding, door een allerontzaglijkst wonder des Heeren Heeren de verzwakte natuur van den Middelaar heerlijk om te zetten in een volkomen luisterrijke natuur, waaruit elk spoor van inzinking verdween en die tot volle ontplooiing gedijd was.

ZESDE HOOFDSTUK.

DE MIDDELAAR.

XX.

DE HEILIGE GEEST IN DEN MIDDELAAR.

Die door den eeuwigen Geest zichzelven Gode onstraffelijk opgeofferd heeft.
Hebr. 9 : 14.

Zoo bleek dan op klare en duidelijke wijze, wat het heerlijke werk van den Heiligen Geest was in de vleeschwording des Woords.

De eeuwige Zoon nam niet onzen persoon, maar onze natuur aan. Die natuur nam Hij aan naar ziel en lichaam. Hij nam ze naar het stoffelijk deel aan uit Maria, en nam ze dus aan, niet in staat van heerlijkheid, maar in staat van zwakheid. En dat dit nu kon zonder zonde, d. w. z. dat de Zoon een ingezonkene natuur aannam, met dien verstande, dat Hij wel haar *zwakheden*, maar niet haar *zondigheden* overnam, dát was de wondere vrucht van het wondere werk van den Heiligen Geest.

Christus stond *niet* onder Adam. Hem is Adams schuld derhalve *niet* toegerekend. En overmits Hem deze schuld *niet* was toegerekend, kon en mocht Hij ook niet in zonde ontvangen en geboren worden. Hij nam dus aan al de zwakheid, al de ingezonkenheid onzer natuur, maar in niets haar zondigen aard of neiging. Integendeel, zijn menschelijke ziel, die in het God-menschelijk *ik* haar persoon vond, bezat oorspronkelijke *gerechtigheid*, ook al miste Messias zelfs de betrekkelijke *heerlijkheid* van Adam vóór den val. Reden waarom er, gelijk ons vorig artikel besloot, bij den Messias wel *opstanding* is, maar geen *wedergeboorte*.

Zijn heilige Doop was zeer zeker gelijk aan het waterbad van Johannes overige doopelingen, d. i. een Doop tot verzoening der zonde ; edoch plaatsbekleedend, zielvervangend, hoogepriesterlijk, borgtochtelijk voor ons.

Toch is hiermeê het bijzondere werk van den Heiligen Geest aan den persoon des Middelaars nog op verre na niet ten einde. Er is toch niet alleen een werk van den Heiligen Geest in de vleeschwording des Woords, maar ook wel terdege *in het Middelaarswerk.* Iets, waarbij we achtereenvolgens te letten hebben op de *ontwikkeling* van zijn menschelijke natuur, de *wijding* tot zijn ambt, zijn *vernedering* tot in den dood, zijn *opstanding, verhooging* en *wederkomst.*

Spreken wij dan eerst van *de ontwikkeling van Jezus' menschelijke natuur.* Van een »leven van Jezus", we merkten het reeds meermalen op, willen we niets weten. Het schrijven van een »leven van Jezus" is in ons oog óf een valsche titel óf ongeoorloofd. Een *valsche titel,* indien men een levensbeschrijving zegt te geven, en metterdaad van elke psychologische verklaring van zijn leven afziet. Of wel *ongeoorloofd,* bijaldien een poging wordt gewaagd, om de heerlijke, wondere krachten, die in den Christus openbaar wierden, te verklaren uit zijn menschelijke natuur.

Er is geen »leven van Jezus" geweest, in den zin van een menschelijk, persoonlijk aanzijn; en de neiging, om thans de lectuur van onze eenvoudige Evangeliën te vervangen door allerlei »biographieën van Jezus van Nazareth", beoogt en bedoelt in den grond niets anders, dan om den geheel eenigen persoon van den Godmensch op één lijn met alle genieën en groote mannen te plaatsen, Jezus te vermenschelijken en daardoor den Messias in Hem te vernietigen. Wat men met een vreemd woord noemt: den Christus *saeculariseeren.* En daartegen nu komen wij met al de kracht, die in ons is, op.

De God-menschelijke persoon des Heeren heeft niet een leven doorleefd, maar heeft één machtige daad van gehoorzaamheid bestaan door zich te *vernederen,* en is uit die vernedering niet opgeklommen door krachten, die in de menschelijke natuur scholen, maar door een gansch buitengewone daad van de sterkte der kracht Gods.

Wie een leven van Jezus waagt te schrijven en het werkelijk doet, kan niet anders dan zijn menschelijke natuur teekenen. De goddelijke natuur toch heeft geen geschiedenis, doorloopt geen proces, maar blijft eeuwig zichzelve gelijk.

Dit neemt echter niet weg, dat men zeer goed, naar de behoefte onzer beperktheid, afzonderlijk vragen kan, op welke wijze de menschelijke natuur van den Christus zich ontwikkeld heeft; en het was uitsluitend die vraag, die wij in het onderhavige geval stelden.

En dan onderwijst de Heilige Schrift ons, dat er in de menschelijke natuur van Jezus wel terdege een *toenemen* was. »En Jezus *nam toe* in wijsheid, en in grootte, en in genade bij God en de menschen," lezen wij aan het slot van Lukas 2. Er was dus in zijn menschelijke natuur

wel terdege een voortgang van minder naar meer, een verloop, een proces, een ontwikkeling.

Dit zou niet zoo kunnen geweest zijn, indien de goddelijke natuur des Heeren voor het menschelijk *ik* in den Messias in de plaats ware getreden. Dan toch zou de majesteit van de Godheid de menschelijke natuur altoos en ganschelijk vervuld hebben.

Maar dit was dan ook niet zoo.

De menschelijke natuur was in den Middelaar waarachtig, d. w. z. naar lichaam en ziel bestond ze alzoo, gelijk eens menschen lichaam en eens menschen ziel in ons bestaan; en elke inwerking van goddelijk leven, goddelijke mogendheid en goddelijk licht kon niet anders naar buiten treden, dan op de wijze en naar de mate, die door de eigenaardigheid en de beperktheid van onze menschelijke natuur bepaald en aangegeven was.

Denkt men zich nu, naar de gewone voorstellingswijze, Adams toestand verkeerdelijk zóó, dat bij Adam zonder val de onzondige ontwikkeling *buiten* den Heiligen Geest en dus *vanzelf* zou hebben plaats gehad, alsdan is het volkomen begrijpelijk, dat men zich ook de ontwikkeling van de onzondige natuur van den Christus buiten den Heiligen Geest denkt.

Is men daarentegen door de Heilige Schrift beter geleerd, en weet men, dat niet alleen alle *gaven en krachten* en *vermogens* in den mensch, maar dat ook de *werking* en *oefening* van deze krachten en vermogens uitvloeisels zijn van een werk des Heiligen Geestes in ons, dan valt hiermeê terstond ook op de ontwikkeling van Jezus' menschelijke natuur een geheel ander licht, en verstaan we wat het zeggen wil, dat *God Hem den Geest gaf niet met mate.*

Dit toch duidt aan, dat ook de menschelijke natuur van den Christus den Heiligen Geest ontving. Niet, natuurlijk, zóó, dat Hij eerst eenige jaren zonder den Heiligen Geest leefde en daarna op een gegeven oogenblik dien Geest ontving. Maar met dien verstande, dat al de oogenblikken zijns aanzijns, telkens naar gelang er vatbaarheid bestond, de gaven en werkingen van dien Heiligen Geest zijn deel waren.

Reeds in de ontvangenis, de dracht en de geboorte van den Christus bewerkte de Heilige Geest dus niet alleen een afscheiding van de zonde, maar bracht tevens in positieven zin teweeg, dat in de menschelijke natuur van den Christus de heerlijkste gaven, krachten en vermogens werden ingelegd, waarvoor die natuur vatbaar is. Deze gaven, krachten en vermogens ontving de menschelijke natuur in Christus, en dan lette men er scherp op, *niet van den Zoon*, door mededeeling uit zijn goddelijke natuur, maar *van den Heiligen Geest*, door mededeeling aan de menschelijke natuur van Messias.

Deze gaven, krachten en vermogens ontving de menschelijke natuur van den Christus intusschen niet aanstonds *met haar volle werking*. Eer integendeel aanvankelijk geheel *werkeloos*.

Gelijk in den zaadkorrel een kracht sluimert, die straks in een boom kan uitgroeien, zoo ook schuilen er in ons, menschen, van onze jeugd af gaven en vermogens, die nog niet werken. In een jong wichtje van het vrouwelijk geslacht, dat aan moeders borst ligt, schuilt reeds het vermogen om op haar beurt zelve de moederborst aan een ander wicht te bieden; zelfs zijn de organen er reeds voor aanwezig; maar zoòmin dat vermogen als dat orgaan werkt nog. Zoo school in ons ons denken, spreken, oordeelen en wat niet al, reeds terwijl onze moeder ons in haar schoot droeg, maar zonder dat nog eenige werking, welke dan ook, van deze vermogens denkbaar was.

En in dien zin nu zeggen we, dat ook de Christus naar zijn menschelijke natuur wel reeds in de ontvangenis de gaven, vermogens en krachten van den Heiligen Geest had ontvangen, maar zonder dat deze vooralsnog uitkwamen, zich toonden of werken konden.

De Heilige Geest bedeelde deze gaven, krachten en vermogens aan de menschelijke natuur van den Christus toe »*zonder mate*", zegt Johannes de Dooper in Joh. 3 : 34. Dit drukt een tegenstelling uit. En wel deze tegenstelling, dat aan andere personen deze gaven, krachten en vermogens van den Heiligen Geest slechts *met mate*, d. i. onderscheidenlijk, voor een deel, naar ieders individueele roeping of bestemming, worden toebedeeld. Maar dat nu bij den Christus daarentegen dit onderscheidene, individueele, wegviel, en dat Hem deze gaven, krachten en vermogens in die mate werden toebedeeld, dat nooit of nimmer in den Christus eenig gevoel kon ontstaan of optreden: »Ook die gave des Geestes behoefde Ik nog!" Hij behoefde *niets*. Hij bezat *alles*. En wel, let er op, niet krachtens zijn goddelijke natuur; die immers daarom niets ontvangen *kon*, wijl zij de eeuwige volheid zelve is; maar krachtens zijn menschelijke natuur, die door den Heiligen Geest met deze heerlijke gaven was toegerust.

Ware het nu hierbij gebleven, dan zou de Christus wel al deze gaven, krachten en vermogens bezeten hebben, maar ze zouden nimmer zijn *uitgekomen*, nooit hebben gewerkt. Daarom greep er nu nog een andere daad van den Heiligen Geest aan de menschelijke natuur van den Christus plaats, hierin bestaande, dat de Heilige Geest alsnu aan die gaven, krachten en vermogens allengs zoo meer en in toenemende mate haar werking en oefening schonk.

Dit hing af van de opeenvolging der dagen en jaren, die Jezus in de dagen zijner vernedering doorliep. In kiem was alle wijsheid in zijn hart gelegd. Maar daarom wist Hij als kind van één jaar, door het middel zijner menschelijke kennis, toch nog niet bijv. van de Heilige Schrift. Wel de eeuwige Zoon. Die had de Heilige Schrift zelf aan zijn kerk geschonken. Maar de menschelijke kennis van den Middelaar had volstrekt geen vrije beschikking over zijn goddelijke kennis. Integendeel. Terwijl de goddelijke kennis nooit iets leerde, maar alles van eeuwigheid af wist, moest de menschelijke kennis in den Heere daarentegen alles aanleeren, wist de menschelijke natuur van zichzelve niets. Hier is dus die *toeneming in wijsheid*, waarvan de Evangelist in Luk. 2 : 52 spreekt. Een toeneming, die niet doelt op het *vermogen*, maar alleen op de *werking* daarvan. En daarin nu juist toonde zich het aanhoudende en doorgaande der vernedering van Jezus, dat Hij, die alles wist naar zijn goddelijke natuur, eerst niets wist naar zijn menschelijke, en wat Hij als mensch wist, eerst door aanleeren onder de inwerking van den Heiligen Geest te weten kwam.

Wat nu op die wijze van zijn toenemen in wijsheid gold, gold ook van zijn toenemen in grootte en in genade bij God en bij de menschen. De »grootte" doelt op Jezus' lichaam en wat bij de menschelijke natuur met den lichaamsgroei saamhangt. Niet als Adam *volwassen* geschapen, maar als onzer een, d. i. *als kind, geboren*, moest Jezus ook naar het uitwendige toenemen, grooter worden, groeien, zich ontwikkelen. En ook dit groeien was niet tooverachtig, maar werkelijk. Hiermeê is dit bedoeld. Toen Jezus als kind op den schoot van Maria lag, of als knaap in den timmerwinkel van zijn pleegvader toezag, was Hij niet een schijnkind met al de wetenschap van een rijk-ontplooiden grijsaard, maar wezenlijk *kind*, zoodat zijn blik op de dingen, de bewegingen van zijn kinderlijk gemoed, zijn gewaarwordingen en overdenkingen tred hielden met zijn leeftijd. Wel was die ontwikkeling diep, heerlijk, vol, alles overtreffend, wat bij andere kinderen gezien was, zoodat Hij als knaap van twaalf jaar de oude rabbijnen in den tempel reeds verbaasde. Maar hoe krachtig, heerlijk en bezield men zich dien groei, die ontwikkeling in het Kindeke Jezus ook denke, altoos blijft het toch de ontwikkeling van een kind, dat eerst op den schoot lag, toen loopen leerde, allengs knaap en jongeling werd en alzoo opgroeide tot den wasdom des mans.

En gelijk nu de Heilige Geest, bij elk verder uitgroeien van Jezus' menschelijke natuur, aanstonds aan de gaven en krachten, die in deze natuur gelegd waren, een verdere en ruimere werking schonk, zoo was het ook met den stand van Jezus' menschelijke natuur tegenover God en menschen. Ook in »genade" toch »bij God en bij de menschen" nam Jezus toe; iets,

wat natuurlijk niet doelt op *vergevende* genade, daar menschen ons geen genade in dien zin bewijzen kunnen en reeds alle ontstentenis van zonde in Jezus alle genade, in dien zin opgevat, uitsluit. Neen, genade is hier *goede gunst,* en doelt op het leven des gemoeds, dat bij zijn ontplooiing en ontwikkeling tweeërlei openbaren kan, t. w. óf hetgeen aan God en menschen *hindert,* óf hetgeen aan God en menschen *welgevallig* is. En nu wordt van Jezus getuigd, dat bij zijn opgroeien door de inwerking van den Heiligen Geest gaven en vermogens, hebbelijkheden en eigenschappen, krachten en hoedanigheden uit het gemoedsleven zijner menschelijke natuur naar buiten traden, waarop het aanschijn Gods met welgevallen rustte, en die de menschen, die om hem waren, verkwikkend en weldadig aandeden.

Ook afgezien van zijn Messiasambt stond de persoon des Middelaars alzoo naar zijn menschelijke natuur al de dagen van zijn vernedering op aarde onder de aanhoudende, gedurige en doordringende inwerking van den Heiligen Geest.

De Zoon, die niets behoeft, maar als God alles eeuwig, met den Vader en den Heiligen Geest, in zichzelf bezit, had uit ontferming over onzen jammer onze menschelijke natuur aangenomen. En overmits het nu tot de geaardheid en de eigendommelijkheid van onze menschelijke natuur behoort, dat zij haar heerlijke gaven, krachten en vermogens niet uit zichzelve put, maar ontvangt van den Heiligen Geest, en, na ze ontvangen te hebben, ook alleen onder gestadige inwerking van den Heiligen Geest kan doen werken, zoo heeft de Zoon ook hierin de eigenaardigheid van onze natuur niet verkracht, maar, hoewel Hij de Zoon was, de toebereiding, verrijking en bewerking van zijn menschelijke natuur niet aan den Heiligen Geest *uit de handen genomen,* maar van den Heiligen Geest willen *ontvangen.*

Hoe nu desniettemin de Heilige Geest eerst bij den heiligen Doop op Jezus kon nederdalen, na reeds van zijn ontvangenis af zonder mate aan Hem geschonken te zijn, kan hij alleen verstaan, die het verschil doorziet tusschen hetgeen aan iemand *persoonlijk* eigen is, en hetgeen eerst op u komt *met uw ambt.*

XXI.

NIET ALS BIJ ONS.

Toen werd Jezus van den Geest weggeleid in de woestijn. Matth. 4 : 1.

Onnadenkend stelt men zich het menschelijk bestaan in Jezus meestal zóó voor, alsof de menschelijke natuur van onzen Middelaar rechtstreeks haar bezieling en bekwaming van de goddelijke natuur des Zoons ontving. En ten deele ligt hier ook een waarheid in. In uzelven maakt gij onderscheid tusschen uw ik en uw natuur. Zoo zult ge zeggen: »Ik heb mijn natuur tegen", of: »Ik heb mijn natuur meê." Gij onderscheidt dus tusschen uw persoon en uw natuur. En staat die onderscheiding eenmaal vast, dan weet ieder, dat het wel terdege zijn *persoon* is, die zijn *natuur* bezielt en aandrijft.

Breng ik dit nu op het hoogheerlijk bestaan van den Middelaar over, dan mag, ja moet ik ook bij Hem onderscheiden tusschen zijn menschelijke *natuur* en zijn *persoon.* Die persoon bestond van eeuwig, die natuur nam Hij in den tijd aan. Die persoon toch was de tweede Persoon in het Drievuldig Wezen. En gelijk nu mijn persoon invloed op mijn natuur oefent, zoo mag en moet dus ook van den Christus beleden, dat zijn persoon wel terdege op zijn menschelijke natuur werkte, of wat hetzelfde zegt (daar in den Zoon de *goddelijke* persoon en de *goddelijke* natuur schier saamvallen), dat de Godheid des Heeren rechtstreeks zijn menschelijke natuur beheerschte. Dit is de meening van wat Gods kinderen belijden, als ze zeggen, dat »de Godheid des Heeren zijn menschheid heeft ondersteund;" en in zooverre is hierop niets aan te merken.

Wel daarentegen zou men misgaan, indien men onderstelde, dat de *Godheid des Middelaars* bij Jezus' menschelijke natuur de taak vervuld had, die anders steeds bij de menschelijke natuur wordt vervuld *door den Heiligen Geest.*

Dit is *niet* zoo. Dan toch zou de waarachtigheid van Jezus' menschelijke natuur in perikel komen. En dat weerspreekt de Heilige Schrift dan ook ten stelligste.

Toch is het noodig, hier zeer nadrukkelijk op te wijzen, omdat de invloed van den Heiligen Geest op het Middelaarswerk door de kerk nog nimmer genoegzaam beleden is.

Het maakt meestal den indruk, alsof het werk des Heiligen Geestes pas begint, als het Middelaarswerk op aarde volbracht is, en alsof tot op dien tijd toe de Heilige Geest zijn goddelijken Sabbat vierde.

En dit nu is zeer bepaald tegen de duidelijke leering der Heilige Schrift, die ons er telkens en telkens op wijst, hoe de Heere Jezus, toen Hij op aarde was, zijn Middelaarswerk steeds onder de leiding en drijving van den Heiligen Geest vervuld heeft.

Ten deele bleek ons deze invloed reeds een vorig maal, toen wij over de ontwikkeling van Jezus' menschelijke natuur spraken. Thans dient dit nader aangetoond van de *wijding tot zijn ambt.*

Reeds door den geest der profeten getuigde Hij hier zelf van, toen Jesaja's mond dit roepen van Messias uitsprak: »De *Geest des Heeren Heeren* is op mij, omdat Hij mij gezalfd heeft, om een blijde boodschap te brengen den zachtmoedigen." Maar wat uit de profetie niet kon vermoed, is het groote feit van de »nederdaling des Heiligen Geestes op Messias" aan de Jordaan. Wat Hij door Jesaja sprak, doelde hier wel op, maar sloeg toch meer nog terug op de zalving in den vrederaad. Doch toen aan de Jordaan Jezus uit het badwater opklom, en de Heilige Geest zichtbaar, in gedaante gelijk als een duive, nederdaalde, en de stem van den hemel riep: »Deze is mijn geliefde Zoon!" — eerst toen was die zalving verwerkelijkt.

Over deze hoogheilige gebeurtenis zelve slechts een enkel woord. Dat Jezus niet voor den vorm, maar *om alle gerechtigheid te vervullen,* gedoopt werd, toont dat Jezus, *met onze zonden beladen,* afdaalde in het doopbad. Johannes laat dan ook de betuiging: »Zie het Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt!" *voorafgaan* aan de mededeeling van hetgeen bij de Jordaan geschied is. Men mag het zich dus niet zóó voorstellen, alsof Jezus eerst door den Doop in zijn Messiasambt was ingezet. Integendeel. Hij was gezalfd van eeuwigheid af, en nooit, nooit moogt ge zijn menschelijk bewustzijn een oogenblik u denken, zonder dat Hij, naar de mate zijner ontwikkeling, die Messiastaak op zich voelde rusten. Ze lag in zijn hoogheiligen Persoon; ze kwam er niet eerst later bij, maar was op Hem gelegd, eer Adam viel. En naarmate dus zijn Persoon in zijn menschelijk bewustzijn gestalte verkreeg, was die gestalte altoos de gestalte van den Middelaar. Duidelijk merken we dit dan ook aan den twaalfjarigen Jezus in den tempel, die klaar en beslist spreekt van »de dingen zijns Vaders", waarin Hij verkeeren moest. En duidelijker nog vlak vóór den

Doop, uit het gebiedend zeggen tot Johannes: »Laat nu af, de gerechtigheid moet haar eisch hebben."

Maar hoezeer deze zalving ook van eeuwigheid was, en Jezus' menschelijk bewustzijn reeds lang vóór den Doop in deze taak inleefde, toch is het eerst bij den Heiligen Doop, dat Jezus de eigenlijke wijding tot het ambt ontving. Dit blijkt vooreerst daaruit, dat Jezus eerst van dat oogenblik af publiek in zijn ambt van leeraar optrad. Niet minder uit het gebeurde zelf, daar de stemme Gods van den hemel Hem als Messias aanwees. Maar bovenal uit de nederdaling van den Heiligen Geest zelven.

Die nederdaling van den Heiligen Geest kan toch niet beteekenen, dat Jezus dusver *buiten* den Heiligen Geest had verkeerd en nu pas met den Heiligen Geest in gemeenschap trad. Dit is in Hem, die van den Heiligen Geest ontvangen is, volstrekt ondenkbaar. En is het nu waar, staat het nu vast, dat de Heere reeds van zijn ontvangenis af heerlijk met de gaven des Heiligen Geestes was toegerust, zóó zelfs, dat Hem *de Heilige Geest gegeven was zonder mate,* dan kan noch mag dus ook de nederdaling van den Heiligen Geest bij den Doop anders verstaan worden, dan van zijn bepaalde wijding tot het ambt.

Gelijk ons het duidelijkst in Sauls voorbeeld bleek, is de *ambtelijke* mededeeling des Heiligen Geestes van de *zaligmakende* gemeenschap van den Heiligen Geest ganschelijk onderscheiden. De zaligmakende gemeenschap is onverbrekelijk en onlosmakelijk. Ook dán zelfs, als Gods kind evenals Jeremia zichzelf vervloekt, bidt nog de Heilige Geest in hem met onuitsprekelijke verzuchtingen. Vandaar, dat David van zijn verkiezing zeker blijft, ook al roept hij uit: »Neem uwen Heiligen Geest niet van mij." Dit »wegnemen van den Heiligen Geest" toch raakte uitsluitend de *ambtelijke* mededeeling.

Zoo was de Geest des Heeren op Saul, niet persoonlijk, niet zaligmakend, maar *ambtelijk,* en kon dus ook weer van hem wijken, ja voor een boozen geest plaats maken. En evenzoo kon David dien ambtelijken Geest tijdelijk verliezen, ook al bleef hij persoonlijk vastgeklemd in het bundelken der levenden.

Trekt ge nu deze lijn ook bij Jezus door, dan is het volkomen met het Evangelisch verhaal en de voorstelling der apostelen in overeenstemming, dat Jezus persoonlijk in zijn menschelijke natuur geen oogenblik zonder de gemeenschap van den Heiligen Geest was, en dat toch de ambtelijke gemeenschap met den Heiligen Geest eerst bij de Jordaan tot stand kwam. En dat wel in dien zin, dat, terwijl persoon en ambt bij ieder ander gescheiden ligt en eerst bij den dood weer uiteengaat, bij den Messias daarentegen het ambt met den persoon verbonden blijft ook in en door en na

den dood, en er meê verbonden zal blijven tot op het oogenblik, dat Hij het Koninkrijk aan God en den Vader zal overgeven, opdat God zij alles in allen. Vandaar de teekenende opmerking van Johannes : »Ik zag den Geest op Hem nederdalen *en op Hem blijven.*"

En vraagt men nu ten slotte, waarom deze sterk sprekende gebeurtenis, met deze teekenen verzeld, bij een persoon als de Middelaar noodig was, let dan op drieërlei. *Ten eerste,* Jezus moest waarachtig mensch ook in zijn ambt wezen, en het moest dus ook met zijn ambt naar echt menschelijke wijze toegaan. Optreding op dertigjarigen leeftijd. Openlijke ordening. Zalving met den Heiligen Geest. *Ten tweede,* voor Jezus' eigen menschelijk bewustzijn was deze sterk sprekende, machtige openbaring van den hemel noodig. De strijd der verzoeking zou voor Hem absoluut zijn, d. i. alle beschrijving te boven gaan. Deswege moest ook de indruk van zijn wijding voor zijn menschelijk bewustzijn onuitroeibaar wezen. En *ten derde,* voor de apostelen, en door hen voor de kerk, was het noodig, dat de echte Messias van alle pseudo-messiassen en anti-christussen duidelijk en zonder eenigen twijfel achter te laten herkenbaar was. Vandaar dan ook, dat de apostel Johannes er zich zoo sterk op beroept.

Is alzoo het eigen werk van den Heiligen Geest bij de eigenlijke wijding tot het ambt sterk sprekend, duidelijk aangewezen en in het oog loopend, niet minder stellig toont de Heilige Schrift ons, hoe deze ambtelijke invloed van den Heiligen Geest den Middelaar in geheel de uitvoering van zijn ambt verzelde.

Merk er al aanstonds op, wat vlak na den Doop gebeurde. Vooreerst lezen we bij Luk. 4 : 1, dat Jezus alstoen »*vol was van den Heiligen Geest*", en voorts, dat Hij onmiddellijk daarop »door den Geest geleid werd in de woestijn". En Mattheüs voegt er nog aan toe, dat dit uitdrijven in de woestijn bepaaldelijk ten doel had : »opdat Hij verzocht zou worden van den Duivel."

Van Elia, Ezechiël en anderen lezen we herhaaldelijk, dat de »Geest hen opnam" en ergens heenbracht. Dit staat blijkbaar in verband met wat we hier van Jezus lezen. Slechts met dit verschil, dat bij hen de drijvende kracht als *uitwendig* tot hen kwam en op hen werkte, terwijl Jezus zelf vol van den Heiligen Geest was en de drang, de persing, de aandrijving bij Hem zich *in het binnenste* zijner ziel openbaarde. Maar hoezeer wij ook deze drijving van den Heiligen Geest in de eigen ziel des Heeren stellen, toch was ze van *de eigen aandrift* van Jezus' natuur onderscheiden. Jezus uit zichzelf zou *niet* naar de woestijn gegaan zijn, en dat Hij er toch heenging, was gevolg van de drijving des Heiligen Geestes. Alleen zóó komt hetgeen er staat tot zijn recht.

Deze drijving van den Heiligen Geest blijft dan ook niet tot dit ééne feit beperkt, maar op gelijke wijze lezen wij in Luk. 4 : 4, dat Jezus, toen de verzoeking geëindigd was, »door de kracht des Geestes" wederkeerde naar Galilea en zijn openlijk profetenambt door de prediking des Woords aanving.

Kennelijk is dus de bedoeling van de Heilige Schrift, wél te doen uitkomen, dat de menschelijke natuur, die Jezus had aangenomen, uit zichzelve onbekwaam was voor zoo heerlijk werk als de Messias te vervullen had, en dat alleen een machtige en aanhoudende inwerking en drijving van den Heiligen Geest de menschelijke natuur zóó sterkte en verhoogde, dat ze den Zone Gods tot instrument kon dienen bij zijn ondoorgrondelijk werk.

Jezus zelf was zich hiervan bewust en heeft bij den aanvang van zijn optreden hier opzettelijk op gewezen. Zoodra Hij toch in hun synagoge openlijk zijn ambt aanvaardde, sloeg de Heere Jesaja 61 : 1 op, las voor: »*De Geest des Heeren Heeren is op mij, daarom heeft de Heere mij gezalfd,*" en liet op die voorlezing volgen: »Heden is die Schrift in uwe ooren vervuld geworden."

En niet alleen dat de Heilige Geest Hem dreef en naar zijn menschelijke natuur ondersteunde bij zijn strijd met Satan en het optreden als profeet, neen, ook bij zijn machtige daden is het Jezus zelf, die op deze kracht van den Heiligen Geest wijst, als de mogendheid, die zich in zijn doen openbaarde. Zie maar in Matth. 12 : 28. Daar is sprake van een dier machtige daden, waardoor de Heer een bezetene verlost had van de macht des boozen geestes, die hem bekneld en gedrukt hield. En wat zegt Jezus zelf hier nu van? Dit: *Indien ik door den Geest Gods de duivelen uitwerp,* zoo is dan het Koninkrijk van God tot u gekomen." Lezen we bovendien in de apostolische brieven telkens, dat de *krachten* der gezondmakingen en der genezingen krachten zijn, die van den Heiligen Geest uitgaan, dan mag de mededeeling, dat ook in Jezus *krachten werkten,* niet anders verstaan worden, dan van krachten des Heiligen Geestes. Ja, meer nog, als we van Jezus telkens lezen, dat »Hij verheugd werd in den Geest", dat »Hij ontroerd werd in den Geest", dat Hij »zeer bewogen werd in den Geest", dan kan dit zeer zeker zeggen willen: Hij werd verheugd, ontroerd, bewogen in zijn eigen menschelijken geest; maar volledig is deze verklaring stellig niet. Dan toch schrijft de Schrift: »Hij werd zwaarlijk zuchtende in *zijn* geest." Matth. 8 : 12. Veel liever verstaan we deze uitdrukkingen: »Hij werd verheugd, ontroerd, bewogen in den Geest," dan ook van die diepere en heerlijker aandoeningen, waartoe de menschelijke natuur dán pas bekwaam wordt, als ze zich in den Geest verdiept en

verliest. Want wel volgt er in Joh. 11 : 38: »Jezus, bewogen zijnde *in zichzelven,*" maar vooral bij Jezus zien we hierin geen tegenstelling. Was »de Heilige Geest altijd op Hem blijvende", dan kan van eenzelfde diepe aandoening *beide* gezegd, zoowel dat Hij bewogen was in zichzelven, als dat »Hij ontroerd was in den Geest".

Doch hoe men ook deze uitspraken verklare, in elk geval blijkt uit het bovenstaande, dat men zeer verkeerd doet, door bij dat deel van Jezus' Middelaarswerk, dat Hij bij de Jordaan begon en in de Paaschzaal besloot, de werking, den invloed en de ondersteuning van den Heiligen Geest uit het oog te verliezen.

De menschelijke natuur is nu eenmaal in den raad Gods, en dientengevolge in de schepping, aangelegd op inwerking van den Heiligen Geest. Zonder die inwerking kan de menschelijke natuur niet tot haar ontplooiing komen, evenmin als de rozeknop zich uitplooien kan zonder de inwerking en den invloed van den gloed der zon. Gelijk het oor niet hooren kan en dus geen oor is zonder het *geluid,* en het oog niet zien kan en dus geen oog is zonder het *licht,* zoo ook is onze natuur geen volkomene menschelijke natuur zonder de instraling en inwoning van den Heiligen Geest.

Toen derhalve de Zoon de menschelijke natuur aannam, nam Hij haar zooals ze is, d. w. z. als een natuur, die onbekwaam was tot iets en buiten machte tot een heilig werk, anders dan door den Heiligen Geest.

Daarom dan werd Hij ontvangen van den Heiligen Geest, opdat de menschelijke natuur, die Hij aannam, van meetaf begaafd en begiftigd ware met al die vermogens en eigenschappen, die haar rijk en krachtig maken. Daarom werd bij zijn opgroeien dit door den Geest in zijn natuur gelegde nu ook voorts door dien Heiligen Geest ontwikkeld en ontplooid. Daarom werd Hij tot zijn ambt gewijd door mededeeling aan zijn menschelijke natuur van de heerlijke ambtelijke gaven, die voor het Messiasambt vereischt waren, en waardoor Hij nu nog als Priester voor ons bidt en als Koning over ons heerscht. Maar daarom dan ook is Hij op elke schrede van zijn Messiasambt steeds door den Heiligen Geest geleid, gedreven, bezield en ondersteund.

En vraagt men nu ten slotte, of deze mededeeling van den Heiligen Geest aan Jezus' menschelijke natuur dan evenzoo toeging als bij ons, dan antwoorden we met te wijzen op *drieërlei* onderscheid.

Ten *eerste* namelijk vindt de Heilige Geest bij ónze natuur altoos de tegenstreving der goddeloosheid in ons hart. Dit nu was bij Jezus *niet* alzoo. Immers, in zijn menschelijk hart was zonde noch ongerechtigheid. De poel, die in óns hart, gelijk onze Confessie zegt, altoos opborrelt, welde in zijn hart *niet* op. De Heilige Geest had derhalve in Jezus' menschelijke natuur niets te verdringen, niets te bestrijden.

Ten tweede, bij ons in onze menschelijke natuur is de inwerking en invloed, de ondersteuning en leiding van den Heiligen Geest altoos *individueel*, d. w. z. ten deele en onvolmaakt; in Jezus' menschelijke natuur daarentegen was die centraal, volmaakt en in niets een ledig overlatende.

En *ten derde*, de Heilige Geest vindt in onze menschelijke natuur een »persoon", een »ik" inwonen, dat met die natuur tegen God staat; terwijl de Heilige Geest in Jezus' menschelijke natuur een »ik", een »persoon" vond, die de goddelijke natuur deelachtig en heilig in den hoogheerlijksten zin was.

Immers, de Zoon, die de menschelijke natuur in eenigheid des persoons had aangenomen, was zelf medewerkend met den Heiligen Geest.

XXII.

DE HEILIGE GEEST IN HET LIJDEN VAN MESSIAS.

Die door den eeuwigen Geest zichzelven opgeofferd heeft. Hebr. 9 : 14.

Zoo zagen we dan, wat het heerlijke werk van den Heiligen Geest was, in de ontwikkeling van Jezus' menschelijke natuur, in de wijding tot zijn Messiasambt, in zijn strijd met Satan en in de werken zijner kracht. Thans wacht ons de taak om dit heerlijk werk van den Heiligen Geest ook aan te toonen in Jezus' lijden en sterven, in zijn opstanding en verheerlijking.

Verdiepen wij ons in zijn lijden en sterven eerst.

In den brief aan de Hebreën, hoofdstuk 9, het veertiende vers, vraagt de apostel: »Indien het bloed van dieren de onreinen heiligt tot de reinigheid des vleesches, hoeveel te meer zal het bloed van Christus uw geweten niet reinigen van doode werken?" En bij die tegenstelling lascht hij dezen tusschenzin in: »Het bloed van dien Christus, *die door den eeuwigen Geest zichzelven Gode onstraffelijk opgeofferd heeft.*"

Over de beteekenis van deze woorden is lang en veel gestreden. Beza en Gomarus verstonden onder dien »eeuwigen Geest" de goddelijke natuur van den Christus. Calvijn met de meeste reformatoren liet deze uitdrukking slaan op den Heiligen Geest. Terwijl in onze dagen de uitleggers, vooral van rationalistische zijde, er eenvoudig onder verstaan: de spanning van Jezus' menschelijke natuur.

Zonder aarzelen beamen we ook te dezen de uitlegging van Calvijn, die tevens de zienswijze te kennen geeft van verreweg de meeste rechtzinnige Bijbelverklaarders.

En waarop nu komt dit verschil tusschen Beza en Calvijn neder? Weer op hetzelfde onderscheid, waar we telkens op wezen. Het is namelijk eeniglijk de vraag, of de Middelaar bij zijn eigen menschelijke natuur de werking, die anders van den Heiligen Geest komt, vervangen heeft door een inwerking van den Zoon, of wel, dat ook bij en in de menschelijke natuur van den Christus de gewone inwerking van den Heiligen Geest plaatsgreep.

Zeer velen, dit moet toegestemd, stellen zich in onze dagen het eerste voor, ook zonder er zich duidelijk rekenschap van te geven. In Jezus' persoon waren immers de goddelijke en menschelijke natuur vereenigd; waarom, zoo vragen ze, zou dan God de Heilige Geest hier nog bij moeten komen, om de menschelijke natuur te bekwamen? Kon dan God de Zoon dit niet zelf doen? En in die lijn doordenkende, komen ze dan tot de slotsom, dat in den Middelaar, die zelf God was, al het goddelijke gevonden wierd, zoodat het zin noch beteekenis zou hebben, nog van een eigen werk van den Heiligen Geest ten opzichte van den Middelaar te spreken.

Toch moet, gelijk we reeds telkens aantoonden en hier nogmaals herhalen, dit gevoelen tegengestaan.

Men lette er toch wel op, dat de menschelijke natuur door God alzoo geschapen is, dat ze nooit eenige deugd of heiligheid buiten den Heiligen Geest hebben kan. De oorspronkelijke gerechtigheid in Adam was evengoed als het nieuwe leven in de wedergeborenen vrucht en werking van den Heiligen Geest.

Er kan in den mensch geen goed wonen, dan door inwoning van den Heiligen Geest. Niet alsof die Heilige Geest als een vreemd iets bij de menschelijke natuur bijkwam, maar in dien zin, dat de menschelijke natuur evenmin heilig leeft zonder instraling van den Heiligen Geest, als het oog zonder instraling van het licht ziet.

En in de tweede plaats lette men er op, dat het werk *van den Zoon*, naar de onderscheiding der Personen in het éene Goddelijk Wezen, een ander is dan het werk *van den Heiligen Geest*, met name ten opzichte van onze menschelijke natuur. De Heilige Geest kon geen vleesch worden. Dat kon alleen de Zoon. De Vader heeft nooit alle ding aan den Heiligen Geest overgegeven, maar wel aan den Zoon. En zoo ook de Heilige Geest werkt uit den Zoon, maar ook de Zoon is van den Heiligen Geest afhankelijk voor de toebrenging van zijn verworven heil aan de enkele personen. De Zoon neemt wel onze natuur aan en treedt daardoor in betrekking tot heel ons geslacht, maar alleen de Heilige Geest kan persoonlijk in de enkele zielen zóó indringen, dat Hij den Zoon bij de kinderen Gods verheerlijkt.

Voegt men nu deze beide saam en brengt men ze over op den Middelaar, dan vindt men derhalve, dat ook in Jezus de menschelijke natuur niet kon buiten de voortdurende instraling van den Heiligen Geest. Reden waarom de Schrift dan ook getuigt: »Hij geeft Hem den Geest niet met mate." En evenzoo vindt men dan, dat de Zoon bij zijn eigen natuur de plaats van den Heiligen Geest niet *kon* vervangen, maar naar de ordinantiën van de goddelijke huishouding ook voor zijn eigen menschelijke natuur

van het ondersteunend werk van den Heiligen Geest afhankelijk was.

En vraagt men, of dan toch de godheid des Heeren zijn menschheid niet ondersteund heeft, dan antwoorden we: Ongetwijfeld, maar nooit buiten den Heiligen Geest om. Ons zinken en bezwijken komt daarvandaan, dat we den Heiligen Geest loslaten, bedroeven, uitstooten; en Jezus' overwinnen en zegepralen had dáárin zijn oorzaak, dat de godheid geen enkel oogenblik den Heiligen Geest in zijn menschheid losliet, maar dien Heiligen Geest omklemde en aan Hem kleefde met een mogendheid der liefde en een drang der innigheid, als alleen in den Zoon denkbaar is.

De menschelijke natuur heeft haar grenzen. Zij is vatbaar om den Heiligen Geest in zich op te nemen en aldus een tempel van den Heiligen Geest te zijn. Dit gaat niet boven haar aard, maar ligt veel meer in het plan van haar schepping. Maar die vatbaarheid is eindig. En waar tegen die menschelijke natuur de eeuwige dood inkomt, daar verliest ze ten slotte haar spankracht en ontglipt aan de gemeenschap van den Heiligen Geest. Een kind van God bezit dan ook volstrekt geen onverliesbaar goed in zichzelf. Ons onverliesbaar goed bezitten we alleen als leden van Jezus' lichaam. Stonden we op onszelven, dan zou eens »de eeuwige dood" ons evengoed van den Heiligen Geest scheiden en ten leste verdoen. Zoo ligt heel ons heil in Christus. Hij is ons anker, geworpen in het binnenste voorhangsel.

En neem nu de menschelijke natuur van den Christus. Ook die natuur is met den eeuwigen dood in botsing gekomen en is door den eeuwigen dood heengegaan. Dat moest wel. Want ging de Middelaar alleen door den *tijdelijken* dood, dan zou de eeuwige dood nog onbetaald liggen. En vraagt men nu: »Hoe is dat mogelijk geweest? Hoe kon de menschelijke natuur van den Christus daardoor heengaan, zonder te bezwijken? Voor Hem bestond toch geen Middelaar, die Hem hield? Hij ging alleen in dien dood in, doorstierf dien dood en dronk hem tot op de heffe uit!" dan moet hierop geantwoord: »Dat zou ook niet hebben kunnen plaatsgrijpen, daar zou Jezus' menschelijke natuur ook onder bedolven zijn, dat zou zelfs de instraling van den Heiligen Geest ten leste hebben verbroken, indien niet de godheid des Zoons die menschelijke natuur had gesteund, d. w. z indien de oneindige mogendheid der goddelijke natuur de menschelijke natuur bij haar inzinking niet had ondervangen.

Vandaar dan ook, dat de heilige apostel niet zegt: »Die door den *Heiligen Geest* zichzelven opgeofferd heeft", maar door den »eeuwigen Geest"; twee uitdrukkingen, die niet geheel hetzelfde zijn. Er is namelijk onderscheid tusschen den Heiligen Geest als derde Persoon der Drieëenheid buiten mij gedacht en de werking van den Heiligen Geest, die in mij is uitgestort.

Zoo dikwijls we bijv. lezen: »Hij was vol des Heiligen Geestes", is niet alleen de Persoon, maar ook en meer nog *de inwerking* van den Heiligen Geest in de zielen bedoeld. En zoo nu ook is er bij Jezus verschil in, of ik zeg: »Ontvangen van den Heiligen Geest", »de Heilige Geest daalde op Hem neder" enz., waar kennelijk *de Persoon* des Heiligen Geestes bedoeld is, dan wel of ik lees: »Jezus, vol zijnde des Heiligen Geestes", of »zich offerende door den eeuwigen Geest". In die beide laatste uitdrukkingen toch is geen sprake van den Heiligen Geest als tegen den geest van Jezus overstaande, maar als door den geest van Jezus in zich opgenomen, met dien geest van Jezus vereenzelvigd. Schier in gelijken zin als wat wij in Hand. 15 lezen: »Het heeft den Heiligen Geest *en ons* goedgedacht." Terwijl de uitdrukking *eeuwige* Geest gekozen is, juist om uit te drukken, dat het de godmenschelijke Persoon des Heeren was, die met den Heiligen Geest in zóó onlosmakelijke gemeenschap trad, dat zelfs de eeuwige dood zijn natuur niet *kon* verbreken.

Een nader indringen in het lijden des Heeren maakt dit nog duidelijker.

Onze Heer en Middelaar heeft niet daardoor ons verzoend en gezaligd, dat Hij feitelijk bespogen, gegeeseld, met doornen in het hoofd gestoken en ten slotte aan het kruis gehangen en gedood is, maar dit namelooze lijden verkreeg eerst kracht te onzer redding door zijn liefde en willige gehoorzaamheid. Gemeenlijk onderscheidt men dit als de lijdelijke en actieve voldoening. Onder *lijdelijke* voldoening verstaat men dan het feitelijk dragen en uitstaan van pijn, angst, lijden en doodsbanden, en onder de *actieve* voldoening den ijver voor Gods eer, de trouw, de liefde en het goddelijk mededoogen, waarmeê de Middelaar *gehoorzaam* wierd tot in den dood, ja, tot in den dood des kruises. En beide *zijn* metterdaad onderscheiden. Satan bijv. draagt óók straf en zal eeuwig die straf dragen. Het lijden *moet* Satan dus ondergaan. Maar wat bij Satan ontbreekt, is de bereidwilligheid hiertoe. Dit echter ontneemt aan de straf in niets haar geldigheid. Een moordenaar, die geschavotteerd wordt en tot op het laatst tegen God en menschen vloeken blijft, ondergaat zijn straf toch, en dat wel, zonder dat er aan de volledigheid van die straf iets ontbreekt. Is de schuldige, die op het schavot sterven moet, boetvaardig, bidt hij God en menschen om vergeving en biedt hij zonder tegensparteling zijn hals aan den beul, dan is dit wel heerlijk, maar met de straf heeft het niets te maken; die wordt er op zichzelf noch beter noch minder door.

Bij onzen Middelaar was er dus wel terdege nog heel iets anders dan een lijdelijke strafvoldoening. Niemand dwong Jezus. Hem, die de goddelijke natuur in zijn eigen Persoon deelachtig is, kon niemand dwingen. Jezus offerde zich dus geheel vrijwillig. »Zie, ik kom om uwen wil te doen,

in de rolle des Boeks is van mij geschreven, en Gij hebt mij het lichaam toebereid!" Om tot die vrijwillige zelfofferande te kunnen geraken, had Hij even vrijwillig dat toebereide lichaam aangenomen. »Die in de gestaltenisse Gods zijnde, het geen roof geacht heeft, Gode evengelijk te zijn, maar heeft zichzelven vernietigd." En alsnu in gedaante gevonden gelijk een mensch, heeft Hij zichzelven nu voorts »vernederd, gehoorzaam geworden zijnde tot in den dood des kruises." »Hoewel Hij de Zoon was, heeft Hij toch gehoorzaamheid geleerd." En om tot de hoogste betooning van die gehoorzaamheid in den dood te komen, heeft Hij zichzelven innerlijk ten doode gewijd, naar zijn eigen verklaring in het hoogepriesterlijk gebed: *Ik heilig mijzelven voor hen.*

En dit nu leidt tot de vraag, — en hiervoor verzoeken we nu uw volle opmerkzaamheid, — dit leidt nu tot de vraag: Heeft Jezus nu die gehoorzaamheid, die toewijding geoefend *buiten* zijn menschelijke natuur, of wel zóó, dat ze juist *in* zijn menschelijke natuur uitkwam? En dan moet ongetwijfeld het laatste beleden. De goddelijke natuur *kan* niet leeren, voor de goddelijke natuur *bestaat* geen verzoeking, de Zoon *kon* niet anders dan den Vader met oneindige liefde eeuwig minnen. Er is in de goddelijke natuur geen meer of minder. Dit te zeggen is de goddelijke natuur vernietigen. Dan houdt zij op goddelijk te zijn. Als er dan ook staat: »Hoewel Hij de Zoon was, heeft Hij gehoorzaamheid geleerd," dan beteekent dit volstrekt niet, dat de Zoon, *als God,* gehoorzaamheid geleerd heeft; want bedenk toch wel, dat een God nooit kan gehoorzamen, veel min gehoorzaamheid leeren. Een God heerscht, regeert, gebiedt, maar gehoorzaamt nooit. Evenmin als een koning dienen kan, kan een God gehoorzamen. En gelijk een persoon, die koning is, alleen dán u dienen kan als slaaf, wanneer hij zijn vorstelijke majesteit verbergt en onkenbaar maakt en nu in slavenkleed voor u treedt, zoo ook kon God, de Zoon, alleen dáárdoor gehoorzamen, dat Hij zijn goddelijke majesteit verborg, zichzelf vernietigde en als een verachte onder de menschen voor ons trad. »Hoewel Hij de Zoon was" moet dus in dezen zin verstaan: Hoewel Hij wezënlijk, innerlijk, naar zijn verborgen Wezen metterdaad God de Zoon was, is Hij nochtans in zulk een staat van vernedering voor u getreden, dat ge hier niets van merktet, zóó zelfs, dat Hij gehoorzaamheid geleerd heeft.

En staat het alzoo vast, dat de Middelaar als mensch in zijn menschelijke natuur zulk een ijver voor God en zulk een mededoogen met zondaren heeft betoond, dat Hij uit willige zelfofferande zichzelf in den dood gegeven heeft en gehoorzaamheid tot in den dood betoonde, dan spreekt het vanzelf, dat zijn menschelijke natuur deze heilige krachten niet *kon* oefenen

zonder inwerking van den Heiligen Geest; en wederom, dat de Heilige Geest deze inwerking in zijn menschelijke natuur niet zou hebben kunnen tot stand brengen, tenzij God de Zoon dit gewild en begeerd had. Het roepen van den Psalmist: »*Ik heb vermaak* om uwen wil te doen, o mijn God, en uw wet is in mijn binnenste"! is niets dan het roepen van den Messias. De Zoon wilde alzoo zichzelven vernietigen, dat zijn menschelijke natuur onder den eeuwigen dood kon doorgaan; en opdat zij dit *zou* kunnen, ving Hij in haar op al de mogendheid van den Heiligen Geest.

Aldus heeft dan de Zoon »door den eeuwigen Geest" zichzelven opgeofferd, opdat wij den levenden God dienen zouden, gelijk Paulus zegt, en zoo ziet men dan tevens, wat aanleiding voor Beza en Gomarus gaf, om met Calvijns uitlegging niet geheel voldaan te zijn. Bij Calvijn bleef het de werking van den Heiligen Geest, maar buiten de godheid des Zoons omgaande. En daarom nu gevoelden Beza en Gomarus, dat er iets aan haperde. Immers, de Zoon heeft zichzelven vernietigd, gehoorzaam geworden zijnde, en indien nu al het werk hier alleen een werk van den Heiligen Geest was, dan wierd hiermede feitelijk het werk van den Zoon vernietigd.

Om dit nu te voorkomen, vielen zij in een tegenovergesteld uiterste en meenden nu, dat omgekeerd de Heilige Geest er buiten diende gesloten te worden, en dat onder »den eeuwigen Geest" de Zoon zelf ware te verstaan naar zijn goddelijke natuur. Eene verklaring, die daarom niet aannemelijk is, overmits de goddelijke natuur des Zoons nergens als »geest" wordt aangeduid.

Toch gingen ze niet geheel feil, en gelijk we zagen, moest de verzoening van deze twee strijdige meeningen daarin gezocht, dat gelet worde op het verschil tusschen den Heiligen Geest, die als *persoon* buiten onze natuur bestaat, en die *werking* van den Heiligen Geest, die onze natuur in zich opneemt en met haar eigen inwerking vereenzelvigt. En overmits nu de Zoon door zijn godheid zijn menschelijke natuur tot die vereenzelving van haar werking met de werking van den Heiligen Geest in deze ontzaglijke, onze natuur verre tebovengaande worsteling met den eeuwigen dood bekwaamd heeft, daarom wordt door den apostel beleden en door ons hem eerbiedig nagezegd, dat de zelfofferande van den Middelaar tot stand kwam door de werking van den eeuwigen Geest.

Niet eerst dus op den Pinksterdag schuift de Heilige Geest zijn werking in het verlossingswerk in, om de verworven heilvrucht aan de kerk uit te deelen, maar diezelfde Heilige Geest, die alle leven in de schepping bezielt, onze menschelijke natuur ophoudt en bekwaam maakt, en het openbaringswerk in Israël en de profeten tot stand bracht, diezelfde Heilige Geest is het, die ook het lichaam van den Christus toebereidde, zijn

menschelijke natuur met genadegaven versierde, die gaven bij haar ontwikkeling tot werking bracht, Hem wijdde tot zijn ambt, Hem leidde in de verzoekingen, Hem tot duiveluitwerping bekwaamde, en zoo ook eindelijk zijn menschelijke natuur in staat stelde, om dat eeuwig werk der voldoening te volbrengen, waardoor onze zielen zijn verlost.

XXIII.

DE HEILIGE GEEST IN DEN VERHOOGDEN MIDDELAAR.

Krachtelijk bewezen de Zoon van God te zijn, naar den Geest der heiligmaking, uit de opstanding der dooden.
Rom. 1 : 4.

Dat de Heilige Geest een eigen werk vervuld heeft aan en in de menschelijke natuur van den Messias, toen deze langs de onderscheidene trappen van zijn *vernedering* afdaalde tot in den bittersten dood, is thans, zoo we hopen durven, met genoegzame duidelijkheid verklaard en toegelicht.

Doch daarmeê ontstaat dan ook vanzelf deze nieuwe vraag, of namelijk dit eigen werk van den Heiligen Geest aan en in Jezus' menschelijke natuur ook plaatsgreep, toen Hij langs de onderscheidene trappen zijner *verhooging* opklom naar zijn alles tebovengaande heerlijkheid. M. a. w. of de Heilige Schrift ons ook op een inwerking van den Heiligen Geest wijst bij de Opstanding, de Hemelvaart, het Koningsregiment en de Wederkomst des Heeren.

Onderzoeken wij, eer we tot de beantwoording van deze vraag overgaan, van welken aard zulk een inwerking van den Heiligen Geest op de verhooging van den Middelaar zou kunnen geweest zijn.

Dit gevoelt ieder toch: die werking, indien ze plaatsgreep, moet een geheel andere zijn geweest, dan bij de *vernedering*.

Toen de Zone Gods afdaalde langs de onderscheidene trappen van vernedering, werd aan zijn menschelijke natuur geweld aangedaan. De vernedering ging niet alleen tegen den aard van zijn *goddelijke*, maar evenzeer tegen den aard van zijn *menschelijke* natuur in. Pijn lijden, gekrenkt worden, hoon en spot verdragen, zich laten geeselen en bespuwen, en eindelijk den vreeslijken kruisdood sterven, is ons tegennatuurlijk. Dreigt zulk een lijden ons, genaakt ons zulk een smart, dan is onze eerste, natuurlijke aandrift, om zulk een lijden van ons af te weren, er ons tegen te verzetten, het te ontvlieden. Wat we den Heiland in Gethsémané hooren kermen, was de volkomen natuurlijke uiting van ons menschelijk gevoel. Hij toch droeg in Gethsémané niet slechts gewoon menschelijk lijden,

maar werd neergebogen onder den vloek en zwelgde al den toorn Gods in tegen de zonde van het menschelijk geslacht. Toen moest de menschelijke natuur in Jezus wel worstelen tegen den druk van dien toorn in, en het roepen: »Vader, laat dezen drinkbeker van mij voorbijgaan!" was in zijn volle diepte gemeend en hield niets in, dan den natuurlijken kreet van ontzetting, dien zijn menschelijke natuur, juist omdat ze menschelijk was, wel moest slaken. En wat in Gethsémané het sterkst uitkwam, greep, hoewel in mindere afmeting, toch door heel Jezus' ingaan in vernedering plaats. Jezus' vernedering was niet enkel één ingaan in gemis en berooving, maar een steeds armer worden, tot Hij op het laatst niets overhield, dan een plek gronds in een verborgen hof, waar Hij weenen, en een stuk hout voor kruispaal, waarop Hij sterven kon. Voor vleesch en hart heeft Jezus achtereenvolgens *alles* afgelegd, tot Hij ten leste zonder vriend of broeder, zonder één toon meer van liefde te hooren, temidden van gegier en gespot zijner lasteraars eenzaam aan het kruis heenstierf. Wel »heeft Hij den wijnpersbak *alleen* getreden"!

Maar moet zijn vernedering in dien vollen, werkelijken, altoos dieper gaanden zin opgevat, dan bevreemdt het ook geenszins, dat gedurende deze vernedering de Heilige Geest Jezus' menschelijke natuur aldoor heeft gedragen, getroost en ondersteund, opdat zijn ziele niet mocht bezwijken. Immers, dat is juist het eigen en verheven werk van den Heiligen Geest, om, als de menschelijke natuur door lijden en benauwing in zonde zou afvallen, haar door de werking der genadegaven in staat te stellen tot standhouden en overwinnen. En het bevreemdt dus in geen enkel opzicht, dat de Heilige Geest, die de Bezieler onzer natuur in Adam reeds vóór den val *was*, in al Gods kinderen weer *wierd*, en eens tot in eeuwige heerlijkheid *zal blijven*, alsnu ook in en aan de menschelijke natuur *van Jezus* precies datzelfde gedaan heeft, wat Hij, krachtens zijn goddelijk ambt, naar de ordinantiën uit den Hooge, *aan alle* menschelijke natuur, waarin hooger leven is, doet. Gelijk de lucht voor onze menschelijke natuur onmisbaar is naar het vleesch, zoo is de Heilige Geest voor onze menschelijke natuur onmisbaar naar den geest. Zonder lucht stikt onze adem in onze longen, en zonder den Heiligen Geest is onze ziel dood. Daarom is een zondaar dan ook dood in zonden en misdaden, en komt hij dán eerst weer ten leven, als de Heilige Geest zijn hart weer tot een tempel kiest. En gelijk Jezus nu, hoewel Hij de Zoon was, toch sterven moest naar het lichaam, toen Hem de lucht in de keel werd afgenepen, zoo nu ook kon Jezus, hoewel Hij de Zoon was, niet naar de ziel leven voor wat zijn menschelijke natuur aangaat, tenzij de Heilige Geest in haar inwoonde. En daar nu Jezus naar de geestelijke zijde van zijn menschelijke natuur,

niet gelijk wij, *dood,* maar *met het leven in zich* geboren was, zoo is de Messias naar zijn menschelijke natuur geen oogenblik zonder de inwoning van den Heiligen Geest denkbaar. Dat Hij den Heiligen Geest niet ontving met mate, mag en moet dus ook in dien zin verstaan, dat Hij dien Geest ontving niet voor zekeren beperkten tijd, niet voor zekere mate van duur, maar onafgebroken.

Voor de dagen zijner vernedering verstaan we dus niet alleen, dat de Heilige Geest in zijn menschelijke ziel inwoonde, maar ook, dat die in Hem inwonende Heilige Geest zijn menschelijke ziel versierde met de krachten en werkingen, die Hem in staat stelden, om in den zwaren en aanhoudenden strijd, dien deze vernedering over Hem bracht, niet onder te liggen, maar aldoor sterken wederstand te doen en zonder ophouden te overwinnen.

Maar hoe heel anders werd dit nu in den staat van *verhooging!*

Verhooging, eer, glorie is onze menschelijke natuur *niet* tegen; die wil ze wel; daar hunkert en hijgt ze naar met al de diepte van haar aandrift. Die verhooging riep dus ook in Jezus' menschelijke natuur dien strijd van vóór zijn sterven *niet* tevoorschijn. Aan ondersteuning en sterking had zijn menschelijke natuur tegen die verhooging dus geen behoefte meer. En vanzelf ontstaat dus de vraag: Wat kon de Heilige Geest dan in den staat *der verhooging* nog voor Jezus' menschelijke natuur doen?

En zóó nu de vraag gesteld, dan moet voor de opstanding en voor hetgeen daarna kwam en nog komen zal, onderscheidenlijk geantwoord.

Met opzicht tot de opstanding namelijk onderwijst de Heilige Schrift ons op meer dan ééne plaats, dat deze zeer bepaaldelijk met zekere werking van den Heiligen Geest in verband stond. Zoo zegt de heilige apostel Paulus ons in Rom. 1 : 4, dat Jezus »krachtelijk bewezen is de Zoon van God te zijn, *naar den Geest der heiligmaking,* uit de *opstanding* der dooden;" en schrijft de apostel Petrus ons, dat onze Heer »wel gedood is in het vleesch, *maar levend gemaakt door den Geest,"* iets wat kennelijk slaat op zijn opstanding, blijkens deze woorden, die onmiddellijk voorafgaan: »Want Christus heeft ook eens voor de zonden geleden; Hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen; opdat Hij ons tot God zou brengen!" Met den »dood" is dus zijn kruisdood bedoeld, en het »levend maken", tegen den kruisdood overstaande, moet dus wel doelen op zijn verrijzenis uit het graf.

De verklaring van deze eenigszins raadselachtige uitspraken biedt Paulus ons in Rom. 8 : 11, waar hij handelt van *onze* opstanding uit de dooden, en daarvan dit zegt: »Indien de Geest van Hem, die Christus uit de dooden opgewekt heeft, in u woont, zal Hij, die Christus uit de dooden opgewekt

heeft, ook uwe sterfelijke lichamen levend maken *door den Geest, die in u woont.*" Ontleden we toch deze uitspraak, dan vinden we hier omtrent onze eigene opstanding uit de dooden drieërlei uitgesproken : 1°. dat God Drieëenig ons op zal wekken; 2°. dat bij deze opwekking God de Heilige Geest een eigen werk zal vervullen; en 3°. dat deze werking van den Heiligen Geest zal plaats hebben door den Geest, *die in ons woont.*

Paulus zelf noopt ons, deze drie nu ook op den Christus over te brengen. Immers, hijzelf vergelijkt *onze* opstanding met *Jezus'* opstanding, niet alleen wat het *feit* zelf aangaat, maar ook wat betreft de *werking,* waardoor dit feit der opstanding tot stand komt. Ook ten opzichte van den Heere Jezus moet dus beleden : 1°. dat God Drieëenig Hem uit de dooden heeft opgewekt. Dit sprak Petrus duidelijk uit op den Pinksterdag: »Dezen heeft God opgewekt, de smarten des doods ontbonden hebbende;" en Paulus sprak het hem na in Ef. 1 : 20, toen hij roemde »de werking der sterkte van de macht Gods, die Hij gewrocht heeft in Christus, toen Hij Hem uit de dooden heeft opgewekt;" 2°. dat God de Heilige Geest hierin een eigen werk had ; en 3°. dat God de Heilige Geest deze werking wrocht van binnen uit, in Christus inwonende.

De aard van deze werking des Heiligen Geestes is uit het werk van den Heiligen Geest bij de schepping van Adam en de geboorte van een iegelijk onzer niet twijfelachtig. Staat het op grond van de Heilige Schrift vast, dat de Heilige Geest die Persoon in de Drievuldigheid is, die alle leven bezielt en uitbrengt, en met name in den mensch de vonk des levens ontsteekt, dan is het geheel natuurlijk en spreekt het bijna vanzelf, dat diezelfde Heilige Geest ook weer de Persoon in het goddelijk Wezen is, die de door zonde en dood van vlam beroofde vonk in de opstanding *weer aanblaast.* Zoo zal het bij ons zijn. Zoo is het bij Jezus geweest. En de eenige moeilijkheid, die nog overblijft, ligt dus in het derde punt: *die in u woont.*

Bij onze schepping namelijk, en dus ook bij de schepping van Jezus' menschelijke natuur, kwam de werking van den Heiligen Geest *van buiten af.* Hier daarentegen bij de wederopstanding werkt de werking van den Heiligen Geest *van binnen uit.* Personen, die stierven, zonder een tempel van den Heiligen Geest te zijn geworden, vallen hier natuurlijk buiten. Van dezen spreekt Paulus in Rom. 8 : 11 niet. Hij gewaagt uitsluitend van dezulken, in wier hart de Heilige Geest woonde. En zoo van dezen, als van Jezus' menschelijke natuur geldt dus het opgemerkte: Het kwam tot opstanding; in en bij die opstanding greep een eigen werk van den Heiligen Geest plaats; maar die werking had plaats van binnen uit.

Dit is dan ook de oorzaak, dat én Paulus in Rom. 1 : 4 én Petrus in

1 Petr. 3:18 den Heiligen Geest zóó invoeren, als Hij slechts dán kan genoemd worden, als Hij inwonend is in het menschenhart. Dus niet God de Heilige Geest, of iets dergelijks, maar »Geest der heiligmaking" of eenvoudig »de Geest". Beide uitspraken moeten dus zóó verstaan en opgevat, dat ze niet op een werking van den Heiligen Geest *in tegenstelling* met den geest van Jezus doelen, maar integendeel op een werking, waarin de Heilige Geest in den geest van Jezus invloeide en er meê saâmviel.

Dit stemt dan ook overeen met Jezus' eigen verklaring, dat Hij in zijn opstanding niet *lijdelijk* zou zijn, maar *zelf* er toe medewerken. »Ik heb macht", zoo sprak Hij, »mijn leven af te leggen, en *macht om het weder aan te nemen;* dit gebod heb ik van mijn Vader ontvangen."

Keer op keer belijden de apostelen dan ook, dat Jezus niet slechts *opgewekt* is, maar ook zelf uit de dooden is *opgestaan.* Iets wat ook Jezus voorzegd had en door den engel is bevestigd: »Ziet, Hij is *opgestaan!"*

Bij de opstanding komen we dus tot een vrij zekere uitkomst, die in dezer voege kan omschreven: De inwerking van den Heiligen Geest bij de *opstanding* was van geheel andere natuur dan de inwerking van den Heiligen Geest op Jezus' menschelijke natuur in den staat van *vernedering.* Bij de Opstanding kwam deze inwerking meer overeen met het werk van den Heiligen Geest bij de *schepping,* meer bepaaldelijk met het werk van den Heiligen Geest bij de schepping *des menschen.* En ten tweede, deze inwerking van den Heiligen Geest bij Jezus' opstanding werkte niet van buiten af en op Hem, maar van binnen uit en door Hem. Het was een werking van den Heiligen Geest, die zonder mate in Hem woonde, in zijn sterven Hem bijbleef, en alzoo een werking, die met de werking van zijn eigen geest saâmviel.

Moeilijker daarentegen is, aan de hand der Schrift, te beslissen, welke de werking van den Heiligen Geest is op den verhoogden Heiland. Nergens wordt de »Hemelvaart" of het »Zitten ter rechterhand" of ook de »Wederkomst des Heeren" met eenig werk van den Heiligen Geest in verband gebracht, dan alleen voor wat betreft het zenden van den Heiligen Geest op den Pinksterdag; en dit punt bespreken we later afzonderlijk.

Licht over deze punten kan dus alleen gespreid door de algemeene gegevens, die de Heilige Schrift ons biedt over het werk van den Heiligen Geest op onze menschelijke natuur, en het zijn de enkele stralen van dit licht, die we nog kortelijk willen opvangen.

Volgens de onderwijzing van de Heilige Schrift komt de Heilige Geest bij onze natuur evenals het licht bij het oog, niet alleen in heur zondi-

gen toestand, maar ook in den toestand zonder zonde. Hieruit moet dus afgeleid, dat de menschelijke natuur in Adam vóór den val niet buiten inwerking van den Heiligen Geest bestond, en dus ook, dat in het Jeruzalem daarboven onze menschelijke natuur den Heiligen Geest niet zal verliezen, maar veeleer rijker en voller en heerlijker bezitten. Ook onze geheiligde natuur is »*een woonstede Gods in den Geest*" (Ef. 2 : 22).

Zal onze hemelzaligheid bestaan in de genietingen Gods, en is de Heilige Geest die Persoon in de heilige Drieëenheid, die persoonlijk in 's menschen hart ingaat en hem aanraakt in het diepst van zijn wezen, dan volgt ook hieruit, dat in den hemel, als het op inniger genieting van Gods gemeenschap aan zal komen, de Heilige Geest ons niet verlaten *kan*.

Op dien grond belijden we dus, dat de uitverkorenen in den hemel eeuwiglijk vervuld blijven met den Heiligen Geest. Maar belijden we dan ook, dat de verhoogde Middelaar, die een waarachtig mensch ook in den hemel is en blijft, geen oogenblik zonder de inwoning van den Heiligen Geest mag gedacht worden. Iets wat onze kerken dan ook steeds beleden, waar ze in heur Catechismus het uitspraken: Diezelfde Geest, »die *in Hem als het Hoofd*, en in ons als zijn lidmaten, *woont*."

Diezelfde Heilige Geest, die zijn eigen werk deed in de ontvangenis des Heeren; die de ontwikkeling van Jezus' menschelijke natuur begeleidde, en de in Hem gelegde krachten tot werking en uiting bracht; die Hem wijdde tot zijn Messiasambt; die Hem bekwaamde in strijd en verzoeking en de Duivelen deed uitwerpen; die Hem ondersteunde in zijn vernedering, zijn zielsberoering, zijn lijden en schriklijken dood; diezelfde Heilige Geest was het ook, die een eigen werk in Jezus' opstanding verrichtte, zoodat Hij »in den Geest gerechtvaardigd" werd (1 Tim. 3 : 16); en diezelfde Heilige Geest is het nog, die tot op dezen zelfden oogenblik, waarop uw oog over dit blad gaat, in het Jeruzalem daarboven de verhoogde menschelijke natuur van den Middelaar tot zijn woonstede koos en hield.

Let er in dit verband op, dat Jezus met het oog op zijn menschelijk lichaam zeide: »Breekt gijlieden dezen tempel af en Ik zal hem in drie dagen wederopbouwen." Nu was de tempel de woonstede Gods op Zion, en dus symbool en profetie van die inwoning Gods, die tot stand zou komen in onze natuur.

Waar Jezus dus van zijn *lichaam* zegt: »Dit mijn lichaam is de tempel van God", daar slaat dit niet op de inwoning van den Zoon in ons vleesch, en moet het dus wel slaan op de inwoning van den Heiligen Geest in Jezus' menschelijke natuur.

Ware het anders, hoe kon Paulus dan tot ons zeggen: »Weet gij niet,

dat uwe *lichamen* tempelen zijn van den Heiligen Geest, die in u woont ?" Of ook, indien Paulus in geheel dezelfde uitdrukking ons *lichaam* een woonstede, een *tempel* van den Heiligen Geest noemt, welk recht heeft men dan, om dit bij Jezus anders op te vatten dan bij ons ?

Woonde nu de Zoon in het *vleesch*, d. w. z. in onze menschelijke natuur naar ziel én lichaam, en woont daarentegen de Heilige Geest in den tempel van ons *lichaam*, dan zien wij ook hier, hoe Jezus zelf zijn dood en opstanding beschouwd heeft als een ontzaglijk lijdensproces, waardoor Hij tot heerlijkheid ingaan zou, maar zonder een oogenblik van den Heiligen Geest te scheiden.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

DE UITSTORTING VAN DEN HEILIGEN GEEST.

XXIV.

DE UITSTORTING VAN DEN HEILIGEN GEEST.

De Heilige Geest was nog niet, overmits Jezus nog niet verheerlijkt was.
Joh. 7 : 39.

We zijn thans genaderd tot het moeilijkst vraagstuk, dat ons bij de bespreking van het bijzonder werk des Heiligen Geestes kan bezighouden, t. w. zijn uitstorting op den tienden dag, nadat de Middelaar naar den troon der heerlijkheid was opgevaren.

Alles in en aan en om Jezus is een mysterie. Wie verstaat Bethlehems kribbe? Wie de diepten van Gethsémané en Golgotha? Wie de verrijzenis uit den dood? Wie het opvaren, toen de wolk Hem wegnam van voor der apostelen oogen? In een »verborgenheid" geniet dus de Christenheid op haar Kerstfeest; in een »verborgenheid" bij haar Paaschjubel; in een »verborgenheid" als Jezus ten hemel opvaart; en zelfs dán nog verdiept ze zich in een »verborgenheid", als ze op Goeden Vrijdag het sterven van den Man van smarte herdenkt.

En toch, hoezeer ook deze vier machtige feiten, de wezenlijke hoofdfeiten in het rijk der genade, en diensvolgens ook de hoofdfeiten voor de wereldgeschiedenis, ons een zijde toonen, die geheimzinnig blijft, zich in een verborgenheid verliest en in een mysterie terugtrekt, toch doet de herdenking van deze *vier feiten* ons zoo geheel anders aan, dan de herdenking van het grootste feit *na* Jezus' heengaan, toen de Heilige Geest wierd uitgestort op de apostelen en hun medebelijders.

Neem er de proeve slechts van in uw naaste omgeving. Van het Kerstfeest geeft men u reeds op jeugdiger jaren een omstandig verhaal; van

Gethsémané en Golgotha weet men u elke bijzonderheid te verhalen; de geschiedenissen, die de opstanding verzelden, kent men tamelijk goed; en ook van de opvaart des Heeren naar den hemel maakt men zich zonder veel inspanning een voorstelling. Maar als het nu aan Pinksteren toekomt, dan weet de groote massa nauwelijks, waarover ze feestviert; dan staat ze verlegen met zichzelve; en met name onze kinderen weten nauwelijks, wat ze erbij denken zullen. Het heeft geen vat op hen. Het blijft buiten hun voorstelling. Ze spreken het u na, wat ge hun voorverhaalt, maar het spreekt hun niet toe in het teedere van hun gemoed.

En hiervoor is wel oorzaak.

Immers, zoolang de spanning van onzen geest, gelijk bij de vier eerste feiten, zich *op Jezus* richt, heeft onze geest een *zichtbaar* voorwerp, waarmeê hij bezig kan zijn; en hetzij ge nu staart op het Kindeke in de kribbe, op den gefolterden Lijder, op den Verrezene in heerlijkheid of op den Overwinnaar, die koninklijk opvaart, altoos heeft uw geestesoog *Jezus* voor zich, en wordt de liefde in uw hart gewekt, en weet ge, waarop zich uwe gedachten hebben te richten.

Maar op Pinksteren begeeft u dat.

Dan toch is het niet meer Jezus, op wien zich uw oog meest richt, maar dan hoort ge van *den Heiligen Geest*, op wien, juist *omdat* Hij de *Geest* is, zelfs het zielsoog der verbeelding zich niet richten *kan*.

De hoofdpersoon van dit feest valt dus buiten uw voorstelling. En al wat gij overhoudt is een geluid, een lichtfonkeling en een vreemd spreken, gevolgd door een lange apostolische rede, die u de handeling, het gebeurde, schier vergeten doet en veel meer uw *verstand* toespreekt dan uw *verbeelding* en uw *hart*.

Dit maakt, dat onze kinderen, die bijna uitsluitend uit hun verbeelding en hun hart leven, door dit Pinksterfeest *niet* worden meegenomen; dat de groote massa, die alleen indrukken van het waarneembare opvangt, bij uw Pinksterfeest *voorbijgaat;* en dat ten slotte alleen de geestelijk-begenadigden, en ook zij nog slechts op zeer gebrekkige wijze, zich in de uitstorting van den Heiligen Geest waarlijk verheugen kunnen.

Het is dan ook zeer de vraag, of de kerken van Christus op aarde goed deden met de gedachtenis van de uitstorting van den Heiligen Geest tot een vierdag voor heel de schare te maken. Ten onzent althans, voorzooveel we de levensuiting op Pinksteren nagingen, bleek de viering van dezen dag bijna geheel buiten het wondere feit van de uitstorting des Heiligen Geestes om te gaan; meer nog aan oude heidensche herinneringen dan aan het gebeurde in de opperzaal te Jeruzalem zich aan te sluiten; en schier allerwegen aanleiding te geven tot een uitstorting van een geest der boosheden en brood-

dronkenheden, die lijnrecht tegen het drijven van den Geest des Heeren ingaat.

Wat wij over dit heilig en heerlijk feit schrijven gaan, doelt er dan ook in het allerminst niet op, om aan het Pinksterfeest nieuw leven in te storten. We houden dit voor ondoenlijk. De mensch is er in zijn aard te ongeestelijk voor. Neen, wat we met eerbiedigen schroom gaan pogen, is om voor hen, die bij het eigen licht des Geestes iets van des Geestes eigen werk in hun eigen ziel bespieden mochten, eenig klaarder inzicht te openen in de beteekenis van wat op den grooten Pinksterdag te Jeruzalem gebeurd is.

Want hoe eenvoudig het verhaal van Handelingen 2 ook schijne, het is metterdaad uiterst ingewikkeld en moeilijk te verklaren, en wie ook maar eenigszins met ernste zich rekenschap poogt te geven van wat hij onder uitstorting van den Heiligen Geest te verstaan hebbe, zal, hoe dieper hij in het verband der Heilige Schrift indringt, op te meer bezwaren en te ernstiger moeilijkheden stuiten.

We maken er dan ook niet de allergeringste aanspraak op, als zou deze verborgenheid door de toelichting, die we geven gaan, tot heldere ontsluiting worden gebracht. Zulk vermeten ligt zeer verre van ons. En al wat we doen gaan, is een zwakke poging wagen, om de geheiligde aandacht van Gods kinderen iets scherper op deze heilige gebeurtenis te richten en de overtuiging bij hen te wekken, dat men meestal veel te oppervlakkig over deze hoogheerlijke gebeurtenis heenloopt.

We beginnen daartoe met duidelijk de bezwaren uiteen te zetten, waarop men bij het indenken van deze gebeurtenis stoot.

Deze bezwaren zijn vier in aantal. *Ten eerste* rijst het bezwaar, hoe op den Pinksterdag pas de Heilige Geest werd uitgestort, bijaldien toch ook de heiligen des Ouden Verbonds de gaven des Heiligen Geestes deelachtig waren. *Ten tweede* doet zich het bezwaar voor, hoe men onderscheiden zal tusschen de uitstorting van den Heiligen Geest vóór nu bijna negentien eeuwen en den ingang van den Heiligen Geest nu in onze dagen in de ziel van een onbekeerd mensch. *Ten derde* stuit men op de bedenking, hoe de apostelen, die reeds de goede belijdenis hadden beleden en alles hadden verlaten en Jezus waren nagevolgd, en op wie Jezus reeds geblazen had, zeggende: »Ontvangt den Heiligen Geest!" nu pas op den tienden dag na Jezus' hemelvaart den Heiligen Geest ontvingen. En eindelijk, *ten vierde*, ligt er hier iets onverklaarbaars in de teekenen, die de uitstorting van den Heiligen Geest verzelden. Er verschijnen geen engelen, die Gode lofzingen, maar men hoort een gedruisch; er omschijnt hen geen heerlijkheid des Heeren, maar vlammen vuurs dwarrelen boven elks hoofd; en wat te beluisteren valt, is geen heerlijke Godsopenbaring, maar een spreken in klanken, die ongemeen en ongewoon waren en die toch elk der aanwezigen op zijn beurt verstond.

Zien we terstond dan het eerste bezwaar onder het oog, uitgedrukt in de vraag: Hoe kon de Heilige Geest uitgestort worden, die reeds eeuwenlang op aarde heerlijk gewerkt had? Of, om het in nog concreter vorm te zeggen: Hoe kan het samengaan, dat we in Haggaï 2 : 6 den Heere onzen God betuigen hooren: »Ik ben met u, ... *met mijnen Geest staande in het midden van u,*" en dat we desniettemin in Joh. 7 : 39 lezen: »Dit zeide Hij van den Heiligen Geest, dien zij ontvangen zouden, want de Heilige Geest was nog niet, overmits Jezus nog niet verheerlijkt was"?

Toch valt er niet aan te twijfelen, of de Heilige Schrift wil den indruk bij ons vestigen, zoowel dat de Heilige Geest *pas op den Pinksterdag kwam,* als dat dezelfde Heilige Geest *reeds eeuwenlang* vóór den Pinksterdag op aarde in de kerk des Heeren gewerkt *had.*

Niet alleen toch, dat de heilige apostel des Heeren het zoo kras, scherp en duidelijk mogelijk uitspreekt: *De Heilige Geest was nog niet,* — maar bovendien toonen de profetiën, de voorzeggingen van Jezus en de houding der apostelen, dat dit eigenaardig karakter van het feit in geen enkel opzicht mag worden verzwakt.

Vooreerst de profetiën:

Jesaja, Ezechiël en Joël leggen onwraakbaar getuigenis af voor de stellige verwachting der profeten te dien opzichte

Jesaja profeteert in hoofdstuk 32 vers 14—17 van zijn godspraken: »Het paleis zal verlaten zijn, het gewoel der stad zal ophouden, *totdat over ons uitgegoten worde de Geest uit de hoogte;* dan zal de woestijn tot een vruchtbaar veld worden en het vruchtbare veld zal voor een woud geacht worden; en het recht zal in de woestijn wonen en de gerechtigheid zal op het vruchtbare veld verblijven; en het werk der gerechtigheid zal vrede zijn, en de werking der gerechtigheid zal zijn gerustheid en zekerheid tot in eeuwigheid."

Een profetie, die duidelijk en kennelijk op zúlk een uitgieting van den Heiligen Geest doelt, waardoor een *zaligmakend* werk in uitgebreiden kring zou worden gewrocht, gelijk met name door de slotbelofte: »De werking der gerechtigheid zal zijn gerustheid en zekerheid tot in eeuwigheid," ontwijfelbaar wordt aangeduid.

In gelijken zin toch profeteerde Ezechiël in hoofdstuk 36 vs. 25 v.v.: »Dan zal Ik rein water op u sprengen en gij zult rein worden; en Ik zal u een nieuw hart geven en zal een nieuwen geest geven in het binnenste van u; *en Ik zal mijnen Geest geven in het binnenste van u,* en Ik zal maken, dat gij in mijne inzettingen zult wandelen en mijne rechten zult

bewaren en doen; en Ik zal u verlossen van al uwe onreinigheden. Ik doe het niet om uwentwil, spreekt de Heere HEERE, het zij u bekend!"

Een godspraak, waarvan het voorspel reeds in hoofdstuk 11 vers 19 te beluisteren viel, toen Ezechiël schreef: »Daarom, alzoo zegt de Heere HEERE: Ik zal hun eenerlei hart geven, *en zal een nieuwen Geest geven in het binnenste van hen*, en Ik zal het steenen hart uit hun vleesch wegnemen en Ik zal hun een vleeschen hart geven, opdat zij wandelen in mijne inzettingen."

Terwijl Joël schier nog scherper belijnd de aan allen bekende profetie liet hooren: »Daarna zal het geschieden, *dat ik van mijnen Geest zal uitgieten over alle vleesch;* en uwe zonen en uwe dochteren zullen profeteeren, uwe ouden zullen droomen droomen, uwe jongelingen zullen gezichten zien; ja, ook over uwe dienstknechten en over uwe dienstmaagden zal ik in die dagen mijnen Geest uitgieten." Een godspraak, die, blijkens de gezaghebbende uitlegging van den apostel Petrus, rechtstreeks op de gebeurtenis van het Pinksterfeest doelt.

Een heerlijke profetie, waaraan nog de andere van Zacharias worde toegevoegd, uit hoofdstuk 12 : 10: »*Ik zal uitstorten den Geest der genade en der gebeden.*"

En mocht men soms oordeelen, dat deze profetiën slechts in Israëls *tweede* periode voorkomen; dus in een tijd, toen het krachtig geestesleven ook uit Israël reeds geweken was; dan verwijzen we ten overvloede nog naar Numeri 11 : 29, toen Mozes dezelfde gedachte in een profetische bede uitsprak, zeggende: »Och, of *al het volk* profeten ware; of de Heere *zijn Geest over hen gave!*"

Hiermeê is bewezen, dat in het Oude Testament zelf de profetische overtuiging leefde: »De bedeeling, die wij thans van den Heiligen Geest hebben, is nog slechts *uiterst gebrekkig*. De eigenlijke bedeeling van den Heiligen Geest *toeft nog*. En eerst in de dagen van *Messias* zal die volle en eigenlijke bedeeling van den Heiligen Geest *komen*."

In de *tweede* plaats heeft onze Heer en Heiland zelf op die profetische overtuiging herhaaldelijk het stempel van zijn goddelijk gezag gedrukt, toen Hij aan zijne discipelen de komst van den Heiligen Geest als nog *aanstaande* aankondigde.

»Ik *zal* den Vader bidden, en Hij *zal* u een anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid, namelijk den Geest der waarheid, welken de wereld niet kan ontvangen, want zij ziet Hem niet en kent Hem niet, maar gij kent Hem, want Hij blijft bij ulieden en *zal* in u zijn." Joh. 14 : 16 v. v.

»Wanneer de Trooster *zal* gekomen zijn, *dien Ik u zenden zal* van den

Vader, namelijk de Geest der waarheid, die van den Vader uitgaat, die *zal* van Mij getuigen." Joh. 15 : 26.

»Ziet, Ik zende de belofte mijns Vaders op u en gij *zult* aangedaan zijn met kracht uit de hoogte." Luk. 24 : 49.

»Het is u nut, dat Ik wegga; want indien Ik niet wegga, zoo *zal* de Trooster tot u niet komen; maar indien Ik heenga, *zoo zal Ik Hem tot u zenden*; en die, gekomen zijnde, *zal* de wereld overtuigen van zonde, van gerechtigheid en van oordeel." Joh. 16 : 7, 8.

Evenzoo: »Wanneer die *zal* gekomen zijn, namelijk de Geest der waarheid, Hij zal u in al de waarheid leiden, want Hij *zal* van zichzelven niet spreken, maar zoo wat Hij gehoord zal hebben, *zal* Hij spreken en de toekomende dingen *zal* Hij u verkondigen." Joh. 16 : 13.

En eindelijk, wat we in Hand. 1 : 4 en 5 lezen: »Hij beval hun, dat zij van Jeruzalem niet scheiden zouden, maar verwachten de belofte des Vaders, die gij, zeide Hij, van Mij gehoord hebt; want Johannes doopte wel met water, *maar gij zult met den Heiligen Geest gedoopt worden*, niet lang na deze dagen."

En evenzoo in vs. 8: »Gij *zult* ontvangen de kracht des Heiligen Geestes, *die over u komen zal*."

Terwijl in de *derde* plaats hetgeen de apostelen mededeelden, hiermede geheel overeenstemt.

Zij zijn feitelijk te Jeruzalem *wachtende* gebleven en *niet* op prediking uitgegaan al de dagen, die tusschen de hemelvaart en Pinksteren in lagen. Het Pinksterwoord wordt door hen verklaard als te zijn een *vervulling* van de profetie van Joël en van Jezus' belofte. Ze zien in de uitstorting van den Heiligen Geest iets *nieuws*, iets ongewoons en ongekends, en toonen ons klaarlijk, dat in de dagen der apostelen een mensch, die buiten het Pinksterwonder stond, eigenlijk beschouwd werd als van den Heiligen Geest niet af te weten.

Zoo toch lezen we van de discipelen te Efeze in Hand. 19 : 2, dat Paulus hun vroeg: »Hebt gij den Heiligen Geest ontvangen?" en dat zij argeloos naief antwoordden: »*Wij hebben zelfs niet gehoord, of er een Heilige Geest is!*"

Er is dus geen twijfel mogelijk, of metterdaad wil de Heilige Schriftuur op alle manier zeggen en ons op het harte binden, dat het uitstorten van den Heiligen Geest op den Pinksterdag het eerste en eigenlijke komen van den Heiligen Geest tot de kerk was.

Doch hoe dit nu te rijmen met wat wij, in schijnbaar tegenovergestelden zin, in het Oude Testament lezen?

Daar toch zegt de Heere niet alleen bij Haggaï, gelijk we zagen, »*dat zijn Heilige Geest in het midden van Israël stond*" (2 : 6), maar evenzoo bij Jesaja: »Nochtans dacht Hij aan de dagen vanouds, aan Mozes en zijn volk. Maar nu, waar is Hij, die hen uit de zee opgebracht heeft, met de herders zijner kudde? Waar is Hij, *die zijnen Heiligen Geest in het midden van hen stelde?*"

David is er zich bewust van, dat hij den Heiligen Geest ontvangen heeft, want hij smeekt na zijn diepen val in zonde: »*Neem uw Heiligen Geest niet van mij!*" Ps. 51 : 13.

Er had reeds onder het Oude Testament een *zenden* van den Geest plaats; want aldus heet het in Psalm 104 : 30: *Zendt Gij uwen Geest uit,* zoo worden ze geschapen, en Gij vernieuwt het gelaat des aardrijks."

Er schijnt reeds een *neer*dalen van den Heiligen Geest, ook in actieven zin, onder het Oude Verbond bestaan te hebben, want in Ezechiël 11 : 5 lezen we: »*Zoo viel dan de Geest des Heeren op mij.*"

Reeds van Micha lezen we in hoofdstuk 3 : 8: »Ik ben vol krachts *van den Geest* des Heeren."

Terwijl ook van Johannes den Dooper vermeld staat, dat hij *vervuld* zou zijn met den Heiligen Geest, ook van zijns moeders lijf aan. (Luk. 1 : 15)

Ja, wat hier evenzeer herinnerd moet worden, óók het gebeurde bij den heiligen Doop des Heeren is schijnbaar evenzeer in tegenspraak met het zeggen, »dat de Heilige Geest nog niet was".

Immers, ook de Heer onze Heiland was zelf »*vervuld* met den Heiligen Geest"; Hij had dien Geest reeds »*zonder mate*" ontvangen; die Geest was bij de Jordaan in zichtbare gestalte op Hem *nedergedaald;* en hoe kon het dan zijn, dat de Heilige Geest nog *moest komen*? Een vraag, die te meer klemt, als we bij Johannes 21 : 22 lezen, dat Jezus reeds in den avond der opstanding op zijn discipelen heeft *geblazen,* onder het zeggen: »*Ontvangt* den Heiligen Geest."

Deze breede reeks van getuigenissen moest hier in goede orde den lezer voorgelegd, om hem het moeilijke van het vraagstuk te doen inzien.

Onderzoeken we in een volgend hoofdstuk, inhoeverre zich een oplossing voor deze schijnbare tegenstrijdigheid gissen laat.

XXV.

DE HEILIGE GEEST ANDERS IN HET NIEUW DAN IN HET OUD VERBOND.

Door zijnen Geest, die in u woont.
Rom. 8 : 11.

Om eenigszins tot helder inzicht te geraken van de verandering, die door den grooten Pinksterdag in de bedeeling van den Heiligen Geest gekomen is, dient tusschen de onderscheidene manieren, waarop de Heilige Geest in verband treedt met het schepsel, met eenige nauwkeurigheid onderscheiden.

Met de Christelijke kerk belijden ook wij, dat de Heilige Geest eeuwig en waarachtig *God* is. Als God zijnde is dus ook de Heilige Geest *alomtegenwoordig;* en er is geen steen, of dier, of mensch, of engel, of de Heilige Geest staat er meê in eenige betrekking van tegenwoordigheid. In Psalm 139 : 7 zingt David van de alomtegenwoordigheid des Heeren en vraagt met het oog hierop: »Waar zou ik henengaan *voor uwen Geest* en waar zou ik heenvlieden voor uw aangezicht? Zoo ik opvoer ten hemel, Gij zijt daar, of bedde ik mij in de helle, zie, Gij zijt daar. Nam ik de vleugelen des dageraads, woonde ik aan het uiterste der zee, ook daar zou uwe hand mij geleiden, en uwe rechterhand zou mij houden." Woorden, die klaarlijk uitspreken, dat aan den Heiligen Geest overaltegenwoordigheid moet worden toegekend, en dat er noch in den hemel, noch in de hel, noch in het oosten, noch in het westen, ook maar *één* eenige plek, *één* eenig punt, *één* eenige stip denkbaar is, waar de Heilige Geest zou zijn buitengesloten.

Reeds deze eenvoudige overweging is voor het vraagstuk dat we bespreken van groot gewicht. Er volgt toch uit, dat de Heilige Geest nooit kan geacht worden zich van eenige plaats naar een andere plaats te hebben voortbewogen; wel onder Israël te zijn geweest, maar niet onder de volken; of ook *na* den Pinksterdag wel tegenwoordig te zijn geweest, waar Hij vantevoren *niet* was.

Al zulke voorstellingen toch strijden lijnrecht met de belijdenis van de *alomtegenwoordigheid* in verband met de *eeuwigheid en onveranderlijkheid* van den Heiligen Geest. Een komen van plaats tot plaats sluit de alomtegenwoordigheid rechtstreeks uit, overmits hij, die alomtegenwoordig is,

overal is, en men niet *komen* kan, waar men *is*. Terwijl de voorstelling, alsof de Heilige Geest *nu wel* alomtegenwoordig zou zijn, maar dit *vroeger niet* was, een veranderlijkheid in den Heiligen Geest zou stellen, die met zijn eeuwige Godheid onbestaanbaar is.

Zelfs waar bij den Doop van Jezus geschreven staat: »En Hij zag den Geest Gods nederdalen", of ook elders van een nederkomen, »vallen op", »uitgegoten" en »uitgestort" worden van den Heiligen Geest geschreven staat — mag dit derhalve nooit als een *verplaatsing* worden verstaan. Beweging van een plaats, waar Hij *niet* was, naar een plaats, waar Hij *nu pas* komen zou, *kan* er bij den Heiligen Geest niet zijn.

Evenwel — en dit is de eerste onderscheiding, waardoor eenig licht over dit duister punt zal opgaan — wat daar gezegd is van de alomtegenwoordigheid, gaat wel door voor plaatselijke tegenwoordigheid in de *stoffelijke* ruimte, maar geldt daarom nog volstrekt niet van de *geesten*wereld.

God schiep stof en geest. En nu ziet de plaatsbepaling, waar iemand plaatselijk verkeert, wel op de aanwezigheid in zekere ruimte in het *stoffelijke*, maar volstrekt niet op een zijn of niet zijn *in de geesten*.

Van wat geesten zijn, van wat onze eigen geest in ons is, van de geaardheid en het wezen van geesten in het algemeen, weten we bijna niets af. Bij een lichaam weten we te onderscheiden tusschen zenuwen en bloed, been en spieren, vezelen en vliezen, milt en lever, en wat niet al, en kunnen wij uit dien hoofde eenigszins nagaan, hoe het leven in ons *lichaam* zich beweegt en werkt. Maar van onzen *geest* weten we zoogoed als niets af. We weten niet, hoe een geest bestaat; we weten niet, hoe een geest zich beweegt; we weten niet, hoe een geest werkt.

Slechts zóóveel weten we, dat dit bestaan, die beweging, die werking, een geheel andere moet zijn, dan bij de stof. Als een broeder sterft, denkt niemand er aan luik of deur open te zetten, opdat hij kunne opvaren; maar we leven allen in de onderstelling, dat muur noch balklaag beletsel is voor den geest van dien stervenden broeder om naar Jezus te gaan. We fluisteren ons gebed, dat niemand ons stamelen hoort; en niettemin vertrouwen we, dat de mensch Jezus Christus, die boven alle hemelen is doorgegaan, ons woordelijk verstaat. De gedachte van onzen geest vliegt sneller dan bliksem of electriciteit, van hier naar onze Oost, van de Oost naar Amerika, van Amerika naar den hemel. Kortom, alle beperking, die wij op stoffelijk terrein waarnemen, valt naar ons beste weten op geestelijk terrein weg.

Ja, zelfs op de stof is die werking van onzen geest allerwonderbaarst. Het lichaam van een volwassen man weegt zoo ongeveer honderd vijftig oude ponden. Een zoo zwaar gewicht, dat om een lijk van zulk een man b. v.

boven op den Westertoren te brengen, minstens drie man noodig zouden zijn, die, eindelijk boven aangekomen, uitgeput van moêheid zouden wezen. En toch, toen die man nog leefde, bezat zijn geest het vermogen om deze volle honderd vijftig ponden schier ongemerkt, alleen, en nog wel met zekere vlugheid, den toren op en af te dragen. *Waar* nu onze geest ons lichaam aanvat, *hoe* hij ons lichaam beweegt en *van waar* hij die vlugheid van werking krijgt, is voor ons een volslagen raadsel. Maar ook hieruit ziet men toch weer, dat de geest in ons aan gansch andere wetten gehoorzaamt dan onze stof.

We zeggen met nadruk: aan *wetten*. Het is toch naar de analogie des geloofs, dat er voor en in de wereld der geesten even vaste en zekere wetten bestaan, die den gang der dingen regelen, als in het rijk der natuur; en het ligt alleen aan onze beperktheid, dat we niets van deze wetten verstaan. Eens in den hemel zal het licht ook over deze wetten ons opgaan, en zullen wij even nauwkeurig al de heerlijkheden en bijzonderheden der geestenwereld kennen, als thans onze dokters al de spiertjes en vliesjes kennen van een menschelijk lichaam.

Voorshands kan derhalve zooveel vastgesteld, dat hetgeen geldt voor het *stoffelijke*, daarom nog niet geldt voor het *geestelijke;* en dit nu is met name waar van de alomtegenwoordigheid Gods. Deze alomtegenwoordigheid ziet namelijk wel op alle ruimte in het zichtbare, maar daarom nog niet op allen geest. Er ligt in de alomtegenwoordigheid Gods volstrekt niet opgesloten, dat Hij ook tegenwoordig is *in* elken geest. B. v. er volgt niet uit, dat God Almachtig ook inwoont in dien geest, dien de Schrift Satan noemt.

En is dit nu waar, dan wordt het ons hierdoor duidelijk, hoe de Heilige Geest tegelijk overaltegenwoordig kan zijn, zonder daarom nog te zijn in deze of gene menschelijke ziel. Ook waar dus geen komen of neerdalen van den Heiligen Geest als een overgang van plaats naar plaats kan worden gedacht, laat zich toch zeer wel denken, dat de Heilige Geest in de ziel van dezen of genen *eerst niet is* en er daarna *inkomt.* Zoo begrijpt men dus, hoe van den Heiligen Geest beide waar is, zoowel dat Hij én onder Israël én onder de Heidenen tegenwoordig was, en nochtans alleen in Israël en niet onder de Heidenen zich openbaarde.

Ja, meer nog volgt hieruit.

Indien namelijk de Heilige Geest, zoodra we van stoffelijk op geestelijk terrein overgaan, wel kan komen, waar Hij eerst niet was, dan verstaan wij ook, hoe Hij in Israël eerst niet was en er toen kwam. Ja, zelfs, hoe Hij in Israël eerst op minder krachtige en op andere wijze zich openbaarde, dan later op en na den Pinksterdag

Intusschen dient dit laatste nog veel nauwkeuriger ontleed.

Er schijnt namelijk tweeërlei wijze te zijn, waarop de Heilige Geest een menschelijken geest bewerken kan, de eene *van buiten af*, de andere *van binnen uit*. Een verschil, eenigermate gelijk aan het verschil tusschen hetgeen een chirurg en hetgeen een arts aan ons lichaam doet. De chirurg werkt op ons lichaam van buiten af, door insnijding, omwinding, balseming of wat niet al; maar de arts dringt met zijn geneesmiddelen in ons lichaam van binnen in en zoekt ons van binnen uit te genezen. En hoewel al zulke vergelijkingen altoos uiterst gebrekkig zullen blijven, geven ze ons toch eenigszins een beeld van het onderscheid tusschen deze tweeërlei werkzaamheid van den Heiligen Geest. Ook bij den Heiligen Geest namelijk ontwaren wij aanvankelijk niets dan een uitwendige toevoeging van zekere gaven. Aan Simson wordt door den Heiligen Geest een lichaamskracht meegedeeld, die verre het gewone perk tebovengaat. Aholiab en Bezaleël waren versierd met het kunsttalent om den tabernakel in te richten. Jozua werd verrijkt met veldheersgave, enz. Dit waren werkingen van den Heiligen Geest, die niet het centrum van hun geest raakten, dus ook op zichzelf *niet* zaligmakend waren, en in het *uitwendige* bleven. Meerdere duurzaamheid ontvingen die werkingen reeds, waar ze een *ambtelijk* karakter aannamen, gelijk bij Saul; al ziet men juist bij Saul het best, hoe geheel deze werkingen *buiten* het centrum der ziel omgingen, *uitwendig* bleven en dus ook weer konden ontnomen worden. Hooger karakter nog namen deze werkingen aan, waar ze den profetischen stempel ontvingen; hoewel toch ook hier Bileams voorbeeld toont, dat ze nog *niet* in het centrum der ziel doordrongen, maar nog steeds werkten *van buiten af*.

Toch is dit ook onder het Oude Verbond lang niet *al* de werking van den Heiligen Geest. Immers, behalve die werking van buiten af, was er ook onder Israël reeds een werking van *binnen* in de geloovigen. Ook de geloovigen in Israël zijn zalig gemaakt. Zij ontvingen dus zaligmakende genade. En overmits nu zaligmakende genade zonder een werking binnen in het centrum der ziel niet denkbaar is, zoo volgt hieruit, dat de Heilige Geest, evengoed als bij ons, zoo ook bij Abraham, reeds de werker is geweest van het rechtvaardigmakend geloof.

Deze werking was een geheel andere dan de eerst beschrevene. Terwijl toch eerst bedoelde werking den persoon, die ze ontving, met talenten verrijkte, kon het zeer wel zijn, dat die andere mensch, die de werking van den Heiligen Geest *binnen* in het *centrum* zijner ziel onderging, aan gaven even arm bleef als hij vroeger was. Maar terwijl omgekeerd de persoon, die van buiten af bewerkt wierd, in zijn ziel zelve geen de minste

verandering onderging, werd de geloovige, op wien de werking vanbinnen plaats had, krachtdadig wedergeboren en verzekerd van zijn eeuwig heil.

Zoo hebben we dus nu reeds deze drie: 1°. er is een plaatselijke overaltegenwoordigheid van den Heiligen Geest in de ruimte, die voor hemel en hel, voor oost en west, voor Israël zoowel als voor den heiden geldt. Er is 2°. een geestelijke werking van den Heiligen Geest, die naar keus gaat, en *niet* alomtegenwoordig is, zoodat ze wel in den hemel, maar niet in de hel, wel in Israël, maar niet bij de volken was. En 3°. deze geestelijke werking is óf van *buiten af* toekomende en deelt dan slechts *verliesbare* gaven mede, óf ze werkt van *binnen uit* het centrum der ziel en deelt dan mede een *onverliesbaar* goed van zaligheid.

Doch hiermeê is nu nog het verschil tusschen de werking des Heiligen Geestes vóór en na den Pinksterdag niet verklaard.

Om namelijk ook dit verschil duidelijk in te zien, moet nog op heel iets anders gelet.

Dusver viel alleen nog maar sprake van een werking van den Heiligen Geest *op enkele, op zichzelf staande personen*, en dit was volkomen voldoende, om ons het werk des Heiligen Geestes onder het Oude Verbond te verklaren. Maar als we nu aan den Pinksterdag toekomen, is dit *niet* meer genoeg. Immers, het eigenaardige en bijzondere van de werking des Heiligen Geestes op en na den Pinksterdag bestaat juist daarin, dat Hij zijn werking ook kan uitstrekken tot een *vereeniging van geesten*, die met elkander in organisch verband staan.

Er hoort wel eenige inspanning van ons nadenken toe, om ons dit helder voor te stellen; maar gelijk men zien zal, bewegen wij ons toch ook met deze opmerking nog geheel binnen de zeer gewone gegevens van onze Christelijke belijdenis.

God schiep de menschheid niet als een aaneenrijging van op zichzelf staande zielen, maar als *één geslacht*. Vandaar, dat alle menschenzielen in den éénen Adam gevallen en besmet zijn. Maar gelijk nu de schepping van het menschdom niet was het afleveren van een aantal aparte menschen, maar het scheppen van een *geslacht*, dat geestelijk één en lotgemeen was, zoo heeft ook de nieuwe schepping in het rijk der genade niet de wedergeboorte van enkele op zichzelf staande *individuen* bewerkt, maar wel de opstanding van *een nieuw geslacht*, van een *eigen volk*, van een heilig *priesterdom*. En ook dit begenadigde *geslacht* nu, ook dit verkregen *volk*, ook dit geheiligd *priesterdom* is organisch één en geestelijk lotgemeen.

De Heilige Schrift drukt dit uit door ons te leeren, dat alle verkorenen saam *een lichaam* vormen, en in dat ééne lichaam elkanders *ledematen* zijn, bij maniere dat de eene is voet, de andere oog, een derde oor, enz. Een voorstelling, waarin toch zeer stellig *dit* ligt opgesloten, dat deze geesten der uitverkorenen in geestelijk organisch levensverband met elkander staan. Let wel, niet alleen van buiten af door de liefde, die ze voor elkander koesteren, maar veel meer nog door de levensgemeenschap, die ze krachtens hun geestelijken oorsprong bezitten. »Gelijk uit vele koornaren", zegt ons Avondmaalsformulier zoo schoon, »één meel gemalen en één brood gebakken wordt, en uit vele beziën, saamgeperst zijnde, één wijn en drank vliet en zich ondereenvermengt, zoo zullen wij allen, die door een waarachtig geloove *Christo ingelijfd* zijn, allen tezaam *één lichaam* wezen."

Deze geestelijke verbintenis nu tusschen de geesten der uitverkorenen bestond onder Israël niet, en kon destijds niet bestaan. Wel een verbintenis door liefdebetoon, maar niet een geestelijke levensgemeenschap, die sproot uit den levenswortel zelf.

Deze geestelijke verbinding van de geesten der uitverkorenen tot *één lichaam* is eerst mogelijk geworden door de vleeschwording Christi. Uitverkorenen zijn menschen; menschen bestaan uit ziel en lichaam; en ook de onderlinge verbinding van de uitverkorenen tot één lichaam kan dus niet buiten het zichtbare omgaan. En eerst toen in den Christus de volle mensch gegeven was, die *naar ziel en lichaam* tempel des Heiligen Geestes kon zijn, toen eerst kon die verbinding de invloeiing en uitstorting van den Heiligen Geest in en door het aldus ontstane lichaam tot stand komen.

Intusschen, niet reeds terstond na Jezus' geboorte, maar eerst *na zijn hemelvaart* greep dit plaats. Immers, van zijn geboorte af tot op zijn hemelvaart is de volle mensch naar ziel en lichaam *nog niet* in heerlijkheid bij Jezus ontplooid en ontloken. Dit greep eerst plaats, toen Hij, opgevaren ten hemel, geheel verheerlijkt, als Zoon des menschen plaats nam *aan Gods rechterhand.*

Eerst toen was in den Christus de volle mensch naar ziel en lichaam gegeven, die *eenerzijds* aan den Heiligen Geest op onbelemmerde wijze tot tempel kon verstrekken en *anderzijds* de geesten der uitverkorenen tot één lichaam kon saambinden.

En toen dit nu door zijn hemelvaart en zijn zitten aan de rechterhand Gods een feit was geworden, en toen aldus de geesten der uitverkorenen als *een lichaam* onder Christus als *hun Hoofd* verbonden waren, toen was het ook volkomen natuurlijk, dat uit het Hoofd de inwoning des Heiligen Geestes zich mededeelde aan geheel zijn lichaam, en alzoo de

Heilige Geest *in het lichaam des Heeren, d. i. in zijn uitverkorenen, ofte in zijn kerk, wierd uitgestort.*

Op deze wijze wordt, zoo we wél zien, alles helder en duidelijk.

Duidelijk, waarom de geloovigen des Ouden Verbonds »de beloften niet verkregen hebben", opdat ze zonder ons niet zouden volmaakt worden, maar voor die volmaking moesten wachten op de totstandbrenging van het lichaam des Heeren, waarin ook zij zouden worden ingelijfd.

Duidelijk, hoe het toeven van de uitstorting van den Heiligen Geest tot op den grooten Pinksterdag volstrekt niet belet heeft, dat de enkele zielen der uitverkorenen réeds onder het Oude Verbond zaligmakend zouden bewerkt worden.

Duidelijk, hoe Johannes zeggen kon, dat de Heilige Geest nog niet was, »overmits Jezus nog niet was verheerlijkt".

Duidelijk, hoe de apostelen, die reeds lang vóór den Pinksterdag waren wedergeboren en reeds op den avond der opstanding ambtelijke gaven ontvingen, desniettemin pas op den Pinksterdag de *uitstorting* en uitvloeiing van den Heiligen Geest in het nu tot stand gekomen *lichaam des Heeren* ervoeren.

Duidelijk, hoe Jezus zeggen kon, dat, zoo Hij »niet wegging, de Heilige Geest niet komen kon;" alsook, dat »*Hij* dien Geest zenden zou". Immers, Hij moest uit Hem als het *Hoofd* in zijn *lichaam* invloeien. Duidelijk ook, dat Hij Hem zenden zou, niet van zichzelven, maar *van den Vader.*

Duidelijk, waarom die uitstorting van den Heiligen Geest uit het Hoofd in het nu geformeerde lichaam van Christus zich *niet herhaalt* en slechts *éénmaal* kon plaatsgrijpen.

En duidelijk eindelijk ook, hoe de Heilige Geest bij Israël wel »*in het midden staat*", Jesaja 63 : 12, d. w. z. van buiten af werkt op de geloovigen, maar hoe het onder het Nieuwe Testament heet: »*Die in u is*, dien gij van God hebt."

En onze slotsom is derhalve deze : 1°. De uitverkorenen moeten één lichaam vormen. 2°. Ze vormden dit nog niet onder het Oude Verbond, noch ook onder Johannes den Dooper, noch ook zoolang Jezus op aarde was. 3°. Dit lichaam ontstond eerst, toen de Christus, opgevaren ten hemel en gezeten aan Gods rechterhand, aan dit lichaam zijn eenheid schonk, doordien God Hem stelde tot het Hoofd (Ef. 1 : 21). En 4°. De Christus, als het verheerlijkt Hoofd, zijn geestelijk lichaam door de principieele verbinding van de geesten der uitverkorenen geformeerd hebbende, heeft alsnu op den

Pinksterdag den Heiligen Geest, door de aderen van dat lichaam, *in heel het lichaam uitgestort*, om er dien Geest nooit meer uit te laten wijken.

En dat hiermeê nu niets gezegd is, dan wat de kerk van Christus alle eeuwen door beleed, zal ieder toestemmen, die er op let, hoe onze kerk steeds beleden heeft: 1°. dat alle gemeenschap met den Heiligen Geest voor ons hangt aan onze mystieke gemeenschap aan het lichaam van ons Hoofd Christus; de diepste gedachte van ons heilig Avondmaal; 2°. dat alle uitverkorenen één lichaam vormen onder Christus als hun Hoofd; en 3°. dat dit lichaam eerst ontstond, toen het zijn Hoofd ontving, en dat Christus tot Hoofd der gemeente blijkens Ef. 1 : 21 pas gesteld is na zijn opstanding en hemelvaart.

XXVI.

ISRAËL EN DE VOLKEN.

Dat de gave des Heiligen Geestes ook op de heidenen uitgestort werd.
Hand. 10 : 45.

Tot op zekere hoogte is het feit van de uitstorting des Heiligen Geestes dan nu toegelicht.

De Heilige Geest is God, en als zoodanig *in het plaatselijke* overal-tegenwoordig, zoo onder Israël als onder de heidenen. Maar anders staat het met de werking, die van den Heiligen Geest op *de geesten* der menschenkinderen uitgaat. In die geesten kan Hij ingaan en er woning in maken, maar ook zich verre van hen terugtrekken. Dit nu maakt het onderscheid tusschen Israël en de volken. Van Israël heet het: »Mijn Heilige Geest was staande in het midden van u", terwijl de openbaring van den Heiligen Geest onder de heidenen niet was gekend.

En let men nu nader op deze openbaring van den Heiligen Geest *in de geesten*, meer bijzonder in de geesten van Israël, dan bespeurt men, dat deze openbaring een tweeledig karakter draagt; eensdeels als een mededeeling van gaven, die *niet* zaligmakend zijn, en anderdeels als gaven, die *wel* zalig maken. Er zijn gaven van het ambt, van veldheerstalent, van Simsonietische reuzenkracht, die niets met de zaligheid van den persoon, die ze ontving, uitstaande hebben. En omgekeerd, er zijn andere gaven, die noch eenig ambt noch eenig talent verleenen, maar de ziel zaligen voor eeuwig. Op den weg nu van ons tegenwoordig onderzoek hebben we natuurlijk alleen met de laatstbedoelde gaven te rekenen.

Toegekomen aan den Pinksterdag komt de gewichtige vraag dus alzoo te staan: Van den Heiligen Geest zijn op de geesten van menschen én vóór én na den Pinksterdag zaligmakende werkingen of gaven uitgegaan; welk is dan het verschil, dat hierin door den Pinksterdag is aangebracht?

En dan weten we dit niet beter op te helderen dan met dit beeld:

Er valt water van den hemel, en dat water vangt de mensch op, om er in de ure van dorst zijn dorst mede te lesschen. Maar nu kan dit opvangen op tweeërlei zeer onderscheiden manier gaan.

Men kan namelijk *ieder voor zich* 'tzij een doek spannen en er een ton

onder zetten, 'tzij het dakwater door pijpen in een put verzamelen; maar altoos zóó, dat *ieder* huisgezin zijn *eigen* drinkwater inzamelt.

Dan valt het regenwater voor elk gezin *afzonderlijk* neer.

Maar men kan ook een geheel anderen weg inslaan, gelijk men thans al meer in onze groote steden doet, t. w. door het aanleggen van een *gemeenschappelijke* waterleiding. Dan doet men in de particuliere gezinnen niets. De waterton raakt in onbruik. De regenpomp staat stil. De regenbak vervuilt en veroudert. Maar ergens buiten de stad zamelt men enorme massa's van het zuiverste water op. Deze ontzaglijke watermassa wordt door buizen van omvang naar de stad geperst, en in die stad worden uit die buizen pijpen gelegd naar de onderscheidene woningen. En als men nu in die woningen de kraan van die waterleiding maar opendoet, zie, dan vloeit en stroomt het water met frissche volheid in het er onder gehouden bekken.

Stel nu eens, dat er zulk een stad was, waar men eeuwenlang ieder uit zijn eigen waterton had gedronken en ieder zijn eigen regenwater had opgevangen, en dat men nu ten behoeve van zulk een stad, ten leste, tot den aanleg van een waterleiding met geheel het stel van buizen en het net van pijpen overging, dan zou er natuurlijk een dag zijn, waarop eindelijk, na zeer lange voorbereiding, de waterleiding gereed was. En als dan eindelijk op dien dag het oogenblik aanbrak, waarop de stop werd weggeslagen en het frissche water voor het eerst in de zware buizen en uit die buizen door de pijpen in de huizen instroomde, dan zou dat instroomen op het beslissend oogenblik de uitstorting van het regenwater over heel die stad zijn.

Vroeger viel het in druppelen op elks dakpan, maar nu stroomt en vloeit het met persende kracht door het organisch toestel in de woningen.

Welnu, breng dit op de nederdaling van den Heiligen Geest over, en het onderscheid van zijn werking *vóór* en *na* den Pinksterdag zal u, zoo we hopen durven, volkomen duidelijk worden.

De malsche regen van den Heiligen Geest is ook onder Israël, in oude dagen, mildelijk en zaligmakend nedergevallen, maar zóó, dat altoos *ieder voor zich* een deel van het hemelsch vocht opving en ieder hart *op zichzelf* werd gedrenkt.

En dat heeft nu zoo geduurd tot op Jezus' komst. Maar toen Jezus kwam, werd dit anders. Toen toch is door Jezus de volle stroom van den Heiligen Geest voor ons allen saam opgevangen in zijn persoon. Met dien Jezus zijn alle geloovigen door de pijpen en buizen van het geloof in verbinding gesteld. En toen nu eindelijk na zijn hemelvaart eenerzijds die verbinding van Jezus met de zijnen was tot stand gekomen en Hij anderzijds den Heiligen Geest van den Vader had ontvangen, welnu, toen is ook daarboven het beletsel weggeslagen en de volle stroom van den

Heiligen Geest in de buizen en verbindingskanalen van Jezus met de zijnen doorgedrongen en uit die verbindingskanalen komen persen in de aderen van een iegelijks hart.

Vroeger afzonderlijk, ieder voor zichzelf, maar nu voor allen gemeenschappelijk, in één organisch verband, als leden met ons Hoofd verbonden, dát is dus het onderscheid tusschen hetgeen *vóór* en *na* Pinksteren plaatsgreep; en het feit van den Pinksterdag bestond hierin, dat op dit heuglijk oogenblik de Heilige Geest voor het allereerst in dit organisch lichaam der kerk instroomde en de enkele personen drenken kwam, niet meer ieder op zichzelf, maar allen saam en in onderling verband.

Duidelijker kunnen we het onzen lezers niet maken. Want natuurlijk, nu ligt het voor de hand, dat men vragen gaat: »Maar eilieve, waar is dan toch dit organisch stel van verbindingskanalen, waardoor wij als leden nu met Jezus als ons Hoofd één eenig lichaam uitmaken?" Maar op *die* vraag moeten wij het antwoord schuldig blijven.

Dit behoort tot de onzichtbare dingen, die aan onze waarneming ontsnappen en waarvan wij ons dan ook geen de minste voorstelling kunnen vormen anders dan in beeld.

Maar de onmogelijkheid om ons dit voor te stellen ontneemt niets aan de werkelijkheid van het feit, dat zulk een organisch verband *bestaat*. Voor het bestaan toch van zulk een organische verbinding van de geloovigen met Jezus is de Heilige Schrift ons een onwraakbare getuige. Tweeërlei organisch leven zien wij om ons, ten eerste in de plant en ten tweede in het dierlijk lichaam. En wat doet nu de Heilige Schrift? Ze gebruikt *beide* deze beelden, om ons het verband tusschen Jezus en de geloovigen op te helderen.

Jezus zelf getuigt: »Ik ben de *wijnstok* en gij zijt de *ranken*." Paulus spreekt van: »*éene plante* met Christus geworden zijn". En niet éénmaal, maar telkens ontmoet gij het beeld van het *lichaam* en de *leden*.

Geen twijfel dus, of 1°. er bestaat een *mystieke unie* tusschen Christus en de geloovigen; 2°. deze mystieke unie werkt door een *organisch verband*, dat Hoofd en leden op een voor ons onzichtbare en onbegrijpelijke wijze vereenigt; en 3°. het is door deze organische verbinding, dat uit Christus als het Hoofd in ons, zijn lichaam, de Heilige Geest op den Pinksterdag is *uitgestort*.

Kon men zich denken, dat voor een volkrijke stad de waterleiding niet op zekeren afstand *buiten* haar erf, maar *boven* haar ergens in de lucht kon worden aangebracht, dan zou de aanlegger ervan immers in zuivere

beeldspraak kunnen zeggen: Op het oogenblik, dat voor het eerst het water uit de buizen en pijpen u toe zal vloeien, zal ik de stad als het ware met zuiver water *doopen.*

Welnu, in geheel gelijken zin nu geldt het ook van den Christus, dat Hij zijn volk op den Pinksterdag *gedoopt heeft met den Heiligen Geest.*

Immers, de verklaring van Johannes: »Ik doop u met water, maar die na mij komt, is machtiger dan ik, *deze zal u doopen met den Heiligen Geest,"* is blijkens Hand. 1 : 5 door Jezus zelf uitgelegd als slaande op den Pinksterdag. Zoo toch lezen we daar: »En als Hij met hen vergaderd was, beval Hij hun, dat zij van Jeruzalem niet scheiden zouden, maar verwachten de belofte des Vaders, die gij, zeide Hij, van Mij gehoord hebt; want Johannes doopte wel met water, *maar gij zult met den Heiligen Geest gedoopt worden*, *niet lang na deze dagen."* Iets wat, naar ieder tast en gevoelt, op niets anders doelen kon dan op het wonder van den Pinksterdag.

Hiermeê is het dan ook in overeenstemming, dat Jezus tijdens zijn omwandeling op aarde den waterdoop van Johannes nog door zijn discipelen liet voortzetten. En we zien derhalve, dat Johannes, Petrus en Filippus, dat de Maria's en Martha's, dat de Zacheüssen en Jozefs van Arimathea wel reeds vóór Jezus' kruis gaven, en ook zaligmakende gaven, van den Heiligen Geest, persoonlijk en ieder voor zich ontvangen hadden, maar dat geen van allen nog met den Heiligen Geest gedoopt was, eer het groote Pinksterwonder plaatsgreep.

Met name bij de heilige apostelen hebben we derhalve tusschen drie onderscheiden begiftigingen met den Heiligen Geest scherp te onderscheiden: 1°. zijn ze begiftigd met de zaligmakende gave van den Heiligen Geest in hun wedergeboorte en voortgaande verlichting, Matth. 16 : 17; 2°. zijn ze begiftigd met de ambtelijke gave van den Heiligen Geest, Joh. 20 : 22; en 3°. zijn ze begiftigd met den Doop des Heiligen Geestes, Hand. 1 : 5, in verband met Hand. 5 : 1 vv.

Nog slechts ééne moeilijkheid blijft hierbij over, en ook daarvan dient gewag gemaakt. Men leest namelijk van een uitstorting van den Heiligen Geest ook *na* den Pinksterdag; hoe nu is dit feit met onze verklaring te rijmen?

Men leest van een uitstorting van den Heiligen Geest *ook na den Pinksterdag.* Zie slechts wat in Hand. 10 : 44, 45 gezegd wordt: »Als Petrus nog sprak, *viel de Heilige Geest op allen,* die het woord hoorden; en de geloovigen uit de besnijdenis, zoovelen als er met Petrus waren

gekomen, ontzett'en zich, dat de gave des Heiligen Geestes ook op de heidenen *uitgestort* werd." En Petrus drukt het zegel op dit zeggen door de vraag: »Kan ook iemand het water weren, dat dezen niet gedoopt zouden worden, die den Heiligen Geest ontvangen hebben, *gelijk als ook wij?*" Vooral deze laatste bijvoeging maakt aan alle dubbelzinnigheid een einde. Petrus zelf verklaart, dat de uitstorting van den Heiligen Geest op de verzamelden in het huis van Cornelius van soortgelijken aard was als de uitstorting op den Pinksterdag.

Maar bovendien vinden we, behalve van deze uitstorting van den Heiligen Geest in Cornelius' huis, nog gesproken van een »komen van den Heiligen Geest" in Samaria (Hand. 8) en evenzoo van een »komen van den Heiligen Geest" op de Apollos-jongeren (Hand. 19 : 6). Dit »komen van den Heiligen Geest" had beide malen plaats na de handoplegging door de apostelen; en zoo te Cesarea als te Corinthe werd het komen van den Heiligen Geest, evenals te Jeruzalem op den Pinksterdag, achtervolgd door een spreken in talen.

Op het feit zelf valt dus niet af te dingen. Duidelijk blijkt, dat de uitstorting van den Heiligen Geest niet beperkt is gebleven tot het gebeurde op den Pinksterdag, maar zich ook daarna, zij het ook op zwakkere en eenigszins andere wijze, heeft herhaald, en dat wel evenals op den Pinksterdag op *buitengewone wijze.*

Immers, dat er een uitstroomen van den Heiligen Geest ook nu nog in de gemeente plaatsgrijpt, zal door geen kind van God ontkend worden. Zonder dat is er geen wedergeboorte en dus ook geen zaligheid. Deze mededeeling van den Heiligen Geest wordt echter niet meer achtervolgd door buitengewone teekenen, b. v. niet door het spreken in talen. Volledigheidshalve en om duidelijk te zijn, dient dus deze meer algemeene mededeeling, die nu nog plaatsgrijpt, als *gewone* van de *buitengewone* te Cesarea en te Samaria, te Corinthe en te Jeruzalem onderscheiden.

Nader omschreven komt de vraag dus zóó te staan: »Indien dan op den Pinksterdag ééns voor al, voor altoos en voor allen de uitstorting van den Heiligen Geest uit het Hoofd in het lichaam des Heeren heeft plaats gehad, hoe rijmt ge hiermeê dan zoo de gewone als de buitengewone uitstrooming, waarover de Heilige Schrift bericht geeft?"

En ook om dit duidelijk te maken, komen wij eenvoudig op het beeld van de waterleiding terug.

Onderstel eens, dat uw stad uit twee zeer onderscheiden deelen bestond, gelijk b. v. Rotterdam uit de oude stad en Fijenoord, en dat men nu in deze geheele stad, en dus in haar *twee* deelen, éénzelfde waterleiding wilde doen werken. Laat het zich dan niet denken, dat men, met het buizen- en

pijpennet voor de oude stad gereed zijnde, de opening ervan deed plaats hebben, alvorens Fijenoord nog aangesloten was? Dan had men twee dingen: vooreerst de *opening* der waterleiding, die maar *ééns* plaatsgrijpt, en daarmeê de uitstorting van het water in heel de oude stad; en ten andere iets later de *over*storting van dit water uit de oude ook naar de nieuwe stad; zeer zeker ook iets buitengewoons, maar toch van hetgeen reeds bestond, slechts een *uitvloeisel.*

En is dit nu niet met sprekende juistheid toepasselijk op hetgeen bij de uitstorting van den Heiligen Geest plaatsgreep? De kerk, in welker lichaam de Heilige Geest moest worden uitgestort, bestond uit *twee* zeer onderscheidene deelen, door vrij wat dieper klove dan de bedding van de Maas te Rotterdam gescheiden, t. w. de wereld der *Joden* en de wereld der *heidenen.* Toch moesten die beiden saam één lichaam, één volk, één kerk vormen, en één leven leven uit den Heiligen Geest. En wat gebeurt nu op den Pinksterdag? De Heilige Geest wordt in het lichaam uitgestort, maar kan aanvankelijk nog slechts het ééne deel van dat lichaam drenken. Op den Pinksterdag komt alleen nog maar het *Israëlietisch* deel der kerk tot genieting. Het ander deel, dat uit de *heidenen,* toeft nog. En zie, nu gaan de apostelen en Evangelisten Jeruzalem uit; ze komen met de heidenen in aanraking; en nu, eindelijk, komt het moment, waarop de stroom van den Heiligen Geest nu ook over wordt gestort in dat ander deel der kerk; en thans eerst is *heel* het lichaam met den Heiligen Geest gedrenkt.

Zoo is er dus ten eerste een oorspronkelijke uitstorting op den Pinksterdag, en ten tweede een aanvullende overstorting voor het heidensch deel der kerk te Cesarea. Beide gelijksoortig, maar niettemin scherp in karakter onderscheiden.

Bij deze twee uitstortingen komen nu in de derde plaats bij die afzonderlijke gebeurtenissen, die de Heilige Schrift noemt »een komen van den Heiligen Geest na de handoplegging van de apostelen", een verschijnsel, vooral door het gebeurde met Simon Magus bekend.

Dit moet aldus verklaard: Gelijk bij een waterleiding telkens door het leggen van nieuwe pijpen nieuwe woningen kunnen worden aangesloten, zoo moest ook in die nieuwe deelen van Jezus' kerk, die gedurig van buiten af nieuw tot het lichaam des Heeren toetraden, de werking van den Heiligen Geest uit het lichaam op de nieuwe leden overvloeien. Hierbij is het volkomen natuurlijk, dat de apostelen als instrumenten optreden, en dat, waar zij door handoplegging eenige personen uit een deel der wereld, dat nog niet aan het lichaam was aangesloten, alsnu in dat lichaam opnemen, de gemeenschap met den Heiligen Geest, die in dat lichaam woont, zich nu ook tot hen komt uit te strekken.

Terwijl het dan tevens duidelijk wordt, waarom personen, die heden ten dage tot bekeering komen, niet meer op buitengewone, maar op *gewone* wijze den Heiligen Geest ontvangen.

Want immers, wie onder ons door genade tot bekeering komt, *stond reeds in het verbond*, behoorde reeds tot het zaad der kerk en dus ook reeds tot haar *lichaam*. Hier grijpt dus geen *nieuwe* aansluiting plaats van iets, dat eerst *niet* was aangesloten, maar alleen een *bewerking* door den Heiligen Geest van een ziel, waarmeê Hij door het lichaam reeds gemeenschap had.

Op deze wijze komt, zoo we wél zien, elke bedenking te vervallen; komt alles, wat ons aangaande dit gewichtig onderwerp in de Heilige Schrift wordt meêgedeeld, tot zijn recht; en zijn er weer duidelijke lijnen getrokken op een terrein, dat schier over geheel zijn oppervlakte zwevend en verward scheen.

Men kan nu tevens nagaan, hoe onjuist het is, om thans nog van een »doopen met den Heiligen Geest" te gewagen; nagaan ook, hoe weinig zin het heeft, om op den Pinksterdag met de gemeente te bidden, dat de *uitstorting* van den Heiligen Geest zich herhalen mocht in ons midden. Wie dat bidt, die loochent eigenlijk het Pinksterwonder. Immers, wat *kwam* en *bij* ons is, kan niet meer tot ons *komen*.

XXVII.

DE PINKSTERTEEKENEN.

Teekenen op de aarde beneden.
Hand. 2 : 19.

Nog rest ons te spreken van de wondere teekenen, die de uitstorting van den Heiligen Geest op aarde verzelden. Ze waren drie in aantal: 1°. het wondere geluid; 2°. de lichtende vlammen; 3°. het spreken in andere talen.

Twee van deze teekenen gaan aan de uitstorting vooraf, het derde volgt erop. Zoo toch lezen we: eerst geschiedde er een geluid en werden van hen gezien gedeelde tongen als van vuur; toen volgde de uitstorting zelve, en werden ze allen vervuld met den Heiligen Geest; en pas daarna begonnen ze te spreken met andere talen, gelijk de Geest hun gaf uit te spreken.

Bloot symbolisch zijn deze teekenen stellig niet. Althans het spreken in andere talen komt zeer wezenlijk als een bestanddeel van het verhaal voor. Wat symbolisch is, geschiedt opzettelijk, om iets af te beelden, iets aan te duiden, op iets de aandacht te vestigen, en kon dus ook wegblijven, zonder dat er in de historie iets verandert. Een symbool is de handwijzer op den weg, die aanduidt, waar die weg heenloopt; maar ook al neemt ge dien handwijzer weg, toch blijft de weg bestaan en blijft hij loopen naar hetzelfde punt.

Waren de teekenen op den Pinksterdag pure symbolen geweest, dan zou men zich die symbolen moeten kunnen wegdenken, zonder dat er iets in de historie veranderd ware. En dit nu is *niet* zoo. Althans het spreken in andere talen is *niet* weg te denken, zonder dat heel de volgende historie van hetgeen daarna op den Pinksterdag plaatsgreep, geheel anders werd en gewijzigd wierd in zijn karakter.

Dit wettigt reeds eenigszins het vermoeden, dat ook het teeken van het geluid en van de lichtende vlammen een wezenlijk bestanddeel van het wonder zelf uitmaakte.

Maar wat bovendien dit vermoeden nog aanmerkelijk versterkt, is de omstandigheid, dat noch het teeken van het geluid, noch het teeken van het glanzen boven de hoofden der verzamelden geschikt waren, om als symbool dienst te doen.

Een symbool toch moet van dien aard zijn, *dat het spreekt*. Een handwijzer, waar men uit raden en gissen moet, wat hij toch eigenlijk aanduidt, *is* geen handwijzer. Zulk een schijnbare handwijzer zou den wandelaar eerst recht *onzeker* maken over den weg, dien hij heeft in te slaan. En als men nu nagaat, dat de godgeleerden van achttien eeuwen het nog niet zoover hebben kunnen brengen, om ook maar eenigszins met zekerheid vast te stellen, wat dan toch de beteekenis van deze symbolen zou geweest zijn, dan kan toch kwalijk ondersteld, dat óf die eenvoudige Galileërs, óf die voor de deur verzamelde feestgangers zoo voetstoots en allen op gelijke wijs den zin van deze teekenen zouden hebben gevat.

De uitkomst toont dan ook het tegendeel. Ze verstonden die teekenen *niet*. De feestgangers voor de deur waren veeleer verbaasd, ontzet, verwonderd, en vroegen: »Wat mag toch dit zijn?" En toen Petrus opstond, om als apostel, verlicht door den Heiligen Geest, dit wonder aan de menigte te verklaren, heeft hij volstrekt niet gepoogd eenige symbolische beteekenis aan deze teekenen te hechten, maar verklaard, dat hier een feit had plaatsgegrepen, waarin de profetie van Joël was vervuld.

Hoe nu is dit op te vatten?

Is Joëls profetie op den Pinksterdag uitgeput?

Stellig neen, want de zon is *niet* veranderd in duisternis en de maan *niet* in bloed, en ook van het droomen der ouden is niets vernomen. Dit *kon* ook niet. De doorluchte dag, waarop deze profetie, evenals zoovele andere, eerst zal worden uitgeput, toeft tot de wederkomst des Heeren.

Maar dit wil de heilige apostel zeggen: Die einddag van 's Heeren wederkomst, waarop alles doelt en waarop alles uit moet loopen, werd door de uitstorting van den Heiligen Geest zooveel nader gebracht. Die uitstorting was een der groote gebeurtenissen, waardoor de komst van dien doorluchten dag verzekerd wierd. Zonder die uitstorting kon die doorluchte dag niet komen. Van achteren gezien, zal het kind Gods van uit den hemel, als ware het vlak achter dien doorluchten dag, den Pinksterdag zien liggen, als het laatste groote wonder, dat aan dien doorluchten dag voorafging.

En inzooverre nu ook die doorluchte dag eens zal komen onder de ontzettendste teekenen, en de voorbereidende Pinksterdag insgelijks onder ontzettende teekenen intrad, voegt de apostel nu beide saam, en smelt ze ineen, en doet in de profetie van Joël een aanduiding Gods van *beide* gebeurtenissen uitkomen.

Maar staat het nu vast, dat bij de *wederkomst des Heeren* de teekenen van vuur, bloed en rookdamp volstrekt *geen* symbolische teekenen zullen zijn, doch wel zeer wezenlijke bestanddeelen van het laatste stuk wereld-

historie, als de elementen brandende zullen bevonden worden, dan blijkt ook langs dezen weg nogmaals ten overvloede, dat ook de teekenen op den Pinksterdag door Petrus niet als symbolische, d. i. verklarende en aanduidende teekenen zijn verstaan.

Ook de nóg minder bevredigende verklaring, van methodistische zijde vaak voorgeslagen, dat het enkel teekenen zouden geweest zijn om de opmerkzaamheid te spannen, dient verworpen.

Dit is zóó bedoeld. Men zegt dan: Ons gehoor en ons gezicht zijn de twee scherpste zintuigen, waardoor de buitenwereld op onzen innerlijken persoon inwerkt. Wilt gij iemand dus roeren, schokken, treffen en ontzetten, dan moet gij hem óf door een machtigen knal óf door een plotselingen glans, óf door beide saam boeien. Dit toepassende, hebben sommige Methodisten op hun saamkomsten soms revolvers afgeschoten. Dit toch, zoo meende men, gaf op eenmaal al het verlangde. Een knal en een vuurgloed. En deze beide teekenen werkten dan derwijs op de zenuwen der lieden, dat zij ontroerd en in die ontroering meer ontvankelijk wierden voor den Heiligen Geest. Proefnemingen in den zin der »*Salvation Army*".

En in gelijken zin nu poogden sommigen de teekenen op den Pinksterdag te verklaren. Zich nog altoos voorstellende, dat op den Pinksterdag de jongeren *pas bekeerd zijn*, beeldde men zich in, dat de jongeren daar in de opperkamer nog als een groep onbekeerden neerzaten, en alsnu krachtig bewerkt moesten worden, om vatbaar te zijn voor de instorting in hun hart van den Heiligen Geest. En opdat die bewerking nu doeltreffend zou zijn, daarvoor, meende men, moest nu dat geluid en dat vuur dienen. Het moest zijn, alsof er plotseling een donderbui losbrak en bliksems door de kamer vlogen; en toen de menigte daardoor verschrikt opvloog, toen was de gewenschte stemming voor het indalen van den Heiligen Geest verkregen en had de uitstorting plaats.

Intusschen, deze voorstelling valt reeds vanzelf weg, nu we weten, dat de apostelen niet pas op den Pinksterdag bekeerd zijn en op den Pinksterdag zelfs niet tot hun ambt zijn gewijd, maar dat op Pinksterdag de uitvloeiing van den Geest uit het Hoofd in het lichaam tot stand kwam. Terwijl ook bovendien de buitensporigheden van het methodisme, waarnaar deze verklaring verwijst, derwijs den teederder zin van Gods kinderen kwetsen, dat het schier aan schennis van het heilige grenst, om de teekenen van den Pinksterdag met zulk een revolverschot te durven vergelijken.

Zoo blijft dan slechts ééne wijze van verklaring over, t. w. om de teekenen op den Pinksterdag als *reëel* te nemen; als *wezenlijke* bestanddeelen van hetgeen plaatsgreep; als onmisbare schakels in de keten der *gebeurtenissen.*

Wanneer een schip de haven binnenglijdt, *zien* wij het opschuimen van het witte sop voor den boeg en *hooren* wij het kletteren van de wateren, die de boeg doorsnijdt. Maar als we dit nu zien en hooren, vraagt niemand: »Is dit schuimen en kletteren nu symbolisch?" noch ook: »Strekt dit schuimen en kletteren ook soms om de aandacht te boeien?" maar begrijpt een ieder terstond, dat dit schuimen en kletteren eenvoudig een *gevolg* is van het binnenloopen van het schip; bij dat binnenloopen *bijhoort;* en er zoo onafscheidelijk aan *verbonden* is, dat het schip die wateren niet *kan* klieven, *zonder* dat teeken én voor het oog én voor het oor te geven.

Als een paard in vliegenden galop de stadspoort binnenrent, *hoort* gij het getrappel van den hoefslag en *ziet* gij de stofwolk opstuiven voor zijn borst. Maar ook daarbij denkt ge zoomin aan symboliek als aan een middel om de aandacht te trekken, en weet en tast ieder, dat die hoefslag en dat opstuiven een noodwendig *gevolg* zijn van het binnenrennen van het paard.

Of om ook dit teederder beeld te nemen: Als een vorstin met haar ritselend zijden prachtgewaad de statiekamer binnentreedt, dan boeit dat ritselen van het zijden kleed uw *oor* en boeit het golven van den weerschijn langs de zijden banen uw *oog.* Maar zonder ook slechts één oogenblik aan symboliek of methodisme te denken, weet ge dan: Dit ritselen en dit glanzen van het zijden prachtgewaad ontstaan door den aard der zijde zelf. In zulk een vorstelijk gewaad *kan* men de statiekamer niet binnenkomen, of dat ritselen *moet* vernomen worden, en dat glanzen *moet* worden gezien.

En zoo nu ook bedoelen we, dat bij de uitstorting van den Heiligen Geest met opzicht tot die teekenen niet moet gevraagd worden: »Zijn het ook symbolen?" noch ook: »Zijn het ook methodistische teekenen?" maar dat eenvoudig dient beleden: »De teekenen, die de uitstorting van den Heiligen Geest verzelden, *zijn door die uitstorting zelve veroorzaakt.* Ze hoorden er bij. Ze waren er onafscheidelijk van. De uitstorting kon niet plaatsgrijpen, zonder dat vanzelf deze teekenen ontstonden. Gelijk een waterstroom niet van de bergen kan nedervloeien, of ge *hoort* van verre reeds zijn druischen en *ziet* van verre reeds het opspatten van het witte schuim, zoo ook *kon* de Heilige Geest niet van de bergen van Gods heiligheid nedervloeien, of er *moest* een ontzaglijk gedruisch gehoord worden

en er *moest* een heerlijke glans worden gezien, en er *moest* een spreken in andere talen op volgen.

Onze bedoeling zal hiermeê duidelijk genoeg vertolkt zijn. De lezer zal althans weten wat we willen. Niet, dat we daarmeê ontkennen, dat deze teekenen ook niet wel een *bedoeling* voor de menigte hadden. Wie twijfelt er aan, of het dreunen van den hoefslag heeft bij het rennend paard ook terdege wel de bedoeling, om den wandelaar te waarschuwen, dat hij uit den weg ga, om niet omgeworpen te worden? Ook in de uitwerkingen van de gehoor- en de gezichtswereld is aanbiddelijke, wondere wijsheid Gods. En zoo ook geven we gaarne toe, dat ook de teekenen op den Pinksterdag wel terdege *mede* een bedoeling voor de omstanders hadden, en dat de ontzetting, die twijfelmoedigheid en verslagenheid in de harten werkte, wel zeer zeker ook voor dat doel bestemd was.

Maar, en dit houden we staande, ook al was die schare feestgangers *niet* tegenwoordig geweest en al ware die twijfelmoedigheid dus *niet* gewekt, toch zou het geluid gedreund hebben en dat glanzen en fonkelen zijn gezien. Gelijk het paard toch den bodem stampt en dreunen doet, ook al is er mijlen ver geen enkel wandelaar te bespeuren, zoo zou de Heilige Geest toch niet anders dan onder dit geluid en dat fonkelen hebben kunnen komen, ook al ware geen enkele Jood in Jeruzalem te bekennen geweest.

De Heilige Geest wierd uitgestort, niet in schijn, maar *wezenlijk*. De Heilige Geest, die nu eerst in het verheerlijkt Hoofd zijn tempel vond, en uit dit Hoofd vanzelf in het *lichaam* moest vloeien, daalde uit den hemel neder. En dit nederdalen nu uit den hemel en dit indalen in het lichaam op aarde kon niet plaatsgrijpen, of het moest deze teekenen veroorzaken.

Veel verder hierin door te dringen is ons niet vergund.

Op Horeb *hoorde* Elia den Heere voor zich voorbijtrekken »onder het suizen eener zachte koelte". Jesaja *hoorde* een dreunen als van dorpelen in het hemelsch heiligdom des Heeren. Er schijnt dus wel terdege bij de nadering van de Majesteit des Heeren een beweging in de elementen plaats te grijpen, die voor onze menschelijke gehoorzenuwen waarneembaar is. *Hoe* dit komt is voor ons niet te verklaren. Slechts mag ter opheldering dit weinige eraan toegevoegd: 1°. Dat geest ook wel terdege op stof kan werken, toont onze eigen geest. Elk oogenblik werkt onze geest op ons lichaam, d. i. op stof, en weet door die werking geluiden voort te

brengen. Ons roepen, spreken, gillen, is niets anders dan een werking van onzen geest op de luchtgolven. Waarom zou nu *onze* geest wel deze werking op de luchtgolven kunnen oefenen, en de Geest des Heeren *niet?* En voelt men hier het ongerijmde van, wat is er dan onverklaarbaars in, dat de Geest in zijn nederdalen zoodanige macht uitoefent op de elementen der natuur, dat de werking ervan nadreunde in het oor van wie erbij stonden? En 2^{0}. Op den Sinaï, waar het Oude Verbond met hunne vaderen gemaakt was, heeft God de Heere evenzoo en veel sterker nog vreeselijke donderslagen laten hooren, zoodat al het volk zich ontzette; en ook dat niet, om het volk te verschrikken, maar eenvoudig omdat een heilig en toornend God zich niet op andere wijze aan een zondig volk openbaren *kon*. En is dit zoo, hoe kan het ons dan bevreemden, dat dit komen van God tot zijn volk onder het Nieuwe Verbond ditmaal van gelijksoortige teekenen verzeld ging, niet om de aandacht te boeien, maar omdat het niet anders geschieden *kon?*

Van de vuurtongen geldt hetzelfde. Telkens nemen we, waar iets uit hooger gewesten zich openbaart, een lichtend verschijnsel waar. Met name als de Heere HEERE of zijn Engel verschijnt. Denk b.v. aan de verbondsluiting met Abraham, en sterker nog aan het gebeurde bij den braambosch. De braambosch stond in gloed en vuur, maar door een anderen glans, dan aardsch vuur geven kon, want de braambosch verteerde niet.

Zoo zien we dus, dat het verschijnen van de heerlijkheid des Heeren volstrekt niet alleen op den Pinksterdag, maar *meermalen* verzeld ging van verschijnselen, die zeker gedruisch maakten en zekeren vuurglans vertoonden; en waarom zou het ons dan bevreemden, dat de nederdaling van God den Heiligen Geest op den Pinksterdag gelijke verschijnselen deed waarnemen, als Elia op den Horeb waarnam, of Mozes bij den braambosch, of Paulus op den weg naar Damascus, of Johannes op Patmos zag?

Het zitten van de vuurtongen op een iegelijk van hen is hiermeê geenszins in strijd, want metterdaad daalde de Heilige Geest in *een iegelijk* van hen neder. Er was dus een gang van den Heiligen Geest naar *een iegelijk* van hen, en *op elk dier gangen* liet God de Heilige Geest zijn lichtspoor na

Onverklaard blijft alleen voor ons de vraag, of het door Mozes en bij Bethlehem en bij Damascus en op Patmos en in de opperzaal geziene vuur glans uit hooger gewesten was, dan wel onmiddellijke werking van God op de elementen van deze aarde.

Sommigen meenen namelijk, dat bij deze ontzettende gebeurtenissen iets van een hooger licht, dat in den hemel is, tot deze aarde zou zijn doorgestraald; terwijl anderen, hiervan afziende, eenvoudig denken aan een aanraking van God aan deze elementen, waardoor een vuurverschijnsel ontstaat.

Voor beide meeningen is veel te zeggen.

Ongetwijfeld is het in den hemel niet donker, is er daarboven licht, en wel licht van hooger natuur dan het onze, een licht boven den glans der zon. Bij Paulus' aangrijping op den weg naar Damascus lezen we dan ook, dat hem schielijk een ontzaglijk licht omscheen, »*boven den glans der zon*". Het kan dus zeer wel zijn, dat bij deze ontzaglijke gebeurtenissen metterdaad de grens van hemel en aarde inboog, en iets van hooger luister in onzen dampkring instraalde.

Maar het kan ook zijn, dat God de Heilige Geest rechtstreeks dit vreemde element wonderdadig werkte. Iets waarvoor pleiten zou, dat ook bij het gebeurde op den Sinaï, dat hiermeê evenwijdig loopt, de teekenen, die gezien werden, niet van hooger sfeer indaalden, maar uit onze elementen waren gewrocht.

Van het teeken der »andere talen" handele een volgend artikel.

Alleen zij nu ten slotte nog opgemerkt, dat bij de uitstorting van den Heiligen Geest in het huis van den hoofdman Cornelius en op de Apollos-jongeren wel dit *spreken* voorkwam, maar *niet* het teeken van het geluid, noch dat van de vuurtongen.

Ook hierdoor wordt onze opvatting versterkt.

Immers, in het huis van den hoofdman Cornelius was het geen *komen* van den Heiligen Geest, maar slechts een *overstorting* van den Heiligen Geest in een ander deel van het lichaam des Heeren.

Ware symboliek het doel geweest, dan hadden ook die teekenen zich moeten herhalen. Nu er *geen* symboliek in het spel was, bleven ze vanzelf uit.

XXVIII.

HET WONDER DER TALEN.

> Zoo iemand een vreemde taal spreekt, dat één het uitlegge; maar indien er geen uitlegger is, dat hij tot zichzelven spreke en tot God. I Cor. 14 : 27, 28.

Eerst *na* de uitstorting van den Heiligen Geest volgde het *derde* teeken. Dit teeken bestond daarin, dat er een ongewoon stemgeluid uitging van hen, in wier persoon de Heilige Geest was uitgestort. Een stemgeluid, dat niet de gewone Arameesche taal op hun lippen bracht, maar klanken, die men anders nooit van hun lippen beluisterd had. En deze klanken maakten op het publiek, dat buiten stond, een zeer onderscheiden indruk. Op sommigen, dat ze dronken lieden hoorden lallen; op anderen, dat ze door deze lieden de groote werken Gods hoorden uitspreken. En dat bij de laatsten wel in dien zin, dat ze een indruk kregen, als spraken die lieden in de taal der hoorders. Een Parth ontving den indruk, dat ze Parthisch spraken, een Arabier, dat ze zich in het Arabisch uitdrukten, een Cretenser, als bezigden zij het Cretensisch dialect. Terwijl eindelijk Petrus in zijn Pinkstergetuigenis verklaarde, dat het door hen beluisterde verschijnsel op het terrein *der openbaring* thuishoorde. Immers, er lag de vervulling in van Joëls profetie, dat al het volk de Geestesdrijving der openbaring deelachtig zou worden.

Te allen tijde nu heeft de vraag de denkende geesten beziggehouden, hoe wij ons dit wondere verschijnsel te verklaren hebben.

Vergunne men ook ons een oplossing te beproeven.

We geven haar in de navolgende opmerkingen.

1°. Dit verschijnsel van het geestelijk spreken in ongewone klanken viel *niet alleen* op den Pinksterdag voor en wordt evenmin *alleen* in Hand. 2 vermeld.

Integendeel, reeds vóór zijn hemelvaart had de Heer aan zijn jongeren gezegd, dat het tot zulk een ongewoon spreken komen zou. Zóó toch lezen wij in Mark. 16 : 18: »Deze teekenen zullen hen volgen: Zij zullen *met nieuwe talen of klanken* spreken." En dat deze profetie niet alleen op den Pinksterdag doelde, blijkt duidelijk uit de Paulinische brieven. Daar toch

lezen wij in I Cor. 12 : 10 uitdrukkelijk, dat in de apostolische gemeente o. a. ook deze geestelijke gave voorkwam, dat men sprak in *γένη γλωττῶν*, dat is in soorten van talen of klanken. In vs. 28 verklaart de heilige apostel met zooveel woorden, dat het God de Heere is, die dit geestelijk verschijnsel in zijn kerk heeft ingesteld. En wat hier vooral in aanmerking komt, in I Cor. 14 : 1—33 levert dezelfde apostel een opzettelijke beschouwing over dit ongewone verschijnsel, die duidelijk toont dat dit ongewone destijds tamelijk gewoon was.

Dat nu het verschijnsel, waarop de apostel Paulus doelt, en het verschijnsel, waarvan Lukas in Hand. 2 verhaalt, in hoofdzaak één en hetzelfde was, kan niet wel betwijfeld. Vooreerst toch was de profetie van Jezus algemeen: Ze zullen spreken in nieuwe klanken. Ten andere wordt van beide verschijnselen gezegd, dat ze op ongeloovige hoorders een onweerstaanbaren indruk maken. Ten derde komen beide verschijnselen voor als geestelijke gaven. En ten laatste wordt voor beide dezelfde uitdrukking gebezigd.

Dit neemt echter niet weg, dat er tusschen het gebeurde op den Pinksterdag en het klankenwonder in de apostolische kerken toch ook *een zeer merkbaar verschil* bestond. *Dit* verschil namelijk, dat het klankenwonder op den Pinksterdag voor een groot deel der hoorders, uit onderscheidene natiën, verstaanbaar was, terwijl het klankenwonder in de apostolische kerken alleen verstaanbaar was voor een enkele, die dan uitlegger heette. Waarmeê dan tevens samenhangt, dat het klankengeluid op den Pinksterdag den indruk maakte van tegelijk voor onderscheidene ooren onderscheidene talen te spreken, en alzoo de hoorders te stichten.

Een *principieel* verschil levert dit intusschen *niet* op.

Ook al was in de apostolische kerk het getal van hen, die den zin van het wondere klanken-samenstel vatt'en, uiterst klein, er waren dan toch menschen, die het verstonden. De uitlegger immers moest wel vatten, wat de klanken zeiden; hoe kon hij ze anders vertolken? Opmerkelijk is het hierbij, dat bij dit spreken in ongewone klanken tevens het onderscheiden geval zich voordeed, óf dat de man, die erin sprak, ze *zelf* verstond, óf dat hij ze *niet* verstond. In I Cor. 14 : 13 schrijft Paulus toch, dat iemand, die deze klankenaandrift over zich voelt komen, God *bidden* moet, dat hij bekwaam moge *worden*, om ze ook uit te leggen. Ook zonder deze bekwaammaking had het klankenwonder intusschen toch een stichtend vermogen voor den persoon, aan wien deze gave geschonken werd, maar dan was het een *onbegrepen* stichting, een *ongekende* bewerking van het gemoed.

Het algemeen begrip van het klankenwonder is derhalve, dat iemand

spreekt in ongewone klanken, die uit de gewone gegevens zoomin door hem als door anderen kunnen verklaard worden. Dat echter een tweede genade aan dat verschijnsel ook het verstand, de uitlegging ervan kan toevoegen. En dat wel zóó, dat er zich drie mogelijkheden voordoen: *óf* dat hijzelf alleen het verstaat en niemand anders; *óf* dat anderen het verstaan en hij niet; *óf* dat hij én anderen het verstaan; terwijl dit verstaan van anderen kan doelen óf op een enkelen persoon óf op meerderen.

Op grond van deze overwegingen vatten wij al deze klankenwonderen, waarvan het Nieuwe Testament bericht, onder éénzelfde rubriek of categorie saam, slechts met dit onderscheid, dat op den Pinksterdag het wonder *volkomen* uitkwam, daarna slechts *ten deele.*

Gelijk er in het opwekken der dooden door Jezus een opklimming is waar te nemen, dat eerst een pas gestorvene (Jaïrus' dochter), toen een nog niet begravene (Naïn), en eindelijk een reeds riekende (Lazarus) uit de dooden wordt opgewekt, zoo ook is er hier een onderscheiding *in graad,* die nu echter niet *klimt,* maar *daalt,* overmits bij den Heiligen Geest eerst de *machtigste* werking vooropgaat en daarna het *mindere* volgt. Precies zooals in ons hart. Eerst het machtige feit van de wedergeboorte en dan de zwakkere werkingen. Vandaar hier eerst op den Pinksterdag het klankenwonder in zijn volkomenheid, en daarna in de kerken op zwakkere schaal.

2°. Uit niets blijkt, dat het verschijnsel, dat zich hier voordeed, bestond in het spreken van een der bekende, door de personen niet aangeleerde talen. Waren het toch gewone, bekende talen geweest, dan zouden deze niet buiten *het verstand* omgaan, gelijk Paulus nadrukkelijk zegt in I Cor. 14 : 14: »Indien ik in een taal bid, mijn *geest* bidt wel, maar mijn *verstand* is vruchteloos." Want wel heeft onze vertaling hier: »Indien ik in een [vreemde] taal bid," maar onze overzetters hebben, door het tusschen haakjes te zetten, er wel terdege voor gezorgd, dat ieder zien zou: dit woord »vreemde" is er ingevoegd, en staat in het oorspronkelijke niet. Evenzeer pleit hiertegen, dat volgens den apostel Paulus dit klankenwonder »tot een teeken was, niet dengenen, die gelooven, maar den ongeloovigen." Ware er nu sprake van vreemde, onbekende, onaangeleerde, maar anders toch *gewone* talen, dan zou het verschil tusschen verstaanders en nietverstaanders natuurlijk niet van het *geloof* afhangen, maar eenvoudig van de vraag, of men zulk een taal aangeleerd had of ook erin geboren was. Terwijl eindelijk deze opvatting, als waren gewone, maar onaangeleerde talen bedoeld, ook weersproken wordt door Paulus' mededeeling, »dat hijzelf meer in deze talen of klanken sprak, dan iemand anders." Dit toch *kan*

niet beteekenen, dat Paulus meer talen dan iemand had aangeleerd, maar *moet* beteekenen, dat het klankenwonder zich bij hem meer en sterker voordeed dan bij iemand anders. Immers, in vs. 19 volgt onmiddellijk: »Ik wil in de gemeente liever vijf woorden spreken met mijn verstand, opdat ik ook anderen moge onderwijzen, dan tien duizend woorden in een [vreemde] taal." Dit nu had naar luid der gewraakte opvatting moeten zijn: »Ik wil liever in één taal zoo spreken, dat de gemeente mij verstaat, dan in tien of twintig talen, die de gemeente *niet* begrijpt." Maar dit zegt de apostel niet. Hij stelt niet *vele* talen tegenover *één* taal, maar wel vijf klanken of *woorden* tegenover tienduizend *woorden* of klanken. Waaruit volgt, dat het vlak voorafgaande: »Ik spreek meer gloottai (talen of klanken) dan gij allen" niet *kan* willen zeggen: »Ik spreek in meer aangeleerde talen," maar moet beduiden: »Mij is het klankenwonder in buitengewone mate verleend."

Want wel voert men hier nu, begrijpelijkerwijze, tegen aan, dat toch op den Pinksterdag de apostelen Arabisch, Parthisch, Medisch, Cretensisch, Elamytisch en wat niet al gesproken hebben, maar dit feit, waarop men zich beroept, is nog lang zoo zeker niet. Uit hetgeen wij in Hand. 2 vermeld vinden, blijkt wel, dat deze Parthen, Elamieten enz. den *indruk* ontvingen, als werden zij in hun eigen taal aangesproken, maar het verhaal zelf toont veeleer, dat dit *niet* zoo was. Neem er zelf maar eens de proef van en laat eens door vijftien menschen overluid in vijftien talen door elkander spreken (en van vijftien is in Hand. 2 gemeld) en ge zult zelf merken, dat de uitwerking hiervan is, volstrekt niet, dat ieder in zijn eigen taal hoort spreken, maar omgekeerd, *dat niemand iets verstaat.* Aan het verhaalde in Hand. 2 geschiedt daarentegen volkomen recht, bijaldien door de apostelen in een soort klanken gesproken is, die door den Parth zoowel als door den Cretenser verstaan werden, en juist *omdat dezen ze verstonden*, op hen den *indruk* maakten van overeen te komen met hun eigen moedertaal. Gelijk een kind, een Duitsche of Engelsche becijfering ziende, geen anderen indruk ontvangt, dan dat een Hollandsch kind die som gemaakt heeft, eenvoudig omdat de cijfers teekens zijn, die buiten het taalverschil omgaan, zoo ook moest op den Pinksterdag de indruk worden ontvangen, dat er in het Elamietisch voor den Elamiet, in het Pamfylisch voor den Pamfyliër en in het Egyptisch voor den Egyptenaar wierd gesproken, zoodra er door een wonder klanken wierden geuit, die, buiten alle taalverschil omgaande, verstaanbaar waren voor den mensch *als mensch.*

Men bedenke toch wel, dat al ons spreken niets is dan een doen trillen van de lucht, om daardoor iemands gehoorzenuwen aan te doen, en door die aandoening van de gehoorzenuwen zekeren indruk op zijn ziel te ma-

ken. Kan ik nu *dienzelfden indruk* op zijn ziel maken *zonder* die luchttrilling, zoo zou het effect voor hem precies hetzelfde zijn.

Vergelijk het maar met ons oog.

Zien we boven ons prachtige lijnen en starren en fonkelingen en elkaar oplossende figuren en overgaande lichtstroomen, dan prikkelen al deze verschijnselen ons netvlies. Maar lig ik nu op mijn bed, zoodat er *niets* boven mij is dan een behangsel en alles donker om mij heen wierd, en wrijf ik nu met den vinger over het ooglid, dan prikkel ik het netvlies ook, en *zonder dat er iets is,* ontdekken zich voor mijn oog precies *dezelfde* prachtige symmetrische figuren en fonkelende lichtstroomen.

En zoo nu ook hier. Niet de luchttrilling is de hoofdzaak, maar alleen de aandoening, die de geest van het spreken ontvangt. En indien nu een Pamfyliër gemeenlijk door het hooren van zijn moedertaal zekere indrukken ontving, en *hij ontving nu diezelfde indrukken op andere wijze,* dan moest hij wel wanen, dat men hem in het Pamfylisch aansprak.

3°. Blijkens de hoogst belangrijke mededeelingen van Paulus bestond het klankenverschijnsel daarin, dat de spraakorganen klanken voortbrachten, niet door een werking van het *denken,* maar door een inwerking van den *Heiligen Geest* in dien persoon, wiens spraakorganen door den Heiligen Geest gebezigd werden. Ze spraken, zegt Lukas in Hand. 2 : 4, met andere klanken, »*zooals de Geest hun gaf uit te spreken*". En in I Cor. 14 put Paulus zich uit, om op allerlei wijs te betoogen, dat hij, die in zulke klanken sprak, *niet* sprak met zijn *verstand,* d. w. z. niet sprak tengevolge van eigen denken, maar tengevolge van een geheel andere *inwerking.*

Dat dit kan, staat vast.

We zien het toch: 1°. bij ijlende personen, die allerlei dingen zeggen, die niet uit hun persoonlijk denken vloeien; 2°. bij de krankzinnigen, die in vlagen van waanzin klanken uitstooten, die geen verstaanbaren zin opleveren; 3°. bij de bezetenen, door wier spraakorgaan de demon sprak; en 4°. bij een Bileam, wiens spraakorgaan, tegen zijn eigen bedoelen in, woorden van zegen over Israël uitliet.

De mogelijkheid dient dus toegegeven, dat in den mensch deze drie dingen gebeuren kunnen: 1°. dat de beschikking over zijn spraakorganen hem tijdelijk ontnomen wordt; 2°. dat de beschikking over zijn spraakorganen tijdelijk aan een geest komt, die hem overmant; en 3°. dat de Heilige Geest, alzoo de spraakorganen van een mensch in beslag nemende,

op de lippen van dien mensch klanken kan doen komen, die »nieuw" en »anders" zijn, dan de taal, die deze mensch gemeenlijk spreekt.

4°. Deze klanken worden standvastig aangeduid door het Grieksche woord **Γλῶτται**. Dit woord beteekent *tong*, en vandaar *taal*. Nu is in de Grieksche wereld, waaruit dit woord genomen is, de *Glôtta* altoos de vaste tegenstelling tegenover den *Logos* of de rede.

Als namelijk iemand *denkt*, dan is dit denken een innerlijk proces in zijn *geest*, dat geheel *on*zichtbaar, *on*waarneembaar en *verborgen* in hem blijven kan. Zijn gedachte heeft dan wel een *ziel*, maar geen *lichaam*. Treedt daarentegen deze gedachte naar *buiten*, neemt de ziel van deze gedachte ook een *lichaam* aan, dan ontstaat het *woord*. Het woord is het lichaam van de gedachte. En omdat nu de tong het beweeglijke spraakorgaan, en iemand, wien men de tong uitsnijdt, stom is, zei men, dat de *tong* aan de gedachte het *lichaam* schenkt.

Vandaar de tegenstelling tusschen den Logos, of hetgeen iemand in zijn verstand *denkt*, en de *Glootta*, of hetgeen iemand met zijn spraakorganen als klank uitstoot.

Gemeenlijk nu ontstond deze werking van de *tong* eerst tengevolge van een werking van het *denken*. De *Glootta* kwam niet dan *na* en *door* den Logos.

Maar in dit klankenwonder deed zich nu juist het gansch ongewoon verschijnsel voor, dat de Logos *niet* werkte, d. i. het verstand *werkeloos* bleef, en dat toch de tong of Glootta klanken uitstiet. En overmits men hier alzoo met een *klanken*verschijnsel te doen had, dat niet in de *denkende* hersenen, maar op *de tong* geboren werd, noemt de Heilige Schrift dit zeer eigenaardig *een gave der glottai* d. i. een gave van tong- of klankverschijnselen.

En vraagt men nu ten 5°., hoe wij ons dit dan denken moeten, dan bieden we nadere overweging dezer navolgende voorstelling van de zaak aan.

Het spreken in den mensch is gevolg van zijn *denken*, en zijn denken in *on*zondigen toestand is een instralen van het licht van den Heiligen Geest. Alle spreken in onzondigen toestand is dus gevolg van inspiratie, inblazing van den Heiligen Geest.

Zonder zonde zou de taal der menschen dus een zuiver, onverminkt

product van de werking van den Heiligen Geest zijn geweest. De Heilige Geest is de *Schepper* van de menschelijke taal, en zonder de verminking en de verbastering, die de zonde teweegbracht, zou het rapport tusschen den Heiligen Geest en onze taal volkomen zijn.

Door de zonde is echter dit rapport verbroken. De menschelijke taal is verminkt. Verminkt door het ontaarden der spraakorganen; door het uiteengaan der stammen en natiën; door den hartstocht van de ziel; door de verduistering van het denken; vooral door de leugen, die insloop.

Zoo ontstond er een onmetelijke afstand tusschen die *reine, echte menschentaal,* die als rechtstreeksche inwerking van den Heiligen Geest op 's menschen denken tevoorschijn had moeten treden, en die *empirisch bestaande talen,* die thans de natiën verdeelen. Een verschil als tusschen den heerlijken Adam en een misvormden Hottentot.

Maar dit is niet bestemd om aldus te blijven.

De zonde gaat weer weg. Wat de zonde bedierf wordt weer hersteld. En als straks Jezus' dag komt en het Koninkrijk ingaat, dan zullen aan de bruiloft van het Lam *alle verlosten elkaar verstaan.*

Hoe?

Niet anders dan doordien alsdan de oorspronkelijke, zuivere, door den Heiligen Geest uit 's menschen denken voortgebrachte taal op aller lippen zal hersteld zijn.

Welnu, van die groote gebeurtenis, die nog toeft, was het Pinksterwonder de kiem en aanvang, en daarom droeg het er ook de kenteekenen van. En zoo is het dan geschied, dat op den Pinksterdag plotseling, temidden van de Babylonische spraakverwarring der natiën, de openbaring is doorgebroken van die éene machtige, reine menschentaal, die eens door ons allen zal gesproken en door broeders en zusters uit alle natiën en tongen zal verstaan worden.

Dit wrocht de Heilige Geest.

Ze spraken, *gelijk de Heilige Geest hun gaf uit te spreken.*

Ze spraken hemeltaal om God te loven. Geen engelen-, maar *menschentaal*; maar menschentaal, *boven de zonde* verheven.

Vandaar, dat ook het *verstaan* van deze taal slechts gevolg van een inwerking van den Heiligen Geest was.

Te Jeruzalem verstonden deze taal alleen die personen, die er opzettelijk door den Heiligen Geest toe bewerkt werden, de overigen *niet.*

En te Corinthe verstond deze hemelsch menschelijke klanken *niet* de massa, maar alleen hij, aan wien de Heilige Geest dit schonk.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

HET APOSTOLAAT.

XXIX.

HET APOSTOLAAT.

> Opdat ook gij met ons gemeenschap zoudt hebben, en deze onze gemeenschap ook zij met den Vader en met zijnen Zoon Jezus Christus. I Joh. 1 : 3.

Na de uitstorting van den Heiligen Geest komt het *apostolaat* aan de orde. Ongetwijfeld toch komt aan dit apostolaat het karakter van een geheel *buitengewone* verschijning toe, zooals noch daarvoor noch daarna is opgetreden; en even ongetwijfeld spreekt in de verschijning van dit apostolaat een eigen werk van den Heiligen Geest tot ons.

De apostelen waren exceptioneele gezanten; anders dan de profeten; en evenzeer anders dan de tegenwoordige predikanten; ze nemen een geheel eigenaardige plaats in; ze hebben een gansch eigendommelijke beteekenis; ze staan als historische verschijning geheel eenig en alleen en op zichzelf in de geschiedenis der kerk en der wereld; en hebben er dus volle aanspraak op, dat hun apostolaat afzonderlijk besproken worde.

En niet minder staat het vast, dat hun apostolaat moet besproken worden onder de groote werken, die de Heilige Geest heeft gewrocht. Immers, al wat de Heilige Schrift ons van de apostelen meldt, noopt ons steeds in een bijzonder werk van den Heiligen Geest op hunne personen de verklaring van hun optreden te zoeken. Eer Jezus heengaat, voorspelt en voorzegt Hij het hun gedurig en telkens, dat zij eerst dán als zijn *getuigen* zullen kunnen optreden, als ze den Heiligen Geest op buitengewone wijze zouden ontvangen hebben. Tot op de uitstorting van den Heiligen Geest blijven ze stil en onopgemerkt in Jeruzalem schuil. En waar ze eindelijk in Jeruzalem en aan alle einden der aarde de banier van het

kruis van Golgotha planten, daar doen ze dit steeds met beroep op die eenige macht, die hen dreef, de macht van den Heiligen Geest.

Het apostolaat was *heilig* en de apostelen noemen we *heilige* apostelen; in het allerminst niet, om in deze mannen een hoogeren trap van perfectionistische heiligheid te zoeken, maar in denzelfden zin, waarin de Schrift spreekt van den *heiligen* tempel, de *heilige* kleederen, den *heiligen* Sabbat, het *heilige* volk, de *heilige* lieden (Exod. 22 : 31), de *heilige* zalfolie, *heilig* water (Num. 5 : 17), *heilige* vaten, enz. Natuurlijk kan aan olie, aan een vat, aan een linnen rok, geen *ethische* heiligheid, geen heiligheid in *zedelijken* zin kleven, en een ieder verstaat deze woorden dan ook heel anders, als beteekenend: zalfolie, vaten, kleeden, enz., die afgezonderd zijn voor den dienst van een heilig God.

De zonde heeft gemaakt, dat niet meer alles heilig is. Vóór de zonde kwam, was alles heilig. Maar nu de zonde doorbrak, is er een groot deel van het heelal onheilig geworden. Dit onheilig geworden deel van de Schepping staat nu tegen het heilig gebleven of weer heilig gemaakte deel over. Nu heet het deel, dat heilig *bleef*, de hemel, en het deel, dat weer heilig *gemaakt* werd, de kerk of het Koninkrijk Gods; wat op aarde natuurlijk precies hetzelfde is. En al nu wat tot *die kerk* behoort, het *wezen* van die kerk als zoodanig helpt uitmaken, en van het *organisme* van die kerk onafscheidelijk is, dat heet nu weer *heilig*.

Daarom kan Jezus tot zijn discipelen, die Hem straks verloochenen zullen, zeggen: »Gijlieden *zijt* rein door het woord, dat Ik tot u gesproken heb." Zoo zijn de leden der gemeente en hun kinderen met hen *geheiligd*, en worden ze dan ook als »heiligen en beminden" door Paulus in zijn brieven aangesproken, *niet* omdat er geen zonde meer onder hen omsloop en voortkroop, maar omdat zij als geroepen heiligen gezet waren op het terrein van Gods heiligheid, op dat erf, dat door de genade Gods aan het erf der zonde was ontnomen.

Zoo heet ook de Schrift de *Heilige* Schrift, niet om aan te duiden, dat er slechts heilige dingen in die Schrift verhaald worden; het tegendeel is waar; er wordt ook van veel booze en gemeene dingen in die Schrift bericht gedaan. Maar *heilig* heet ze niettemin, omdat de hier ons geboden Schrift haar oorsprong niet heeft in het zondig terrein des menschelijken levens, maar haar oorsprong ontleent aan het heilig erf der dingen Gods.

En zoo nu ook belijden we van de apostelen van Jezus, niet dat ze vlekkelooze lieden waren — de Schrift zelve toont het anders —, maar wel, dat zij afgezonderd waren tot den dienst op het heilig erf, en dat ze door krachten uit den Heiligen Geest tot hun roeping bekwaamd werden.

Laat men deze bijvoeging van *heilige* apostelen, gelijk velen thans de

gewoonte hebben, weg, dan maak ik de apostelen *gemeen;* dan leer ik ze beschouwen als een soort gewone predikers; nu, ja, in graad boven ons staande, rijker ontwikkeld, en vooral door hun persoonlijken omgang met Jezus ons als getuigen alles waard; — maar dan toch altoos zóó, dat ze met de leeraren der kerk uit alle eeuwen principieel op één lijn staan.

De overtuiging gaat dan teloor, dat we bij de apostelen te doen hebben met mannen, die in *soort* van ons en alle andere leeraren verschillen. Teloor het besef, dat in deze apostelen iets aparts, iets bijzonders optrad. Teloor de dankbare belijdenis, dat God de Heere ons in deze mannen een geheel buitengewone genade heeft toebedeeld.

En het is, op die lijn voortgaande, begrijpelijk, hoe er nu en dan leeraren opstaan onder ons, die bij intrede of afscheid of jubileum op zichzelven verklaringen van de apostelen toepassen, die hun volstrekt niet toekomen, bij hen slot noch zin hebben, en uitsluitend kunnen gezegd en gebezigd worden van mannen, die tegenover de kerk van Christus in alle landen en door alle eeuwen zulk een geheel eenige positie innamen.

Het is uit dien hoofde, dat we, niet bij vergissing, maar opzettelijk, telkens dien eeretitel van *heilige* apostelen herhalen, en er bij elke gelegenheid op aandringen, dat de geheel eenige beteekenis van het apostolaat toch ook in onze kerken weer in eere kome.

Deze geheel eenige beteekenis van het apostolaat blijkt uit de Heilige Schrift op alle manieren.

We beginnen daartoe met te verwijzen naar den aanhef van Johannes' eersten zendbrief, waarin de heilige apostel Johannes ons uit de volheid van het apostolisch besef op zoo indrukwekkende wijze toespreekt.

Hij begint daar toch met te verklaren, dat zij, apostelen des Heeren, een geheel exceptioneele positie innemen tegenover het groote en geheel eenige wonder van de vleeschwording des Woords.

Dat Woord, zegt hij, is vleesch geworden, en in dat vleeschgeworden Woord is *het* Leven geopenbaard, en dat geopenbaarde Leven is gehoord, gezien en met handen getast. En dat door wie? Door een ieder? Neen, maar door *hen,* d. w. z. door de apostelen; want hij voegt er met zooveel nadruk bij: »En *wij* hebben het gezien, en *wij* getuigen en verkondigen u dat eeuwige leven, hetwelk bij den Vader was, en *ons* is geopenbaard."

En waartoe strekt nu deze verkondiging? Om zielen te behouden? Ook daartoe voorzeker, maar toch niet in de eerste plaats. Neen, deze apostolische verkondiging heeft ten doel, om de leden der kerk *met het apostolaat in verband* te zetten. Duidelijk toch en nadrukkelijk zegt Johannes:

»Wij verkondigen u dit, opdat ook gij *met ons* gemeenschap zoudt hebben." En daarna eerst, eerst nadat deze schakel is aangesloten en de gemeenschap met het apostolaat voltrokken is, eerst daarna zegt hij: »En dat deze onze gemeenschap ook zij met den Vader en met zijnen Zoon Jezus Christus."

De gedachtengang van den apostel is dus doorzichtig als glas. Het Leven is geopenbaard op een wijze, dat het kan worden gezien en getast. De mannen, die dit deden, waren de apostelen. Deze apostelen zijn alzoo de geroepenen, om de verkondiging van dit Leven te brengen tot de uitverkorenen. Door dit verkondigen ontstaat de vereischte gemeenschap tusschen deze uitverkorenen en het apostolaat. En tengevolge van deze gemeenschap met het apostolaat ontstaat er nu ook gemeenschap voor deze geroepenen met den Vader en zijnen Zoon Jezus Christus.

Dit nu mag niet opgevat, als gold het alleen voor de menschen, die toen leefden; en tegenover Rome staat men met de Schrift in de hand bijster zwak, indien men het doet voorkomen, als gold die hoogere beteekenis van het apostolaat wel voor de toenmaals levenden, maar niet in die mate meer voor ons. Neen, wel terdege moeten ook wij, die tot de einden der eeuwen gekomen zijn, nog altoos met dat heilig apostolaat van onzen Heere Jezus Christus levensgemeenschap onderhouden. Slechts hierin gaat Rome feil, dat het dit apostolaat op de bisschoppen van Rome liet overgaan, en nu leert, dat gemeenschap met het apostolaat van gemeenschap met Rome afhankelijk is. Een leer, die dáárom valsch loopt, omdat de heilige apostel Johannes de gemeenschap aan het apostolaat opzettelijk en nadrukkelijk bindt aan de gemeenschap met mannen, »die gezien, gehoord en getast hebben wat er geopenbaard was van het Woord des levens", en geen bisschop van Rome heden ten dage zich ook maar van verre op zulk een uitnemendheid beroepen kan. Bovendien, de heilige apostel Johannes zegt met zoovele woorden, dat deze gemeenschap met het apostolaat gevolg moet zijn van een *verkondiging* van het leven *door de apostelen zelven.* En overmits nu Rome deze gemeenschap niet door de *verkondiging*, maar door het *sacramenteele* teeken tot stand laat komen, gaat het ook te dezen tegen de leer der apostelen in.

Maar daaruit volgt volstrekt niet, dat Rome ongelijk heeft in de hoofdgedachte, dat ook nu nog elk kind van God gemeenschap met den Vader en zijnen Zoon Jezus Christus heeft te oefenen *door het apostolaat.* Integendeel, dezen eisch stelt de apostel Johannes nadrukkelijk. Doch hierin ligt de oplossing van dezen schijnbaren strijd, dat de apostelen niet slechts hebben *gesproken,* maar ook hebben *geschreven.* D. w. z. dat ze hun verkondiging volstrekt niet alleen hebben gebracht tot een kleinen kring van

menschen uit het éene menschengeslacht, dat hen toen toevallig hoorde, maar dat zij integendeel hun verkondiging door schrift hebben *geobjectiveerd*, hebben *verduurzaamd*, en hebben uitgezonden *tot alle landen en natiën*, om als echte oecumenische apostelen het getuigenis van het Leven, dat geopenbaard was, aan *al* Gods uitverkorenen in *alle* landen door *alle* eeuwen te brengen.

Nu nog verkondigen dus *de apostelen zelven* nog steeds den levenden Christus in de gemeente. Ze gingen persoonlijk heen, maar hun persoonlijk getuigenis bleef achter. En dat persoonlijk getuigenis, dat als apostolisch document tot *alle* ziel in *alle* land door *alle* eeuw is gekomen, dát is het getuigenis, dat nu nog in de hand des Heiligen Geestes middel en instrument is om de zielen over te zetten in de gemeenschap des eeuwigen levens.

En zegt men nu: »o, Ja, gewisselijk, in dien zin werkt nu hun woord zeker na, maar gevolg van dat woord is dan toch nu niet meer, dat wij eerst in gemeenschap met de apostelen en eerst door hen met Jezus treden, maar veel eenvoudiger, dat hun woord ons rechtstreeks op den Heiland onzer zielen wijst!" — dan komen we tegen dit onschriftuurlijk beweren met alle kracht in verzet.

Wie dat zegt, miskent het lichaam van Christus, en ziet nogmaals het groote feit van de uitstorting van den Heiligen Geest voorbij.

Neen, er is niet een zaliging van *enkele*, op zichzelf staande zielen, maar de toebrenging van een *lichaam des Heeren;* en in dat lichaam des Heeren moet elk geroepene ingelijfd, wat letterlijk zeggen wil »ingelichaamd", want »lijf" en »lichaam" zijn één van beteekenis en zin. En overmits nu de Koning der kerk zijn Heiligen Geest thans aan niemand meer apart, maar uitsluitend aan de ingelijfden in dit lichaam schenkt, en de invloeiing van den Heiligen Geest in dit lichaam op den Pinksterdag en wel hoofdzakelijk in de personen der apostelen heeft plaats gehad, — zoo kan ook nu nog heden ten dage niemand onzer eenige gave of eenige inwerking van den Heiligen Geest ontvangen, of hij moet in contact staan met dit lichaam des Heeren, dat nu eenmaal *zonder* de apostelen zelfs niet kan worden gedacht.

De zaak staat dus alzoo, dat nu nog heden ten dage het apostolisch woord tot alle ziel komt, als de getuigenis van hetgeen *zij* hebben gezien, gehoord en getast van het Woord des Levens. Dat tengevolge van dit getuigenis de zielen innerlijk bewerkt worden en alsnu in heur inlijving in het lichaam van Christus openbaar worden. En dat nu voorts deze ge-

meenschap openbaar wordt als een gemeenschap met datzelfde lichaam van Christus, waarvan de apostelen de geleiders zijn, en dat in hun personen en in de personen van hun medestanders op den grooten Pinksterdag de invloeiing of uitstorting van den Heiligen Geest ontvangen heeft.

En nu weten we wel, dat deze zienswijze, of laat ons liever zeggen belijdenis, lijnrecht indruischt tegen de zienswijze, die door het methodisme thans onder alle rangen en standen verbreid is. Maar de droeve gevolgen van dit methodisme worden dan ook, helaas, op alle wijzen openbaar. Voor het Sacrament toch doodde dit methodisme reeds lang alle besef. Voor de kerkelijke gemeenschap liet het koel en koud. En als gevolg hier weer van kweekte het methodisme een grenzenlooze onverschilligheid voor waarheid in de belijdenis. En terwijl God de Heere het in zijn wijsheid noodig had gevonden, ons een lijvige Schrift van zes en zestig *boeken* achter te laten, roemde dit methodisme er op, dat het zijn Evangelie wel kan schrijven *op een stuivertje.*

Welnu, geheel deze dwaling is niet te overwinnen, eer men weer tot de Heilige Schrift terugkeert en van die Heilige Schrift het leert en door die Heilige Schrift zich gezeggen laat, 1^{0}. dat er niet *enkele personen* als uit den stroom des verderfs worden opgevischt, maar dat er een *lichaam* behouden wordt; 2^{0}. dat alle te redden personen te hunner tijd in dit *lichaam* worden *ingelijfd*; 3^{0}. dat dit *lichaam* Christus tot zijn eenig Hoofd heeft en de apostelen tot zijn blijvende geleiders; 4^{0}. dat in dit *lichaam* op den grooten Pinksterdag de Heilige Geest is uitgestort; en 5^{0}. dat een iegelijk onzer ook thans nog alleen door gemeenschap met dit lichaam de genadewerking van den Heiligen Geest ervaart.

Eerst als men dit inziet, zal men dan ook het heerlijk woord van Jezus uit het hoogepriesterlijk gebed verstaan: »Vader, Ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor hen, die *door hun woord* in Mij gelooven zullen."

Immers, opgevat in den gangbaren zin, ligt er in dit woord niet de minste troost voor ons, en heeft de Heer dit alleen gebeden voor de *toenmaals* levenden, die het voorrecht hadden, persoonlijk de apostelen *te hooren* en door de werking van hun *mondeling* getuigenis bekeerd te worden. Zoo vallen *wij* er dan ganschelijk *buiten.*

Maar verstaat men ook deze bede van Jezus nu in den door ons aangeduiden zin, zoodat de Heere zeggen wilde: »Ik bid niet alleen voor mijne apostelen zelven, maar evenzoo voor hen, die door het getuigenis der apostelen én nu én door *alle* eeuwen onder *alle* landen en volken in Mij gelooven zullen," dan natuurlijk verkrijgt dit woord een onovertreffelijk heer-

lijke strekking, en ligt er een bede van Jezus in voor elk kind des Heeren, dat ook nu, ook nog in onze dagen, ook uit onze huisgezinnen, geroepen wordt.

Zóó diep zelfs ligt deze geheel eenige beteekenis van het apostolaat ingegraven in de diepte des Koninkrijks, dat, als ons in het boek der Openbaringen van Johannes het vergezicht van het nieuwe Jeruzalem wordt getoond, we dat Jeruzalem te zien krijgen met *twaalf fundamenten* en in die twaalf fundamenten de *twaalf namen van de twaalf apostelen* van het Lam (Apoc. 21 : 14).

Ze hebben dus volstrekt niet slechts een *tijdelijke* en *voorbijgaande* beteekenis. Neen, hun beteekenis is duurzaam en strekt zich tot heel de kerk uit. En dán zelfs, als de strijd der kerk op aarde zal gestreden zijn en de heerlijkheid van het nieuwe Jeruzalem ingegaan, dan zal nog *eeuwig* de kerk van Christus, ook in haar hemelsche gelukzaligheid, rusten op datzelfde fundament, waarop ze hier gebouwd was, en daarom in haar twaalf fundamenten gegraveerd dragen de namen der heilige apostelen van onzen Heer.

Zóó heerlijk, zóó hoog is dit apostolaat zelfs in de oogen van een Paulus, dat hij in zijn zendbrief aan de Hebreën den naam van apostel zelfs op den Heere Jezus Christus overbrengt. Zoo toch schreef hij in hoofdstuk 3 : 1: »Hierom, heilige broeders, die der hemelsche roeping deelachtig zijt, aanmerkt den *Apostel* en Hoogepriester onzer belijdenis, Christus Jezus." En de zin hiervan is duidelijk. Eigenlijk toch is het de Christus zelf, die in de kerk roept en in de kerk getuigt. Maar gelijk de ééne blanke straal van het licht zich spreidt in zijn vele tinten, zoo ook spreidt de ééne Christus zich in zijn twaalf apostelen, die Hij gesteld heeft als de instrumenten, door wie Hij met zijn kerk gemeenschap zou hebben. De apostelen staan dus niet op zichzelven, maar vormen saam *één apostolaat,* en de eenheid van dit apostolaat ligt *niet* in Petrus, noch in Paulus, maar ligt alleen *in Christus zelf.* Als gij het geheele apostolaat in één enkel apostel saam wilt vatten, dan is die ééne apostel, die aller apostelen volheid in zich alleen besluit, niemand minder dan de Apostel en de Hoogepriester onzer belijdenis, t. w. Christus de Heer.

Eerst als men in deze denkbeelden inleeft, zal men dan ook Paulus' brieven verstaan en weer genieten kunnen in zijn geestelijke worsteling, om de eere van het apostelschap voor zijn goddelijke zending te handhaven. Vooral in de brieven aan de gemeente van Corinthe en Galatië is die strijd kloek en doortastend gestreden; maar zóó gestreden, dat de methodist

er oog noch hart voor kan hebben. Veeleer moet hem onwilkeurig de klacht op de lippen komen: »Had Paulus nu op dien titel wat minder gestaan. o, Als Paulus nu eens nederig zijn weg ware gegaan, om alleen maar zielen te bekeeren, hoeveel schooner zou zijn nagedachtenis wezen!" En op dit standpunt is het ook zoo. Heeft het apostolaat geen hoogere noch andere beteekenis, dan dat de apostelen de eerste leeraars der kerk waren, dan is ook geen reden denkbaar, waarom Paulus een deel van zijn kracht verspillen moest in den strijd om een waardeloozen eeretitel.

Maar juist het onomstootelijk feit, dat Paulus' sterk optreden voor het apostolaat *niet* strookt met de thans gangbare opiniën, behoorde er ons dan ook in nederigheid toe te leiden, niet om te zeggen: »Paulus' protest strookt niet met onze opiniën, dús deed Paulus verkeerd," — maar om heel anders met schaamte en zelfbeschuldiging te erkennen: »Een standpunt, waarop wij niet kunnen staan, zonder Paulus te veroordeelen, moet hoe eer hoe beter door ons verlaten worden. Niet Paulus moet naar onze zienswijze hervormd, maar onze zienswijze gewijzigd naar hem!"

XXX.

APOSTOLISCHE SCHRIFTEN.

> En ik meen ook den Geest Gods te hebben. I Cor. 7 : 40.

Gelijk we zagen, heeft het apostolaat dus een zeer buitengewone beteekenis en neemt het een geheel eenige, buitengewone stelling in.

Van tweeërlei aard is deze stelling, t. w. een *voorbijgaande* voor de stichting der eerste kerken, en ten andere een *duurzame* voor de kerken aller eeuwen.

Een voorbijgaande voor de stichting der eerste kerken. Want wat toen is geschied, kan niet herhaald. Een boom kan maar éénmaal geplant worden. Een organisme wordt maar éénmaal geboren. En zoo ook kon de planting en stichting der kerk slechts éénmaal plaatsgrijpen.

Die stichting was echter geen onvoorbereide stichting. Integendeel, een kerk had God op aarde reeds gehad van den aanbeginne des menschelijken geslachts. Die kerk was eerst zelfs *wereld*kerk geweest. Toen echter was die wereldkerk in de afgoderij ondergegaan, en was er niets overgebleven dan een kleine kerk onder een schier vergeten volk, de kerk *onder Israël.*

Thans, nu het er op aankwam, om deze kerk wederom van een *particuliere* tot een *wereld*kerk te maken, moest dus tweeërlei gebeuren. T. w. de kerk, die nog in Israël was overgebleven, moest van haar *nationaal* gewaad ontdaan worden, en ten andere moest midden in de heidenwereld de kerk van Christus opstaan, om voorts die beide als vertooningen van ééne en dezelfde kerke Christi openbaar te doen worden.

In deze twee doeleinden gaat dan ook bijna heel de apostolische arbeid op.

Er is tweeërlei streven en bedoelen, tweeërlei pogen en arbeiden. *Eenerzijds* een apostolische arbeid om de Israëlietische kerk haar absolunt Joodsch standpunt te doen verlaten; en *anderzijds* om midden in de heidenwereld van alle kanten kerken Christi uit het niet tevoorschijn te doen treden. Met name in Paulus ziet ge beide deze pogingen vereenigd. Geen apostel heeft meer dan hij geijverd, om de Israëlietische kerk van haar overtolligen Joodschen tooi te ontdoen, en tevens is geen apostel

overvloediger geweest in het planten van nieuwe kerken aan alle oorden der wereld.

Maar hiermeê liep de apostolische taak nog op verre na niet ten einde. Het apostolaat had nog een veel verder strekkende en hoogere roeping, niet voor dien tijd alleen, maar tevens voor de kerk aller eeuwen. En deze hoogere taak was daarin gelegen, dat de apostelen verordend waren om door het geven aan de kerken van vaste levensvormen haar karakter te bepalen en door schriftelijke documenteering van de openbaring, die in Christus Jezus was, de toekomst der kerken evenals heur zuiverheid mogelijk te maken.

Dit toch is uit heel hun optreden duidelijk: ze stichtten niet alleen kerken, maar gaven ook voor die kerken *verordeningen*. »Gelijk ik aan de gemeenten van Galatië *verordend* heb," schrijft Paulus aan de kerk van Corinthe, »doet ook gij alzoo." (I Cor. 16 : 1 enz.) Ze waren er zich dus bewust van, dat ze *macht* bezaten, met macht *bekleed* waren. »Alzoo", zegt Paulus (I Cor. 7 : 17), »verorden ik in *al* de gemeenten." En dit »verordenen" is bedoeld, niet in den zin, waarin ook thans nog de raad van een kerk macht heeft, om een verordening voor die kerk vast te stellen; of waarin een leeraar der gemeente, krachtens last van zijn kerkeraad, een verordening voor die kerk afkondigt. Neen, ze oefenden deze macht uit, buiten kerk of kerkeraad om, krachtens een machtsvolheid, die ze zich bewust waren in zichzelven te bezitten. Aldus toch schrijft Paulus in I Cor. 7 : 40, na ordinantiën op het stuk van het huwelijk te hebben gegeven: »*En ik meen ook den Geest van God te hebben.*" Het is dus niet aan de kerk, noch aan haar raad, noch aan eenige opdracht van het apostolaat, maar wel terdege en uitsluitend rechtstreeks aan den Heiligen Geest, dat ze de macht ontleenen, om bevelend en ordenend en richtend in de gemeenten op te treden. Ook richtend. Want in I Cor. 5 : 3 lezen we van den bloedschenner, dat Paulus reeds besloten had den zoodanige aan den Satan over te geven. Een vonnis, waarvan de uitvoering wel aan den kerkeraad werd overgelaten, maar dat toch door den apostel krachtens zijn machtsvolheid onverwijld beslist was.

Opmerkelijk is het hierbij, dat Paulus zich ervan bewust was, dat er door zijn woord tweeërlei stroom liep, t. w. de stroom der *traditie*, rakende de dingen, die de Heere Jezus, nog op aarde levende, beslist had, en de stroom van den Heiligen Geest, rakende de dingen, die nu eerst door het apostolaat werden geregeld. Hij schrijft toch in I Cor. 7 : 25: »Aangaande de maagden nu heb ik geen bevel des Heeren; maar ik zeg mijn gevoelen, als die barmhartigheid van den Heere verkregen heb, om getrouw te zijn." Evenzoo zegt hij in I Cor. 7 : 10: »Den getrouwden gebied *niet* ik,

maar de Heere, dat de vrouw van den man niet scheide;" en iets verder in vs. 12: »Maar den anderen zeg ik, *niet* de Heere," enz.

Op velen heeft dit den indruk gemaakt, als wilde Paulus zeggen: »Wat de Heere gebood, dat moet ge houden; maar dat andere, wat ik slechts gebied, dit doet er minder toe; daar blijft ge vrij in!" Eene opvatting, die geheel het gezag van het apostolisch woord opheft en daarom dient tegengestaan. Neen, de apostel denkt er niet aan, het gezag van zijn eigen woord te ondermijnen, want als hij uitgesproken heeft, voegt hij er nadrukkelijk bij: »*En ik meen ook den Geest van God te hebben*"; iets wat, in verband en met terugslag op de geboden des Heeren, niet wel iets anders bedoelen kan, dan dit: »Het door *mij* verordende rust op datzelfde gezag, waarop het eigen woord *des Heeren* rust." Een betuiging, die ook reeds lag uitgesproken in zijn zeggen: »Ik heb barmhartigheid ontvangen om [in mijn regeling van de kerken] getrouw te zijn."

Door deze verordeningen en regelingen nu hebben de apostelen niet slechts aan de toenmalige kerken een vasten voet des levens geschonken, maar tevens de bedding uitgegraven, wier loop voor alle komende eeuwen het stroomgebied van het leven der kerke Christi bepalen zou. Dit hebben ze gedaan deels door het stempel, dat zij in het eigen leven dezer kerken hebben ingedrukt en dat sinds nooit geheel wierd uitgewischt; maar deels vooral door een beeld dier kerk in schrift voor ons achter te laten en de hoofdtrekken van deze verordeningen in hun apostolische brieven te verzegelen. Beide deze invloeden toch, zoowel die van het rechtstreeksche leven der kerken als van de apostolische Schriftuur, hebben ervoor gewaakt, dat het beeld der kerk van Christus niet teloorging, of ook, waar het dreigde teloor te gaan, zich weer aanstonds door de genade Gods liet herstellen.

En dit brengt ons vanzelf op de tweede werkzaamheid, waardoor de apostelen op de kerk aller eeuwen hebben ingewerkt, t. w. door hun *schriftelijke* nalatenschap.

Onze *gedachten* zijn de inkleeding van de uiting en meening des geestes. Ons *woord* is het kleed der gedachte. En het *schrift* is het groote, van God gegeven middel om dat woord te verduurzamen en overaltegenwoordig te maken. Vandaar, dat ons »schrift" de rijkste en rijpste geestesuiting is, en derhalve ook de Heilige Geest toen eerst tot zijn rijkste en rijpste en meest volkomen uiting gekomen was, toen de meening des Geestes in *schrift* gedocumenteerd stond.

Er moet dus ook bij de heilige apostelen bijzonderlijk op hun *schriftelijken* arbeid worden gelet.

Toen Paulus en Petrus predikten en het Evangelie verkondigden en wonderen deden en zieken genazen en Ananias doodden en de gemeenten ordenden, deden ze met elk van deze zeker een grootsch en heerlijk werk. Maar toch, de beteekenis van wat Paulus deed, toen hij b. v. den brief aan de Romeinen schreef, overtreft zooverre de waardij van al zijn prediken en zieken genezen, dat beide eenvoudig niet te vergelijken zijn.

Toen Paulus, stil aan zijn schrijftafel teruggetrokken, dat ééne kleine schrift schreef, dat, in gewonen brochurevorm uitgegeven, geen drie vel druks groot zou zijn, toen verrichtte deze Paulus het grootst en heerlijkst werk van zijn leven. Dat was het stuk, waarvan de verst reikende invloed uit zou gaan. Eerst door dat stuk is Paulus man der wereldgeschiedenis geworden.

En nu weten we wel, dat dit door onze huidige theologen meest wordt omgekeerd, en dat het in zwang is, om te zeggen: »o, Die apostelen waren zoo hoog geestelijke en vrome persoonlijkheden; ze leefden zoo nauw bij den Heer en waren zoo in zijn geest ingedrongen; en nu hebben die apostelen geleefd en gepredikt en gearbeid, en bij gelegenheid ook wel brieven geschreven; en enkele van die brieven zijn ook tot ons gekomen; maar zonder dat deze auteursarbeid groote beteekenis voor hun personen had!" — maar tegen gansch deze voorstelling komen we dan ook zoo beslist mogelijk op.

Neen, het is *niet* zoo, dat deze mannen zóó uitnemende persoonlijkheden waren, dat de slechts bij gelegenheid geschreven brieven nauwlijks eenige plaats van beteekenis in hun leven innamen. Integendeel, hun schriftelijke arbeid was de gewichtigste van heel hun levenstaak. Klein in omvang, maar vol van inhoud. Schijnbaar minder, maar door zijn verre strekking en wijd reikenden invloed veel hooger van beteekenis. En waar nu de heilige apostelen niet mogen beschouwd worden als een soort halve idioten, die niets hoegenaamd van de toekomst der kerk geweten hebben, noch ook zich rekenschap gaven van wat ze deden, daar blijven we volhouden, dat een man als Paulus, toen hij den brief aan de Romeinen voleind had, wel terdege wist en inzag, dat deze arbeid niet slechts meetelde, maar hoog zou staan in het geheel van zijn apostolisch werk.

Ja, ook al wilde men aannemen, dat Paulus zelf zich hiervan metterdaad niet bewust was, dan ontneemt dit toch nog niets aan het klare en onloochenbare feit, *dat het zoo was*. Thans, nu na achttien eeuwen schier al de kerken, die Paulus zag, ondergingen en de kerk te Rome nauw herkenbaar is; nu ze wegstierven allen, die hij genas of redde met zijn wondermacht; en niet één enkele heugenis ons meer blijft van de vrucht van al zijn overigen arbeid; is het toch immers nog altoos *zijn schriftelijke nalatenschap*, die het leven der kerk van Christus beheerscht. We kunnen

ons haast geen toestand der kerk meer denken, waarin we zonder Paulus' brieven leven moesten en waarin ons alles ontvallen zou, wat wij ook door het kanaal onzer vaderen aan dezen grooten apostel danken. Of zijn het niet de door Paulus ontwikkelde denkbeelden, die onze belijdenis, het door hem hooggehouden ideaal, dat ons leven beheerscht; ja, mag niet gezegd, dat zonder de Paulinische brieven geheel de gedaante onzer kerk een andere zou zijn?

En staat dit nu vast, is hier niets tegen te zeggen, dan hebben wij immers volle recht tot het beweren, dat de objectiveering van hetgeen in Christus verschenen was, in de *schriftelijke* nalatenschap der apostelen in heel hun optreden bovenaan staat. En dat men, wel verre van te zeggen: »Ook die doode letter kwam er nog bij", veeleer te belijden heeft: »In die schriftelijke documenteering lag het zenith, d. i. het hoogtepunt, van hun werkzaamheid."

Ook hiermeê echter is onze beschouwing van het apostolaat nog niet ten einde. Immers, het was ons ditmaal niet om het apostolaat op zichzelf, maar veel meer om het eigen werk van den Heiligen Geest in het apostolaat te doen. En zoo komen we dan hier voor de zeer ernstige vraag te staan: Op wat wijs hebben wij ons het werk van den Heiligen Geest voor te stellen in dit optreden van het apostolaat?

Slechts tusschen twee ver uiteenloopende meeningen schijnt hier de keuze te staan.

Aan de eene zijde de meening der *mechanische* lieden, en aan den anderen kant de mannen van het *natuurlijk proces*.

De mechanische lieden vragen ons: »Wat aarzelt ge nog? Of was dan niet het werk des Heiligen Geestes in de apostelen uiterst eenvoudig? Zij moesten gaan zitten; namen een pen op; doopten die in inkt; en toen schreven zij eenvoudig, wat de Heilige Geest hun dicteerde!"

En daarentegen roepen de mannen van het natuurlijk proces: »Niets aan van wat de mechanische lieden beweren. De zaak stond eenvoudig zoo, dat de apostelen dieper dan anderen in den Geest des Heeren waren doorgedrongen; heiliger, reiner, vromer persoonlijkheden waren; en alzoo zuiverder voertuigen dan anderen zijn konden voor den Heiligen Geest, die immers *elk kind* van God bezielt!"

Beide voorstellingen staan alzoo scherp geteekend tegenover elkaar.

Aan de eene zijde wordt in het werk van den Heiligen Geest een werk gezien, dat los in het verband der toenmalige kerk als een vreemd bestanddeel inschuift; buiten het zielsleven van de apostelen zelven omgaat; en

door geen enkelen draad zelfs aan het leven van de kerk in die dagen verbonden was. Elke schooljongen van de hoogste klasse, mits hij maar goed een dicté kan opschrijven, had evengoed als Paulus den brief aan de Romeinen kunnen schrijven. En dat nu in de brieven van Paulus, vergeleken bij die van Johannes, een merkbaar verschil valt waar te nemen in stijl en voorstelling, dat ligt volstrekt niet daaraan, dat Paulus een andere manier van zeggen gebezigd heeft, maar moet zóó verklaard, dat de Heilige Geest, toen Hij Paulus tot klerk koos, opzettelijk den stijl, de zegswijze van Paulus heeft nagebootst; en zoo ook, toen het later aan Johannes kwam, voor Johannes weer een *dicté* heeft gegeven in den Johanneïschen stijl.

En daartegenover staat dan, aan het andere uiterste der lijn, de gansch hiervan afwijkende voorstelling, dat het *alles* uit hun personen kwam en van den Heiligen Geest nog te reppen eenvoudig het napraten van een vromen term is. Men stelt het zich dan voor, dat van Jezus' persoonlijken omgang zekere vormende invloed is uitgegaan; dat die vormende invloed op den kring van Jezus' discipelen een eigen levensstempel heeft gedrukt; dat tengevolge hiervan de apostelen beter nog dan andere tijdgenooten Jezus begrepen en voor zijn bedoeling konden instaan; en dat zij nu, als de rijkst ontwikkelde tijdgenooten van den Christelijken kring, in hun geschriften met zeker apostolisch gezag zijn opgetreden.

Of ook, want dit mag niet verzwegen worden, er zijn ook bevriende theologen, die deze theorieën van het *natuurlijk* proces in die van het *boven*natuurlijk proces omzetten, mits het maar een vanzelf zich ontwikkelend *proces* blijve. Deze godgeleerden namelijk erkennen met ons, dat er een werk van den Heiligen Geest is, dat ze met ons *wedergeboorte* noemen, en geven ook toe, dat aan deze wedergeboorte meestal nog de gave der *verlichting* wordt toegevoegd. En nu redeneeren ze, van dit standpunt uitgaande, aldus: »Onder de wedergeborenen zijn er, bij wie het werk des Heiligen Geestes meer in de oppervlakte blijft, en anderen, bij wie het dieper doorwerkt. En zoo ook zijn er menschen, bij wie de *verlichting* tot een hooger glans komt, terwijl ze bij anderen op lager trap van helderheid blijft hangen. Nu staan", zoo gaan ze dan voort, »de apostelen vooraan onder de uitnemende mannen, in wie het werk der wedergeboorte met buitengemeene kracht is doorgebroken, en evenzoo onder de mannen, die in zeer hooge mate, ja, in de hoogste mate, de *verlichting* deelachtig zijn geworden. En dank nu zij dit werk der wedergeboorte en deze hooge gave der verlichting, was de werking van den Heiligen Geest in hen zóó klaar en helder en doorzichtig, dat zij, over de dingen van Gods Koninkrijk sprekende of schrijvende, bijna altoos den juisten toon aansloegen, het

goede woord vonden en in het rechte spoor bleven. Vandaar het hoog gezag van hun schriften, de schier beslissende autoriteit van hun woord."

Feitelijk hebben we dus met drieërlei tegenstanders te doen: 1°. met hen, die in de apostelen eenvoudig gedachtelooze werktuigen, een soort geleiddraden of trechters, zien; 2°. met hen, die niets in hen merken dan een proces uit de natuur; en 3°. met dezulken, die wel toegeven, dat er een hoogere natuur in de apostelen, evengoed als in elk kind van God, indrong, maar hun apostolische werkzaamheid dan toch als een ongedwongen proces uit dit nieuwe leven verklaren.

Tegenover deze drie nu wenschen wij die andere voorstelling te plaatsen, die steeds de zienswijze der beste theologen van de kerk van Christus is geweest, en die bij alle waardeering van hetgeen de *wedergeboorte* en de *verlichting* reeds in de apostelen gewerkt had, toch staande houdt, dat hieruit nooit het onfeilbaar gezag kan noch mag verklaard worden, en dat dán eerst aan de autoriteit van dit Woord recht geschiedt, indien men onvoorwaardelijk belijdt, dat al deze heilige gegevens nog slechts de instrumenteele middelen waren, waarvan de Heilige Geest zich bediend heeft, om zelf door de heilige apostelen zijn getuigenis voor de kerk aller eeuwen te documenteeren.

XXXI.

APOSTOLISCHE INGEVING.

> Wanneer die zal gekomen zijn, namelijk de Geest der waarheid, Hij zal u in al de waarheid leiden. Joh. 16 : 13.

Thans is de vraag aan de beurt, waarin het onderscheidene karakter van de Geesteswerking bestond, die aan de apostelen tebeurtviel. Over hun beteekenis voor de kerk is het noodige gezegd, en hun roeping is uit heel hun optreden overduidelijk. Daarover bestaat dan ook geen verschil van meening. Maar wel bestaat dat verschil van meening, zoodra men toekomt aan de vraag, van wat aard of soort de bijzondere inwerking van den Heiligen Geest op hen was.

Dan toch wordt *vierderlei* antwoord gegeven, waarvan er terstond *twee* kunnen afvallen. De platste meening is namelijk, dat de ingeving bij de heilige apostelen precies eveneens was als bij de profeten, en eenvoudig dáárin bestond, dat de Heilige Geest hun voorzegde, en zij opschreven. Nu, deze vulgaire meening verdedigt thans niemand meer, die eenigszins op de hoogte van de quaestie is. En evenmin mag het meer verdediging heeten, wat geleverd wordt van de tegenoverstaande uiterste opinie, die uit de bezieling van de apostelen alle bijzonder karakter uitlicht, en oordeelt, dat wij in hen met niets te doen hebben, dan met hetgeen langs natuurlijken weg uit hun eigen personen kan worden verklaard.

En laten we nu deze *platte* en deze *profane* uitspraken, beide, rusten, dan blijven er eigenlijk slechts twee meeningen over, die als de *ethische* en de *gereformeerde* tegen elkander overstaan.

De *ethische* zienswijze dan wil ons doen gelooven, dat de heilige apostelen *gradueel* iets sterker dan de andere geloovigen, maar wat het *beginsel* van hun bezieling betreft, toch eigenlijk op *dezelfde* wijze geïnspireerd werden. Zij stellen het zich zóó voor, dat er door de vleeschwording des Woords een nieuwe levenssfeer geschapen is. Deze levenssfeer noemen ze de godmenschelijke. Nu noemen ze geloovigen hen, die het leven uit deze hoogere levenssfeer in zich hebben opgenomen, en ongeloovigen al diegenen, die dit hoogere leven nog missen. In deze geloovigen wordt nu ook het bewustzijn allengs veranderd, verhelderd, geheiligd. Dit maakt, dat deze

geloovigen de dingen anders zien dan de overigen, en met name, dat hun oog opengaat voor veel in de onzichtbare wereld, waar de ongeloovige eigenlijk niets van ziet. Deze heerlijke uitwerking is, h. i., echter niet bij alle geloovigen even sterk. Er is verschil in graad van sterkte, en dus ook verschil in graad van helderheid. Vandaar, dat onder de geloovigen de *meer* begenadigde ook *meer* tast, gist en ziet dan de *minder* begenadigde, het *juister* ziet, en er *dieper* indringt. En neemt men nu onder deze meer verlichte geloovigen weer *de alleruitnemendsten,* d. w. z. die mannen, die het godmenschelijke leven *het allerdiepst* in zich opnamen en door de macht van dat leven het helderst en klaarst in de dingen des Koninkrijks inzagen, dan zijn dat wat men noemt de apostelen.

De ethische zienswijze komt er dus op neer, dat de *ingeving* der apostelen en de *verlichting* der geloovigen eigenlijk en in den grond één is; alleen met dit verschil, dat hetgeen men apostolische ingeving noemt, Christelijke verlichting van een iets hoogeren graad is.

Maar met deze zienswijze kunnen nu de Gereformeerden zich *niet* vereenigen. Zij zijn integendeel van oordeel, dat elke poging om de *verlichting* der geloovigen en de *ingeving* der apostelen op één lijn te stellen en van één soort te maken, feitelijk alle ingeving vernietigt en opheft. Neen, zeggen de Gereformeerden, de werking van den Heiligen Geest, die aan de heilige apostelen is tebeurtgevallen, was in aard en soort geheel *eenig,* en zeer beslist *onderscheiden* van wat de Heilige Schrift »de verlichting der geloovigen" noemt. Ongetwijfeld was óók de gave der verlichting aan de apostelen geschonken; aan hen zelfs in *hoogere* mate dan aan iemand geschonken; en al wat desaangaande van ethische zijde gezegd werd, beamen wij van heeler harte. Maar als dit nu alles op zijn breedst uitgemeten en op zijn duidelijkst verklaard is, dan zeggen we, dat er aan de eigenlijke ingeving van de heilige apostelen nog zelfs niet is geraakt; dat die ingeving daar nog geheel buiten ligt; er niet inzit, maar er bijkomt; en als een geheel buitengewone, eigenaardige en bijzondere werkzaamheid van den Heiligen Geest, die alleen en uitsluitend in de heilige apostelen plaatsgreep, door de kerk op aarde moet worden geëerbiedigd.

Beiderzijds is dus toegegeven, dat de heilige apostelen der *wedergeboorte* deelachtig waren; óók, dat zij op grond daarvan *verlichting* hadden ontvangen; en voorts, dat deze verlichting aan hen in *bijzonder sterke* mate ten deel was gevallen. Maar terwijl alsnu de Ethische beweert, dat in deze bijzonder sterke verlichting de ingeving reeds ligt opgesloten, zegt men van gereformeerde zijde: »Geenszins! ook waar die verlichting op het sterkst werkte, was van de ingeving nog *niets* te bespeuren. De ingeving

was *iets anders;* iets *op zichzelf* staands; iets, dat *hun alleen* ten deel viel; iets, dat *geen enkel* geloovige ooit heeft gehad.

Het verschil tusschen beide zienswijzen springt in het oog.

Immers, waar wij, op ethisch advies afgaande, dan nu de Heilige Schrift opslaan, hebben wij in de brieven der apostelen stukken schrifts voor ons van zeer vrome mannen, woorden van zeer uitnemende en geheiligde persoonlijkheden, gedachtenuitingen van zeer verlichte geloovigen. Edoch, ook na dit alles gezegd te hebben, blijven we hiermeê toch altoos voor *feilbare, onzekere* uitingen staan, die, ja, misschien voor negentig percent de wezenlijkheid en de waarheid juist weergeven, maar die toch altoos de mogelijkheid openlaten, dat de resteerende tien percent dwaling en onjuistheid bevat. En ook al bestond de mogelijkheid, dat deze of gene brief metterdaad vrij van feilen ware gebleven, dat baat mij toch niet, want ik weet het niet. Ik mis desaangaande alle zekerheid en stellige beslissing. Vandaar, dat men op dit standpunt dan ook metterdaad toegeeft, dat de heilige apostelen *zich vergist hebben,* en alzoo terugtreedt achter den strijd der oude Groningers, tegenover wie onzerzijds niet slechts de feil*loosheid*, die gaven ze nog toe, neen, maar de onfeil*baarheid* verdedigd werd.

En juist daarom nu kunnen noch mogen de Gereformeerden met deze verleidelijke voorstelling meegaan, en zal de conscientie der geloovigen in ruimer kring te dezen altoos *tegen* de ethische zienswijze blijven getuigen.

Wat we bij een heiligen apostel bezitten moeten, is juist *zekerheid,* is *vastheid,* is *beslistheid.* Hun getuigenis lezende, moeten wij erop af kunnen gaan. Weten: zie, zoo is het. Alleen in *die* belijdenis heeft de kerk aller eeuwen kracht gevonden. Alleen *die* overtuiging schonk haar rust. En als bij instinct voelt de kerk ook dezer dagen uitnemend goed, dat men haar niets minder dan de vastheid van het Woord en daarmeê haar eigenlijken Bijbel wegneemt, bijaldien men met al zulke schoonklinkende theorieën haar de zekerheid van het apostolisch woord losmaakt.

Zoo en niet anders doen de heilige apostelen zichzelven in hun geschriften voor. De heilige apostel Johannes, de intiemste en teederste van het twaalftal, getuigt ons met zoovele woorden, dat de Heere Jezus aan hen, als apostelen, een geheel op zichzelf staande belofte schonk, toen Hij sprak: »De Geest der waarheid zal u in alle waarheid leiden." Een uitspraak, die men volstrekt niet tot alle lezers mag uitbreiden, maar die uitsluitend gezegd is tot de apostelen en op hen alleen slaat. Evenzoo in

Joh. 14 : 26: »De Trooster, de Heilige Geest, zal u alles leeren en zal u alles indachtig maken, wat Ik u gezegd heb;" woorden, waarmeê wederom een belofte wordt uitgesproken, die volstrekt niet van allen, maar wederom uitsluitend van de apostelen geldt, en die van de gewone gave der verlichting blijkbaar onderscheiden is.

Deze belofte nu was feitelijk niets dan de duurzame verleening van diezelfde gave, die bij hun eerste zending onder Israël hun slechts tijdelijk was geschonken in het zeggen des Heeren: »Want gij zijt het niet, die spreekt, maar het is de Geest uws Vaders, die in u spreekt."

Waar dan nog bijkomt, dat de Heere Jezus hun niet alleen de belofte schonk, dat het van hen uitgaande woord een woord van God den Heiligen Geest zou zijn, maar ook, dat Hij hun persoonlijk gezag en macht verleende, om alzoo te spreken, dat het volkomen even goed was, *alsof God zelf sprak*. Paulus getuigde daarvan aan de kerk van Thessalonica, toen hij zeide: »Wij danken God, dat gij het woord der prediking... ontvangen hebt, niet als des menschen woord maar (gelijk het waarlijk is) als Gods woord;" en de heilige apostel Johannes meldt ons, dat de Heere Jezus niet alleen vóór, maar ook ná zijn opstanding aan zijn heilige apostelen de macht heeft verleend, om te binden op aarde, in zulk een zin, dat hun uitspraak over iemand voor eeuwig zou gelden. »Indien gij iemands zonden vergeeft, dien worden ze vergeven; zoo gij iemands zonden houdt, dien zijn zij gehouden." Woorden, die natuurlijk afschuwlijk en onhoudbaar zouden zijn, tenzij eronder verstaan worde, dat hun inzicht volkomen met het inzicht van God zelf zou overeenstemmen. In gelijken zin als de Heere reeds vroeger tot Petrus gezegd had: »Zoo wat gij binden zult op de aarde, zal in de hemelen gebonden zijn, en zoo wat gij ontbinden zult op aarde, zal in den hemel ontbonden zijn."

Slechts zij men bij het lezen en hooren en indenken van deze hoogst opmerkelijke en merkwaardige woorden wél op zijn hoede, dat men niet óf met de kerk van Rome meegaat, óf ook, wat even gevaarlijk is, om aan Romes invloed te ontkomen, het Woord van God krachteloos maakt.

De kerk van Rome namelijk heeft, gelijk men weet, deze uitspraken van Jezus tot de apostelen uitgebreid over de gansche kerk als instituut, en zoo met name het woord van Jezus tot Petrus uitgebreid tot al Petrus' opvolgers (gelijk zij hen noemt) in de leiding van de kerk, die de Heere Jezus te Rome had. En metterdaad, ligt dát in de woorden, dan heeft Rome volkomen gelijk, dan is aan den paus macht tot binding verleend en bezitten nóg de priesters van Rome macht tot absolutie. En de oorzaak,

waarom wij aan Rome deze macht betwisten, ligt dan ook niet daarin, dat zulk een macht aan menschen niet *kan* gegeven worden. Integendeel, aan de heilige apostelen *was* die metterdaad geschonken. Petrus was in zijn uitspraken *ex cathedra* onfeilbaar, en de apostelen konden absolutie geven. Wat wij aan Rome betwisten is alleen maar dit, dat het elk recht mist, om deze macht van Petrus op den paus, of van de apostelen op de priesters over te dragen. Daarvan, zoo houden we vol, blijkt zoomin uit Matth. 16 : 19 als uit Joh. 20 : 23 ook maar het allerminst. En overmits de uitoefening van zoo gansch buitengewone macht nu aan niemand vrijstaat, die niet in zeer duidelijke bewijsstukken de geldigheid en waarachtigheid van zijn opdracht kan aantoonen, zoo ontkennen wij Romes bevoegdheid om in paus en priester alzoo op te treden, niet wijl op zichzelf zulk een bevoegdheid ondenkbaar ware, maar overmits alle bewijs voor de geldigheid van hun voorgewende bevoegdheid ten eenen male ontbreekt.

Maar ook van den anderen kant wachte men er zich wél voor, om toch uit averechtsche bestrijding van Rome nu weer niet te vervallen in geringschatting van den duidelijken, klaren zin des Woords. En dat nu doen de Ethischen. Immers, noch wat Jezus tot Petrus zei, noch wat Hij na zijn opstanding tot de gezamenlijke apostelen sprak, komt tot zijn recht, indien ik weiger in de apostelen een geheel buitengewone, eigenaardige en bijzondere werking van den Heiligen Geest te erkennen. Men verwatert Jezus' uitspraak en doet aan zijn woord geweld aan, indien men niet volmondig toestemt en onvoorwaardelijk toegeeft, dat, zoo een der apostelen nog leefde, wij naar dien apostel toe konden gaan, en dat deze apostel ons dan onze zonden zou kunnen vergeven. En evenzoo, dat Petrus, indien hij nog leefde, volkomen macht en bevoegdheid zou hebben van 's Heerenwege, om een bindende verordening vast te stellen voor heel zijn kerk. Het staat er zoo duidelijk, Jezus' uitspraak is zoo stellig, de bevoegdheid wordt in zoo besliste termen verleend, dat wij het niet anders dan omduiding van het Woord kunnen noemen, indien iemand ons zegt: »Johannes kon *geen* zonden vergeven", of ook: »Petrus had *geen* macht om onfeilbaar iets vast te stellen." Tegenover zulke uitspraken houden wij onverbiddelijk vast aan de duidelijke en besliste uitspraak des Heeren, die gezegd heeft: »Gij, apostelen, kunt *wel* iemands zonden vergeven", en ook: »Gij, Petrus, hebt *wel* macht om te binden op aarde!"

Maar na dit alzoo stellig te hebben erkend en beleden, en dus te hebben volgehouden, dat de heilige apostelen met de overige geloovigen volstrekt *niet* op één lijn stonden, eer integendeel bekleed waren met een gansch exceptioneele macht en begenadigd waren met een geheel eenige

inwerking des Heiligen Geestes; voegen wij er dan nu ook aanstonds bij: Deze macht is wel *aan de apostelen* verleend, maar aan *niemand anders*. En deze stelling spreken we met nadruk uit, eenerzijds tegenover Rome, maar ook anderzijds tegenover hen, die elk woord, door Jezus op de apostelen gelegd, nu ook voetstoots toepassen op een predikant of gewoon geloovige.

Daartoe heeft noch Rome noch de Ethische recht.

Neen, de macht en bevoegdheid en belofte, door Jezus aan zijn apostelen gegeven, is en blijft beperkt tot hen, aan wie de Heere Jezus ze gaf, t. w. tot de apostelen zelven; en niemand, wie ook, heeft recht, om ze tot een ander uit te breiden of op een ander over te brengen, tenzij hij kunne aantoonen, dat de Heere Jezus hem daartoe recht verleent.

Dit heeft de Heere nu intusschen nergens gedaan. Hij heeft nergens verklaard: »Deze macht en bevoegdheid, die ik aan u, Petrus, of aan u allen als apostelen verleen, zal van u op uw opvolgers worden overgedragen." En evenmin staat ergens geschreven: »Hetgeen van ons als apostelen geldt, geldt van alle leeraars, of ook van alle geloovigen."

Men mist dus elk recht, om óf van den paus en zijn onderhebbende priesters, óf van de predikanten en hun geloovigen, te zeggen, dat ook op hen deze beloften van Jezus aan de apostelen van toepassing zijn; en men zal weldoen, om voortaan bij het kiezen van zijn teksten, bij het citeeren van zijn bewijsplaatsen en bij het aanhalen van Schriftwoorden er niet enkel op te letten, *wat* er gezegd is, maar ook, *tot wie* het gesproken wierd.

En doet men dat, onderscheidt men wél en scherp tusschen hetgeen tot *de apostelen als zoodanig en alleen*, en hetgeen niet alleen tot hen, maar tot *alle geloovigen* gesproken is, dan zal daarmeê vanzelf de ethische dwaling in de beschouwing van het apostolaat overwonnen zijn. Dan toch zal het voor elk kind van God vaststaan, dat de heilige apostelen volstrekt *niet* op één lijn met de geloovigen staan; dat de beloften, aan hen gegeven, een volstrekt *exceptioneel* karakter dragen; en dat men den zin des Heeren geheel misduidt door *ingeving* en *verlichting* te verwarren.

Tegenover deze verkeerde voorstelling, die in haar hart clericaal en Roomsch is, ook al dreigt ze in rationalisme over te slaan, plaatsen wij daarom de aloude belijdenis der Christenheid, die wil, dat de heilige apostelen des Heeren Jezus beschouwd zullen worden als twaalf personen, die een geheel afzonderlijke plaats in ons geslacht, in de kerk en in de geschiedenis der menschheid innemen. Als mannen, aan wie door den

Middelaar vermogens zijn geschonken, die buiten hen aan niemand zijn verleend. Als exceptioneele gezanten Gods, die de macht hadden ontvangen om teekenen te doen, om met onfeilbaar gezag te spreken en om aan bepaalde personen hun zonden te houden of te vergeven; en die alsnu, teneinde zulk een macht te kunnen uitoefenen, begunstigd werden met een geheel buitengewone inwerking van den Heiligen Geest.

Hiermeê is natuurlijk niet ontkend, dat zij ook wel terdege wedergeboren waren en der hemelsche verlichting deelachtig, zoodat de mensch der zonde in hen werd teruggedrongen en de nieuwe mensch heerlijk in hen doorblonk. Maar deze persoonlijke staat en stand hunner ziel en van hun bewustzijn was, naar wij belijden, volkomen ongenoegzaam, om hen tot de uitoefening van deze geheel exceptioneele macht te bekwamen. Deze staat en stand hunner ziel maakten, dat ze zondaren tot aan hun dood toe bleven en eerst in hun sterven aan de zonde zijn afgestorven, zoodat het onfeilbaar gezag, waarmeê ze bekleed waren, nooit *kon* voortvloeien uit de persoonlijke feilbare gesteldheid van hun hart. Ook al hadden zij nog minder gezondigd, toch zou uit hun persoonlijk zieleleven hun macht nooit verklaard worden. En ook al waren zij in nog dieper zonde gevallen, dit zou de inwerking van den Heiligen Geest bij deze gezagsoefening volstrekt *niet* hebben verhinderd. Opmerkelijk is het dan ook dat Petrus, die met de hoogste macht bekleed was, zoo telkens en in zoo schriklijke zonde uitgleed. Ze waren »heiligen" evenals elk geloovige, omdat zij in Jezus geborgen waren; maar *heilige* apostelen heeten ze volstrekt niet om hun gemoedsstaat, maar uitsluitend ter oorzake van hun heilige roeping en de inwerking van den Heiligen Geest, die hun beloofd was en verleend werd.

En vraagt men nu ten slotte, of er dan toch geen onderscheid bestond tusschen de inwerking van den Heiligen Geest in de *profeten* des Ouden en in de *apostelen* des Nieuwen Verbonds, dan aarzelen we geen oogenblik, om deze vraag toestemmend te beantwoorden. Zeer zeker, als ik Ezechiël lees, heb ik heel iets anders voor mij dan bij het lezen van Johannes' Evangelie. De brief aan de Romeinen getuigt van een geheel andere ingeving dan de godspraken van Zacharias. Wel toont het Boek der Openbaringen, dat de heilige apostelen óók vatbaar waren voor meer visionaire ingeving; bewijst het boek der Handelingen, dat ook in die dagen wondere teekenen plaatsgrepen; en meldt Paulus van zijn verrukkingen en gezichten en optrekkingen tot in den derden hemel. Maar met dat al toont toch de gezamenlijke schat, die onder den apostolischen naam tot ons is gekomen, dat metterdaad de ingeving des Nieuwen Testaments *een ander karakter* droeg dan de ingeving van het Oude. En vraagt men nu, welk dan het

principieel verschil is, dat tusschen beide deze ingevingen bestaat, dan tast en gevoelt een ieder, dat dit verschil liggen moet in het wondere en machtige feit van de *uitstorting* des Heiligen Geestes.

Die had onder het Oude Testament nog *niet* plaatsgegrepen, en toen de heilige apostelen spraken en schreven *wel*.

Zelfs teekent dit feit in de historie hunner zending zóó sterk, dat zij, alvorens de Heilige Geest werd uitgestort, *stilzaten*, en terstond na die uitstorting in hun apostolisch karakter *optraden*.

En weten we nu, dat door de uitstorting déze groote verandering had plaatsgegrepen, dat de Heilige Geest alsnu woont in het lichaam van Christus, terwijl Hij vantevoren nog slechts bezig was om dat lichaam toe te bereiden, dan springt het in het oog, dat het verschil tusschen de ingeving des Ouden en die des Nieuwen Testaments wel hierin moet bestaan, dat de ingeving onder het Oude Testament *van buiten af* op den godsgezant werkte, terwijl ze bij den apostel werkte *van binnen* van het lichaam Christi uit.

En vandaar komt het dan ook, dat we bij de profeten veel meer den indruk ontvangen van een ingeving, die *buiten* hun persoonlijk zieleleven omgaat, terwijl bij de apostelen de ingeving bijna altoos *door* hun persoonlijk zieleleven doorgaat.

Dit feit nu juist is het, waarin de ethische dwaling een aanknoopingspunt vond.

Zeer zeker, bij den apostel treedt veel meer dan bij den profeet de persoon, en zijn persoonlijke verhouding, op den voorgrond. Maar nochtans blijft de ingeving bij profeet en apostel beiden die geheel buitengewone inwerking van den Heiligen Geest, waardoor op een voor ons verborgene en zelfs voor hen niet altoos bewuste wijze de *mogelijkheid* van dwaling voorkomen wierd.

XXXII.

NOG APOSTELEN?

> Ben ik niet een apostel? Ben ik niet vrij? Heb ik niet Jezus Christus, onzen Heere, gezien? Zijt gijlieden niet mijn werk in den Heere?
>
> I Cor. 9 : 1.

Van het apostolaat mogen we geen afscheid nemen, zonder den kring der apostelen te hebben overzien. Die kring is een *geslotene* kring, en niet een nog steeds zich uitbreidende; en alle poging om dien kring te *ont*sluiten strekt om een wezenlijken karaktertrek van de bedeeling des Nieuwen Verbonds uit te wisschen.

Toch ontsluit men dien kring nog gedurig. Reeds zagen we dit van Rome, dat nog steeds een apostolisch karakter aan haar pausen leent. We zagen het van de Ethischen, die al meer de grenslijn tusschen de apostelen en de geloovigen uitwisschen. Maar het sterkst, het meest concreet en het stoutst in het oog loopend komt dit verzet toch van de zijde der Irvingianen.

Zij beweren namelijk, dat de Heere Christus niet maar in den aanvang een college van apostelen aan zijn kerk heeft geschonken, maar ook in onze eeuw weer een stel apostelen in zijn kerk heeft doen optreden, teneinde de geloovigen voor te bereiden op zijn wederkomst.

Dit nu is eene niet wel houdbare voorstelling.

Immers, nergens, in de gesprekken van Jezus zoomin als in de brieven der apostelen of ook in de Openbaringen, vinden we van zoodanige gebeurtenis ook maar de allerminste profetie. Herhaaldelijk komt het einde der dingen ter sprake. Telkens en telkens komt het Nieuwe Testament terug op de gebeurtenissen en teekenen, die aan de wederkomst des Heeren moeten voorafgaan. Zoo nauwkeurig zelfs worden deze gebeurtenissen en teekenen opgesomd, dat sommigen gemeend hebben tot jaar en dag van 's Heeren wederkomst te kunnen aanwijzen. Maar zie, onder al deze opsommingen, aanduidingen en profetiën komt nergens ook maar de minste aanduiding voor van een later te verwachten apostolaat. Er wordt over zulk een tweede of vernieuwd apostolaat botweg gezwegen. Er is letterlijk in de schildering der dingen, die komen zullen, geen plaats voor.

De uitkomst heeft dan ook geenszins aan de verwachting dezer broederen beantwoord. Er is van hun apostolaat weinig gekomen. Het heeft bijna niets uitgewerkt. Het is gekomen en gegaan, bijna zonder een spoor op zijn pad achter te laten. Want wel ontkennen we niet, dat enkelen dezer mannen wondere dingen hebben verricht, maar hierbij merke men op: 1°. dat de teekenen, door hen verricht, verre bleven beneden hetgeen de apostelen hebben gedaan; 2°. dat ook een man als Blumhardt teekenen heeft verricht, die zeer de opmerkzaamheid verdienen; 3°. dat er ook in de Roomsche kerk soms teekenen plaatsgrijpen, die volstrekt niet altoos voorgewend of gekunsteld zijn; en 4°. dat de Heere zelf in zijn Woord ons gewaarschuwd heeft, dat er ook teekenen zullen geschieden door dezulken, die *niet* uit Hem zijn.

Voorts vergete men niet, dat de dusgenaamde Irvingiaansche apostelen de echte kenmerken van het apostolaat ten eenen male misten. Deze kenmerken waren toch: 1°. rechtstreeksche roeping door den Koning der kerk; en 2°. geheel exceptioneele bedeeling van den Heiligen Geest, die hen in den dienst des Koninkrijks onfeilbaar maakte. Beide deze kenmerken nu ontbreken in deze mannen. Want wel verhalen ze van een roeping, door profeten hun tebeurtgevallen, maar dit brengt ons geen stap verder. Vooreerst niet, daar de roeping door een profeet nooit gelijkstaat met een roeping, die rechtstreeks van Jezus zelf uitgaat; en ten andere niet, omdat deze profeten door hun naam van profeet misleiden. Profeet is op het heilige blad namelijk een woord van tamelijk breeden omvang, dat én in engeren én in meer algemeenen zin voorkomt. In engeren zin beduidt het een man, die van Godswege dingen is te weten gekomen, die een mensch door gewone geestesverlichting niet weten kan; terwijl het in meer algemeenen zin slechts zulk een aanduidt, die, in heilige extase geraakt, den lof des Heeren heeft verkondigd. En nu geven we volmondig toe, dat de profetie in dezen meer algemeenen zin een blijvend en duurzaam charisma der kerk is, gelijk dan ook onze hervormers vóór drie eeuwen gepoogd hebben om dit profeetschap in de kerk van Jezus te herstellen. Meenen dus de Irvingianen goeden grond te hebben voor het vermoeden, dat werkelijk in hun kringen deze profetische werking herleefd is, zoo laten we dit vermoeden onbestreden; al mogen wij ons niet ontveinzen, dat hetgeen we van dergelijke profetiën vernamen, op ons geen zeer overweldigenden indruk maakte. Doch dat daargelaten, goed, zoo nemen we dan aan, dat er weer profetische gave in deze kringen openbaar wierd, maar vragen nu verder: Wat wint ge daar nu meê? Want let wel, nu is volstrekt niet bewezen, dat deze mannen of vrouwen profeten of profetessen in den engeren zin zijn, waarin het Oude

Verbond van dezulken gewaagt, maar is alleen toegegeven, dat deze mannen en vrouwen profeten en profetessen zijn in dien algemeenen zin, waarin heel het Nieuwe Testament van een profetische gave bericht; en alzoo toegegeven, niet dat deze personen iets omtrent den goddelijken wil wisten of weten, wat ons verborgen bleef, maar uitsluitend, dat ze soms in staat van geestelijke verrukking geraakten, en in dien staat heerlijke dingen uitriepen, getuigende tot Gods lof.

Zoo ziet men dus, dat men met een beroep op deze profeten voor het herboren apostolaat der Irvingianen niets vordert. Dat apostolaat zou zeer zeker bij deze profeten winnen, indien hunne profetieën mededeelingen uit Gods verborgen wil waren, maar vindt er niet de minste bate bij, nu deze profeten en profetessen even vreemd tegenover dien verborgen wil des Heeren staan, als een iegelijk onzer. En de uitkomst is derhalve, dat men een in de lucht hangend apostolaat sanctioneeren wil door een evenzeer in de lucht hangend profetisme.

Eindelijk mag niet vergeten, dat de werkzaamheid dezer dusgenaamde apostelen niet beantwoord heeft aan hun eigen apostolisch program. Ze zijn gekomen en gegaan, zonder eenigen merkbaren invloed op den gang der gebeurtenissen uit te oefenen. De stichtingen, die ze hier en daar in het leven riepen, verhieven zich in niets boven de velerlei kerkstichtingen, die onze eeuw aanschouwd heeft. Er ging geen nieuw beginsel van hen uit, geen nieuwe kracht openbaarde hun werkzaamheid. Wat ze deden miste geheel en al het stempel van hemelschen oorsprong. Stil en ongemerkt zijn dan ook bijna al deze nieuwe apostelen weggestorven, niet gelijk de echte apostelen op kruis of brandstapel, maar op het sterfbed in hun eigen huis en temidden van hun vereerders.

Intusschen is hiermeê nog niet alles gezegd.

Men kan namelijk, als men van apostelen spreekt, óf dezen naam meer in den bepaalden zin nemen van »door Jezus voor zijn kerk rechtstreeks geroepen Godsgezanten", óf ook dien naam van apostelen, die op zichzelf niets anders dan »gezant" beteekent, gebruiken om er een iegelijk meê aan te duiden, die door Jezus in zijn wijngaard is uitgezonden.

Het staat hiermeê evenzoo als met den naam van *engel*. Voor den naam engel wordt én in het Hebreeuwsch én in het Grieksch een woord gebezigd, dat eenvoudig beteekent een *bode*, een *gezant*, een *zendeling*. Vandaar, dat de opzieners der kerken van Pergamus, Efeze, Laodicea, Thyatire, enz. in de Openbaringen »engelen" worden genoemd, blijkens de telkens wederkeerende formule: *Schrijf aan den engel der gemeente te Efeze* enz.,

zonder dat het daarbij iemand ook maar in den zin komt, om te wanen, dat deze opzieners geen mannen, maar engelen zouden geweest zijn. Zoo ook als wij in Luk. 9 : 52 lezen: »En Hij zond *boden* uit voor zijn aangezicht", staat er in den grondtekst: »Hij zond *engelen* uit voor zijn aangezicht", zonder dat eenig vertaler er ook maar in de verte ooit aan gedacht heeft, om hier het woord »engelen" te bezigen.

Geheel op dezelfde wijze als met het woord »engel" kan men dus ook met het woord »apostel" doen. Men kan zeggen: Ik noem dien man een *apostel* en bedoel er dan niets anders mede, dan dat hij als *gezant,* als *bode,* als *zendeling* of *uitgezondene* een dienst in de kerken vervuld heeft. Zooals b. v. ook Barnabas in Hand. 14 : 14 een apostel genoemd wordt, volstrekt niet om daarmeê aan te duiden, dat ook Barnabas tot het apostelcollege behoorde, maar enkel om te kennen te geven, dat Barnabas en Saulus hier optraden als gezondenen, zendelingen, gezanten des Heeren. Immers, zoo lezen wij in Hand. 13 : 1, 2: »Er waren in de kerk te Antiochië eenige profeten en leeraars; en als dezen den Heere dienden en vastten, zeide de Heilige Geest: Zondert Mij af Barnabas en Saulus tot het werk, waartoe Ik hen geroepen heb." Hier ziet men dus, dat Barnabas zelfs vóór Saulus genoemd wordt; dat de man van Tarsen niet eens bij zijn apostolischen naam, maar bij zijn ouden naam van Saulus wordt geroepen; dat deze roeping van den Heiligen Geest een geheel *tijdelijk* karakter droeg, als doelende op deze ééne missie; en dat derhalve Barnabas hier volstrekt niet als apostel optreedt, maar uitsluitend als missionaris, wat wij noemen »zendeling" of »afgezant". In Hand. 14 : 14 moet dus eigenlijk vertaald: »En de gezondenen, namelijk Barnabas en Paulus," en niet gelijk we thans lezen: »En de apostelen Barnabas en Paulus."

Vandaar, dat ook onze Heere Jezus Christus zelf, als Gezondene van den Vader, als de groote Zendeling, die tot de wereld kwam, en als afgezant van God aan zijn kerk, den naam van *Apostel* draagt; gelijk we lezen in Hebr. 3 : 1: »Hierom, heilige broederen, die der hemelsche roeping deelachtig zijt, aanmerkt *den Apostel* en Hoogepriester onzer belijdenis."

Wilden dus de Irvingianen in dien algemeenen zin de hervormers uit de zestiende eeuw of enkele voortreflijke kerkleiders uit deze eeuw met den naam van apostelen benoemen, dan zou hiertegen op zichzelf geen onoverkomelijk bezwaar bestaan. Maar dit bedoelen de Irvingianen niet. Neen, ze eischen wel terdege, dat deze nieuwe apostelen in een exceptioneel karakter voor de kerk zullen staan en op één lijn zullen geplaatst worden met de eerste apostelen, zij het ook met zeer gewijzigde werking. En dat nu kan noch mag hun ooit worden toegegeven. Immers, met zulk een beweren loopen de Irvingianen rechtstreeks in tegen hetgeen de hei-

lige apostel Paulus schrijft in I Cor. 4 : 9, waar hij zegt: »Want ik acht dat God ons, die de *laatste* apostelen zijn, tentoongesteld heeft, als ten doode verwezen." Hoe toch kon Paulus zeggen : »Wij zijn de *laatste* apostelen," indien het bij den Heere besloten was, om na achttien eeuwen nogmaals twaalf apostelen te zenden? Dit kan immers niet.

En het is met het oog op deze stellige uitspraak van den Heiligen Geest door den apostel Paulus, dat wij een iegelijk, die met de Irvingianen in aanraking komt, wel nadrukkelijk willen gewezen hebben op hetgeen de Heilige Schrift ons voorhoudt omtrent zulke personen, die voorwenden, dat zij apostelen zijn, en zijn het niet. Zoo waarschuwt ons Paulus in II Cor. 11 : 13: »Want zulke *valsche* apostelen zijn *bedrieglijke* arbeiders, zich veranderende in apostelen van Christus;" en getuigt de Heere Jezus op Patmos aan de kerk van Efeze: »Ik weet, dat gij beproefd hebt degenen, die *uitgeven,* dat ze apostelen zijn, en ze zijn het *niet!*"

De zaak staat dus zóó, dat de Heilige Schrift van het optreden van een tweede reeks echte apostelen niets weet; wel omgekeerd zegt, dat met Paulus het apostolaat was afgesloten; en opzettelijk tegen het bedrieglijk optreden van valsche apostelen waarschuwt.

Vormt men zich daarbij nu de voorstelling, dat de valsche apostelen een soort gevleeschte Duivelen zullen zijn, dan past dit zeker volstrekt niet op de kalme, rustige en achtbare mannen, die in de kringen der Irvingianen zich hebben aangediend. Maar zet men die dwaze voorstelling terzijde en begrijpt men, dat de valsche profeten zoo bijna geheel op de echten geleken, dat soms de besten misleid werden; en houdt men in het oog, dat alle nabootsing er steeds op uit was, om bijna niet van het echte origineel te verschillen; dan zal men inzien, dat ook in de dagen, toen Jezus zijn brief aan de kerk van Efeze zond, deze nagemaakte apostelen alleen door hooger geestelijke keur van de echten konden onderscheiden worden. En heeft men dit eenmaal wél gevat, dan zal men er op voorbereid zijn, dat ook die mannen, die zich in onze eeuw als apostelen hebben aangediend, voor wie niet zeer diep zag zich precies als echte apostelen in achtbaarheid en vriendelijkheid moesten voordoen. En terwijl alzoo ook deze nagemaakte apostelen wonderwel op de echte apostelen vanouds geleken, bleef er maar één toetssteen over om hen te kennen, en die toetssteen was Gods Woord. Aan dat Woord en aan dat Woord alleen heeft men zich te houden. En waar nu dat Woord stellig zegt, dat de jongeren in Paulus' dagen reeds de laatsten der apostelen waren, daar is hiermeê reeds het eindvonnis der namaking over deze voorgewende Irvingiaansche apostelen gestreken

Men beschouwe dus ook deze dwaling der Irvingianen volstrekt niet als zoo onschuldig. Dat ze ontstond was volkomen verklaarbaar. Uit zoo ellendigen, diepgezonken kerkstaat, als waarin wij verzonken liggen, *moesten* wel allerlei sekten voortkomen. En nu erkennen we volgaarne, dat ook de Irvingianen menig verdiend verwijt en menige goede roepstem tot de methodistisch oppervlakkige en fel gedeelde kerk lieten uitgaan. Maar deze goede kant, die ongetwijfeld aan hen is, geeft hun niet het minste recht, om dingen te gaan doen, die door Gods Woord gewraakt worden, en een iegelijk, die met hen op den stroom afdrijft, zal er het noodlottig gevolg van ondervinden. Reeds nu is het voor een iegelijk openbaar, hoe deze groep, die optrad met de pretentie, dat de kerk te gedeeld was en 's Heeren volk moest verzameld worden, weinig anders heeft gewrocht, dan om het aantal sekten met nog één te vermeerderen, en aan de kerk van Christus uitnemende krachten te onttrekken, die nu doelloos vergaan.

Neen, het apostolaat, zooals de Heilige Schrift het ons leert kennen, is wel terdege een afgesloten college, en niet een vloeiend begrip, dat zich over alle eeuwen uitbreidt.

Dit toont het zeggen in Hand. 1 : 25, waar de apostelen bidden: »Heere, wijs van deze twee één aan, dien Gij uitverkoren hebt, om te ontvangen het lot der bediening en *des apostelschaps*." Dit ziet men uit Paulus' getuigenis: »Door welken Jezus wij hebben ontvangen genade en *het apostelschap*." (Rom. 1 : 5) Evenzoo uit I Cor. 9 : 2: »Gijlieden zijt het zegel *mijns apostelschaps*." En eindelijk uit Gal. 2 : 8: »Die in Petrus krachtelijk wrocht tot *het apostelschap* der besnijdenis, die wrocht ook krachtelijk in mij onder de heidenen."

Dat het een afgesloten college was bespeurt men evenzeer daaruit, dat er een afgerond getal van *twaalf* apostelen was, die als »de twaalven" steeds afzonderlijk optreden; is evenzeer merkbaar aan hun afzonderlijke en opzettelijke aanstelling en inzetting in het ambt, toen Jezus hun den Heiligen Geest onder het toeblazen van zijn adem ambtelijk deed toekomen; wordt bewezen door de exceptioneele macht en gaven, die aan het apostolaat verbonden waren; en verkrijgt een definitief karakter door de exceptioneele plaats, die aan deze twaalf apostelen ook in de toekomst van het Koninkrijk onzes Heeren Jezus wordt toegewezen. Desaangaande toch deelt de Heilige Schriftuur mede, dat de twaalf apostelen alsdan zitten zullen, om te oordeelen de twaalf geslachten Israëls, alsook dat het nieuw Jeruzalem twaalf fundamenten zal hebben, en dat op deze fundamenten ingegrift zullen staan »de namen van de twaalf apostelen van het Lam".

Ja, wat aan alle tegenspraak een einde maakt, Paulus zelf, die eerst

later tot het apostolaat toetrad, is in zijn eigen persoon het voldingendst bewijs, dat het apostolaat een geheel afgesloten college was. Immers, ware het dit niet geweest, dan zou er onmogelijk strijd hebben kunnen ontstaan over de vraag, of Paulus wel waarlijk een apostel was. En dit nu toont de historie der kerk heel anders. Een groot deel der kerk weigerde Paulus' apostelschap te erkennen. Hij, zoo beweerde men, behoorde niet tot de twaalven. Hij had niet met Jezus omgewandeld. Hij kon dus geen getuige zijn. Hij stond erbuiten. En het is tegen deze zeer ernstig bedoelde betwisting van zijn ambt, dat Paulus zoo telkens en telkens met veerkracht en bezieling opkomt. Wie dat niet inziet, zal nooit de brieven aan de kerken van Corinthe en Galatië verstaan. Deze beide brieven toch zijn doortinteld van de heilige jaloerschheid waarmeê Paulus voor de waarachtigheid van zijn apostolaat opkwam. Hij was, daarvan bezat hij volle verzekerdheid, evengoed apostel als Petrus en de overigen. Niet door wat hij in zichzelf was. o, Dan erkende hij volmondig »niet waardig te zijn, een apostel genoemd te worden." (I Cor. 15 : 9) Maar tastte men zijn ambt aan, dan stoof hij op als een leeuw, want dan kwam men zijn Heiland te na, die hem immers zelf op den weg naar Damascus verschenen was; volstrekt niet, gelijk men gemeenlijk zegt, om Paulus te bekeeren; dat toch is niet het eigen werk van den Messias, maar van den Heiligen Geest; neen, maar om hem, den vervolger van zijn kerk, tot apostel over die kerk aan te stellen.

En vraagt men nu ten slotte, hoe deze bijvoeging van Paulus zich dan met het twaalftal verdraagt, zoo staat het voor ons vast, dat niet de naam van Matthias, maar die van Paulus met die der overige apostelen op de fundamentstukken van het nieuw Jeruzalem staat, en dat niet Matthias, maar Paulus eens meê zal zitten om te oordeelen de twaalf geslachten Israëls.

Gelijk er in de rekening der twaalf stammen van Israël *één* uitviel en door *twee* vervangen wierd, zoo ook ging het bij het apostolaat. Simeon viel uit de stammen uit en voor dien éénen Simeon kwamen er twee zonen van Jozef, t. w. Manasse en Efraïm, instede. En zoo ook viel uit het twaalftal apostelen Judas uit, en kwamen er voor dien éénen Judas twee apostelen, t. w. Matthias en Paulus, inplaats.

We zeggen daarmeê niet, dat de apostelen zich vergist hebben, toen ze de vacature in het apostolaat, door Judas' zelfmoord ontstaan, met de aanstelling van Matthias aanvulden. Integendeel. De aanvulling van het apostolaat mocht noch kon wachten tot het wonder van Damascus. Er moest terstond in een ontstane leemte worden voorzien. Maar wel mag en moet gezegd, dat de elven, toen ze Matthias verkozen, veel te kleine gedachten van de gunste huns Heeren hadden. Zij dachten, dat ze voor

Judas niets dan een Matthias inplaats zouden ontvangen, en zie, voor Judas gaf Jezus nu een Paulus. Of nu Matthias later uitgetreden of vroeg door den dood weggenomen is, weten we niet. De berichten desaangaande zijn verloren. In de Heilige Schrift lezen we niets, volstrekt niets van hem, dan zijn bloote benoeming. Maar ook al is het, dat de kerk zich van achteren het apostolaat geen oogenblik meer zonder Paulus kan voorstellen, ja, onder de apostelen aan Paulus schier het eerst denkt; en onder de Schriften des Nieuwen Verbonds aan het apostolisch gezag van Paulus' brieven de breedste plaats wordt ingeruimd; toch is Matthias' benoeming voor hemzelven geen onbeduidende zaak, maar veeleer een hooge eere geweest.

Het apostolaat toch staat zoo hoog, dat, zij het ook slechts tijdelijk, onder Jezus' echte, heilige en niet nagemaakte apostelen opgenomen te zijn aan iemands naam meerder luister bijzet, dan ooit vorstenkroon kan leenen.

NEGENDE HOOFDSTUK.

DE HEILIGE SCHRIFTEN DES NIEUWEN TESTAMENTS.

XXXIII.

DE HEILIGE SCHRIFTEN DES NIEUWEN TESTAMENTS.

> Maar deze zijn geschreven, opdat gij gelooft, dat Jezus is de Christus, de Zone Gods, en opdat gij, geloovende, het leven hebt in zijnen naam. Joh. 20 : 31.

Na de gave van het apostolaat aan de kerk komt aan de orde de gifte aan de kerk van *de Schrift des Nieuwen Testaments.*

Het apostolaat stelde in de kerk een levende kracht. Wel *is* alle kracht boven in den hemel, en daalt uit dien hemel in de kerk; maar het belieft God, om deze krachten door organen, door instrumenten, door tusschenkomende hulpmiddelen aan zijn kerk te doen toevloeien; en onder deze organen of instrumenten, waardoor God de Heere kracht in zijn kerk deed invloeien, staat nu het apostolaat vooraan.

De gifte van het apostolaat was een *vertroosting,* door den Trooster aan de kerk geschonken, toen Jezus ten hemel was opgevaren en dus voorloopig niet in persoon, op aarde, zijn kerk regeeren zou. De kerk stond daardoor op aarde verlaten; wel niet hoofdeloos, want ze had haar Hoofd in den hemel; maar toch overgelaten aan eigen verlegenheid. En nu schenkt de Heilige Geest in het apostolaat aan deze verlegen, verlaten, nog niet geplante en straks uiteenspringende kerk, een band, een middel van saambinding, een orgaan, waardoor ze zich uit kan breiden, en tevens een instrument, waardoor ze verrijkt zou worden met volle kennisse van het leven der genade.

De apostelen stelde de Koning zijner kerk aan, maar de Heilige Geest bezielde ze. Gelijk de Koning van zijn kerk niets aan zijn kerk doet dan

door den Heiligen Geest, zoo ook liet Hij het apostolaat uitsluitend werken door de hoogere krachten, die de Heilige Geest hun verleende.

De Heere heeft zijn kerk niet van niets af laten beginnen. De Heere heeft niet gewild, dat zij eerst in allerlei dwaling om zou dolen, om eerst aan het einde van haar langen weg tot eenig helder inzicht in de waarheid te komen ; neen, Hij wilde, dat ze van stonde aan, onverwijld, in het licht der volle kennisse zou worden gezet. En daartoe nu schonk Hij haar het apostolaat, opdat zijn kerk van meet af, terstond, reeds bij haar wieg, de beschijning van het volle, rijke licht der genade zou ontvangen, en geen ontwikkeling van het Christendom ooit boven de ontwikkeling der apostelen uit zou gaan.

Vat, beseft, doorziet men dit belangrijke feit wel in zijn ver reikende beteekenis ?

Ongetwijfeld, er is ontwikkeling, met name ook dogmatische ontwikkeling in den loop der historie geweest; ze is er nog; en ze zal er blijven tot aan het einde der dagen. De kerk is door haar Koning in strijd en moeite geworpen. Ze heeft de belijdenis van zijn naam niet traaglijk en onmanlijk mogen belijden, maar wierd genoodzaakt, om eeuw aan eeuw die heilige belijdenis tegen allerlei dwaling, misverstand en booze vijandschap te verdedigen. En het is eerst in deze harde kampen, dat de kerk van Christus achtereenvolgens al de deelen van haar heerlijken schat van waarheid heeft leeren uitmonsteren. De ketters zal God oordeelen, maar aan de kerk hebben ze, bij veel schade, toch ook dezen uitnemenden dienst bewezen, dat ze de kerk genoopt, geprikkeld en gedwongen hebben, om uit haar vadsige rust op te waken en niet langer op de goudmijn te slapen, maar in de goudmijn binnen te dringen en den verborgen schat te ontginnen.

Voor ons *bewustzijn* zijn wij dus thans aan *inzicht* wel terdege rijker dan de kerk van de vijfde, de tiende, de vijftiende en de achttiende eeuw. *Semper excelsior!* altoos hooger! Nooit sta het onderzoek naar de heilige dingen stil; en ook nu nog vervult de Heere aan de echte godgeleerden zijn belofte, dat wie zoekt vindt, en dat ontvangt wie gebeden heeft.

Ook in die voortgaande ontwikkeling van het kerkelijk bewustzijn omtrent haar heilschat is een werk van den Heiligen Geest, waarop we later terugkomen; en wie dit werk des Heiligen Geestes miskent en de kerk wil laten versteenen, insteê van haar te laten groeien, die ziet het werk des Heeren niet en zijn oog is verblind.

Maar, en dit is nu het hoofdpunt, hoe de kerk van Christus nu ook door strijd en onderzoek vooruitgegaan zij en nog gaan zal, toch zal ze nimmer, zal ze nooit ook maar een enkele korrel *meer* waarheid bezitten, dan de kerk reeds bezat, toen het apostolaat wegstierf.

Later kon en kan ze wel uit de goudmijn *delven*, maar toen het apostolaat wegstierf, was er die goudmijn zelf reeds. Aan die goudmijn is sinds nooit iets meer toegevoegd en zal nooit iets meer toegevoegd worden. Die goudmijn is in zichzelf compleet.

Vandaar, dat alle mannen Gods, die in den loop der eeuwen de kerk bezield hebben met hun kloeke taal, steeds naar die goudmijn van het apostolaat hebben teruggewezen, altoos weer naar den schat der apostelen hebben teruggedrongen, en zonder onderscheid altijd de kerken hebben toegeroepen: De schat moet niet gezocht op den weg vooruit, maar ligt *achter u*, dagteekenend van de dagen der apostelen.

Hier ligt barmhartigheid in.

Een andere schikking ware *on*barmhartig geweest.

Immers, de personen, die vóór drie, vóór acht, vóór tien en achttien eeuwen leefden, hadden gelijke zielsbehoeften als wij. Ze konden met niets minder toe. De nood van hun hart verschilde in niets van onzen nood. Hunne wonden zijn onze wonden. En de balsem van Gilead, die ons genas, kan geen andere zijn dan de balsem, die ook hun wonden heelde.

Vandaar, dat de zielartsenij niet eerst na eeuwen moest gevonden worden, maar *terstond* moest gereed zijn. Geen uitstel kon gedoogd. Alle toeven zou wreedheid zijn geweest. Want waar moesten de eerste Christenen dan van leven, waarop sterven? En zoo is het niets vreemds, niets raadselachtigs, maar past het geheel in het kader van de ontfermingen Gods, dat de volle schat van heil en zaligmakende waarheid niet pas na eeuwen zoekens allengs gevonden is, maar reeds terstond in de eerste eeuw aan de kerk is geschonken. En daartoe nu strekte het apostolaat.

Het is ermeê als met de kruiden ter genezing voor de krankheden des lichaams. Wetenschappelijk gaat de geneeskunde in de kennis der kruiden aldoor vooruit. En thans zal men u in menig opzicht veel juister en beter zeggen kunnen, wat de werking dier kruiden is en waarom ze u genezen. Maar al gaat nu dat onderzoek en door dat onderzoek het inzicht steeds vooruit, zoodat we met steeds helderder bewustzijn op medisch terrein verkeeren, dit maakt toch niet, dat er *nieuwe planten* bijkomen. God *schept* nu geen genezende kruiden, die er eertijds *niet* waren. Alle kruiden, die genezende kracht bezitten, waren er vóór achttien eeuwen precies evengoed als thans. En het verschil tusschen toen en nu is niet, dat wij thans meer genezende of sneller genezende kruiden bezitten, dan onze voorvaderen, maar alleen dit, dat ons inzicht in de aanwending ervan verhelderd is.

En zoo nu ook is voor de artsenij der zielen, sinds het apostolaat heenging, nooit één nieuw kruid geschapen of verzonnen. Eer integendeel zijn

er krachten, die eertijds werkten — denkt slechts aan het charisma om in vreemde talen te spreken — teloorgegaan. We zijn dus precies even rijk als de kerk uit de eerste eeuwen, eer nog iets armer. En al het verschil tusschen de kerk van toen en nu is, dat wij thans, naar den eisch onzer denkende en dwepende eeuw, tot meerdere helderheid en klaarheid gekomen zijn, om het verband tusschen de werking der kruiden en de genezing onzer wonden in te zien.

En dit verschil nu maakt noch armer noch rijker.

Voor een eenvoudigen boerendaglooner, die niet gewoon is veel te denken, is het volkomen voldoende, zoo gij hem zijn artsenij, deugdelijk gemengd, voorzet, ook al vat hij niets van wat er in die flesch zit, en ook al verstaat hij veelmin iets van de werking, die dit artsenij op zijn bloed of zenuwen zal doen. In *zijn* wereld *bestaat* die behoefte niet. Het zou hem niets geven, al wist hij het. Hij zou het niet verstaan. Maar anders is het met den man van studie, wiens geest steeds op den band tusschen oorzaak en gevolg zon, en die geen rust bij, geen vertrouwen in eenig geneesmiddel heeft, tenzij hij iets doorzie van de werking. Voor hem is dit wél behoefte. De zielkundige werking, die bij het artsenij moet bijkomen, zou, zonder voldoening aan die behoefte, zelfs worden gestoord.

En zoo nu ook was het in de kerk van Christus. Die kerk was niet in alle eeuwen dezelfde en had niet in elke eeuw dezelfde behoefte. En nu is de ontwikkeling van onze kennis steeds zóó gegaan, dat elke eeuw juist dát inzicht ontving, dat geschikt was, om de behoefte van *die* eeuw te bevredigen. Ja, sterker nog. Het was de gisting dier eeuw zelve, die van de eene zijde die gewijzigde behoefte schiep, en van de andere zijde door God gebezigd werd, om het inzicht in zijn waarheid te verhelderen.

Maar hoe nu ook dit inzicht in de kennisse van het heilgeheim in den loop der eeuwen steeds rijper en rijker werd, toch bleef dat heilgeheim steeds onveranderlijk één en hetzelfde. Aan dat heilgeheim zelf is nooit iets toegevoegd. Daar is nooit iets bijgekomen. En al het mysterie van het apostolaat ligt juist dáárin, dat door den arbeid dezer apostelen heel het heilgeheim volledig aan de kerk is bekend gemaakt, en bekend gemaakt niet op feilbaar menschelijke wijze, maar onder de onfeilbare autoriteit van den goddelijken Ingever, den Heiligen Geest.

Dit is het groote feit, dat door het apostolaat tot stand kwam. De bekendmaking van het heilgeheim is door het apostolaat *voltooid*.

Voltooid dus ook in dien zin, dat de bekendmaking van het heilgeheim, die het Oude Verbond kende, en evenzoo die bekendmaking van het heil, die we door Johannes den Dooper en door den Heere zelf ontvingen, erdoor *verrijkt* en *uitgewerkt* is.

»Voltooid" immers wil zoowel zeggen, dat er nu niets meer bijkomt, alsook dat het vroeger nog niet uit, nog niet af, nog niet tot zijn geheelheid gekomen was.

En dat nu is het tweede punt, waar met nadruk op dient gewezen. Door het apostolaat ontving de kerk iets, dat ze noch in Israël bezat, noch van Jezus tijdens zijn omwandeling op aarde ontving.

Jezus zelf heeft het zoo duidelijk mogelijk uitgesproken: »Nog vele dingen heb Ik u te zeggen, maar gij kunt die nu niet dragen. Maar wanneer de Trooster zal gekomen zijn, namelijk de Geest der waarheid, Hij zal u in al de waarheid leiden; want Hij zal van zichzelven niet spreken, maar zoo wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken, en de toekomende dingen zal Hij u verkondigen. Die zal Mij verheerlijken, want Hij zal het uit het mijne nemen, en zal het u verkondigen. Al wat de Vader heeft is het mijne; daarom heb Ik gezegd, dat Hij het uit het mijne nemen zal en u verkondigen."

En de heilige apostel Paulus is er niet minder onbewimpeld voor uitgekomen, toen hij schreef, dat nu gekomen was »de openbaring der verborgenheid, die *van de tijden der eeuwen* verzwegen is geweest, *maar nu is geopenbaard*;" of in Ef. 3 : 9: »De verborgenheid, die van alle eeuwen verborgen is geweest in God, opdat nu bekend gemaakt worde" enz.; of in Coloss. 1 : 26: »De verborgenheid, die verborgen is geweest van alle eeuwen en alle geslachten, maar nu geopenbaard is aan zijn heiligen."

Terwijl eindelijk ook de heilige apostel Johannes er bijzonderen nadruk op legt, dat de apostelen nu verkondigen wat zij, en zij het eerst en zij alleen, »gezien en gehoord en getast hebben van dat Eeuwige leven, dat bij God was, en nu is geopenbaard."

Al ontkennen we dus volstrekt niet, dat de kern en kiem der zaligmakende kennisse reeds in het Paradijs, aan de patriarchen en aan Israël was geschonken, toch leert de Heilige Schrift nadrukkelijk, dat later nog veel geopenbaard is, aan de patriarchen wat men in het Paradijs miste, aan Israël wat de patriarchen nog niet hadden, en door Jezus wat ook aan Israël nog verborgen was. En zoo nu ook, dat veel hetgeen door Jezus nog niet aan zijn kerk verklaard was, later aan die kerk is bekend gemaakt door het heilig apostolaat.

Toch rijst tegen dit laatste zeggen een bedenking, die terstond dient weggenomen. In boek na boek heeft men in onze eeuw van ongeloovige zijde beweerd, dat niet Jezus, maar eerst Paulus de eigenlijke stichter van het Christendom is geweest, terwijl van den anderen kant stem na stem ons heeft opgeroepen, om toch de orthodoxe theologie van Paulus prijs te geven en terug te keeren naar de eenvoudige leer van Jezus,

vooral naar de bergrede. En metterdaad, hoe dieper men in de kennis dezer geschriften doorgedrongen was, hoe helderder en klaarder men inzag, dat er wezenlijk een aanmerkelijk verschil bestond tusschen de bergrede b.v. en den brief aan de Romeinen. Niet een verschil in dien zin, dat beide elkaar weerspreken zouden, maar zóó, dat men bij het lezen van den brief aan de Romeinen toch voelt: Hier wordt mij iets geboden, dat ik in de bergrede nog niet bezat. Er zijn nieuwe bestanddeelen bijgekomen. Er is nieuw licht komen instralen. Het is iets anders!

Heeft men nu, gelijk de Groningers, tegen de leer der apostelen bezwaar, dan is het natuurlijk, dat men ernaar streeft, om de Evangeliën boven de brieven te verheffen. Vandaar, dat men ook altoos zien zal, dat halfgeloovige menschen nog wel van de bergrede en de gelijkenissen willen weten, maar niets van de leer der rechtvaardigmaking, gelijk Paulus die uiteenzet. Of ook, wil men met geheel het Christendom breken, gelijk de Modernen, dan ontstaat vanzelf de neiging, om in de Paulinische brieven het eigenlijke Christendom te gaan zien, maar om dan ook met die brieven heel dit Paulinisch Christendom te verwerpen.

Voor de gemeente des levendigen Gods, die de bergrede en den brief aan de Romeinen *beide* met heel haar hart aanvaardt, ligt in dit onheilige streven de vermaning, om voor het verschil tusschen de Evangeliën en de apostolische brieven een open oog te hebben, en niet langer de groote waarheid voorbij te zien, dat metterdaad én de Groningers én de Modernen gelijk hebben, dat er tusschen de leer van Jezus, tijdens Hij op aarde omwandelde, en de leer der apostelen een zeer merkbaar onderscheid bestaat.

Maar terwijl nu onze tegenstanders dit verschil, dit onderscheid, misbruiken, om er óf het gezag der apostolische leer, óf het gezag van het Christendom zelf door aan te tasten, belijdt de gemeente des Heeren, dat het sterk sprekend onderscheid, dat tusschen de leer van Jezus en die van de apostelen bestaat, niets heeft, dat ons zou kunnen bevreemden. Want, en hier ligt de oplossing, dat het *beide* malen de leer *van Jezus* is, alleen met dit onderscheid, dat Hij het eerste stuk van zijn leer zelf, toen Hij nog op de aarde was, rechtstreeks heeft geopenbaard, terwijl Hij het tweede en laatste stuk van zijn leer aan zijn kerk middellijk, door zijn apostelen, heeft bekend gemaakt.

Natuurlijk, zoodra men de apostelen beschouwt als zelfstandige personen, die op eigen gezag een zekere leer aan de kerk hebben meegedeeld, dan komt men hier niet meê uit. Maar belijdt men eenmaal, in overeenstemming met de door ons gegevene voorstelling, dat de apostelen *heilige* apostelen waren, d. w. z. dat ze niet als zelfstandige personen optraden om eigen

inzichten te verbreiden, maar dat ze steeds waren *organen van den Heiligen Geest,* zoodat in hun leer niet zij, *maar Jezus zelf* van uit de hemelen zijn volk onderwees, dan vervalt alle zwarigheid en is er geen zweem zelfs van strijd.

Dan toch heeft Jezus slechts datgene gedaan, wat elk vader bij de opvoeding zijner kinderen doet, t. w. hun niet alles tegelijk gezegd, maar eerst alleen datgene, waarvoor ze toen vatbaar waren, en eerst later datgene, wat ze eerst nog niet konden dragen.

Nu kan een aardsch vader dit na zijn sterven alleen doen, als hij hetgeen hij zijn kinderen nog te zeggen heeft, nog bij zijn leven opschreef, dit opgeschrevene in een gesloten en verzegeld pakket weglegde, en daarop schreef: »Na mijn dood te openen."

Maar zoo behoefde Jezus niet te doen.

Immers, Hij stierf slechts om weer op te staan, en ook na zijn hemelvaart bleef Hij met zijn kerk in levend contact. Dat contact nu heeft Jezus laten werken door het apostolaat, en wat wij *zelf* en *vóór onzen dood* zouden opschrijven, opdat men het *na* ons heengaan te weten mocht komen, dat heeft Jezus na zijn heengaan onder de hoede van den Heiligen Geest *door zijn apostelen* laten opschrijven, en aldus ontstond de Schrift des Nieuwen Testaments. Testament genomen in den zin, dien men nu zal begrijpen.

En wil men nu beoordeelen, of deze voorstelling juist is, herlees dan nog eenmaal, wat Jezus zelf verklaarde:

1°. Er waren dingen, die de apostelen reeds van Jezus gehoord hadden vóór zijn heengaan, maar ook dingen, die Jezus hun nog niet gezegd had, *omdat ze die nog niet konden dragen.*

2°. Die »andere dingen" zouden hun intusschen toch door Jezus worden meegedeeld, maar *later.* En wel zóó, dat niet Jezus rechtstreeks, van mond tot oor, maar de Heilige Geest hun deze dingen zou bekend maken.

En 3°. die nog niet meegedeelde dingen zou de Heilige Geest niet buiten Jezus om hun bekend maken, maar Hij zou ze »*uit den Christus nemen*" en ze aan de apostelen verkondigen.

XXXIV.

BEHOEFTE AAN ZULK EEN HEILIGE SCHRIFTUUR.

> Want ik betuig aan een iegelijk, die de woorden der profetie dezes boeks hoort: Indien iemand tot deze dingen toedoet, God zal over hem toedoen de plagen, die in dit boek geschreven zijn.
> Openb. 22 : 18.

Had de kerk van Jezus na zijn hemelvaart slechts één menschenleven behoeven te bestaan en ware ze beperkt gebleven tot den kring van het Joodsche land, dan zouden de heilige apostelen hun taak door *mondelinge* leering hebben kunnen vervullen. Nu daarentegen deze kerk bestemd was, om minstens nog achttien eeuwen te bestaan en zich over vijf werelddeelen uit te breiden, spreekt het vanzelf, dat de apostelen de toevlucht moesten nemen tot *schriftelijke* mededeeling van de hun tebeurtgevallen openbaring.

Hadden ze niet geschreven, dan hadden de gemeenten van Gallië en Afrika nooit dan onvertrouwbare geruchten opgevangen; en ook, hadden ze niet geschreven, zoo zou in den loop der eeuwen de traditie reeds lang vervalscht zijn.

Het op schrift brengen van de openbaring is dus het noodzakelijk en onmisbaar middel geweest, om de kerk van Christus in haar duur en in haar uitbreiding voor algeheele ontaarding en vervalsching te bewaren.

En nu blijkt zeer zeker uit de brieven der apostelen wel niet, dat zij dit zelven zoo helder hebben ingezien. Op een duur althans van achttien eeuwen hebben ze voor de kerk van Christus stellig *niet* gerekend, en hun brieven dragen bijna alle een *plaatselijk* karakter, als bestemd niet voor de kerk *in het algemeen,* maar voor een openbaring van de kerk *in bepaalde plaatsen.* Maar al hebben zij dit niet zoo ingezien, misschien zelfs niet eens vermoed, toch zal elk lezer, die in Gods voorzienig bestuur gelooft en gelooft, dat het bestuur over de kerk aan onzen Koning in handen is gegeven, volmondig toestemmen, dat Jezus dit wél wist, dat Jezus in zijn bestel hierop wél heeft gerekend, en dat we dus volle recht hebben om te zeggen, dat de brieven, die Paulus uitsluitend voor de kerk

te Rome in die dagen schreef, door Koning Jezus, zonder dat Paulus dit wist, bestemd en verordineerd waren, om de kerk aller eeuwen te helpen bouwen.

Tweeërlei moest dus voor de toekomst geschieden. Vooreerst moest het beeld van Jezus zelf, gelijk Hij op aarde had omgewandeld, uit den mond der apostelen opgevangen en in schrift gebracht worden; en ten tweede moest al datgene teboekgesteld, waarvan de Heere Jezus tot zijn jongeren had gezegd: »Deze dingen kunt gij nu niet dragen, maar de Heilige Geest zal ze u daarna verkondigen."

Dit is het postulaat van geheel den toestand. Deze eisch vloeit rechtstreeks uit de gelegenheid der kerken voort. Kerken, die bestemd waren om eeuwen te leven en allerwegen op aarde zich te openbaren, konden niet buiten deze twee. Deze beide waren voor het bestaan zelf der kerken onmisbaar.

En zoo zien we dan ook feitelijk, dat onze Koning door den Heiligen Geest in deze behoefte, in dezen nood, in deze verlegenheid zijner kerken heeft laten voorzien. Wat ze niet ontberen konden om te leven en voort te bestaan en kerken te blijven, dat hebben ze dan ook ontvangen en is haar geschonken van haar Heer.

Niet aanstonds.

Toen in de eerste jaren van het bestaan der kerk de kring nog eng en klein en de herinnering nog machtig en versch was, heerschte het mondeling woord van de nog levende apostelen, en het decreet van de Jeruzalemsche synode zal wel het eerste stuk geweest zijn, dat op schrift van de apostelen is uitgegaan.

Maar toen de kring der kerken zich uitbreidde en ook over zee in Corinthe en Rome, en ook noordop in Efeze en Galatië zich kerken vormden, toen reeds greep een der apostelen naar de stift, om de mondelinge mededeeling door schriftelijke leering te vervangen. Allengs breidde die sfeer van schriftelijke bezigheid zich uit. Bij Paulus voegden zich ook andere apostelen. Misschien wel, dat elk der apostelen op zijn beurt geschreven heeft. Aan deze brieven zijn toen de geschiedkundige opteekeningen omtrent Jezus' leven en sterven en opstanding en de handelingen der apostelen toegevoegd. Tot ten laatste de Koning uit den hemel zijn heiligen apostel Johannes op Patmos persoonlijk gelastte, om teboek te stellen de geheel bijzondere openbaring, die hem op dat eiland ten deel viel.

Zoo is er dan geleidelijk een groote menigte schriften omtrent de heilige dingen ontstaan, van apostelen en niet-apostelen, een voorraad, waarschijnlijk veel grooter dan wij thans in het Nieuwe Testament bezitten. Althans, Paulus' eigen brieven toonen, dat er nog veel meer brieven door hem ver-

zonden zijn, dan het kleine aantal, dat wij thans in onzen bundel hebben.

Maar ook al wisten we dit niet door Paulus' eigen woorden, toch zou dit feit ook zonder die mededeeling vast genoeg staan. Want immers, hoe zou het denkbaar, hoe zou het mogelijk wezen, dat zoo uitnemende schrijvers als Paulus en Johannes in hun lange leven en bij hun veelbewogen levensloop nooit meer dan een dozijn brieven hadden geschreven? Zelfs in één jaar moet die voorraad grooter zijn geweest. En de strijd, vroeger weleens door hen gevoerd, die beweerden, dat een apostolisch stuk niet teloor *kon* gegaan zijn, was metterdaad een onzinnig bestaan; geheel buiten de werkelijkheid van het leven rekenend; en waarbij men stellig nooit in de verbeelding met Paulus en Johannes gereisd, geleefd en omgegaan had.

Maar, en dit is nu het opmerkelijke, uit die groote massa schrifts zondert zich nu allengs een kleine groep van geschriften af. Dit gaat niet opeens. Eerst verzamelt men er eenige; straks meerdere; van lieverleê verkrijgt men een stel, dat men schikt en naar zekere orde in elkaar zet; en zoo duurt het nog langen tijd, eer er vastheid ontstaat, ja, voor enkele geschriften duurt het zelfs drie eeuwen, eer ze algemeene erkenning vinden konden.

Maar, wat tijd het ook kostte en hoeveel verschil er zich ook voordeed, eindelijk is de schifting dan toch tot stand gekomen, en het einde was, dat onder de groote massa literatuur zeer onderscheidenlijk door heel de kerk beschouwd werden: eenerzijds dit vaste stel van zeven en twintig boeken, en anderzijds alle andere geschriften van ouden oorsprong.

En toen nu die scheiding en schifting voltooid was, en de Heilige Geest in de kerk alom getuigde, dat dit stel geschriften één geheel vormde en als één geheel een Heilig Testament van Jezus aan zijn kerk zou uitmaken, toen heeft het kerkelijk bewustzijn opeens gevoeld, dat hiermeê een *tweede* verzameling heilige boeken was ontstaan, die even heilig gezag had als de *eerste* verzameling, die Israël ontving, en heeft de kerk als *Nieuw* Testament aan het *Oude* Testament toegevoegd, wat nu tezaam de *Heilige Schriftuur* uitmaakt, onzen Bijbel, het ons door God gegeven Woord.

Vraagt men nu, hoe deze Schrift des Nieuwen Testaments ontstond, dan antwoorden we zonder zweem van aarzeling: *Ze ontstond door den Heiligen Geest.*

Maar hoe?

Op zulk een wijs, dat de Heilige Geest nu of dan Paulus of Petrus o Johannes aangreep, en hun toeriep: »Zit neder en schrijf!" — en dat zij dan luisterden en neerschreven wat hun voor werd gezegd?

Dien indruk ontvangen wij van de Evangeliën en de brieven volstrekt niet. Dat geldt wel van de Openbaringen, maar niet van de overige geschriften des Nieuwen Verbonds. Integendeel, deze Evangeliën en brieven maken al den indruk van geschreven te zijn door mannen, die er zelfs geen vermoeden van hadden, dat ze op dat bepaalde oogenblik een stuk werks deden, dat voor de kerk aller eeuwen zou zijn.

Van letterlijk voorgezegd of gedicteerd te zijn, hebben deze brieven en Evangeliën dan ook niets; wel de Openbaringen. Neen, ze maken al den indruk, dat Paulus, dat Johannes zijn gaan neerzitten om te schrijven, denkende dat ze alleen voor die bepaalde kerken van die bepaalde tijden schreven, en dat er een eeuw later misschien geen letter meer van hun brief zou te vinden zijn.

Wel zijn zij er zich van bewust geweest, dat ze den bijstand van den Heiligen Geest genoten, om waarheid te kunnen schrijven, evenals ze dien bijstand genoten, om waarheid te kunnen *spreken*, in hun predikatiën; maar dat zij aan stukken *voor de Heilige Schriftuur* arbeidden, zie, dat wisten ze volstrekt niet.

Toen Paulus, met de profetiën van Jesaja of de Psalmen voor zich, zijn brief aan de Romeinen voltooid had, zal het stellig van verre zelfs niet in hem zijn opgekomen, om te denken, dat deze zijn brief eens voor millioenen bij millioenen van kinderen Gods even goddelijk gezag, ja, nog hooger waarde dan die Godsspraken en die Psalmen erlangen zou.

Dat kon hij niet gissen of vermoeden. Daar heeft hij niet aan gedacht. En stellig hebben de eerste lezers in de kerk van Rome er evenmin aan gedacht, dat door dezen brief de namen van haar voornaamste leden na achttien eeuwen nog in elk huis der Christenheid bekend zouden zijn.

Maar omdat Paulus dit niet wist, daarom wist de Heilige Geest het wel. Gelijk de Heere zoo dikwijls kennelijk de opvoeding van een meisje reeds vooruit zóó inricht, dat ze naderhand blijkt juist zoo opgevoed te zijn, als voor haar saamgaan met haar toekomstigen man, maar dien ze toen nog niet kende, noodig was, zoo ook kon de Heilige Geest zeer wel de levensomstandigheden van Paulus, Johannes en Petrus zóó leiden, en hen in zúlk een toestand inzetten, en zóódanige overwegingen in hen wekken, en al zúlke woorden in hen doen opkomen, als de Heilige Geest wist dat noodig waren, om geschriften, als zij nalieten, op het perkament te brengen. En terwijl de apostelen alzoo schreven aan stukken Schrifts, waarvan zijzelven de beteekenis niet gisten, maar waarvan de Heilige Geest wist, dat ze eens de schat der kerk van alle landen en eeuwen zouden zijn, kon de Heilige Geest den gedachtengang van deze apostelen zeer wel zóó besturen, dat ze voor feilen behoed en in alle waarheid geleid werden.

De Heilige Geest wist vooruit, hoe de Schrift des Nieuwen Testaments, als zij eenmaal af was, moest samengesteld zijn, en wist dus ook, welke brokstukken, welke deelen daarvoor noodig waren en vooraf in gereedheid moesten worden gebracht.

En gelijk nu een architect door allerlei werklieden in steen en hout en ijzer allerlei stukken van een huis in gereedheid laat brengen, die hij dan naderhand ineenzet, zoo ook heeft de Heilige Geest door onderscheidene werklieden allerlei deelen voor het Nieuwe Testament in gereedheid laten brengen, zonder dat zij van het geheel afwisten, maar zóó, dat Hij ze zelf later tot een geheel verbonden heeft.

Immers, dezelfde Koning, die door zijn Heiligen Geest deze stukken in gereedheid had laten brengen, is ook de Regeerder zijner kerk. Niets is er in die kerk geschied, ook niet na den dood der apostelen, dan onder zijn bestel. En toen nu die stukken eerst elk op zichzelf rondzwierven, heeft Jezus van uit den hemel toch elk dier deelen gezien; menschen bewerkt om voor elk dier deelen zorg te dragen; in de harten der geloovigen allengs voor elk dier deelen geloof gewekt; en ten slotte de personen, die erin betrokken waren, zóó met elkander in aanraking gebracht, dat de eerst losse deelen allengs saam gingen kleven, en zoo van lieverlede onder zijn koninklijk bestel het Nieuwe Testament ontstond.

Vandaar dan ook, dat het niet noodzakelijk was, om in het Nieuwe Testament alleen geschriften van apostelen op te nemen. Markus was geen apostel, evenmin Lukas; en de uitvlucht, dat deze mannen dan toch wel onder toezicht van Paulus en Petrus geschreven zullen hebben, is ten eerste onbewezen en ten tweede een te zielloos argument. Wat toch geeft het, of ik onder den invloed van een apostel schrijf? Neen, om aan Lukas' Evangelie en de Handelingen der Apostelen goddelijk gezag toe te kennen, is het niet maar genoeg, dat Lukas onder de leiding van een apostel stond, maar moest hij op dat oogenblik, dat hij zijn twee boeken schreef, geheel en absolutelijk onder de leiding van den Heiligen Geest staan. En greep dat eenmaal plaats, stond Lukas op dat oogenblik, bewust of onbewust, onder de absolute leiding van den Heiligen Geest, wat heb ik er dan aan, of ik er nog bij weet, dat hij in nauwe betrekking tot een apostel stond?

Wie met de kerk van Jezus aan de Schrift des Nieuwen Testaments gelooft, die moet het goddelijk gezag van Lukas even hoog stellen als dat van Mattheüs en mag in niets mindere waarde toekennen aan het gezag van Markus' Evangelie dan aan dat van Johannes.

Voor wat den inhoud aangaat, moge Mattheüs het Evangelie van Lukas en Johannes het Evangelie van Markus overtreffen, maar beider goddelijk

gezag moet even vast staan. Ook onder Paulus' brieven staat de brief aan de Romeinen verre in waarde boven dien aan Filemon, maar wat het gezag betreft, staan beide volkomen gelijk.

Ongetwijfeld stond Johannes verre boven Markus, en Paulus verre boven Judas; maar juist omdat we niet op het gezag van deze personen, maar uitsluitend op het gezag van den Heiligen Geest ons baseeren, maakt dit onderscheid in persoonlijke voortreffelijkheid voor ons niet het minste verschil.

En zoo is het dan ook voor het goddelijk gezag van de Schriften des Nieuwen Testaments volstrekt niet de vraag, of de schrijvers ervan allen apostelen waren, maar alleen, of al de schrijvers bij dit hun schrijven onder de bestiering stonden van den Heiligen Geest.

Wel, dat geven we voetstoots toe, wel heeft het onzen Koning behaagd zijn getuigenis aan het apostolaat te verbinden. »Gij", dus sprak Hij, »zult mijne getuigen zijn!" En zoo weten we dus met zekerheid, dat hetgeen Lukas en Markus ons aangaande Jezus' leven en lijden en sterven en opstanding mededeelen, van de apostelen herkomstig is; maar dat hetgeen zij in den apostolischen kring opvingen, goed door hen gevat en juist door hen meegedeeld is, daarvoor staat niet de apostolische naam ons borg, maar alleen de autoriteit van den Heiligen Geest.

Metterdaad zijn en blijven dus de apostelen de kanalen, door wie uit de Bron in Christus de ware kennis der dingen ons toevloeit; maar of zij ons die kennis persoonlijk in hun eigen schrift leverden, of wel, dat het door hen gesprokene en betuigde ons door anderen wordt overgebriefd, dit maakt voor de zaak als zaak geen onderscheid; mits, en hier hangt alles aan, mits maar de zekerheid ons geboden is, dat de Heilige Geest deze overbrievers of overbrengers van de apostolische traditie met goddelijk licht in onfeilbare paden heeft geleid.

Al stonden onder een stuk de namen der twaalf apostelen, dat zou op zichzelf nog volstrekt geen stellig teeken van vertrouwbaarheid of goddelijk gezag zijn. Want wel is aan de apostelen de genadige belofte gegeven, dat de Heilige Geest hen in alle waarheid leiden zou, maar dit sluit volstrekt niet uit, dat de apostelen zeer veel kunnen geschreven hebben, waarin ze zich vergisten, en ook in hun persoonlijken omgang voor de verzoeking om onwaarheid te spreken kunnen bezweken zijn. De hun gegeven belofte hield volstrekt niet in, dat zij in volstrekten zin boven alle feilbaarheid of onwaarheid verheven werden, maar alleen, dat zij *in hetgeen zij als getuigen van Jezus deden,* met onfeilbaarheid zouden bekleed worden.

Of ik dus al weet: »Dit of dat stuk is van de hand van een apostel",

baat op zichzelf nog niet. Ik moet er ook nog bij weten, dat dit bepaalde stuk behoort tot die dingen, die deze apostel *als getuige van Jezus* schreef, zoodat hem daarbij de buitengewone leiding van den Heiligen Geest ten deel viel.

Maar is het dan alzoo niet het apostolisch karakter, doch alleen het gezag van den Heiligen Geest, waardoor eenig geschrift op goddelijke autoriteit kan bogen, dan spreekt het vanzelf, dat de Heilige Geest geheel vrijmachtig blijft, om het getuigenis der apostelen óf door henzelven óf door een ander te laten ternederschrijven, en dat in beide gevallen de autoriteit van deze geschriften volkomen gelijk staat.

Alle voorkeur moet hier dus wegvallen.

Wat vorm, inhoud, rijkdom en aantrekkelijkheid betreft, mogen we zeer wel tusschen Johannes en Markus, tusschen Paulus en Judas onderscheiden; maar als het aankomt op de Schriftkwestie, aankomt op de kwestie van gezag, en dus aankomt op de goddelijke autoriteit, waarvoor wij ons hebben te buigen, dan rekenen al deze onderscheidingen volstrekt niet meer meê, en hebben wij eenig en alleenlijk te vragen: »Is dit of dat Evangelie geïnspireerd door den Heiligen Geest en dus onder de leiding en bestiering van den Heiligen Geest tot stand gekomen?"

XXXV.

HAAR KARAKTER.

> En deze dingen schrijven wij u, opdat uwe blijdschap vervuld zij.
> I Joh. 1 : 4.

Uit onze beide vorige artikelen bleek reeds, dat de Schrift des Nieuwen Testaments er volstrekt niet op is aangelegd, om ons een notarieel actestuk in handen te geven.

Ware dát de bedoeling des Heeren geweest, dan had iets geheel anders moeten geleverd zijn, dan ons nu geschonken wierd. Dan toch had er tweeërlei soort van notarieel bewijs dienen gevoerd te worden. Vooreerst namelijk het bewijs, dat de feiten, die ons in het Nieuwe Testament worden bericht, zich inderdaad alzoo toedroegen; en ten tweede, dat de openbaringen, die de heilige apostelen ontvingen, ons juist zoo zijn medegedeeld als zij ze ontvangen hadden.

Beide deze bewijzen zouden ons moeten geleverd zijn door getuigen. Bijv. om het feit van het wonder der spijziging te constateeren, zou een bundel stukken moeten verstrekt zijn, inhoudende: 1°. eene verklaring van tien à twintig personen, die toen bij Jezus in de woestijn waren, dat zij met eenige duizenden menschen daar saam waren, zelven geen brood hadden en door Jezus zijn gespijsd; 2°. een authentieke verklaring van de overheid der naastbijgelegen plaatsen, strekkende om de handteekening van deze tien à twintig personen te legaliseeren; 3°. een verklaring van bevoegde personen, om te getuigen, dat deze tien à twintig personen te goeder naam en faam bekend stonden, gevat genoeg waren om zich niet te laten misleiden, en er geen persoonlijk belang bij hadden, om de zaak van Jezus door het verspreiden van geruchten omtrent wonderen te bevorderen.

Voorts zou geëischt worden een behoorlijke verklaring van wie daartoe gerechtigd waren, om te bewijzen dat metterdaad onder heel die schare niet meer dan zeven brooden en een paar vischjes gevonden werden.

En eindelijk een verklaring, om te betuigen, dat de vermenigvuldiging van de brooden plaatsgreep, onderwijl Jezus het brood afbrak.

Met zulk een bundel van verklaringen voor ons, elk van echten oorsprong en met de noodige zegels eraan gehangen, zou men dan, indien men niet al te twijfelzuchtig was, tot de gevolgtrekking kunnen komen, dat metter-

daad deze zaak zich alzoo had toegedragen, als ons nu wordt bericht.

Reeds voor dit éene feit zou men dus een bundel behoeven, ongeveer zoo groot als heel het Evangelie van Mattheüs nu is.

En indien men op die wijze dan stapels en bundels van getuigen kon leveren voor alle feiten, in de Evangeliën en in de Handelingen vermeld, dan, ja, zou de geloofwaardigheid der Evangelische verhalen op behoorlijke wijze bevestigd zijn.

Maar dan was men er nog op verre na niet.

Immers, dan restte nog altoos de moeilijkheid, om het tweede bewijs te leveren, het bewijs namelijk, dat de heilige apostelen ons in hun brieven precies zoo de ontvangen openbaringen hebben meegedeeld als die hun waren tebeurtgevallen.

En hier, men weet het, stuit de vraag naar behoorlijk bewijs op een onoverkomelijk bezwaar.

Om namelijk zulk een bewijs te kunnen leveren, zouden meerdere personen de bedoelde openbaringen hebben moeten hooren, en zouden meerdere snelschrijvers deze openbaringen hebben moeten opschrijven. Ware dat mogelijk geweest, hadden drie, vier personen kunnen beluisteren, wat de Heilige Geest tot de heilige apostelen zei, en was door snelschrijvers van dit gehoorde een woordelijk verslag kunnen gemaakt worden, dan, we geven het grif toe, zou men ook voor de brieven zekerheid bezitten; nog wel geen wiskunstige zekerheid voor elke uitdrukking, maar toch een zekerheid, die den algemeenen inhoud der brieven genoegzaam dekt.

Maar dit nu juist was onmogelijk.

Als een apostel een zijner brieven schreef, weerklonk er niet door de kamer, waarin hij zat, een soort telephonische stem, die ook door anderen kon worden opgevangen, maar was het in de kamer, waar hij zat, doodstil; er werd geen geluid gehoord; geen stem opgevangen. En zelfs waar, gelijk op den weg naar Damascus, wel een stem in hoorbare klanken sprak, zoodat wij in Hand. 9 : 7 lezen: »En de mannen, die met hem over weg reisden, stonden verbaasd, hoorende wel de stem, maar niemand ziende;" dan blijkt toch uit Hand. 22 : 9, dat dit hooren van het geluid der stem nog volstrekt niet tot een verstaan van de woorden leidde, want Paulus zegt uitdrukkelijk, dat zijn reisgenooten de woorden van Jezus *niet* hebben verstaan.

Van Patmos mag hetzelfde gezegd.

De apostel Johannes heeft op Patmos werkelijk een stem vernomen, zelfs een stem als van vele wateren, maar voor het hooren van deze stem en het verstaan van de woorden werd innerlijk geestelijke bewerking vereischt, en die ontbrak bij alle andere personen, die op datzelfde oogenblik met Johannes op het eiland Patmos verkeerden.

We komen hier dus voor het feit te staan, dat de openbaring van den Heiligen Geest, die aan de heilige apostelen ten deel viel, van zúlk een natuur en van zúlk een geaardheid was, dat anderen ze niet *konden* waarnemen. Een veelbeteekenend feit, waar terstond uit volgt, dat het derhalve onmogelijk is, om op notarieele wijze de echtheid van hetgeen zij ons voor openbaring uitgeven, te bewijzen.

Wie dus op notarieel bewijs staat, wete wel, dat heel de kerk thans in de volstrekte onmogelijkheid verkeert, om de bewijsstukken voor de Evangelische geschiedverhalen op te sporen, en dat voor den geestelijken inhoud van hetgeen de brieven ons mededeelen, nu noch immer bewijs leverbaar was of is.

Zoo ziet men dus, dat elke poging om door uitwendige, wetenschappelijke bewijzen de waarheid van hetgeen het Nieuwe Testament ons voorlegt, te bevestigen en boven elken twijfel te verheffen, zichzelve veroordeelt en op niets anders *kan* uitloopen, dan op algeheele verwerping van de autoriteit der Heilige Schrift.

Want dit mag en moet dan toch uitgesproken: Bijaldien eenig rechter in onze dagen voor het vaststellen van schuld of onschuld van een beklaagde genoegen had genomen met zoo nietszeggende schijnbewijzen, als waarmeê velen te goeder trouw zich bij de Schrift lieten afschepen, dan zou er toch een kreet van verontwaardiging door heel het land opgaan.

Heel die reeks schijnbewijzen, dat de schrijvers van het Nieuwe Testament zoo *geloofwaardige* personen waren; dat ze de dingen hebben *kunnen* weten; en hebben *willen* mededeelen; en geen belang bij vervalsching der berichten hadden; en wat oppervlakkigheden men meer daaraan heeft toegevoegd; bewijst metterdaad niets.

Op zulke uitwendigheden kan men dan nog afgaan, waar het geldt zeer gewone verhalen van gewone en onbestreden gebeurtenissen, en waar men het niet verder wenscht te brengen dan tot een hooge mate van waarschijnlijkheid. Bij dingen, waarvan men zegt: »Nu, ja, ik moet wel aannemen, dat het alzoo geschied is, en ik heb ook geen reden om het te betwijfelen, maar ook al bleek het morgen anders te zijn, dan verloor ik nog niets!"

Maar hoe, zoo bidden wij u, wil men die oppervlakkige schijnmethode hier toepassen, waar het de Heilige Schrift geldt, en dus verhalen omtrent gansch *on*gewone gebeurtenissen, bij wier stellige zekerheid ik voor mijn eigen persoon en voor mijn kinderen zulk een alleruiterst belang heb, dat, bleek ze morgen *on*waar te zijn, onwaar b. v. het bericht aangaande de opstanding des Heeren, er alsdan voor het eeuwig heil van mij en de mijnen een onnoembare, nooit te vergoeden schat teloor zou gaan?

Dit kan niet. Dit is volstrekt ondenkbaar En de uitkomst heeft dan ook

getoond, dat de verdwaasden, die zich werkelijk inbeeldden hiermeê een vasten bodem voor hun geloof gewonnen te hebben, eindigden met alle geloof te verspelen.

Neen, zulk soort van bewijzen voor het heilige zijn óf door onbeduidendheid onwaardig om in zoo ernstige belangen ook maar genoemd te worden, óf wel, zullen ze steek houden, dan blijken ze volstrekt onleverbaar, ja meer nog, dan *mogen* ze niet geleverd worden.

Notarieele, wiskunstig zekere bewijzen *kunnen* en *mogen* hier niet geleverd worden, omdat de aard en de natuur van hetgeen de Schrift inhoudt met zulk een bewijsvoering onbestaanbaar is en er zich tegen verzet.

Niemand kan noch mag notarieel of wiskunstig zeker bewijzen willen, dat de man, dien hij als zijn vader eert en liefheeft, werkelijk zijn vader is. De aard der zaak, gelijk God die in de voortteling verordineerd heeft, sluit de mogelijkheid van zulk een bewijs volstrekt uit; de kieschheid, die alle familieleven adelt, snijdt zelfs den schijn van zulk een onderzoek af; en stel al, zulke bewijzen waren te leveren, dan nog zou het kind, dat eindelijk deze bewijzen in handen had, juist daardoor zijn vader en zijn moeder hebben verloren. Ze zouden geen vader, geen moeder meer voor hem zijn. Alle eerbied zou geweken, alle liefde verdwenen zijn, en onder den stapel bewijsstukken zou alle kinderlijk leven liggen gedood.

En zoo nu ook is het met de Heilige Schriftuur des Nieuwen Testaments. De natuur en de geaardheid van wat hier geopenbaard ligt, is zoodanig door God den Heere verordend, dat het geen mogelijkheid van notarieele bewijsvoering toelaat. De openbaring aan de apostelen zou ondenkbaar geweest zijn, indien ook andere personen die evengoed hadden kunnen hooren en buiten de apostelen om hadden kunnen opschrijven en uitgeven. Ook hier greep een werking van heilige krachten plaats, die er niet op aangelegd was, om twijfelaars uitwendig tot geloof te dwingen, maar die eenvoudig werkte, om te doen datgene, waartoe God ze gezonden had, zonder zich om de tegenspraak der twijfelaars veel te bekreunen.

Het gold hier een werk Gods, dat veel dieper ging dan het onderzoek van notaris of wiskunstenaar ooit gaan kan, en zich openbaarde op een geestelijk terrein, waar de zekerheid op gansch andere wijze verkregen wordt. Niet door uitwendige bewijsvoering, maar door persoonlijk geloof van den een in den ander.

Gelijk het geloof aan uw vader en het geloof aan uw moeder niet opsproot uit wiskunstige bewijsvoering, maar uit het contact der liefde, uit de gemeenschap des levens en uit het persoonlijk vertrouwen van den een in den ander, zoo ook was het hier.

Er ontplooide zich hier een liefdeleven. Het waren de barmhartigheden

Gods, die zich in teedere ontfermingen naar ons nederbogen. En een ieder nu, die met deze levensuitingen Gods in aanraking kwam, onderging er den invloed van, werd er zelf in opgenomen, leefde er in meê, gevoelde er sympathie en aansluiting voor, en ongemerkt, zonder zelf te weten hoe, geraakte men in de volstrekte, ontwijfelbare, veel hooger dan wiskunstige zekerheid, dat dit alles metterdaad alzoo was geschied en alzoo van Godswege geopenbaard was.

Zoo ontstond het geloof. Een geloof, dat niet steunde op wiskunstige bewijzen, daar het dan geen geloof zou geweest zijn, maar dat langs geheel anderen weg in den lezer van deze Heilige Schrift ontstaan was.

Dat die Schrift er kwam was een daad van Gods ondoorgrondelijke barmhartigheden, en daarom, dat de mensch die Schrift aannam moest ook een daad zijn van volstrekte zelfverloochening en dankbaarheid.

Alleen wie tot innerlijke verbrijzeling gekomen is en tot dank voor zijn God is bezield voor zijn uitnemende genade, kan zich in die Schrift als in het element zijns levens werpen, en gevoelen: »Dat is nu eerst waarachtige zekerheid. Hier houdt alle twijfel op!"

Scherpelijk dient derhalve drieërlei werking van den Heiligen Geest bij het geloof aan de Heilige Schrift des Nieuwen Testaments onderscheiden.

Er is namelijk een werking van den Heiligen Geest geweest, die den apostelen hun *openbaring* schonk. Er is ten tweede een werking van den Heiligen Geest geweest, die wij *ingeving* noemen. En er is ten derde een werking van den Heiligen Geest, die nu nóg plaatsgrijpt, en waardoor *het geloof in die Schrift* bij den eerst onwillige gewekt wordt.

Er is eerst geweest de eigenlijke *openbaring*.

Toen b. v. de heilige apostel Paulus aan de kerk van Corinthe zijn heerlijke mededeeling zond, die we thans in hoofdstuk 15 over de opstanding der dooden bezitten, was het niet de eerste maal, dat Paulus zelf onder het neerschrijven deze kostelijke gedachte ontwikkelde. We mogen wel aannemen, dat hij reeds meermalen vantevoren deze heilige aangelegenheid voor zichzelven alzoo ingezien en bij mondelinge predikatiën of ook in particuliere brieven aan anderen uiteengezet had. Hij ontving dus deze openbaring niet pas, toen hij aan Corinthes kerk schreef, maar reeds vroeger. Ze behoorde tot die dingen, waarvan Jezus gezegd had: »De Heilige Geest zal u in de waarheid leiden en de toekomende dingen zal Hij u verkondigen."

Reeds lang vóór de brief naar Corinthe werd geschreven en geheel afgescheiden van dien brief had dus *de openbaring* plaats gehad, en wel plaats gehad op zulk een wijze, dat Paulus vast en zeker wist: Zóó en zóó is het mij door den Heiligen Geest geopenbaard, en alzoo zal het eens in den dag des oordeels uitkomen.

Maar nu was *de brief* er nog niet. Daarom moest nu op die eerste daad van de *openbaring* nog een *tweede* daad van den Heiligen Geest, t. w. de *ingeving*, volgen.

Immers, ware die uitgebleven, dan had men wel geweten: »Eens, voor zekeren tijd, heeft de apostel Paulus een stellige mededeeling uit den hemel ontvangen;" maar wie had ons dan borg gestaan, dat Paulus deze openbaring juist begrepen en nauwkeurig meegedeeld had? Dan had Paulus zich bij de mededeeling nog ganschelijk kunnen vergissen, er iets kunnen uitlaten, iets er kunnen bijvoegen, en, op wat manier dan ook, ons een onzuiver bericht kunnen leveren.

Deel gij maar eens iets van ingewikkelden aard mede aan een persoon, die veel lager staat dan gij, en zie eens, wat er van uw mededeeling terechtkomt, als gij na jaar en dag uit de derde of vierde hand uw mededeeling terugkrijgt.

Daarom moest er nu de *ingeving* bijkomen; want juist deze ingeving is dat bijzondere werk van den Heiligen Geest, waardoor de apostel bij het in schrift brengen van de openbaring, die hij vroeger ontving, voor vergissing gevrijwaard werd, hetzij met of zonder gelijktijdige bijvoeging van nieuwe stukken der openbaring.

Doch ook hiermeê was het werk van den Heiligen Geest nog niet ten einde. Nu restte nog, dat de *geestelijke* band moest worden aangelegd, die de ziel en het bewustzijn van u of mij met de geestelijke waarachtigheid van het aldus gewaarborgde schrift zou verbinden.

En dit nu doet de Heilige Geest, door in ons te brengen het geloof, met de verschillende voorbereidingen, die gemeenlijk aan het doorbreken van het volle geloof vooraf gaan. Deze werking van den Heiligen Geest in ons *overtuigt*. Maar overtuigt volstrekt niet, doordien de Heilige Geest ons uit Flavius Josephus of Tacitus bewijzen voorlegt, dat er zekere Jezus heeft bestaan, om van daaruit verder te komen. Neen, dit overtuigen gaat gansch geestelijk toe. De inhoud wordt ons aan de ziel gebracht. De strijd tusschen dat woord en de eigen ziel wordt gevoeld. En alsnu die overtuiging in ons teweeggebracht, dat we voelen en inzien: Niet die Schrift moet *voor mij* wijken, maar ik *voor die Schrift.*

Later, bij het bespreken van het werk der wedergeboorte, zal hierover nog breeder te handelen zijn. Thans zal ons doel bereikt zijn, indien het ons gelukte, duidelijk te doen inzien, dat, ook waar de Heilige Schrift des Nieuwen Testaments voor ons ligt, en wij in die Schrift gelooven, aan geen werk van menschen te denken valt, maar eeniglijk en alleen geëerd mag worden *een werk van den Heiligen Geest.*

TIENDE HOOFDSTUK.

DE KERKE CHRISTI.

XXXVI.

DE KERKE CHRISTI.

> De Geest is het, die getuigt, dat de Geest de waarheid is.
>
> I Joh. 5 : 6.

Thans gaan wij over tot een geheel ander werk van den Heiligen Geest t. w. tot het groote en machtige werk, dat de Heilige Geest in de kerke onzes Heeren Jesu Christi heeft gewrocht.

Van dat werk spreken we nu pas, ook al weten we zeer goed en al belijden we van harte, dat de Zone Gods van den beginne der wereld zijn kerk gehad en op aarde geopenbaard heeft.

Immers, ook al erkennen we volgaarne, dat de kerk er niet alleen altoos geweest, maar ook altoos geopenbaard is, toch eischt de Heilige Schrift, dat we tusschen de openbaring der kerk *vóór* Jezus en *na* Jezus een zeer aanmerkelijk verschil zullen stellen.

Gelijk een eikel, dien ge zaait, er wel is van het oogenblik af, dat gij hem in de aarde neerlegt, maar toch twee tijdperken doorleeft, het eene, zoolang hij onder den grond ontkiemt en zijn wortelvezelen maakt, en het andere, dat hij uit de aarde tevoorschijn treedt en stam en tak en blad vormt, zoo ook is het hier. Eerst is de kerk in den bodem van Israël verborgen gebleven, in de windselen van Israëls volksbestaan ingewikkeld geweest, en eerst met de uitstorting van den Heiligen Geest is ze naar buiten getreden in de wereld.

Zonder dus in het minst de wezenlijkheid of de waarachtigheid van de oude kerk te willen loochenen of betwijfelen, meenen we toch in overeenstemming met de onderwijzing der Heilige Schrift te handelen, door eerst in de kerke des Nieuwen Verbonds de naar buiten getredene kerk

te zien. De kerke onzes Heeren Jesu Christi is volstrekt niet pas op den Pinksterdag *gesticht.* Dat te beweren is een algeheele miskenning van de openbaring des Ouden Verbonds, een vervalsching van het denkbeeld van kerk, en een tenietdoening van de uitverkiezinge Gods. Maar wel mag en moet gezegd, dat ze eerst door den Pinksterdag *kerk voor de wereld is geworden.*

En in deze kerk nu heeft de Heilige Geest een zeer omvangrijk werk verricht.

Niet, dat Hij de kerk als zoodanig formeerde. Dit toch deed niet de Heilige Geest, maar God Drieëenig in zijn goddelijk besluit of, wil men nader, Jezus, de Koning, toen Hij zijn eigen volk tot den prijs van zijn hartebloed gekocht heeft.

Wel toch baart de Heilige Geest de uitverkorenen weder, maar als Hij dit doet, vindt Hij hen niet *buiten,* maar reeds *in* de kerk, en elke voorstelling alsof de Heilige Geest de ter zaligheid bestemde personen uit de wilde massa uitzocht, saamlas en zoo naar de kerk toebracht, is in tegenspraak met geheel de organische voorstelling, die de Heilige Schrift ons van de kerk van Christus geeft.

De kerk van Christus is een lichaam; en gelijk nu de ledematen aan een lichaam wel uitgroeien, maar er niet van buiten aan worden gehecht, zoo ook moet men het zaad der kerk niet buiten, maar in het lichaam des Heeren zoeken. De Heilige Geest bewerkt slechts datgene, wat reeds in Christus geheiligd is. Vandaar dan ook het schoone zeggen van ons Doopsformulier: »Of gij niet bekent, dat deze kinderen, hoewel in zonden ontvangen en geboren en alzoo der verdoemenisse onderworpen, nochtans in Christus *geheiligd zijn?"*

Nu zal over dit eigen werk van den Heiligen Geest *aan de enkele zielen* in het laatste deel van deze artikelenreeks uitvoerig en opzettelijk gehandeld worden. Thans laten we dit »werk aan *de enkele personen*" dus rusten, om ons nu meer bijzonder bezig te houden met het werk van den Heiligen Geest *aan de gemeenschap,* d. w. z. met dat werk, hetwelk de Heilige Geest uitricht, niet in de enkele leden der kerk, maar in die kerk, die als gemeenschap aan alle leden gemeen is.

Het eerst vestigen we daartoe de aandacht op *de gaven,* en wel bepaaldelijk op dezulke, die in de Heilige Schrift *charismata* heeten. Lang niet alle uitspraken des Nieuwen Testaments, die over *gaven* handelen, komen hier dus in aanmerking. Niet in aanmerking de gaven, die door menschen Gode worden geofferd. Als er bijv. in Matth. 5 : 23 staat: »Zoo gij dan *uwe gave* zult op het altaar offeren" enz., dan doelt dit op iets, hetwelk wij aan God offeren, niet op iets, dat Hij ons schenkt. Evenmin komt in

aanmerking *de gave,* die wij aan elkander mededeelen uit ons goed of geld, zooals Paulus bijv. schreef: »Hij is verkoren om met ons te reizen *met deze gave*" (2 Cor. 8 : 19); »niet, dat ik *de gave* zoek" (Phil. 4 : 17) enz. En eindelijk komt ook niet in aanmerking de gave in den zin van *schenking der genade.*

Een gave, die wij aan God offeren, heet niet *charisma,* maar *doron* in het Grieksch; de gave, die wij elkander mededeelen, heet in den regel *charis;* en de gave als schenking der genade wordt meestal *doma* genoemd. Deze soorten van *gaven* worden dus in de Heilige Schrift zelve zeer duidelijk van *de gaven,* die ons thans bezighouden, onderscheiden.

Het sterkst komt dit uit, als men de *gave des Heiligen Geestes* met *de gaven van den Geest* vergelijkt.

Als ons de Heilige Geest zelf geschonken wordt, heeft er een *schenking van genade* plaats, maar als we *gaven* van den Heiligen Geest ontvangen, siert ons de Heilige Geest met heilig sieraad. Het eerste doelt op onze *behoudenis,* het andere op ons toevertrouwde *talenten.*

Overal nu, waar van onze *behoudenis* sprake is, stelt de Heilige Schrift dit voor als een *gift om niet,* een *vrij geschenk,* en als zoodanig *een gave,* wat ze dan bijna altoos noemt een *doma.* Dit *doma* nu komt van een wortel, die *geven* beteekent, en drukt dus uit, dat wij er geen recht op hadden, dat we het niet verwierven of kochten, maar dat het *gegeven goed* is. Zoo lezen we bijv. in 2 Cor. 9 : 15: »Doch Gode zij dank voor zijne onuitsprekelijke *gave*", waarmeê het heil in Christus is bedoeld; in Rom. 5 : 15: »Zoo is veel meer de genade Gods en *de gave door de genade,* die daar is van éénen mensch, Jezus Christus, overvloedig geweest over velen;" in vs. 17: »Veel meer zullen degenen, die den overvloed der genade *en der gave der rechtvaardigheid* ontvangen, in het leven heerschen door dien Eénen, namelijk Jezus Christus;" in Ef. 4 : 7: »Aan een iegelijk van ons is de genade gegeven, naar de maat *der gave* van Christus." In al deze plaatsen nu is geen sprake van een *charisma,* maar van een *doma,* d. w. z. een *gegeven* goed. [1])

Zoo nu komt dezelfde uitdrukking ook geregeld voor van de schenking van den Heiligen Geest, d. w. z. als niet de Heilige Geest ons iets geeft,

---

[1]) Hierbij merke men intusschen op, dat in Rom. 5 : 15, 16; 6 : 23 en 11 : 29, waar onze vaderen zeer nauwkeurig »genadegifte" in plaats van »gave" vertaalden, het woord *charisma* ook van het heil zelf gebezigd wordt. Dit verklaart zich daaruit, dat in deze plaatsen de nadruk er *niet* op valt, dat het heil een *gegeven goed* is, maar meer hierop, dat het schoon en heerlijk schittert tegenover verderf en dood. »De bezoldiging der zonde is de dood, maar de *genadegifte* Gods is het eeuwige leven."

maar als de Heilige Geest zelf *ons geschonken wordt.* Zoo in Hand. 2 : 38: »En gij zult *de gave* des Heiligen Geestes ontvangen"; en Hand. 10 : 45: »Dat *de gave* des Heiligen Geestes ook op de heidenen wordt uitgestort."

Met lette er dus wel op, dat dit alles met het thans door ons besproken onderwerp niets gemeen heeft. Als de heilige apostel Paulus zegt: »Het geloof is niet uit u, *het is Gods gave!*" dan doelt dat op onze behoudenis en op het zaligmakend werk in en aan onze ziel. Maar hiervan nu zijn de gaven, die wij thans bespreken moeten, *geheel* onderscheiden.

Deze gaven of *charismata* toch zijn niet ter behoudenis, maar ter verheerlijking van God. Het zijn geen gaven, waardoor ons het *heil* wordt aangebracht, maar gaven, die ons als *sieraad* worden geleend, opdat ze aan ons zouden schitteren. Het zijn *talenten,* die ons worden toevertrouwd, om ermeê te woekeren. *Bijkomende* genadewerkingen, die het *eigenlijke* genadewerk noch vervangen noch bevestigen kunnen, maar een geheel andere strekking hebben. Immers, *het* genadewerk aan ons strekt om *ons* te redden, om *ons* gelukkig te maken, om *ons* op te bouwen, terwijl deze *charismata,* deze *gaven,* deze bijkomende genade*werkingen,* ons worden geschonken *niet* voor onszelven, maar *voor anderen.* Bijv. als iemand de gave, het charisma, de genadewerking, om gezond te kunnen maken, ontvangt, dan ontvangt hij dit charisma niet voor het geval, dat hij*zelf* ziek mocht worden, maar wel ter genezing van *anderen.*

De gave des Heiligen Geestes ontvangen en gesierd worden met *gaven* van den Heiligen Geest zijn dus twee geheel verschillende zaken, die niet mogen verward. Het eerste komt, als de Heilige Geest aan ons *gegeven wordt,* het andere, als de Heilige Geest *zelf ons iets geeft.* Het eerste is een gave, die ons toekomt voor ons eigen nut, het andere een gave, die ons geschonken wordt, om ze te besteden ten beste van anderen.

Eigenlijk kan men dus zeggen, dat de charismata *aan de kerken* gegeven worden, en niet aan *de enkele personen.* Een koning, die wél regeert, zal zorg dragen, dat er in zijn leger te allen tijde mannen gevonden worden, die het plan voor een beleg kunnen maken, mannen, die op verkenningen kunnen uitgaan, mannen, die voor de voeding kunnen zorgen, die den telegraafdienst kunnen regelen, die bruggen kunnen slaan, en wat al niet. Maar als zulk een koning nu een deel van zijn officieren en manschappen voor deze onderscheidene bezigheden in vredestijd uitkiest, onderwijzen laat en oefent, dan voelt ieder toch, dat hij dit volstrekt niet doet om dezen officieren en soldaten het genot te gunnen van zoo knap te zijn, of hen een naam te laten maken, of hen te laten schitteren in aller oog, maar dat hij dit uitsluitend en eeniglijk doet, om *zijn leger* in staat

van deugdelijke tegenweer te stellen, om *zijn leger* te doen zijn wat het zijn moet, en zorg te dragen, dat in zijn leger, op elk gegeven oogenblik, al die deskundigen aanwezig zijn, die in tijd van nood voor de eere en de redding van dat leger noodig zijn.

Nu kan een koning intusschen nooit iets anders doen, dan zulke personen opsporen, uitzoeken en tot zich lokken, voorzoover zij er talent voor hebben; en voorts hen oefenen; maar hun die talenten inscheppen kan hij niet. Kon hij ook dát, wie vat dan niet, dat ijlings elk koning aan een zijner generalen het talent van een Von Moltke, of aan een zijner vlootvoogden het talent van een De Ruyter zou inscheppen?

Maar dit nu juist, wat een koning voor zijn vloot of leger *niet* doen kan, dat kan Koning Jezus voor zijn kerk *wel* doen. Hij bezit juist die scheppende macht, die elk koning op aarde mist. Moet een aardsch koning tevreden zijn met de talenten, die het God belieft in zijn land te geven, en rust op hem alleen de verantwoordelijkheid, om te zorgen dat de door God aan zijn volk geschonkene talenten ook ten beste van dat volk besteed worden, zoo is het met Koning Jezus *niet*.

Onze Koning verkeert niet in dien staat van afhankelijkheid. Hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Hij kan dus wel talenten scheppen, talenten instorten, talenten schenken uit vrije genade.

Wat Hij dus weet dat voor de redding van zijn kerk in tijd van nood onmisbaar is en den bloei van zijn kerk bevorderen kan, dat schenkt Hij haar ook. Niet om enkele personen te believen of te gerieven. Veel min om aan den eenen persoon iets te geven, wat Hij aan den anderen onthoudt. Neen, maar om in die enkele personen een bewijs van zijn gunste, een geschenk, een sieraad *aan heel zijn kerk* te geven.

Charismata zijn dus sieraden, die God *aan zijn kerk in haar geheel* schenkt. Evenals ik bijv. in een kamer, waar gasten saam zullen komen, licht ontsteek, door hier en ginds op een zuil of stut of console een luchter of lamp te zetten, niet omdat die zuil of die stut of die console nu iets beter is dan die stoel of die kachel, maar eenvoudig, omdat het voor het geheel van de inrichting beter is, dat er op den stoel gezeten worde, dat de kachel brande en dat de console een luchter drage; volstrekt niet voor die console, maar opdat ze van die console strale en schijne heel de zaal door.

Te meenen, dat de charismata voor den persoon zelf zijn, die ze ontving, is dus even ongerijmd, als dat iemand zei: »Ik leg vuur in die kachel, niet om die kamer te verwarmen, maar omdat die kachel zelf anders koude lijdt." En als de een in de kerk aan den ander het bezit van zulke charismata benijdt, is dit even onzinnig, als dat de tafel zei:

»Waarom moet nu de kachel al het vuur dragen, en waarom legt gij ook niet een deel vuur op mij?"

Geheel huishoudelijk moeten de *charismata* dus worden opgevat. Het moet ingezien, dat de kerk een groot huis is, met allerlei nooden en behoeften; een inrichting, waarin allerlei dingen noodig zijn; een instelling, die door allerlei middelen in gang moet gehouden en bruikbaar gemaakt; en voorts moet dan beleden, dat de charismata voor de kerk precies hetzelfde zijn, wat voor een gewoon huishouden zijn de ingrediënten van licht en vuur, die niet voor zichzelven bestaan, maar die men gebruikt voor het geheel, en zoodra het warmer wordt of de dagen lengen, dan ook in onbruik laat komen. Iets, dat ook geheel slaat op de charismata der kerk, daar toch ieder weet, dat vele charismata, die ten tijde der apostelen aan de kerk gegeven waren, thans op die wijze haar niet meer ten dienste staan.

Nu staan deze *charismata* ontegenzeggelijk min of meer in betrekking *tot het ambt.*

Er zijn ambten in de kerk ingesteld. Niet als een mechanisch iets. Niet als iets, dat aan een toga of tabberd hing. Zoo ongeestelijke opvatting kent de Heilige Schrift niet. Maar gelijk er in een leger een verdeeling van de gemeenschappelijke taak is, zoo is er ook een deeling van de gemeenschappelijke taak in de kerk. Of wil men een ander beeld, denk dan aan uw eigen lichaam. Ook in uw lichaam is veel en velerlei te doen. Er is op te letten, of er niets voorbij of aan komt, dat uw lichaam schaden zou. Er is op te merken, of er niets in uw lichaam ingaat, dat u ten verderve zou zijn. Er is bloed aan te voeren naar al uw spieren. Er is een taak om het vuil geworden bloed te zuiveren. Er is een taak om het bloed van nieuwe zuurstof te voorzien. Er moet ademgehaald. Er moet uitgezweet, en zooveel meer. Welnu, dat alles is nu aan onderscheidene lichaamsdeelen opgedragen. Oog en oor houden bij ons lichaam de wacht. Het hart stuwt het bloed voort. De longen voeren zuurstof aan. De huid zweet, enz. En dat kan nu niet willekeurig veranderd. De longen kunnen geen wacht houden, het oog geen zuurstof opvangen, de huid niet het bloed voortjagen. Er is dus verdeeling van de gemeenschappelijke taak. Een verdeeling, niet naar willekeur, of bij afspraak, of omdat men het zoo aangenaam vindt; neen, maar een verdeeling, die bepaald is, waarvan niet mag afgeweken, en waaraan men zich houden moet. Vandaar, dat men zeggen kan: het *oog* heeft het *ambt* en de *gave* om voor het lichaam te waken; het hart heeft het *ambt* en de *gave* om het bloed in gang te houden; de long heeft het *ambt* en de *gave* om adem te halen, enz.

En in dien zin nu geldt het ook van de kerk van Jezus, dat er ook in dit groote lichaam allerlei dingen voor het gemeenschappelijk welzijn

te verrichten zijn. Er moet geleid, er moet geprofeteerd, er moet heldenmoed betoond, er moet ontferming geoefend, er moeten kranken genezen en zooveel meer, en ook die groote gemeenschappelijke taak heeft de Heere nu ingedeeld. Ook onze Koning heeft aan zijn *lichaam*, d. i. aan zijn kerk, oogen en ooren, handen en voeten enz. geschapen, en aan elk van deze organische deelen van zijn kerk een eigen taak, een eigen roeping, een eigen ambt verleend.

Ambt wil dus niets zeggen dan: *door Jezus, mijn Koning, met deze of die taak belast.* Ge doet iets. Uitnemend, maar hoe? Uit eigen aandrift of wel op last van uw Zender? Dit maakt al het verschil.

Nu kan die Koning óf gewoon óf buitengewoon zenden. Hij kan u den last om deze of gene taak te verrichten in den gewonen weg der kerkelijke ordening doen toekomen, of wel buiten die gewone ordening om u die taak opdragen door extraordinaire roeping. Zacharias was priester in zijn gewone dagorde, maar zijn zoon Johannes heraut van Jezus door buitengewone openbaring. De Leviet diende naar zijn afstamming, de profeet naar God hem verkoos.

Dat maakt dus geen verschil.

Gewoon of buitengewoon geroepen, ambt blijft ambt, zoodra er maar zekerheid is, dat Koning Jezus ons deze taak opdroeg, ons tot deze taak riep, er ons toe aanstelde.

Vandaar, dat onze vaderen ook steeds zoo schoon en zoo warm en zoo innig geestelijk van *een ambt aller geloovigen* spraken. In Jezus' kerk zijn er niet *enkele ambtenaren* en een massa geadministreerden, die als onwaardigen neerzitten en niets doen.

Neen, in de kerk van Jezus heeft *elk* geloovige een roeping, een taak, een levensopdracht; en voorzoover gij er maar zeker van zijt, dat gij deze taak vervult, omdat de Koning het u gelastte, en u van dien plicht dus ook kwijt, niet voor uzelven, noch uit algemeene menschenliefde, maar zeer bepaaldelijk om de *kerk daarmeê te dienen,* voorzóóver is al uw werk *ambtelijk* werk, al is het ook, dat de wereld u de eere van het ambt onthoudt.

XXXVII.

DE GEESTELIJKE GAVEN.

Doch ijvert naar de beste gaven, en ik wijs u eenen weg; die nog uitnemender is.
I Cor. 12 : 31.

De *charismata* of geestelijke gaven zijn alzoo de middelen en krachten, waarvan onze Koning uit den hemel zijn kerk op aarde voorziet, om haar tot de volvoering van haar taak in staat te stellen.

De kerk van onzen Koning heeft een roeping op aarde. Heftig wordt zij aangevallen. Niet alleen door de zichtbare machten der wereld, maar veel heftiger nog door de onzichtbare demonische machten. Rust wordt haar nooit gegund. Satan gelooft niet, dat Jezus overwonnen heeft. Hij ziet den tijd, die hem nog gelaten is, voor een tijd van nog altoos mogelijke overwinning aan. Vandaar zijn rusteloos woelen en woeden, zijn gestadige aanval op de ordinantiën der kerk, zijn gedurig pogen om de kerk te verdeelen en te vervalschen, en vandaar ook zijn telkens vernieuwd betwisten aan Koning Jezus van de macht in zijn eigen kerk.

Gelukken zal dat aan Satan nooit in dien volstrekten zin, waarin hij dat wenscht; maar ten deele gelukt hem dit wel. Dat toont de historie der kerk, waaruit we zien, dat de kerkstaat niet dan bij hooge uitzonderingen en voor een korte poos een gewenschten stand oplevert, en dat daarentegen in minstens acht van de tien eeuwen de staat der kerke Christi diep treurig en voor zijn volk beschamend is.

Ook de kerken Christi in deze landen strekken ten bewijze daarvan.

En toch, onder al deze tegenspoeden en terwijl telkens de baren en golven des Almachtigen over haar heengaan, heeft nu die kerk een roeping, een taak, een haar aanbevolen werk te volbrengen.

Soms bestaat dat werk, die taak, die roeping, in niets anders dan in de taak, die aan Job was opgelegd, t. w. om zich door Satan te laten ziften als de tarwe, en te toonen, hoe desniettemin, uit kracht van het gebed des Heeren, toch het geloof niet uit haar boezem is uit te roeien.

Maar welken vorm *die taak* der kerk in de verschillende eeuwen ook aanneme, altoos is er voor het volbrengen van die roeping *geestelijke kracht* noodig; kracht, die de kerk uit zichzelve *niet* heeft en die haar daarom *van haar Koning* moet geschonken worden.

Alles nu, wat van haar Koning haar geschonken wordt, om des Konings taak af te werken, dat is een charisma, een gave, iets wat haar uit genade is gegund.

Zoo hangen dus *taak*, *ambt* en *gave* rechtstreeks saam.

Vandaar, dat de heilige apostel Paulus in I Cor. 12 : 7 zegt: »Aan een iegelijk wordt de openbaring des Geestes gegeven *tot hetgeen oorbaar is;*" iets wat zeggen wil: *ten algemeenen nutte* (τρός τὸσύμφυς·) en in I Cor. 14 : 12 zegt hij nog duidelijker: »Alzoo ook gij, dewijl gij ijverig zijt naar geestelijke gaven, zoo zoekt, *dat gij moogt overvloedig zijn tot stichting der gemeente.*" En vandaar dan ook de bede, die de Heere zelf aan zijn kerk op de lippen lei: »Uw Koninkrijk kome!" een bede, die door onzen Catechismus zoo schoon aldus vertolkt is: »Uw Koninkrijk kome, d. i. Regeer ons alzoo door uw Woord en uwen Geest, dat wij ons hoe langer hoe meer aan U onderwerpen; bewaar en vermeerder uwe kerk; verstoor de werken des Duivels en alle geweld, dat zich tegen U verheft, mitsgaders alle booze raadslagen, die tegen uw Heilig Woord bedacht worden; totdat de volkomenheid uws Rijks toekome, waarin Gij alles zult zijn in allen."

Men doet dus verkeerd, indien men het leven van de enkele geloovigen te veel op zichzelf neemt en van het leven der kerk afscheidt. Ze bestaan op zichzelven niet. Ze bestaan niet anders dan in den samenhang met het lichaam, en het is alleen door den samenhang met dat lichaam, dat zij aan de gaven des Geestes deel hebben.

Juist hierin belijdt dan ook onze Catechismus »de gemeenschap der heiligen", als hij in vraag 55 deze aldus omschrijft: »Ten eerste, dat alle en elk geloovige als lidmaten aan den Heere Christus en al zijne schatten en gaven gemeenschap hebben. Ten andere, dat elk zich moet schuldig weten, *zijne gaven* ten nutte en ter zaligheid der andere lidmaten gewilliglijk en met vreugde aan te leggen."

De gelijkenis van de talenten strekt in gelijken zin, om elk valsch denkbeeld, als ontving men de gaven voor *eigen* gebruik en ter *eigen* beschikking, eens voorgoed af te snijden; want de dienstknecht, die er niets meê uitgericht heeft voor anderen, ontvangt een schriklijk oordeel.

De gave, die in ons is en die we van God hebben, moet zelfs, waar ze in ons schuilen ging, *opgewekt*, zegt de apostel, natuurlijk volstrekt niet om ermeê te pronken, of om onzen hoogmoed te streelen, maar uitsluitend, omdat die gave niet ons, maar onzen Heere toebehoort en voor zijn kerk bestemd is.

Wat de heilige apostel Johannes in zijn eersten zendbrief zegt: »Gijlieden hebt de zalving van den Heilige en gij weet alle dingen en hebt niet van noode, dat iemand u leere!" beteekent dus geenszins, dat elk geloovige,

in zijn eenheid genomen, de *volle* zalving heeft en dientengevolge *alle* dingen weet. Want ging het naar dien maatstaf, wie zou dan *niet* wanhopen aan eigen zaligheid, en waar is dan de man of de vrouw, die zou durven zeggen: »Ik heb het geloof"? Bovendien, hoe zou het zeggen: »Gij hebt niet van noode, dat iemand u leere!" in overeenstemming zijn te brengen met het feit, dat de Heilige Geest, naar luid het getuigenis dienszelfden apostels, *leeraars,* die door Jezus zijn aangesteld, in het ambt bekwaamt? Neen, *niet* elk geloovige op zichzelf, maar wel *heel de kerk saam* bezit »de volle zalving van den Heilige en weet alle dingen." Zij, als *geheel* genomen, heeft niet van noode, dat iemand vanbuiten kome, om haar te leeren, want al de schatten der wijsheid en der kennisse zijn in haar, daar zij immers één met haar Hoofd is, en dat Hoofd is het afschijnsel van Gods heerlijkheid, in wien alle schat der wijsheid woont.

En dit nu geldt niet alleen van één tijd, maar van *alle eeuwen saam*. De kerk *nu* is dezelfde kerk als de kerk in de dagen der apostelen. Het is één leven, wat die kerk *toen* leefde en *nu* doorleeft. Wat vóór twee eeuwen aan de kerk geschonken is, behoort dus zoowel tot haar schat, als hetgeen ze nu pas ontvangt. Het verledene is haar kapitaal. Al dus hetgeen in de eerste eeuw zoo wonderbaar en zoo rijk aan de kerk geschonken wierd, dat is in de toenmalige kerk aan de kerk aller eeuwen geschonken, en daarvan werken de krachten nog na. En zoo ook, al wat deze kerk sinds in den loop der eeuwen aan geestelijke kracht, aan innerlijke genade, aan geestelijk inzicht en verheldering van bewustzijn ontving, dat ging niet teloor, maar dat is een opgelegde schat, die haar ten eigendom wierd, en die nog steeds weer door altoos nieuwe toevoeging van geestelijke gaven wordt verrijkt.

Eerst wie het zóó inziet en belijdt, voelt zich gelukkig.

Immers, waar men anders anderer gaven benijdt, daar is men er op dit apostolisch standpunt dankbaar voor; overmits toch die gaven der anderen ons niet verarmen, maar *verrijken,* ons niet de oogen uitsteken, maar onzen schat *vermeerderen.* Bijv. stel, er zijn in een stad twaalf predikanten der waarheid, die elk hun gave van God hebben ontvangen, de een op dit terrein, de ander op dat; alsdan zal naar den natuurlijken mensch de eene prediker de gave der anderen benijden en zal men het moeilijk verdragen kunnen, dat de een boven den ander schittert in rijkdom van talent. Maar alzoo zal het onder de oprechte dienstknechten des Heeren *niet* zijn. Dezen toch zullen gevoelen, dat zij met elkander één Heer in één kudde dienen, en dus saam danken, dat God *hun saam* schonk, wat voor de leiding en weiding dier kudde noodig is. Evenals bij een commando, dat op expeditie gaat, niet de infanterist zal zeggen: »Wat moet nu die

ruiter, die een paard heeft, en ik heb geen paard?" maar omgekeerd die voetknecht juist bedenken zal, dat die ruiter meê moet, om bij mogelijke verrassing *hem en de anderen* te dekken.

Voorts zal men op dit apostolisch standpunt zich niet enghartig opsluiten in een beperkten kring, maar ernaar dorsten, om gemeenschap te hebben ook met hen, die elders wonen of eenigszins afwijkende paden volgen. Het is toch onmogelijk, dat men met de Heilige Schrift voor oogen de kerke Christi beperke tot zijn eigene, kleine gemeente. Neen, die kerk van Christus is *overal,* is aan *alle* plaatsen, is in *alle* wereld-deelen, en onder hoe wisselende, vaak onzuivere vormen ze ook optrede, toch is de gave, die ze ook *elders* ontvangt, wel terdege een vermeerdering ook van *mijn* rijkdom.

En zoo dan ook zal men op dit apostolisch standpunt de dwaasheid wel verleeren, die doet, alsof er achttien eeuwen lang geen gave aan de kerk geschonken was, en alsof dus een ieder van ons maar den Bijbel moest nemen, om daaruit nu eens kersversch, evenals de kerk der eerste eeuwen, haar geloofsbelijdenis op te maken. Want immers, dan voelt men die gemeenschap der gaven zóó sterk, dat men wel *moet* waardeeren, wat al die eeuwen lang reeds aan de kerk geschonken *wierd* en nu als haar geestelijk kapitaal *opgelegd* is.

Gaven, charismata, heeft de kerk van Christus dus in ontzaglijke veelheid en volheid ontvangen, en de kerk onzer dagen beschikt volstrekt niet alleen over die gaven, die bijv. aan de bepaalde gereformeerde kerken van Amsterdam geschonken zijn, maar bovendien heeft ze gemeenschap aan de gaven, die de Heere ook elders, ook aan andere kerken, uitdeelt, en evenzoo heeft ze deel aan al het historisch kapitaal, dat in den loop van achttien eeuwen werd opgetast.

Drieërlei is dus de schat, die aan elke kerk ten dienste staat. En wel 1°. de *charismata* in haar eigen boezem; 2°. de *charismata,* op andere plaatsen of aan andere kerken geschonken, 3°. de *charismata* van de achttien eeuwen, die het bestaan der kerk reeds doorliep.

Wat nu de geaardheid dezer gaven betreft, zoo doet men het best met ze in te deelen in drie soorten t. w. in ambtelijke, buitengewone en gewone.

»Aan dezen", zegt de apostel Paulus, »wordt door den Geest gegeven *het woord der wijsheid;* en eenen anderen *het woord der kennis,* door denzelfden Geest; en eenen anderen *het geloof,* door denzelfden Geest; en

eenen anderen *gave der gezondmaking*, door denzelfden Geest; en eenen anderen de werkingen *der krachten;* en eenen anderen *profetie;* en eenen anderen *onderscheidingen der geesten;* en eenen anderen *menigerlei talen;* en eenen anderen *uitlegging der talen;* doch deze dingen alle werkt één en dezelfde Geest, deelende aan een iegelijk in het bijzonder, gelijkerwijs Hij wil." (I Cor. 12: 8 vv.)

En op gelijke wijze schrijft hij aan de kerk van Rome (12 : 6): »Hebbende nu verscheidene gaven, naar de genade, die ons gegeven is, zoo laat ons die gaven besteden; hetzij *profetie* naar de mate des geloofs; hetzij *bediening*, in het bedienen; hetzij *die leert*, in het leeren; hetzij *die vermaant*, in het vermanen; die uitdeelt, in eenvoudigheid; die een *voorstander* is, in naarstigheid; die *barmhartigheid* doet, in blijmoedigheid."

Nu is het uit deze opsomming duidelijk, dat de heilige apostel onder de charismata in de eerste plaats rekent *de gaven voor het ambt* in de gewone bediening der gemeente door haar leeraars, ouderlingen en diakenen. Onder *profetie* toch wordt door den apostel niet een profetie als in de dagen des Ouden Verbonds verstaan, maar *een bezielde prediking*, waarbij de prediker zich innerlijk verwarmd en gedreven gevoelt door den Geest zijns Heeren. Onder het *leeren* verstaat hij wat wij noemen het geven van *catechetisch onderwijs. Bediening* is wat wij noemen het verzorgen van de *uitwendige* belangen der gemeente. *Barmhartigheid doen* is de verzorging der armen en ellendigen. En een *voorstander* zijn is de kerk regeeren. Feitelijk hebben we hier dus niets dan de gewone ambten, waardoor de kerk onderwezen, vermaand, geregeerd en stoffelijk verzorgd wordt.

Maar naast deze *ambtelijke* charismata treedt nu een geheel andere reeks op, die *niet* ambtelijk is, bijv. talen, krankengenezingen, onderscheidingen der geesten, enz. En deze niet-ambtelijke gaven splitsen zich dan weer in twee soorten, al naar gelang ze bestaan in *versterkingen* van zaligmakende gaven, of wel in het verleenen van wat *buiten* de zaligmakende genade omgaat.

Die *charismata*, die eenvoudig versterkingen zijn van zaligmakende gaven, zijn bijv. het *geloof* en de *liefde*. Zonder geloof wordt niemand zalig. Het geloof is dus het deel van al Gods kinderen, en als zoodanig niet een »*charisma*", maar een »*doron*", gelijk ons vroeger bleek. Maar terwijl nu al Gods kinderen het *geloof* ontvangen, staat het aan God den Heere vrij, om dit geloof in den een veel krachtiger dan in den ander *naar buiten te laten werken.*

Het is toch iets anders, of ik zeg: »Geloof in den Heere Jezus Christus

en gij zult zalig worden," dan wel of ik zeg: »Indien gij een geloof hadt als een mostaardzaadje, ge zoudt tot dezen berg zeggen: »Word opgenomen en in de zee geworpen!" en het zou alzoo geschieden." Het eerste geloof toch keert zich naar binnen, het tweede werkt naar buiten. Daarom zegt de apostel dan ook, dat er niet alleen *bedieningen* en *gaven*, maar ook *werkingen* zijn. En deze *werkingen* nu bestaan in niets anders, dan in het verleenen van een sterker werking aan wat het kind van God als zoodanig toch reeds bezat.

Waar veler geloof kwijnt en inzinkt, daar belieft het God den Heere soms, om aan enkele personen een buitengemeen sterke geloofs*werking* te verleenen, waardoor ze de anderen vertroosten en verkwikken.

En evenzoo nu is het met *de liefde*. Ook zij is aller deel, maar lang niet bij allen heeft het charisma de liefde even besliste, ver strekkende en diepgaande werking. En waar nu veler liefde verkoudt, daar schenkt de Heere soms aan enkelen een buitengemeen sterke liefdes*werking*, opdat de anderen deze zien mogen, of ze verwekt mochten worden tot heilige jaloerschheid.

Maar behalve deze *gewone* charismata, die slechts sterker werkingen zijn van wat Gods kind toch reeds als zoodanig in kiem bezit, schenkt de Heere soms aan zijn kerk ook *buitengewone* gaven, die deels op het geestelijke terrein werken, deels op het lichamelijke.

Die op het *lichamelijke* betrekking hebben zijn óf een charisma van zelfbedwang, óf een charisma om krankheden te genezen. Van *zelfbedwang*, als iemand een »gesnedene is om het Koninkrijk Gods" (Math. 19 : 12), als iemand, om zijn broeder niet te ergeren, geen vleesch eet, zijn lichaam bedwingt en dergelijke. En van *gezondmakingen*, als iemand het heerlijk vermogen ontvangt, om kranken te genezen van hun krankheden. En dat wel niet alleen zenuwkranken en zielszieken, op wie meer geestelijke werking invloed heeft, maar ook zulke krankheden, die geheel buiten het geestelijk terrein vallen.

Van geheel anderen aard daarentegen zijn de buitengewone, echt geestelijke charismata, waarvan de heilige apostel er vijf opnoemt: 1°. wijsheid, 2°. kennis, 3°. geestonderscheiding, 4°. talen en 5°. uitlegging der talen.

Deze vijf splitsen zich in twee soorten, inzooverre de *drie eerste*, zij het ook op andere manier, toch ook buiten het Koninkrijk voorkomen, en de *twee laatste* een geheel eigenaardig verschijnsel in het Koninkrijk zijn.

Wijsheid, kennis en *onderscheiding der geesten* zijn ook onder de heidenen gezien en worden nog vaak bewonderd in hen, die den Christus verwerpen. Maar diezelfde gaven, die nu buiten de kerk als natuurlijke gaven voorkomen, treden in het Koninkrijk op geheel andere wijze op. De *wijsheid* als een charisma, door God aan enkelen verleend, om zonder veel onderzoek

met grooten tact en helderheid *de toestanden* te doorzien en in die toestanden raad te geven. De *kennis* als een charisma, door den Heiligen Geest aan enkelen verleend, om op buitengemeen diepe wijze een inzicht te hebben *in de verborgenheid des Koninkrijks.* En de onderscheiding der geesten als een charisma, dat enkelen bezitten, om de *echte,* van God verwekte geesten te onderscheiden van hen, die zich als zoodanig *voordoen.*

Geheel op zichzelf staan daarentegen de charismata van »de *talen*" en haar »*uitlegging*", die, hoezeer ze ook bijeenhooren, toch dáárom zeer scherp onderscheiden dienen te worden, omdat ze slechts zeer zelden in één persoon voorkomen en meest verdeeld zich toonen, zoodat de een »talen" spreekt en de ander, die ze niet spreekt, de kunst verstaat om ze uit te leggen.

Dit spreken van »talen" was niet een spreken in een andere taal, die ergens elders gesproken werd, maar een spreken in verrukking en dus een uitstooten van klanken, die wel noodzakelijk met de diepere beweging der ziel saamhingen en dus niet zinloos waren, maar toch niet door een gewoon hoorder konden worden verstaan.

Thans komen van deze charismata nog alleen voor: 1°. de ambtelijke charismata; 2°. de gewone charismata van versterkte geloofs- en liefdeswerking; 3°. de charismata van wijsheid, kennis en geestesonderscheiding; 4°. het charisma van zelfbedwang; en 5°. het charisma van ziektegenezing bij zenuw- en zielsziekte.

De overige werken op dit oogenblik niet.

XXXVIII.

DE DIENST DES WOORDS.

Hij zal u in alle waarheid leiden.

Joh. 16 : 13.

Het eerste werk van den Heiligen Geest bleek dan daarin te bestaan, dat de Heilige Geest *charismata* of gaven uitdeelt, waarmeê Hij de kerke onzes Heeren Jesu Christi verrijkt, en dat zoowel door het verleenen van gaven *in* het ambt, als van gaven *buiten* het ambt.

Thans komen wij aan het *tweede* werk van den Heiligen Geest ten nutte der kerk onzes Heeren, dat we liefst omschrijven als *de zorge voor het Woord*, en dat drieledig onderscheiden dient in 1⁰. de bezegeling, 2⁰ de uitlegging, en 3⁰. de toepassing van het Woord.

Staan wij bij elk dezer drie afzonderlijk stil.

Vooreerst dan: het is de Heilige Geest, die het Woord *bezegelt.*

Dit doelt op het *Testimonium Spiritus Sancti*, of het »getuigenis van den Heiligen Geest", waarvan onze vaderen spraken, en waaronder men verstond die werking van den Heiligen Geest, waardoor in het hart van Gods kinderen de onwrikbare overtuiging ontstaat en stand houdt, dat aan het Woord volstrekt goddelijk gezag toekomt.

Het Woord is, als wij ons zoo mogen uitdrukken, een kindeke van den Heiligen Geest. De Heilige Geest heeft het Woord voortgebracht en gebaard. Gelijk het daar ligt, is het een wonderbaar voortbrengsel, dat wij aan de geheel bijzondere werkzaamheid van den Heiligen Geest danken. Van heel de Schrift is de Heilige Geest de *Auctor primarius*, gelijk men dit pleegt te noemen, d. w. z. de principaalste Auteur of eerst in aanmerking komende Schrijver.

Reeds met het oog hierop ligt er niets bevreemdends in, dat de Heilige Geest, die de Schrift geteeld en gebaard heeft, voor het kindeke van zijn eigen arbeid dan ook verder die moederlijke zorg draagt, waardoor die Heilige Schrift tot haar bestemming kome. En die bestemming nu is in de eerste plaats, om door de uitverkorenen *geloofd*, ten tweede om door de uitverkorenen *verstaan*, en ten derde om door de uitverkorenen *beleefd* te worden; drie werkingen in de kinderen Gods, die achtereenvolgens door de bezegeling, de uitlegging en de toepassing van het Woord teweeg worden gebracht.

De *bezegeling* van de Schrift wekt het »geloof"; de *uitlegging* van de Schrift wekt »het recht verstand der Schrift"; en de *toepassing* van het Woord wekt het »beleven".

Daarbij moet de *bezegeling* in de eerste plaats genoemd, overmits zonder geloof aan de goddelijke autoriteit van de Heilige Schrift die Schrift geen Woord Gods voor ons is.

Die Heilige Schrift ligt buiten u en gij staat er voor; maar nu is de vraag: Hoe raakt gij nu met die Schrift, die eerst buiten u ligt, in de juiste en goede gemeenschap? U wordt gezegd, dat die Schrift het Woord van uw God is, maar hoe komt ge nu tot de onwrikbare overtuiging, om dit ook voor uzelven alzoo in te zien?

Door onderzoek kan men hier nooit toe komen. Eer dient erkend, dat, hoe verder men in dat onderzoek voortdringt, het eenvoudig en kinderlijk geloof in de Heilige Schrift al meer blijkt te wijken. Zelfs kan men niet zeggen, dat oppervlakkig onderzoek van de Schrift afleidt, maar dieper onderzoek weer tot het geloof aan haar terugbrengt, want ook het dieper onderzoek van ernstiger mannen heeft steeds tot uitkomst gehad, dat de vraagteekens omtrent het Heilig Woord steeds vermeerderden.

Langs dien kant bestaat er dus geen mogelijkheid om in de Heilige Schrift in te dringen, of ze breekt voor u. Evenals gij, om den inhoud van een ei te leeren kennen, niet in dat ei kunt indringen, of ge verstoort het, en maakt dat het ophoudt ei te zijn, zoo ook is het met de Heilige Schrift. En gelijk ge nu, om te weten wat een ei inhoudt, dit alleen kunt te weten komen uit de kennisse van hen, die met den inhoud van zulk een ei bekend waren, zoo ook kunt gij, tenzij ge de Heilige Schrift voor u wilt laten springen, haar waarheid slechts door bezegeling en mededeeling van buiten af inzien.

Want stel ook al, wat we vastelijk gelooven, dat de voleindde wetenschap de goddelijke autoriteit van de Heilige Schrift glansrijk staven zal, wat baat mij dit nu, in mijn zielsnood, gedurende mijn korte leven, daar ik toch op verre na de voleinding der wetenschap, stel al dat ze ooit kwame, beleven zal? En ook al kon dat nog, wat baat mij dan een zekerheid, die ik pas over dertig, veertig jaren krijg, voor de angsten, waar ik thans in omdool? En al kondt ge zelfs dat bezwaar opheffen, dan vragen we nog: Zou het toch niet liefdeloos zijn alleen aan mannen, die Hebreeuwsch en Grieksch kennen, zekerheid voor hun zielen te geven, en voelt, tast, ziet men niet, dat de zekerheid omtrent het goddelijk gezag der Heilige Schrift mij op zulk een wijs moet toekomen, dat ook het eenvoudigst bestje in het oudemannenhuis precies even vast daarin staan kan als ik?

Er kan dus van eenig geleerd onderzoek geen sprake zijn. Wie dat be-

weert, mishandelt de zielen en voert ergerlijk clericalisme in. Tot welk resultaat toch komt men dan? Natuurlijk hiertoe, dat men dan zegt: »Neen, dat is ook zoo, daaromtrent kan iemand, die niet gestudeerd heeft, zelf nooit zekerheid erlangen, maar daarvoor zijn dan ook de dominees. Die hebben gestudeerd, die weten het, en op dier gezag gelooven dan de eenvoudigen."

Een stelsel, waarvan de ongerijmdheid toch daghelder in het oog springt. Want vooreerst zijn de geleerde heeren meest juist de grootste twijfelaars. Ten tweede weerspreekt de eene dominee bijna altoos wat de andere als waarheid gesteld heeft. En ten derde brengt men op zulk een wijs de onmondige gemeente weer geheel in de macht van menschen, legt haar een juk op, dat onze vaderen niet hebben kunnen dragen, en begaat de groote fout, om een *goddelijk* door een *menschelijk* getuigenis te willen staven.

Moest het daar dan ook heen, dan zouden we nog altoos zeer verre het Roomsche systeem boven dit stelsel »der gestudeerde personen" verkiezen.

Immers, bij Rome treden dan ook wel menschen tusschen mij en de Heilige Schrift, maar die menschen spreken dan tenminste nog uit *één* mond. Ze zeggen alles na wat de paus voorzei. En het gezag van den paus steunt niet op zijn geleerdheid, maar op een voorgewende *geestelijke* verlichting. Er komt dus in de Roomsche kerk niet het eene jaar een pastoor, die zegt: »Dit is echt, en dat moet verworpen," en een paar jaar later weer een ander pastoor, die het juist andersom beweert, maar allen spreken in *één* toon. En wat ze zeggen, is niet de inval van half-geleerden, maar het resultaat van de geestesontwikkeling, die de Roomsche kerk in haar uitnemendste mannen doorliep, en die aansluit aan den geestelijken arbeid veler eeuwen.

Moet er dus een menschenjuk gedragen, dan tienmaal liever het Roomsche dan het geleerden-juk.

Intellectueel of verstandelijk clericalisme is van alle clericalistische verschijningen het ondraaglijkst. Want dan praat men u altoos plat met te zeggen: »Gij kent geen Grieksch", of: »Gij kent geen Hebreeuwsch"; terwijl het kind van God onweerstaanbaar voelt: »Ja, dat weet ik ook wel, maar in deze zaken, die de eeuwigheid raken, kan het ook op geen Grieksch of Hebreeuwsch aankomen." Daargelaten nu nog, dat er o, zoovelen onder deze mannen zijn, tot wie de hoogleeraar Cobet op zijn beurt zeggen zou: »Waarde heer, kent gijzelf nog wel Grieksch?" om nu van de nietsbeduidende studie van het Hebreeuwsch bij verreweg de meesten niet eens te spreken.

Neen, langs dien weg komt men er *nooit*.

Om het goddelijk gezag van de Heilige Schrift voor ons waar te maken, moet er niet een *menschelijk*, maar een *goddelijk* getuigenis tot ons komen.

Dat getuigenis moet op zulk een wijs tot ons komen, dat het voor de eenvoudigsten en voor de geleerdsten even sterk spreekt. En dat getuigenis moet niet te grabbel worden geworpen als paarlen voor de zwijnen, maar moet beperkt tot hen, die er de eêlste vrucht van plukken kunnen, d. w. z. tot diegenen, die wedergeboren zijn.

En zulk een getuigenis nu geeft noch een paus met zijn pastoors, noch een theologische faculteit met haar dominees, maar zulk een getuigenis en zulk een bezegeling kunt gij *alleen* ontvangen van den Heiligen Geest zelf.

Het getuigenis, dat de Heilige Geest geeft, is het getuigenis van een God en dus goddelijk en maakt als zoodanig aan alle tegenspraak en twijfel een einde. Het is een getuigenis, dat voor ieder mensch gelijk staat en precies evenzoo aan de eenvoudigste ziel op het platteland als aan den hoogleeraar in zijn studeervertrek toekomt. En eindelijk, het is een getuigenis, dat alleen *zij* ontvangen, wier oogen geopend zijn, dat ze *geestelijk* zien.

Dit getuigenis van den Heiligen Geest nu werkt niet magisch of tooverachtig. Het maakt niet, dat een verwilderde geest, die heden tot half twaalf al de Schrift logen heette, plotseling klokslag half twaalf opeens uitroept: »De Schrift is het Woord van God!" Och, stond het zóó, dan hielp ons dit »getuigenis van den Heiligen Geest" opeens den weg der Enthousiasten op, en hing ons heil weer aan voorgewend geestelijk inzien.

Neen, dit getuigenis van den Heiligen Geest werkt heel anders en wel op deze manier. De Heilige Geest begint daarmeê, dat Hij u met de Heilige Schrift in aanraking brengt, hetzij door eigen lezing, hetzij door wat anderen er u uit mededeelen. Dat Hij daarna u den zondaar doet zien, die in die Heilige Schrift geteekend wordt, en u doet merken de wondere redding, waardoor die zondaar in ontferming wordt aangenomen. Om ten leste u het vreugdegeroep te doen hooren van den geredde voor zijn Redder. En nadat nu de Heilige Geest u daarvoor een oog schonk, om het als buiten u staande *verstandelijk* te zien, bewerkt Hij alsdan uw *gevoel* op zulk een wijs, dat gij u in dien zondaar zelf gaat vinden, uzelven in zijn beeld ontdekt, en alzoo uit die Schrift de waarheid omtrent uzelven u voelt toekomen. Om dan eindelijk ook uw *wil* aan te grijpen en alsnu in uzelven de krachten te doen werken, die gij in die Schrift als werkende in de geredden werkzaam zaagt. En is dit nu alzoo met u gebeurd, dat uw geheele mensch naar *verstand, gevoel* en *wil* in de Heilige Schrift is ingekomen, dan voegt de Heilige Geest daar ten slotte nog de saamvattende, geestelijke daad der *verzekering* aan toe, waardoor allengs die Heilige Schrift in echt goddelijken glans voor u blinken gaat.

Het gaat u dan, gelijk het gaat bij het uitgaan van een lamp of kaars voor dengeen, die in den donker naar buiten ziet. Eerst zag zulk een dan

niets, doordien het schelle licht nabij hem alles verdonkerde. Maar blaast hij die lamp uit, en staart hij dan maar aldoor door het venster, dan ziet hij in dat donker, zonder dat er iets verandert, allengs vormen en gestalten opkomen, en niet lang meer, of hij geniet in den helderen schemer. En zoo nu ook is het met Gods Woord. Zoolang hoog en schel de lamp van ons eigen inzicht in onze ziel flikkert, zien we door het venster der eeuwigheid wel soms naar buiten, maar we merken zelfs niet, dat er iets is. Het schijnt alles nevelachtig duister. Maar komt gij er eindelijk toe, om die lamp van uw eigen inzicht eens uit te blazen, en staart ge dan nogmaals naar buiten, dan begint van lieverleê die goddelijke wereld uit het duister voor u op te doemen, en ge merkt tot uw verwondering, dat daar, waar gij eerst niets zaagt, toch zulk een heerlijke wereld in het zachte schijnsel lag te baden.

Op die wijs ontvangen de uitverkorenen Gods dan een besliste, stellige en onwrikbare zekerheid aangaande het Woord des Heeren, die geen geleerdheid hun ontnemen kan. Ze staan dan muurvast. Gegrond op een rotssteen. En hoe de stormen dan ook loeien gaan of de bergstroomen nederdalen, voor hen geen vrees! Zij blijven bij hun onuitroeibaar geloof. Maar, en hier lette men wél op, met een *blijven*, dat niet uit de eerste werking vloeit, maar uit een gestadig onderhouden door den Heiligen Geest van diezelfde vaste overtuiging.

Wat de Heilige Geest doet, is niet maar u voor éénmaal die overtuiging schenken. »Hij blijft bij u!" heeft de Heere Jezus van den Trooster gezegd, en dat bij ons blijven geldt allereerst ook van het getuigenis omtrent het Woord onzes Heeren.

Aldoor getuigt de Heilige Geest in het hart der geloovigen: »Vreest niet, verzinkt niet in twijfel. Die Schrift is het Woord van uw God!"

Toch is met deze *bezegeling* het werk des Heiligen Geestes omtrent het Woord nog niet ten einde. Immers, die Heilige Schrift moet ook *uitgelegd*. En ook die uitlegging van de Schrift kan alleen Hij geven, van wien die Schrift tot ons is gekomen, t. w. de Heilige Geest. Is reeds onder menschen ieder de beste uitlegger van zijn eigen woord, hoeveel te meer geldt dit dan hier, waar natuurlijk nooit eenig mensch zich vermeten zal om te beweren, dat hij de volle, eigenlijke, diepe bedoeling van den Heiligen Geest evengoed als of beter dan de Heilige Geest zelf verstaat

Ook al konden Mozes en David, Jesaja en Maleachi, Johannes en Paulus uit de dooden tot ons wederkomen, om ons te zeggen, wat zij bij het

schrijven van hun Schriftstukken gemeend of bedoeld hebben, dan zou dit nóg niet de volle, diepe uitlegging zijn. Vaak toch hebben deze mannen dingen neergeschreven, waarvan zijzelven de diepe, volle beteekenis niet verstonden. Zoo bijv. toen Mozes in de woestijn van Sin of in de velden van Moab neerschreef, wat Gen. 3 : 15 ons omtrent het slangenzaad meldt, voelt toch ieder wel, dat hij op verre na niet doorzag, wat er in dat »vermorzelen van de verzenen" lag opgesloten.

Alleen de Heilige Geest kan dus de Schrift uitleggen. En hoe doet de Heilige Geest dat nu?

Op de manier als Rome beweert? Door te geven een officieele vertaling in de Vulgaat; door te geven een officieele verklaring van zin en woord in het kerkelijk leerambt; en door verkeerde uitleggingen officieel te veroordeelen?

Stellig neen!

Dit ware wel zeer gemakkelijk, maar het zou ongeestelijk zijn. De dood zou eraan kleven. De oneindige, volle oceaan van waarheid zou beperkt worden tot de enge afmeting van een formule. En de geur des frisschen levens, die altoos weer met de Heilige Schrift u tegenkomt, zou opeens weg zijn.

Wel, dit spraken wij elders uit, mag de gemeente niet aan de wilkeur van een vlottende vertaling worden overgeleverd, en stellen wij er daarom prijs op, dat de kerken onderling zorgen voor een goede vertolking van de Heilige Schrift in de landstaal, en komt het ons zelfs wenschelijk voor, dat zij onder het merk van haar goedkeuring verklarende kantteekeningen op den tekst het licht doen zien. Maar nooit mag óf zulk een vertaling óf zulk een stel kantteekeningen voor de Schrift zelve in plaats treden. Het onderzoek blijve altoos vrij. En zoodra er geestelijke moed aanwezig is, herzie elke kerk haar vertaling weder en zie toe, of haar verklaring niet dient gewijzigd. Niet, alsof elk jaar, of elke drie jaar, alles weer op losse schroeven diende gezet; maar zóó, dat in elke periode van krachtig bezield geestelijk leven ook het meerder licht des Geestes weer valle op wat altoos meerder licht behoeft.

Het werk der *uitlegging* werkt de Heilige Geest dus niet onmiddellijk, maar middellijk. Hij bezigt daarbij als middel de wetenschappelijke studie, de bediening des Woords en de geestelijke ervaring der gemeente; en het is door de op elkander werking van deze drie factoren, dat de Heilige Geest dan in den loop der tijden toont, welke lijn van uitlegging afbuigt van de waarheid, en welke lijn van uitlegging gevolgd moet door wie het Woord wil verstaan.

En op deze »uitlegging" volgt dan ten slotte nog de *toepassing.*

De Heilige Schrift is een wonderbaar mysterie, dat aangelegd is op de nooden aller tijden, op de behoeften van alle natiën en op de worstelingen van elken uitverkorene in het bijzonder.

Toen de Heilige Geest de Heilige Schrift bereidde, kende zijn goddelijk oog die tijden, die natiën, die uitverkorenen allen reeds vooruit, en heeft dus met het oog op die tijden, die volken, die gemeenten en die personen die Heilige Schrift alzoo ingericht en aangelegd, als ze ons thans is geboden; en dán eerst zal dus die Heilige Schrift het doel bereiken, waarvoor ze is gegeven, en beantwoorden aan de bestemming, waartoe ze verordend is, indien nu in elke eeuw, in elk volk, in elke gemeente en voor elk persoon die Heilige Schrift alzoo toegepast wordt, dat ten slotte elk kind van God uit die Schrift krijgt, wat voor hem in die Schrift gelegd is.

En ook dit werk der *toepassing* kan natuurlijk alleen de Heilige Geest volbrengen, daar alleen de Heilige Geest weet, in welk verband die Schrift ten slotte voor de ziel van elk uitverkorene treden moet.

En wat nu ten leste de wijze betreft, waarop de Heilige Geest dit machtig werk der toepassing verricht, zoo is dit van tweeërlei aard, deels middellijk, deels onmiddellijk.

Middellijk gaat deze toepassing meest door het ambt; en dán eerst zal de prediker het hoogste wit getroffen hebben, indien hij, optredende voor zijn gemeente, zeggen kan: »*Dit is de last, die op dit oogenblik in dit Woord door den Heiligen Geest voor u is bedoeld.*"

Een ontzaglijk hooge eisch, en die dán alleen bereikbaar is, als men diep in zijn gemeente en diep in het Woord inleeft.

Maar behalve deze *ambtelijke* toepassing is er ook een toepassing van het Woord, die geschiedt door broederlijke toespraken of lezing van stichtelijke geschriften. Soms kan een eenvoudig woord van een broeder of zuster ons zelfs dieper treffen dan een lange predikatie. En evenzoo is niet zelden uit stille lectuur van wat over de waarheid der Schrift geschreven was, dieper roering in de ziel ontstaan, dan door neer te zitten in het bedehuis.

En het is nu naast deze beide middellijke werkingen, dat ten leste dan nog de onmiddellijke toepassing van den Heiligen Geest komt.

Dit geschiedt óf bij eigen lezing der Schrift, óf bij indachtigmaking van wat we vroeger lazen.

Dan brengt de Heilige Geest ons woorden tebinnen, die op het oogenblik voor onze ziel een zeldzaam aangrijpende kracht openbaren en ons schokken tot in ons binnenste.

En al lacht de wereld dan daar ook om, en ook al zeggen zelfs broeders, dat ze van die toepassing niets verstaan, dat doet er niet toe, die bijzondere toepassing was in dat oogenblik dan ook niet voor hen, maar voor ons in het bijzonder bedoeld, en het is aan ons, in ons eigen binnenste, dat een eigen werk van den Geest volbracht wierd.

XXXIX.

DE REGEERING DER KERK.

Niemand kan zeggen Jezus den Heere te zijn, dan door den Heiligen Geest. I Cor. 12 : 3.

Het laatste stuk, waarop we bij »het werk van den Heiligen Geest aan de kerk" te wijzen hebben, is de *kerkregeering*.

De Heilige Geest werkt in de kerk *de gaven*, bedeelt aan de kerk *het Woord* toe, maar *regeert* de kerk ook.

De kerk is niet een menschelijke instelling, maar een instelling van Christus. Ze is zijn lichaam. Ook daar, waar ze zich op uiterst gebrekkige wijze openbaart. Want waar dit zoo is, daar is dan wel die wijze van openbaring zeer gebrekkig, evenals van iemand, die een beroerte kreeg en die daardoor zijn spraak gedeeltelijk verloor; maar gelijk achter dien gebroken mond bij dien geraakte toch dezelfde vriendelijke persoon van vroeger schuilt, zoo schuilt ook achter een kerk, die door een beroerte haar zuivere spraak verloor, toch nog altoos hetzelfde heilige lichaam van Christus. De zichtbare en onzichtbare kerk zijn één.

Het is gelijk wij elders schreven:

»Deze kerke Christi op aarde is tegelijk *zichtbaar* en *onzichtbaar*. Op één en dezelfde wijze als elk mensch deels een *waarneembaar*, deels een *niet* waarneembaar wezen is, zonder daarom *twee* wezens te zijn, zoo heft ook bij de kerke Christi deze onderscheiding tusschen het *zichtbare* en *niet* zichtbare de eenheid van het wezen der kerk allerminst op. *Het is één en dezelfde kerk*, die naar haar verborgen wezen in het geestelijke schuilt, om zich alleen aan het geestelijk oog te openbaren, maar die tegelijk naar haar uitwendige gedaante in het zichtbare tevoorschijn treedt, om openbaar te zijn voor de natuurlijke waarneming, zoo van de geloovigen als van de wereld.

»Naar haar geestelijke, onzichtbare zijde is de kerk één op heel de aarde en heel die kerk op aarde weer één met de kerk, die reeds in den hemel is. En evenzoo is de onzichtbare kerk tegelijk heilig, niet alleen wijl zij een kunstig gewrocht Gods is, geheel hangende aan zijn goddelijke invloeden en werkingen, maar ook omdat de geestelijke ontreiniging zoo-

wel als de inwonende zonde der geloovigen niet tot haar behoort, maar tegen haar strijd voert.

»Naar haar waarneembare zijde daarentegen treedt de kerk niet dan *stuksgewijze* in het licht en is ze dus altoos *plaatselijk*, d. i. in het onbepaalde gedeeld; en de volkskerken ontstaan eerst, doordien tusschen deze plaatselijke kerken zulk een onderling verband wordt gelegd, als de aard der kerk en de nationale verhoudingen met noodwendigheid eischen. Nog grootere verbindingen der kerken kunnen nooit anders dan tijdelijk of uitermate los en rekbaar zijn. En zoomin als deze kerken (als zichtbare openbaringen van de onzichtbare kerk) *één* zijn, zoomin zijn ze *heilig*, want ze deelen de onvolmaaktheid van alle aardsche leven en worden ontreinigd door de macht der zonde, die tegelijk vanbinnen en vanbuiten den welstand der kerk voortdurend ondermijnt."

Niemand mag zich de zaak dus zóó voorstellen, alsof het geestelijk, verborgen, mystiek wezen der kerk wel door Christus zou verzorgd en bestuurd worden, maar alsof tegelijk de verzorging en besturing van de zichtbare kerk aan menschelijk goedvinden ware overgelaten.

Dit te wanen is rechtstreeks ingaan tegen Gods Woord.

Neen, er is niet een onzichtbare kerk en daarnevens een zichtbare, maar het is één en dezelfde kerk, die onzichtbaar in het geestelijke bestaat en zichtbaar naar buiten treedt. En gelijk nu bij onze personen niemand zeggen zal: »Voor mijne ziel zorgt Jezus, maar ik voor mijn lichaam;" dit toch zou al te goddeloos zijn; maar daarentegen een ieder, die God vreest, zeggen zal: »Ik heb geen ademtocht, geen klop in mijn bloed, geen bete broods, geen drop waters voor of in *mijn lichaam*, dan door de genade van dienzelfden God, die voor *mijn ziel* zorgt. Hij regeert mijn lichaam en mijn ziel *beide*. En *beide* zijn ze des Heeren!" — zoo ook zal elk godvruchtig persoon in de kerke Christi spreken: »In deze mijn kerk regeert Christus als Koning naar het *uitwendige*, evengoed als Hij *inwendig* die kerk met zijn genade voedt."

Christus is *de Heere*. En dat Hij *Heere* is, geldt niet alleen van de ziel, maar geldt, zelfs eer het van de ziel *kan* gelden, van de kerk in haar geheel.

Zoo schoon zegt daarom Owen, dat het woord van den heiligen apostel: »*Niemand kan zeggen Jezus den Heere te zijn, dan door den Heiligen Geest*," ook wel terdege op de kerkregeering ziet.

»Sommigen," zoo schrijft hij, »stellen, dat dit seggen, dat Jesu den Heere is, moet werden bepaalt tot de wyse van spreken, in 't vervolg behandelt. Om dat d'Apostel handelt in de volgende Versen van d'ongemeene Gaven, veele in die Kerke toen geschonken. Niemant, seggen sy, kan seggen Jesus is den Heere, op eene ongemeene wyse met verscheide Talen, en

Profeterende, als door den Heiligen Geest. Niemand kan sonder syne sonderlinge hulpe uitmuntend en Wonderdadig Jesus voor Heere verklaren. Is dit soo, dan zyn waarschynlyk de te voren bedoelde, die seiden dat Jesus vervloekt was, menschen die voorgaven te werden, of waarlyk wierden gedreven door eene ongemeene Geest, die d'Apostel verklaart Gods Geest niet te zyn. Soo verklaart Chrysostomus de woorden van sigtbare en geweldig gedrevene van den duivel. De Satan verwekte in die dagen veele sulke werktuigen van syne Boosheid, om syn waggelend Koninkryk voor neerstorting te bewaren. Dog niets nootsaakt om de woorden dus te bepalen, of se desen sin te geven; ja die schynt my onbestaanbaar met des Apostels toeleg en oogmerk van de plaats. Want hy beoogende, als gesegt, de Corinteren te onderwysen aangaande de nature, nuttigheid en oeffening van geestelyke Gaven; toont eerst de Bron en oorsprong van alle saligmakende Belydenis van 't Evangely, tot welkers bevordering en goed gebruik die Gaven dienden. Hen hier op hebbende herinnert hunne Heidense staat en toestand te voren, segt hy door wat middel sy waren gebragt tot d'Evangeli-belydenis, en tot Jesus voor Heere te erkennen, in tegenstelling van de stomme Afgoden die sy dienden; 't was verrigt door den Autheur van de Gaven die hy nu soude overwegen. De Heilige Geest had in hen gewrogt hunne groote verandering in Godsdienst en Belydenis. Want niemant kan seggen dat Jesus den Heere is, de som en 't wesen van onse Christen-Belijdenis, als door den Geest; al denken sommige dat hy in desen weinig of niets doet. Te seggen, Christus is den Heere, sluit in Twee saken. 1. Gelove in hem als Heer en Saligmaker. Soo verkondigden en verklaarden d'Englen hem, Luc. 2 : 11. Den Saligmaker, welke is Christus den Heere. Dit woord Heere sluit in de waardigheid van syne Persoon, en syn besitten van d'Ambten die desen Heere t'onsen goede waarneemt en volbrengt. 2. Belydenis van dat Gelove: welke twee, daar ze opregt zyn, altoos malkander versellen, Rom. 10 : 10. Want gelyk het seggen dat Jesus was Anathema, behelsde hem openbaar te versaken en verloogchenen; drukt Hem Heere te noemen uit, de Belydenis van ons Gelove in, en onderworpen zyn aan hem. En dese beide werden hier verstaan te zyn opregt en saligmakende. Want d'Apostel bedoelt dat Gelove, die Belydenis, waar door de Kerke werd geboud op den Rotssteen Christus, deselve met die van Petrus, Gy zyt de Christus den Sone van den levenden God, Matth. 16 : 16. Dat dese zyn des Heiligen Geestes werken, waar toe niemand uit sig zelfs bequaam is, sullen wy in 't vervolg met Gods hulpe breeder toonen."

Let er toch wel op, dat de prediking in de gemeente, evenzeer als de toebediening der heilige Sacramenten, niet tot het *in*wendig, maar tot het

*uit*wendig bestel der kerk behoort, en dat bijna geheel de kerkregeering uitsluitend strekt om die prediking zuiver en die bediening onbesmet te houden.

Het gaat dus niet aan, om te zeggen: »o, Als Gods Woord maar zuiver gepredikt en zijn Sacrament heilig bediend wordt, dan komt die kerkenorde er minder op aan;" want bijna heel die kerkenorde strekt in al haar deelen juist, om voor die zuiverheid van de beide genademiddelen te waken. Neem uit de kerkenorde uit, wat op deze beide betrekking heeft, en bijna heel uw kerkenorde valt weg.

De vraag is dus maar: Moet die prediking van het Woord en die bediening van het Sacrament naar uw goedvinden of naar den wil van Koning Jezus gaan? Hebt gij daarover te zeggen of Hij? Heeft Hij, uw Koning, u vrijheid gelaten, om daarmeê naar hartelust om te springen; of wel, heeft Hij allen eigenwilligen godsdienst afgekeurd en verfoeid?

En indien nu het laatste, welnu, dan staat het hiermeê immers ook vast, dat uw Koning van uit den hemel op zijn kerk neerziet en die kerk van uit den troon zijner heerlijkheid wil verzorgen en besturen en regeeren.

Dit doet Hij echter niet met dwang. Hij liet u de ontzettende vrijmacht, om daarbij tegen zijn wil en wet en Woord in te gaan en uw regeerbestel voor het zijne in de plaats te schuiven.

En dat nu is het, wat de misleidde Christenheid telkens gedaan heeft. Door ongeloof, omdat ze den Koning niet zag, heeft ze den Koning uit het oog verloren, vergeten, opzijgezet, en toen haar eigenwillig menschelijk regiment in zijn kerk opgericht, tot ten leste zelfs het besef en de heugenis van den wettigen Souverein teloorging.

Dit laatste merkt men terstond aan *dit* kenteeken.

Elke kerk, die nog heugenis van Jezus' Koningschap heeft, buigt voor de wet, die de Koning in zijn Heilig Woord gaf, en zal dus aan het hoofd van haar kerkbestel steeds den onveranderlijken regel schrijven: »Onze kerk buigt onvoorwaardelijk voor het Woord van haren Koning, gelijk dit in de Heilige Schrift voor haar is neergelegd."

Vindt men dus een kerkenbond, gelijk thans die van het Hervormd Kerkgenootschap, in welks reglementenstel die uitspraak en belijdenis niet alleen ontbreekt, maar waarin omgekeerd zelfs de *hoogste wetgevende macht,* zonder eenige restrictie, aan menschen wordt toegekend, daar is Jezus' Koningschap, zijn souverein gezag, gehoond, en een pretendent tegenover Hem opgetreden, die eronder moet, zoo waar de Heere gesproken heeft: »Ik heb toch mijnen Koning gezalfd over Zion!"

Streng en onverbiddelijk moet dan ook onzerzijds aan den stelregel vastgehouden, dat Koning Jezus Koning, niet alleen in de zielen, maar ook

in zijn kerk, is; alleen en absoluut het recht bezit, om in de kerk de wet te stellen; en dat elke macht, die Hem dat absoluut gezag betwist, om des gewetens wille moet weerstaan.

En vraagt men, waar het dan nu vandaan komt, dat de Christenheid zoo telkens dit Koningschap van Jezus vergeet, en dat ook in onze dagen nog zoo tal, zelfs van vrome predikers voor dit koninklijk gezag van Jezus niets voelen, en zeggen: »o, Ja, in het rijk der waarheid is Jezus Koning, maar wat zou Hem die formeele kerk aangaan? Ik, vroom, geestelijk man, kom in geen kerkeraden!" — ziehier dan het antwoord.

Indien Jezus te Jeruzalem zijn troon had of te Rome en van daaruit in persoon de kerk regeerde, zoo zou een ieder bukken; maar omdat Jezus nu zijn troon niet op aarde, maar bij den Vader in de hemelen heeft, daarom is het nu: »Uit het oog, uit het hart!" en wordt de Koning der kerk vergeten.

Het zit dus juist in het werk van den Heiligen Geest. Omdat Jezus nu niet meer rechtstreeks, maar thans door zijn Woord en door den Heiligen Geest zijn kerk regeert, deswege heeft men voor den scepter van dezen Koning geen eerbiedenis en voor de majesteit van zijn souverein bewind geen ontzag.

Voor dit werk van den Heiligen Geest *in de kerken* dient dus het oog van Gods kinderen weer open te gaan. Wie Gods kind niet is, kan daar geen oog voor hebben. Zelf ongeestelijk, kan hij het werk des Geestes niet onderscheiden. Nog niet van boven geboren, ziet hij zelfs de dingen van het Koninkrijk Gods niet. Een kerkeraad, een classis, een synode is hem dus eenvoudig een college van eenige mannen, die saamkomen, om naar hun beste inzicht eenige voorkomende dingen te regelen; en deswege deert het hem dan ook niet, als deze colleges onder verkeerde reglementen staan en niet aan Gods Woord gebonden zijn. Al deze bijeenkomsten toch zijn hem als de samenkomsten van een Nutsgezelschap of een directie van een handelsvereeniging. Men is belanghebbende, men is een door de leden gekozen commissaris, en nu doet men de zaken af naar zijn beste weten.

Maar is men kind van God, kreeg men een geestelijk oog, ziet men wat de wereld niet ziet, ziet men den Heiligen Geest werken, o, dan komt het met dezen kerkeraad en deze classis en deze synode zoo heel anders te staan.

Dan toch erkent en belijdt men, dat deze kerkeraad geen kerkeraad is, tenzij de Heilige Geest er presideere; dat deze classes geen classes zijn, tenzij de Heilige Geest er de beslissing geve; en dat deze synoden slechts den schijn van een synode vertoonen, tenzij de Heilige Geest er besluite met den geest der saamgekomenen.

Het gebed is daarom bij den aanvang van een kerkeraad, een classis of een synode niet maar, evenals het gebed bij den aanvang van een jongelingsvereeniging of een zendingsdag, het gebed om voorlichting en hulpe, maar heel iets anders.

Wie bidt, als een kerkeraad, classis of synode geopend wordt, moet bidden, dat *de Heilige Geest in het midden der vergaderden moge staan.* Zonder dien Heiligen Geest toch is geen kerkelijke vergadering compleet. Geen kerkelijke vergadering kan gehouden worden, als de Heilige Geest niet in haar midden komt.

Vandaar in ons heerlijk formuliergebed vóór de handelingen des kerkeraads 1°. de besliste bede, dat die Heilige Geest kome en de leidende Persoon zij; 2°. de belijdenis, dat de vergaderde personen zonder dien éénen Persoon niets kunnen uitrichten; en 3°. het beroep op de beloftenisse, aan het ambt gegeven.

Zoo toch heet het daar:

»Dewijl wij dan nu hier in uwen heiligen naam verzameld zijn, om, naar het voorbeeld der apostolische kerk, van die dingen, welke ons voorkomen zullen, aangaande den welstand en de stichting uwer kerk, volgens ons ambt, te handelen; waartoe wij onszelven belijden onnut en onbekwaam te wezen, als die van nature niet vermogen iets goeds uit onszelven te denken, veel min in het werk te stellen; – zoo bidden wij U, o getrouwe God en Vader, dat Gij, naar uwe belofte, wezen wilt in het midden van onze tegenwoordige verzameling met uwen Heiligen Geest, die ons in alle waarheid leide."

En evenzoo volgt in het *dankgebed na de handelingen des kerkeraads* de uitdrukkelijke dankzegging daarvoor, dat de Persoon van den Heiligen Geest in de vergadering verschenen is:

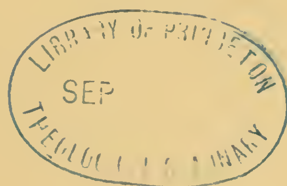
»Daarbenevens, dat Gij nu met uwen Heiligen Geest in het midden van deze onze vergadering geweest zijt, onze raadslagen naar uwen wil bestierende en onze harten in onderlingen vrede en eendracht verbindende. Wij bidden U, o getrouwe God en Vader, wil toch onzen voorgenomen arbeid gestadig zegenen, en uw aangevangen werk krachtig volvoeren, U altijd eene rechte kerk verzamelende, en dezelve bij de zuivere leer en het recht gebruik der heilige Sacramenten en de naarstige oefening der tucht bewarende."

Kerkregeering van Koning Jezus in zijn kerk wil dus zeggen: 1°. dat

Hij als Koning de ambten instelt en de personen in die ambten benoemt; 2°. dat de kerken zich onvoorwaardelijk aan de Grondwet van zijn Woord binden; en 3°. dat de Heilige Geest in den kerkeraad, in de classis en in de synode kome, om de beraadslagingen te leiden. Iets, wat Walaeus heerlijk alzoo uitdrukte: »Achter den praeses sta de Heilige Geest in eigen persoon, om elke vergadering der kerk te presideeren."

Een zeggen, zoo schoon, zoo rijk en zoo verheven, dat wij in ernste zouden willen vragen, of men dan nu nóg niet voelt, waarom het niet helpt, of men al ander personeel in een slecht georganiseerd kerkbestuur inbrengt.

Neen, de vraag is niet, of er beter menschelijk personeel in komt, maar alleen, of de Persoon van den Heiligen Geest er presideert. En die *kan* niet komen, waar Gods Woord niet absolutelijk heerscht.

SEP

